

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ECONOMICE

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.14:343.137(043.3)

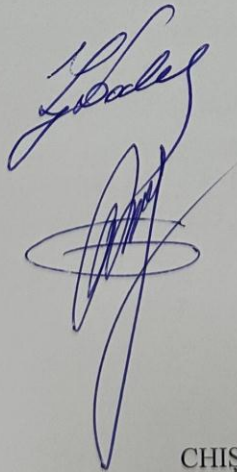
PAVEL-GUZUN IRINA

PARTICULARITĂȚILE PROBATORIULUI ÎN CADRUL
PROCEDURILOR SUMARE

SPECIALITATEA: 554.03 – DREPT PROCESUAL PENAL

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

Dolea Igor,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Autor:

CHIȘINĂU, 2024

© PAVEL-GUZUN Irina, 2024

Cuprins

Adnotare.....	4
Lista abrevierilor.....	7
INTRODUCERE.....	8
1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL PROBATORIULUI ÎN CADRUL PROCEDURILOR SUMARE.....	16
1.1 Doctrina națională în materia probatoriului și procedurilor sumare	16
1.2 Doctrina românească în materia probatoriului și a procedurilor sumare	26
1.3 Doctrina străină în materia probatoriului și procedurilor sumare	38
1.4 Concluzii la capitolul 1	46
2. PARTICULARITĂȚILE CORELAȚIEI DINTRE INSTITUȚIA PROBATORIULUI ȘI INSTITUȚIA PROCEDURILOR SUMARE ÎN CADRUL PROCESULUI PENAL	48
2.1 Considerente generale privind probatoriul penal	48
2.2 Conceptul de <i>proceduri sumare</i> în materie penală.....	73
2.3 Concluzii la capitolul 2	101
3. DECLARAȚIILE PERSOANEI ACUZATE CA PROBĂ DETERMINANTĂ ÎN CADRUL PROCEDURILOR SUMARE	103
3.1 Considerații generale privind declarațiile bănuितului, învinuitului/ inculpatului în procesul penal.....	103
3.2 Conceptul de <i>probă determinantă</i>	117
3.3 Declarațiile învinuitului / inculpatului în cadrul procedurilor sumare.....	136
3.4 Concluzii la capitolul 3	156
4. CORAPORTUL DINTRE PROBA DETERMINANTĂ ȘI ALTE PROBE ÎN CADRUL PROCEDURILOR SUMARE	158
4.1 Declarațiile părții vătămate și ale martorului ca mijloc de probă în cadrul procedurilor sumare	158
4.2 Utilizarea cunoștințelor speciale în cadrul procedurilor sumare	174
4.3 Particularitățile administrării mijloacelor materiale de probă și a datelor obținute din activitatea specială de investigație	187
4.4 Aspecte adiacente obținute în cadrul cercetărilor empirice, tangente temei cercetate ...	198
4.5 Concluzii la capitolul 4	211
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	214
BIBLIOGRAFIE	222
ANEXE.....	239
Declarația privind asumarea răspunderii.....	241
CV-ul candidatului.....	242

Adnotare

**Pavel-Guzun Irina, „Particularitățile probatorului în cadrul procedurilor sumare”,
Teză de doctor în drept, Chișinău, 2024**

Structura tezei: Introducere, patru capitole, Concluzii generale și recomandări, Bibliografia din 354 titluri, 214 pagini de text de bază. La tema tezei au fost publicate 9 (nouă) lucrări științifice (publicații, conferințe).

Cuvinte-cheie: procedură sumară, probatoriu, probă, mijloc de probă, declarații.

Scopul lucrării constă în realizarea unui studiu multiaspectual al probatorului în procedurile sumare, în special, analiza practicii judiciare, pentru identificarea lacunelor existente și propunerea unor soluții.

Obiectivele cercetării vizează: - analiza viziunilor doctrinare asupra probatorului în procedurile sumare; - stabilirea gradului de reglementare a domeniului de studiu; - identificarea lacunelor cadrului legal; - stabilirea practicii de aplicare a normelor legale; - analiza complexă a cauzelor instituirii procedurilor sumare; - aprecierea eficienței procedurilor sumare în procesul penal; - definirea noțiunii, esenței, importanței și particularităților procedurilor sumare în procesul penal; - identificarea locului, rolului și justificarea social-juridică a procedurilor sumare în procesul penal; - analiza respectării prevederilor principiilor fundamentale ale procesului penal la judecarea cauzelor pe baza procedurilor sumare; - elaborarea de propuneri și recomandări privind modificarea și completarea cadrului legislativ, în vederea optimizării și eficientizării activității de judecare a cauzelor penale în proceduri sumare.

Noutatea și originalitatea științifică constă în faptul că a fost analizat probatoriul în cadrul procedurilor sumare, în raport și cu noile proceduri sumare, introduse în CPP în anul 2023. Pentru prima dată, a fost analizat probatoriul sub acest aspect, punându-se accent pe practica judiciară. Pentru prima dată, au fost descrise particularitățile probatorului în procedurile sumare și s-a dat o definiție completă a noțiunii „procedură sumară”. Analiza acestui subiect a condus la formularea unor concluzii care poartă un caracter de noutate și originalitate, acestea fiind importante pentru anumite instituții de drept, cât și pentru îmbunătățirea activității practice a organelor judiciare.

Rezultatele obținute se concretizează în tezele științifice principale, promovate spre susținere, și în **problema științifică importantă soluționată**, care constă în *elaborarea instrumentarului de identificare* a procedurilor sumare și de determinare a nivelului de probare a vinovăției persoanei în cadrul unor asemenea proceduri, ceea ce a condus la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului procesual penal a criteriilor de identificare a procedurilor sumare în cadrul altor proceduri și a constatării standardului probei din perspectiva asigurării dreptului la un proces echitabil.

Semnificația teoretică: Pentru prima dată a fost realizată o cercetare complexă privind probatoriul în cadrul procedurilor sumare, cu accent asupra particularităților, noțiunii, activității practice și importanței acesteia.

Valoarea aplicativă: Rezultatele obținute pot servi drept temei pentru modificarea legislației procesual penale în domeniu, vor fi utile în procesul didactic, de formare inițială și continuă a specialiștilor în domeniu, precum și pentru aplicare în practică de către organele de drept, inclusiv de instanțele de judecată.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele analizelor efectuate au fost prezentate la conferințele științifice naționale și internaționale, inclusiv peste hotare, au fost reflectate în articole științifice.

Аннотация

Ирина Павел-Гузун, „Особенности доказывания в упрощенных процедурах”, Докторская диссертация по праву, Кишинёв, 2024

Структура диссертации: Введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 354 наименований, 214 страниц основного текста. По теме диссертации опубликованы 9 научных работ (публикации, конференции).

Ключевые слова: упрощенная процедура, доказательственное, доказательство, средство доказывания, заявления.

Цель работы: заключается в проведении обширного исследования в отношении доказательственной базы в упрощенных процедурах, в основном – анализ практики судебного разбирательства для выявления существующих пробелов и выработки решений.

Цели исследования: направлены на анализ доктринальных взглядов на доказательственную базу в упрощенных процедурах; определение степени регулирования исследуемой области; выявление недостатков правового каркаса; определение практики применения правовых норм; комплексный анализ причин введения упрощенных процедур; оценку эффективности упрощенных процедур в уголовном процессе; определение понятия, сущности, важности и особенностей упрощенных процедур в уголовном процессе; определение места, роли и социально-правового обоснования упрощенных процедур в уголовном процессе; анализ соблюдения принципов уголовного процесса при разбирательстве дел на основе упрощенных процедур; разработку предложений и рекомендаций по внесению изменений и дополнений с целью оптимизации и повышения эффективности судебного разбирательства уголовных дел в упрощенных процедурах.

Научная новизна и оригинальность: заключаются в анализе доказательственной базы в рамках упрощенных процедур относительно новых упрощенных процедур, введенных в УПК в 2023 году. Впервые была проанализирована доказательственная база с этой точки зрения, с акцентом на судебную практику. Впервые были описаны особенности доказательственной базы в упрощенных процедурах и дано полное определение понятия „упрощенная процедура”. Анализ этой темы привел к формулировке выводов, имеющих новизну и оригинальность, что важно для определенных правовых институтов, а также для улучшения практической деятельности судебных органов.

Полученные результаты выражаются в основных научных тезисах, защищенных к защите, и в **важной научной проблеме**, решенной в разработке инструментария идентификации упрощенных процедур в рамках специальных процедур и определения уровня доказывания вины лица в таких процедурах. Это привело к уточнению для теоретиков и практиков в области уголовного процесса критериев идентификации упрощенных процедур в рамках других процедур и определению стандарта доказательств с точки зрения обеспечения права на справедливое судебное разбирательство.

Теоретическое значение: впервые было проведено комплексное исследование доказательственной базы в рамках упрощенных процедур, с акцентом на их особенностях, понятии, практической деятельности и важности.

Прикладная ценность: полученные результаты могут служить основанием для изменения уголовно-процессуального законодательства в данной области, будут полезны в учебном процессе, как для начального, так и для дополнительного обучения специалистов в данной области, а также для применения на практике судебными органами, включая суды.

Реализация научных результатов: результаты проведенных анализов были представлены на национальных и международных научных конференциях, в том числе за рубежом, отражены в научных статьях.

Annotation

Pavel-Guzun Irina, „Specific Features of Evidence in Summary Procedures”, Doctoral Thesis in Law, Chisinau, 2024

Thesis Structure: Introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 354 titles, 214 pages of main text. Nine scientific works (publications, conferences) have been published on the thesis topic.

Keywords: summary procedure, evidence, proof, means of proof, statements.

Purpose of the Thesis: involves conducting an extensive study on evidence in summary procedures, primarily analyzing judicial practices to highlight existing gaps and propose solutions.

Research Objectives: aim to analyze doctrinal views on evidence in summary procedures; determine the degree of regulation in the study area; identify legal framework gaps; establish the application practice of legal norms; analyze the causes of instituting summary procedures; assess the efficiency of summary procedures in criminal proceedings; define the concept, essence, importance, and peculiarities of summary procedures in criminal proceedings; identify the place, role, and socio-legal justification of summary procedures in criminal proceedings; analyze compliance with the fundamental principles of criminal procedure in adjudicating cases based on summary procedures; develop proposals and recommendations for modification and supplementation to optimize and streamline the adjudication of criminal cases in summary procedures.

Scientific Novelty and Originality: lies in the analysis of evidence in summary procedures in relation to the new summary procedures introduced in the Criminal Procedure Code in 2023. For the first time, evidence has been analyzed from this perspective, focusing on judicial practice. For the first time, the peculiarities of evidence in summary procedures have been described, and a comprehensive definition of the term „summary procedure” has been provided. The analysis of this subject has led to the formulation of conclusions that are novel and original, which are important for certain legal institutions as well as for improving the practical activities of judicial bodies.

The obtained results materialize in the main scientific theses promoted for defense and in the significant **scientific problem solved**, which consists of developing tools for identifying summary procedures within special procedures and determining the level of proving guilt in such procedures. This has led to the clarification for theoreticians and practitioners in the field of criminal procedural law of the criteria for identifying summary procedures within other procedures and determining the standard of proof from the perspective of ensuring the right to a fair trial.

Theoretical Significance: for the first time, a comprehensive study has been conducted on evidence in summary procedures, focusing on its peculiarities, concept, practical activity, and importance.

Applicative Value: the obtained results can serve as a basis for amending procedural - criminal legislation in the field, will be useful in the didactic process, for the initial and continuous training of specialists in the field, as well as for application in practice by legal authorities, including the courts.

Implementation of Scientific Results: the results of the analyses conducted have been presented at national and international scientific conferences, including abroad, and reflected in scientific articles.

Lista abrevierilor

alin. - alineat

art. – articol

ASI – activitate specială de investigații

CP - Cod penal

CPP - Cod de procedură penală

CP RM - Cod penal al Republicii Moldova

CPP RM - Cod de procedură penală al Republicii Moldova

CPP Rom. - Cod de procedură penală al României

CPP al FR - Cod de procedură penală al Federației Ruse

CEDO - Convenția Europeană a Drepturilor Omului

CtEDO - Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CSJ - Curtea Supremă de Justiție

HP CSJ - Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție

Ed. - Editura

lit. - literă

nr. - număr

p. - pagină

pct. - punct

vol. - volum

УПК - Уголовно-процессуальный кодекс (Cod de procedură penală)

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate, încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale, zonale, ale colectivului de cercetare și în context inter- și transdisciplinar, prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare referitoare la tema aleasă:

Respectarea drepturilor persoanei este un principiu fundamental și reprezintă o componentă esențială a unui sistem juridic corect și echitabil, în toate aspectele sistemului juridic, inclusiv în cadrul procedurilor sumare, unde rapiditatea procesului nu trebuie să afecteze garantarea drepturilor fundamentale.

Într-o societate în care justiția trebuie să fie promptă și să răspundă nevoilor și așteptărilor „publicului”, procedurile sumare pot oferi o modalitate de soluționare rapidă a cauzelor penale. În acest sens, este esențial ca administrarea probatoriului să fie eficientă și să respecte standardele de justiție și echitate.

Procedurile sumare reprezintă un aspect crucial al sistemului judiciar, oferind o modalitate eficientă și rapidă de soluționare a anumitor cauze penale. În cadrul acestor proceduri, probatoriul joacă un rol esențial, furnizând baza pentru luarea deciziilor judecătorești într-un timp cât mai scurt și asigurând, astfel, accesul la justiție într-un mod rapid și accesibil.

Tema *Particularitățile probatoriului în cadrul procedurilor sumare* este una relevantă și cu impact semnificativ asupra sistemului judiciar. Actualitatea acesteia este subliniată de următoarele aspecte-cheie:

1. Cerere crescută pentru aplicarea procedurilor sumare.
2. Eforturi de îmbunătățire a sistemului judiciar: este important să se analizeze și să se înțeleagă particularitățile probatoriului în cadrul procedurilor sumare, pentru a se identifica posibile îmbunătățiri și optimizări.
3. Eficiență și rapiditate: procedurile sumare sunt tot mai utilizate, pentru a examina cauzele penale într-un timp cât mai scurt și cu costuri reduse. În acest context, probatoriul trebuie să fie administrat și evaluat într-un mod eficient, așa încât să permită soluționarea rapidă a cauzelor.

Judecătorii sau procurorii trebuie să evalueze rapid probatoriul prezentat, pentru a decide dacă există suficiente motive pentru a admite sau nu, într-o cauză penală, demararea unei proceduri sumare. Această evaluare rapidă implică adesea o analiză preliminară a probelor disponibile și a argumentelor părților implicate.

4. Prioritizarea probelor relevante: în cadrul procedurilor sumare în procesul penal, este esențială identificarea și prioritizarea probelor care sunt relevante pentru stabilirea vinovăției sau

nevinovăției inculpatului. Aceasta implică o evaluare atentă a probelor, pentru a determina care sunt cele mai pertinente și mai concludente pentru caz.

5. Respectarea drepturilor individuale: chiar și în procedurile sumare, este crucial să se respecte drepturile individuale ale inculpatului, inclusiv dreptul la un proces echitabil și dreptul la apărare. Probatoriul trebuie să fie administrat conform normelor legale și să ofere inculpatului oportunitatea de a-și prezenta apărarea și de a contesta probatoriul prezentat împotriva sa.

6. Utilizarea tehnologiei: dezvoltarea tehnologiei și a instrumentelor digitale oferă noi posibilități pentru administrarea și prezentarea probatoriului în procedurile sumare. Utilizarea mijloacelor de probă electronice poate îmbunătăți accesul la informații și poate accelera procesul de examinare a cauzelor penale.

Alegerea temei de cercetare a fost determinată de tendințele actuale de a diferenția procesul penal în funcție de infracțiune și prejudiciu și de încercările de a lărgi gama de oportunități pe care le pot avea instanțele de judecată.

Un impact serios asupra deciziilor de simplificare a procedurilor are și tendința de a reduce cheltuielile de judecată, manifestate atât în resurse financiare, cât și în timpul de examinare a cauzelor. Sub acest aspect, statele, inclusiv Republica Moldova, caută soluții diferite și această tendință s-a manifestat în modificările legislative recente prin apariția mai multor proceduri.

Diversificarea procedurilor penale în funcție de persoana acuzată sau de fapta produsă este o abordare contemporană firească. Este cert că realitatea determină apariția unor noi proceduri sumare, ce au ca sarcină contribuția la accelerarea procesului, garantând drepturile persoanei.

În perioada elaborării prezentei teze, prin Legea nr. 83 din 14.04.2023¹ și Legea nr. 245 din 31.07.2023², au fost operate importante modificări la Codul de procedură penală, s-au efectuat modificări la procedurile sumare existente și s-au introdus încă alte 2 proceduri noi: acordul judiciar de interes public și acordul de cooperare. Astfel, prezenta teză este prima care va analiza tema anunțată, inclusiv prin prisma noilor proceduri sumare, apărute în Republica Moldova.

Potrivit datelor statistice, aplicabilitatea procedurii simplificate, stabilite la art. 364/1 Cod de procedură penală, în baza probelor administrate la faza urmăririi penale, se menține ridicată, la cota de aproximativ 57 %, deși în anul 2021 aceasta a fost de 62,48%. Examinarea la cota indicată a cauzelor penale în procedurile simplificate (57,4%) este un indicator pozitiv, care vine să contribuie la reducerea termenelor de examinare a dosarelor, la reducerea numărului de cauze

¹ Legea nr. 83 din 14.04.2023 pentru modificarea unor acte normative [online], [citată 05.10.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro .

² Legea nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional) [online], [citată 05.10.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138674&lang=ro .

penale aflate pe rolul instanțelor de judecată, inclusiv la diminuarea cheltuielilor suportate din bugetul de stat³. Se observă că procedurile sumare, în general, au o rată mare de aplicabilitate în procesul judiciar din țară, astfel, se înțelege de la sine actualitatea și importanța acestora.

Potrivit art. 1 alin. (3) din Constituție, Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate⁴.

O influență pozitivă în raport cu evoluția procedurilor sumare autohtone a avut-o și tendința Republicii Moldova de a adera la Uniunea Europeană.

Integrarea europeană este un deziderat fundamental al politicii interne și externe a Republicii Moldova și a Guvernului, având un puternic potențial de facilitare a coeziunii politice și sociale a societății. Relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană au fost consacrate formal prin semnarea, la 28 noiembrie 1994, a Acordului de Parteneriat și Cooperare (APC), care a intrat în vigoare la 1 iulie 1998.

În noiembrie 2023, Comisia Europeană a emis o recomandare de deschidere a negocierilor de aderare cu Republica Moldova. În decembrie 2023, liderii UE au decis să deschidă negocierile de aderare cu Republica Moldova și au invitat Consiliul să adopte cadrul de negociere după finalizarea etapelor relevante prevăzute în raportul Comisiei.

La etapa actuală, ar fi iluzoriu de imaginat activitatea organelor judiciare în sens larg, în procesul de urmărire și judecare, fără utilizarea unor instituții noi de drept, care ar diminua semnificativ acea paradigmă a muncii pe care, în mod normal, ar fi trebuit s-o depună.

Anume aceste momente au fost percepute de către instituțiile reprezentative ale Uniunii Europene, încă la sfârșitul anilor '80, când au emis Recomandarea (87)18 cu privire la simplificarea justiției penale, urmărind cu precădere scopurile nominalizate *supra*.

La etapa contemporană, comunitatea internațională a elaborat anumite standarde care, chiar dacă nu sunt obligatorii, totuși îndeamnă statele de a le lua în calcul la determinarea politicilor sale în materie penală. Sub acest aspect, un rol important îl joacă Recomandarea nr. R (87) 18 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la Simplificarea Justiției Penale⁵.

Recomandarea insistă asupra respectării, în materia simplificării procesului penal, în

³ Raport privind activitatea Procuraturii pentru anul 2022. Chișinău, 2023 [online], [citat 01.02.2024]. Disponibil: <https://procuratura.md/sites/default/files/2023-03/RAPORT%20DE%20ACTIVITATE%202022.pdf>.

⁴ Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29.07.1994 [online], [citat 05.04.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142462&lang=ro#.

⁵ Recomandarea nr. R (87) 18 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la Simplificarea Justiției Penale (Adoptată de către Comitetul de Miniștri la 17 septembrie 1987, la cea de-a 410-a întrunire a prim-miniștrilor). [online], [citat 05.04.2024]. Disponibil: <https://www.blog.mediatoru.ro/recomandarea-nr-87-18-privind-simplificarea-justitiei-penale/>.

primul rând, a standardelor stabilite de Convenția Europeană a Drepturilor Omului în materia libertății și siguranței persoanei și a echității procesului penal. Simplificarea are ca scop excluderea numărului mare de dosare penale aflate pe rol în instanțele judecătorești și, firește, excluderea tergiversării examinării.

În cazul aplicării procedurilor sumare, apare întrebarea dacă baza probatorie în aceste proceduri urmează a fi similară cu procedurile generale sau s-ar admite unele particularități de reducere a bazei probatorii, cu condiția respectării garanțiilor unui proces echitabil.

Limitele probatoriului diferă de la caz la caz, în funcție de persoana care o instrumentează, dar și de etapa procesului penal. Este important de a se determina corect – la desfășurarea urmăririi penale – limitele probatoriului, în vederea soluționării juste a cauzei penale.

Un aport considerabil la analiza temei alese –, întrucât, în operele lor, au abordat probatoriul, mijloacele de probă, procedurile sumare, – au avut-o cercetătorii: Dolea I., Roman D., Vizdoagă T., Sedlețchi Iu., Osoianu T., Rusu V., Țoncu S., Rotaru V., Vesco I., Tanoviceanu I., Dongoroz V., Volonciu N., Theodoru Gr., Neagu I., Udroiou M., Jidovu N., Larin A., Juikov V.M., Ulianova L., Belkin A., Rîbalov K.a., Vaseaev A., Bocikarev A., Petruhin I.L., Smirnov A.V., Levasseur G., Mueller C., Pradel J. ș.a.

Scopul lucrării constă în realizarea unui studiu complex al bazei probatorii în cadrul procedurilor sumare și în constatarea dacă această bază urmează a fi similară cu procedurile generale sau s-ar admite unele particularități de reducere a ei, cu condiția respectării garanțiilor unui proces echitabil.

Obiectivele cercetării vizează:

- stabilirea gradului de reglementare a domeniului de studiu,
- identificarea lacunelor cadrului legal,
- stabilirea practicii de aplicare a normelor legale,
- analiza complexă a declarațiilor persoanei acuzate în procedurile sumare,
- aprecierea eficienței procedurilor sumare în procesul penal,
- definirea noțiunii, esenței, importanței și particularităților procedurilor sumare în procesul penal,
- analiza respectării prevederilor principiilor fundamentale ale procesului penal la judecarea cauzelor pe baza procedurilor sumare,
- elaborarea de propuneri și recomandări privind modificarea și completarea cadrului legislativ, în vederea optimizării și eficientizării activității de judecare a cauzelor penale în proceduri sumare.

Ipoteza de cercetare pornește de la faptul că probatoriul este o instituție comună tuturor procedurilor, indiferent de natura acestora (sumară sau obișnuită). Prin urmare, valorificarea probatoriului este obligatorie și în procedurile sumare. Totuși, în cadrul procedurilor sumare, probatoriul are anumite particularități, acestea vizând, în primul rând, condiția de acceptare a unei cooperări dintre autorități și persoana acuzată și, de regulă, acesta poartă un caracter redus.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Pentru a stabili cadrul științifico-teoretic al prezentului studiu, am aplicat metodologia cercetării științifice, recurgând la următoarele metode: *istorică* (examinarea elementului central din cadrul procedurilor sumare – cooperarea persoanei acuzate cu statul în diferite perioade, inclusiv pe teritoriul Republicii Moldova), *logico-formală* (legile gândirii corecte), *logico-juridică* (metoda logico-formală, aplicată la domeniul juridic), *comparativă*, dar și *observarea, descrierea, modelarea* etc.

A fost efectuată o analiză a materialelor care abordează cadrul legal, instituțional și funcțional în ceea ce privește probatoriul în procedurile sumare, au fost colectate și analizate actele normative naționale relevante prin prisma standardelor internaționale, au fost studiate operele teoretice naționale și străine cu valență importantă în cadrul procedurilor sumare, a fost analizată practica judiciară în domeniul probatoriului în procedurile sumare, au fost efectuate interviuri, discuții în grupuri.

În procesul de elaborare a tezei de doctorat, au fost aplicate acte normative internaționale, s-a pus accentul pe prevederile Constituției RM, pe cele ale Codului de procedură penală al RM, pe doctrina procesual-penală. Nu în ultimul rând, s-a ținut cont și de prevederile hotărârilor Curții Constituționale a RM, de cele ale Plenului Curții Supreme de Justiție.

Sumarul capitolelor tezei, cu axarea pe investigațiile efectuate și necesitatea acestora pentru atingerea scopului și a obiectivelor cercetării

Volumul și structura lucrării sunt determinate de conținutul obiectului cercetării, de scopul și sarcinile trasate, constituindu-se din *Introducere*, patru capitole, *Concluzii generale și recomandări* și *Bibliografie*, conform rigorilor înaintate de ANACEC față de elaborarea tezelor de doctorat.

Introducerea lucrării reflectă actualitatea și importanța temei abordate, scopul și obiectivele investigației, ipoteza de cercetare și metodologia aplicată întru atingerea scopurilor stabilite.

Capitolul 1, intitulat ***Analiza situației în domeniul probatoriului în cadrul procedurilor sumare***, include o prezentare pe larg a doctrinei naționale și străine în materia probatoriului și procedurilor sumare. Acesta cuprinde 4 subcapitole: 1.1 Doctrina națională în materia probatoriului și procedurilor sumare; 1.2 Doctrina românească în materia probatoriului și

procedurilor sumare; 1.3 Doctrina străină în materia probatoriului și procedurilor sumare; 1.4 Concluzii la capitolul 1.

Acest compartiment conține o trecere în revistă a materialelor științifice ce au tangență cu tema tezei de doctorat, acestea determinând efectuarea unei analize profunde și multiaspectuale a temei noastre. S-au scos în evidență poziția, pe alocuri contradictorie, a cercetătorilor nominalizați în text: Dolea I., Roman D., Vizdoagă T., Sedlețchi Iu., Osoianu T., Rusu V., Țoncu S., Rotaru V., Vesco I., Tanoviceanu I., Dongoroz V., Volonciu N., Theodoru Gr., Neagu I., Udriș M., Jidovu N., Larin A., Juikov V.M., Ulianova L., Belkin A., Rîbalov K.a., Vaseaev A., Bocikarev A., Petruhin I.L., Smirnov A.V., Levasseur G., Mueller C., Pradel J. ș.a. Prin studierea materialelor elaborate de autorii sus-numiți, a fost elucidat gradul de investigare a temei alese.

Capitolul 2, cu genericul *Particularitățile corelației dintre instituția probatoriului și instituția procedurilor sumare în cadrul procesului penal*, cuprinde 3 subcapitole: 2.1 Considerente generale privind *probatoriul penal*; 2.2 Conceptul de *proceduri sumare* în materie penală; 2.3 Concluzii la capitolul 2.

În compartimentul respectiv, a fost analizat probatoriul din perspectiva echității unui proces penal. Au fost examinate și descrise: rolul instanței în cadrul probatoriului în materia procedurilor sumare, rolul acuzării, rolul apărării, accesul la materialele cauzei, problema sarcinii probei și a standardului probei în cadrul procedurilor sumare. La o analiză a procedurilor sumare, se observă obligația pozitivă a instanței în aprecierea suficienței materialului probant. Instanța trebuie să vegheze respectarea principiilor procesului penal și în cadrul procedurilor sumare, cum ar fi, spre exemplu, principiul publicității.

Acuzarea capătă un caracter discreționar mai pronunțat, în comparație cu procedura generală. Misiunea apărării în cadrul acestor proceduri ține mai mult de „veghearea” respectării procedurii, decât, după cum e și firesc, de poziția de adversar al acuzării. Probele sunt suficiente atunci când, evaluate în ansamblul lor, permit organului judiciar să-și formeze o părere sau o convingere, care să aibă calitatea să fie, la rândul ei, convingătoare. Standardul probei este impus de lege organelor judiciare, cu ocazia formării convingerii la care trebuie să ajungă la momentul soluționării cauzei.

În acest capitol, s-a analizat originea procedurilor sumare, standardele internaționale în doctrina juridică privind natura procedurilor sumare, inclusiv modelele de dezvoltare în diferite țări, s-au stabilit criteriile de identificare a procedurilor sumare în cadrul procedurilor speciale din Republica Moldova și s-a dat o definiție clară și deplină a „procedurilor sumare” (o inovație pentru doctrina RM). Astfel, *procedurile sumare sunt instituții ale procedurii penale, care reglementează procesul de urmărire și judecare a unor cauze penale, ce conțin elemente discreționare de*

negociere și compensare, determinate de principiul economiei procesuale, presupunând renunțarea la anumite drepturi procesuale, dar cu respectarea echității procesului și asigurării controlului judiciar la examinarea fondului cauzei, având un probatoriu redus, care implică, de regulă, cooperarea acuzatului.

Capitolul 3, intitulat ***Declarațiile persoanei acuzate ca probă determinantă în cadrul procedurilor sumare***, include 4 subcapitole: 3.1 Considerații generale privind declarațiile bănuितului, învinuitului/ inculpatului în procesul penal; 3.2 Conceptul de *probă determinantă*; 3.3 Declarațiile învinuitului/ inculpatului în cadrul procedurilor sumare; 3.4 Concluzii la capitolul 3.

Aici au fost analizate particularitățile declarațiilor persoanei acuzate. Pentru aplicarea unor proceduri sumare, declarațiile de recunoaștere a faptei sunt nu doar un mijloc de probă pertinent și concludent, dar și constituie, în cele mai frecvente cazuri, o condiție de acceptare a procedurii respective. Prin urmare, aceste declarații capătă statutul de probe determinante, chiar dacă nu sunt și exclusive. Mijlocul de probă „exclusiv”, în accepțiunea CtEDO, reprezintă unicul mijloc împotriva acuzatului, obținut în cadrul urmăririi penale. În mod asemănător, proba „determinantă” este cea care prezintă o importanță într-atât de înaltă, încât poate determina soluția pronunțată într-o cauză penală concretă”.

Originile regulii „exclusiv sau determinant” (*sole or decisive rule*) se află în hotărârea CtEDO *Unterpertinger c. Austriei*, care furnizează, totodată, argumentația pentru care această regulă trebuie aplicată: dacă o condamnare a acuzatului se bazează exclusiv sau în proporție decisivă pe depozițiile unor martori, cărora nu le-a putut adresa întrebări la nicio etapă a procedurii, dreptul său la apărare este restricționat în mod nejustificat.

Declarațiile de recunoaștere a vinovăției sunt cele în care bănuitul, învinuitul, inculpatul recunoaște săvârșirea faptei imputate și explică circumstanțele comiterii acestei fapte. În acest sens, are valoare probantă nu însăși recunoașterea faptei, dar datele de fapt pe care le relatează făptuitorul. Recunoașterea vinovăției va fi convingătoare numai în cazul când învinuitul, conștientizând perspectiva răspunderii pentru infracțiunea săvârșită, va expune împrejurările faptei comise. Audierile bănuितului, învinuitului care își recunoaște vinovăția trebuie să fie la fel de detaliate ca și în cazul în care persoana o neagă.

Recunoașterea vinovăției de către persoana bănuită sau învinuită de săvârșirea infracțiunii poate fi pusă în baza învinuirii, doar în măsura în care este confirmată de fapte și circumstanțe, ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

Capitolul 4, cu titlul ***Coraportul dintre proba determinantă și alte probe în cadrul procedurilor sumare***, cuprinde 5 subcapitole: 4.1 Declarațiile părții vătămate și ale martorului ca mijloc de probă în cadrul procedurilor sumare; 4.2 Utilizarea cunoștințelor speciale în cadrul

procedurilor sumare; 4.3 Particularitățile administrării mijloacelor materiale de probă și a datelor obținute din activitatea specială de investigație; 4.4 Aspecte adiacente obținute în cadrul cercetărilor empirice, tangente temei cercetate; 4.5 Concluzii la capitolul 4.

A fost urmărită utilizarea altor mijloace de probă în cadrul procedurilor sumare, analiza pornind de la perspectivele practice și tinderea spre respectarea principiului economiei judiciare.

Normele procesual penale (art. 90 CPP RM) relevă că „martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de prezentul cod, în calitate de martor”. Noțiunea de „martor” are un sens autonom în sistemul Convenției, indiferent de încadrările juridice din dreptul național. Declarațiile acestuia au un rol important în procedurile sumare, chiar dacă poziția părții vătămate nu este determinantă pentru proces.

Constatările tehnico-științifice și medico-legale se efectuează după proceduri mai simplificate față de expertiză, acest fapt fiind determinat de necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei. În cazul în care organul de urmărire penală, din oficiu, sau instanța, la cererea uneia din părți, constată că raportul tehnico-științific sau medico-legal nu este complet sau concluziile nu sunt precise, se dispune efectuarea expertizei.

Constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.), care provin de la persoane oficiale, fizice sau juridice, dacă în ele sunt expuse ori adevărate circumstanțe ce au importanță pentru cauză. Importanța mijloacelor materiale de probă constă în faptul că acești „martori muți”, cum au fost numiți sugestiv, știu să „vorbească” și să dea indicii uneori mai exacte și mai complete decât martorii adevărați⁶.

Drept corpuri delictive sunt recunoscute obiectele, în cazul în care există temeiuri de a presupune că ele au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum și banii sau alte valori ori obiecte și documente. Au fost analizate hotărâri judecătorești, dar și opinii ale actorilor justiției, care au participat la sondajul realizat de către autoare. S-a cercetat în ce măsură instanțele, în hotărârile lor, analizează probele prezentate în dosarele penale supuse procedurilor sumare.

În **Concluzii generale și recomandări**, au fost generalizate rezultatele investigațiilor științifice efectuate, au fost făcute recomandări în materia revizuirii și perfecționării legislației procesual-penale cu privire la tema abordată – *probatoriul în procedurile sumare*.

⁶ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală, partea generală*, Vol. I, ediția a III-a, revizuită și adăugită. București: Paideia, 2000. 520 pagini, p.374. ISBN 973-9131-01-8.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL PROBATORIULUI ÎN CADRUL PROCEDURILOR SUMARE

1.1 Doctrina națională în materia probatoriului și procedurilor sumare

La realizarea analizei situației în domeniu, e necesar a constata în prealabil că doctrina juridică procesual penală a examinat, pe de o parte, problema probatorului sub diferite aspecte și există o bogată doctrină în acest sens, iar pe de altă parte, și problema procedurilor speciale. În acest sens, remarcăm că există mai multe surse, care abordează acest subiect, însă problema probatoriului în cadrul procedurilor speciale, în general, și în cadrul procedurilor sumare, în special, și-a găsit o reflectare foarte sumară.

În cadrul cercetării noastre, vom încerca să analizăm literatura de specialitate care s-a referit la probatoriu, dar și pe cea care tratează procedurile speciale, identificând unele aspecte ce au legătură cu obiectul de cercetare al prezentei lucrări.

Sub acest aspect, au fost analizate lucrările cercetătorului Dolea Igor⁷, care a specificat că „probatoriu penal poate fi definit în câteva moduri, ce nu se exclud reciproc, dar pot avea importanță individuală:

- probatoriu este un proces de stabilire a adevărului;
- probatoriu este un proces de invocare de către părți a anumitor teze în susținerea pozițiilor;
- probatoriu, ca și întreg procesul penal, reprezintă un sistem de raporturi juridice, ai căror subiecți participă ca deținători de anumite drepturi și obligații”.

Potrivit autorului, art. 99 CPP RM care determină mecanismul probatoriu este riguros reglementat de lege, diferitele procedee probatorii fiind înscrise în Cod.

I. Dolea mai menționează că „prima problemă care se invocă constă în determinarea naturii juridice și a conținutului elementelor mecanismului probatoriu, ca: invocarea, propunerea, admiterea. Aceste elemente pot constitui doar anumite acțiuni procesuale, adică realizarea anumitor procedee probatorii. În caz contrar, se va încălca art. 93 CPP RM, care prevede că probele sunt elementele de fapt dobândite în modul stabilit de Codul de procedură penală. Deci invocarea, propunerea și admiterea de probe constă în utilizarea mijloacelor probatorii după aceleași reguli ca și administrarea probelor. Sub aspect etimologic, *invocarea* de probe constă în referirea la ceva

⁷ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriu penal, conceptul promovării elementului privat* [online]. Chișinău: Cartea Juridică, Tipogr. Bons Offices SRL, 2009. 416 pagini, p.82. ISBN 978-9975-9927-7-0. [online] [citată 16.06.2022]. Disponibil: https://irp.md/uploads/files/2014-06/1402571113_1239874336_ro.pdf .

ce poate servi ca argument în susținerea unei afirmații, *propunerea* constă în acțiunea de a le supune discuției și aprobării cuiva, iar *admiterea* este acțiunea de a fi de acord cu ceva, a permite”.

În comentariul Codului de procedură penală⁸, același autor a menționat că, „în cadrul procesului penal, invocarea și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor constituie o totalitate de acțiuni procesuale, care poartă denumirea de *probatoriu*. Noțiunea de *invocare* provine din latinescul *invocare* sau din franceză – *invoquer* – și înseamnă „a cita ceva în favoarea sa”, „a se referi la ceva care poate servi cuiva ca un argument în susținerea unei remarci”. Noțiunea de *propunere* vine de la latinescul *proponere* și desemnează acțiunea de „a sugera”, „a recomanda”, „a manifesta interes” etc. *Admiterea*, la rândul său, își are originea în verbul latin *admittere*, care definește acțiunea sau situația de „a fi de acord cu ceva”, „a îngădui”, „a permite”, „a da curs favorabil unei cereri” ș.a. *Administrarea* provine din latinescul *administrare* și desemnează, azi, „folosirea unui mijloc de probă într-un proces”.

Autorul I. Dolea menționează că „probatoriul, ca activitate, trebuie să se bazeze pe anumite principii, determinate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, purtând denumirea de „principii de procedură”. Principiile au sarcina de a asigura drepturile persoanelor implicate într-un proces penal și constau în dreptul de a asista la proces, dreptul de a fi ascultat, dreptul de a asculta și urmări procedura, egalitatea armelor, dreptul la tăcere, asistența apărătorului, dreptul persoanei învinuite de a fi audiată, dreptul de examinare, într-un proces public, a tuturor probelor, principiul divulgării, care constă în faptul că autoritățile de urmărire penală trebuie să pună la dispoziție toate probele în favoarea sau defavoarea acuzatului. Principiul prezumției de nevinovăție este, la fel, aplicabil în probatoriul penal”⁹.

Alți cercetători care au tratat subiectul abordat în prezenta teză sunt Tudor Osoianu și Victor Orîndaș¹⁰, care indică faptul că „în orice proces penal se pune problema de a stabili dacă împrejurarea de fapt, scoasă la iveală, are sau nu corelație cu obiectul probațiunii și dacă aceste date concrete sunt de natură să ajute la soluționarea cauzei. Această problemă se rezolvă din diferite puncte de vedere, înaintând cerințele admisibilității, pertinentei, concludenței și utilității probelor”.

⁸ DOLEA, I. *Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova (comentariu aplicativ): Textul cu modificările legislative operate până la 1 mai 2020*. Ediția a 2-a. Chișinău: Cartea Juridică, 2020. 1408 pagini, p. 347. ISBN 978-9975-3418-0-6.

⁹ *Ibidem*, p. 347-348.

¹⁰ OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală. Partea generală.*/ Curs universitar. Chișinău: ÎI „Angela Levința”, Tipografia Orhei, 2004. 256 pagini, p.134-135.

În raport cu contribuția pe care o au la soluționarea justă a cauzei, autorii subliniază că „probele pot fi pertinente sau concludente. Pertinente sunt probele ale căror elemente de fapt au legătură cu faptele ce necesită a fi dovedite. Când între obiectul probei și obiectul probațiunii nu există nicio legătură, proba este nepertinentă.

Probele sunt concludente atunci când, într-o cauză, contribuie la aflarea adevărului și la justa aplicare a legii penale. Orice probă concludentă este, totodată, și pertinentă. Nu orice probă pertinentă este însă și concludentă.

Probele sunt utile, dacă administrarea lor contribuie la soluționarea cauzei penale în conformitate cu legea și adevărul. Pentru a putea servi la soluționarea cauzei, proba concludentă trebuie administrată și este utilă. Când însă fapta care trebuie să dovedească o cauză este deja dovedită, proba, deși este concludentă față de ceea ce trebuie să dovedească, devine inutilă, adică nu mai este necesar a fi administrată”¹¹.

Cu privire la subiectul probelor, în lucrarea cercetătorilor Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi, Tatiana Vizdoagă, Vasile Rotaru, Adrian Cerbu, Sergiu Ursu¹², se menționează că, „pornind de la regula conform căreia înfăptuirea justiției este în dependență de sistemul probelor, acest sistem cunoaște o permanentă perfecționare pe parcursul istoriei. Dezvoltarea sistemului probelor a fost într-o legătură directă cu conceptele filosofice privind adevărul și cognoscibilitatea lumii înconjurătoare, în procesul penal de tip acuzatorial, în care predominau conceptele empirice și mistice, probele erau apreciate arbitrar. Stabilirea adevărului era pusă uneori în seama divinității. Acest sistem cunoștea asemenea modalități de rezolvare a cauzei, cum ar fi: duelul judiciar, ordaliile, jurământul religios etc. Istoria dreptului românesc, de asemenea, cunoaște diferite genuri de ordalii, dueluri judiciare, jurământul cu brazda pe cap, instituția cojurătorilor”.

Autorii au accentuat că „nicio probă nu are putere probantă dinainte stabilită. După cum se vede, teoria liberei aprecieri a probelor se circumscrie liberei convingeri a judecătorului și a persoanei care efectuează urmărirea, formată în urma cercetării probelor administrate. Libera apreciere a probelor determină regula că instanța de judecată nu este limitată de aprecierea dată probelor de către organul de urmărire penală. Instanței de apel nu i se impune convingerea primei instanțe asupra valorii probante a unei sau altei probe. Sistemul liberei aprecieri a probelor este numit sistem sentimental, sau sistem științific al probelor. Sistemul liberei aprecieri a probelor este strâns legat de problema aflării adevărului în procesul penal, bazată pe anumite concepte filosofice. Potrivit unora, adevărul nu este conceput ca unul obiectiv. Baza filosofică a acestor concepții este

¹¹ OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală. Partea generală*, Op.cit., p.134-135.

¹² DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal, Ediția a 3-a revizuită și completată*. Chișinău: Cartea juridică, F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2009. 784 pagini, p.197-198.

filosofia lui Kant, care neagă posibilitatea pătrunderii în esența lucrurilor. Sunt cunoscute concepțiile adevărului formal și convențional”¹³.

Autorii indicați mai sus specifică faptul că, „în scopul stabilirii adevărului în procesul penal, este necesară o activitate cognitivă în care subiecții implicați într-o cauză penală efectuează acțiuni în vederea asigurării cercetării sub toate aspectele, complete și obiective, a circumstanțelor cauzei. În activitatea de stabilire a adevărului, elementele care duc la realizarea cunoașterii sunt dovezile. În procesul penal, dovezile care duc la realizarea cunoașterii poartă denumirea de *probe*”.

În *Manualul judecătorului pentru cauze penale*, I. Dolea și V. Covalenco au specificat că „cercetarea judecătorească, fiind etapa centrală a procesului penal, are ca sarcină examinarea întregului material probator administrat”. Autorii au indicat că, „participând în cadrul cercetării judecătorești, instanța nu este limitată în utilizarea procedurilor probatorii, însă asemenea procedee cum sunt percheziția, ridicarea nu sunt, de regulă, utilizate în practică. În același moment, nu este exclusă efectuarea prezentării spre recunoaștere, a reconstituirii faptei. Cercetarea judecătorească se declanșează cu darea citirii de către procuror a acuzații formulate. Sub acest aspect, este necesar de verificat dacă inculpatul a conștientizat învinuirea formulată. În situația când sunt mai mulți inculpați, președintele instanței verifică aceasta pentru fiecare în parte”¹⁴.

Opiniile din această lucrare, chiar dacă se referă la cercetarea judecătorească în modul general, pot fi utile în realizarea cercetărilor cu elemente specifice procedurilor sumare, cum ar fi acordul de recunoaștere a vinovăției, acordul de cooperare sau examinarea cauzei în baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

Interes a prezentat cercetarea Luciei Rusu, care a indicat că „cunoașterea obiectului probatoriului are o deosebită importanță pentru soluționarea legală și temeinică a cauzelor penale, deoarece ne indică tot ce trebuie dovedit, îndrumând autoritățile judiciare să lămurească, prin probe, toate aspectele care interesează cauza, dar, totodată, împiedicându-le să irosească timp și mijloace cu dovedirea unor fapte și împrejurări care nu prezintă niciun interes pentru cauză.

Scopul acuzații în procesul examinării cauzei în judecată este de a convinge instanța în corectitudinea poziției sale, manifestând, în acest sens, în ședință un anumit spirit activ, prezentând probele și obiectând în prezentarea materialului probator de către partea opusă. Procurorul participant la judecarea cauzei penale este obligat să mențină pe tot parcursul procesului penal un rol activ, îndeplinind acțiuni eficiente în prezentarea și probarea învinuirii aduse inculpatului.

¹³ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ed.1. Op.cit., p.197-198

¹⁴ COVALENCO, E., DOLEA, I. Cercetarea judecătorească. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013. 1192 pagini, p. 275-288. ISBN 978-9975-53-231-0.

Procesul judiciar contradictorial necesită de la persoanele care susțin acuzarea în ședințele de judecată un comportament activ, orientat spre a dovedi instanței fundamentarea și corectitudinea poziției sale de învinuire.

Unul dintre elementele obligatorii ale principiului contradictorialității în procesul penal ține de prezența părții apărării, care asigură protecția drepturilor și intereselor legale ale bănuیتului și învinuitului, precum și realizarea începuturilor contradictoriale ale procesului penal. Apărarea este o activitate procesuală, direcționată spre descoperirea împrejurărilor, circumstanțelor care-l achită pe cel vinovat, care exclud sau diminuează răspunderea acestuia, precum și spre drepturile personale și patrimoniale”¹⁵.

Un suport important la elaborarea lucrării noastre l-a constituit teza de doctor cu genericul *Acordul de recunoaștere a vinovăției ca formă specială a procedurii penale*, elaborată de Rotaru Vasile. Autorul a menționat că „introducerea unor forme simplificate ale procesului penal, în mod necesar, va intra în conflict cu unele precepte teoretice stabilite în doctrină. De exemplu, s-a relevat că instituirea formelor simplificate ale procesului penal vor determina revederea opiniei doctrinare privind adevărul în procesul penal, fiind necesară revizuirea opiniei care predomină în doctrină, potrivit căreia sarcina procesului este de a constata adevărul obiectiv ce poate intra în conflict cu filosofia existentă a dreptului. Constatarea adevărului obiectiv, în aceste cazuri, va fi necesar de înlocuit cu constatarea unui adevăr formal, limitat la interesele părților și la probele prezentate în susținerea acestor interese”¹⁶. Este evident că, dacă vrem să existe o dezvoltare durabilă, trebuie să acceptăm și modificarea unor momente stabilite în doctrină și practică”¹⁷.

„Introducerea acordului de recunoaștere a vinovăției, chiar și cu limitările la cercul de infracțiuni stabilit de CPP, presupune o schimbare radicală a procesului penal al RM. Acordul nu numai că simplifică activitatea din cadrul urmăririi penale, dar și reduce substanțial activitatea de la faza judecării cauzei și reduce considerabil aplicarea căilor de atac. În plus, procedurile speciale care existau mai înainte în legislația noastră se bazau, în mare măsură, pe așa criterii cum ar fi caracterul și gradul de pericol social al infracțiunii, persoana infractorului, caracterul evident al infracțiunii”¹⁸.

La fel, un rol deosebit de important la studierea subiectului tezei l-a avut și teza de doctor elaborată de Țoncu Sanda și intitulată *Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire*

¹⁵ RUSU, L. Conținutul și particularitățile probatoriului în cadrul procesului penal contradictorial. În: *Legea și viața*, ed. 10, 18 octombrie 2019, ISSN 1810-309X.

¹⁶ DOLEA, I. Dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil și unele probleme de procedură penală. În: *Avocatul Poporului*. P.53, Nr.1-3, 2000. Citat după ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției*: tz. de doct. în științe juridice. Chișinău, 2004. p. 91.

¹⁷ ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției*: tz. de doct. în științe juridice. Chișinău, 2004. P. 91.

¹⁸ Ibidem, p. 83.

penală. Autorul a indicat că „în cazul procedurii abreviate a judecării cauzei este admisă o cercetare judecătorească, în anumite limite, în vederea dării unei sentințe legale, întemeiate și motivate. Constatăm existența unei „micro-cercetări”, a cărei desfășurare depinde de voința instanței și a părților, în virtutea caracterului dispozitiv al normei vizate. Instanța de judecată va efectua o cercetare judecătorească simplificată, iar declarația inculpatului luată în acest cadru constituie mijloc de probă. După deschiderea procedurii sumare, instanța poate încuviința inculpatului, persoanei vătămate, părții civile sau părții responsabile civilmente numai administrarea probei cu înscrisuri, singura probă ce poate fi administrată”¹⁹.

Autorul Anatol Ceachir a subliniat că „normele care reglementează instituția probatorului, în special a probelor și a mijloacelor de probă, prezintă o deosebită importanță, atât pentru faptul că ele sunt strâns legate de realizarea scopului procesului penal, cât și pentru aceea că în cea mai mare parte a activităților procesual-penale se polemizează asupra respectării formei procesuale la realizarea procedurilor probatorii și în legătură cu aceasta – asupra admisibilității probelor”²⁰.

S-a analizat și cercetarea lui Petrușca Sergiu²¹, care a indicat că, „odată cu mărirea cantității probelor, cu corespunderea obiectivă sau parțială a conținutului lor, crește și siguranța acestora, prin urmare, și siguranța stabilirii circumstanțelor ce intră în obiectul probatoriu. De aceea, în timpul determinării limitelor procesului probatoriu pe un caz concret, trebuie de avut în vedere importanța probelor corespunzătoare (acțiuni cu ajutorul cărora ele pot fi adunate) nu doar pentru stabilirea circumstanțelor ce intră în obiectul procesului probatoriu, dar și pentru verificarea datelor deja adunate, pentru îndeplinirea scăpărilor și lichidarea contradicțiilor ce au apărut în materialul probatoriu”.

Autorul a menționat că, „la aprecierea totalității probelor acumulate, pot fi incluse atât dovezi veridice, cât și inexacte. Până când nu vor fi apreciate toate probele administrate, nu se poate spune care dintre acestea sunt exacte și care pot pune la îndoială situația de fapt. Anume aprecierea întregului probatoriu oferă posibilitatea de a trasa concluzii corecte cu privire la veridicitatea și semnificația fiecărei probe incluse în acesta. Prin urmare, partea motivantă a hotărârilor procurorului trebuie să cuprindă nu doar probele coroborante, concludente și utile cauzei, dar și cele care urmează a fi apreciate critic, întrucât nu sunt confirmate și întemeiate.

¹⁹ ȚONCU, S. *Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală: tz. de doct. în științe juridice*. Chișinău, 2019. p.126.

²⁰ CEACHIR, A. Abordări conceptuale privind admisibilitatea probelor în procesul penal. În: *Revista națională de drept*, nr.10-12 (228-230), 2019, p.77. ISSN 1811-0770.

²¹ PETRUȘCA, S. Suficiența probelor pentru emiterea hotărârilor în procesul penal. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, Numărul 3 (123), 2019, p.213. ISSN 1814-3199.

Limitele probelor sunt interpretate, de asemenea, ca grad de dovedire a circumstanțelor care trebuie stabilite, suficiente pentru a emite concluzii de grade diferite de probabilitate sau de fundamentare a veridicității²².

Problema probatoriului a fost analizată și de către Șlicari Ion într-o publicație apărută în revista *Studia Universitatis Moldaviae*²³. Acesta a indicat că, „în procesul penal, probatoriul ocupă un loc central. Pentru a lua o hotărâre care va influența viața unor persoane, organul judiciar trebuie să cunoască pe deplin realitatea tuturor împrejurărilor cauzei și să fie convins că soluția pe care o adoptă este singura corectă. Or, această decizie – de a expedia sau nu cauza penală în judecată ori de a condamna sau a achita o persoană – este fundamental determinată de calitatea și volumul probatoriului”.

Autorul i-a menționat pe dl Osoianu T. și Orîndaș V., potrivit căroră, „asemenea activitate, ca oricare alta, desfășurată în limitele procesului penal, nu poate fi spontană, haotică sau arbitrară, însă urmează a fi una reglementată cu strictețe, fiind pusă în sarcina unor subiecți speciali. Aceștia își consacră cea mai mare parte a activității lor constatării circumstanțelor care au importanță pentru justa soluționare a cauzei penale, adică a probatoriului în procesul penal. Este imposibil a realiza scopul procesului penal fără probatoriu, al cărui scop este stabilirea circumstanțelor cauzei, după scenariul derulat în realitate, adică stabilirea adevărului obiectiv în procesul penal²⁴.

Autorul a arătat că, în literatura de specialitate, „conceptul de *probatoriu* este interpretat în două sensuri: *primo* – este utilizat pentru a garanta aflarea adevărului judiciar într-o cauză penală concretă, și *secundo* – este utilizat să asigure respectarea drepturilor participanților la proces. Anume ultimul sens al probatoriului are ca pistă de pornire principiul egalității armelor în faza urmăririi penale, or, de respectarea acestuia depinde înțelesul noțiunii și scopul probatoriului în cea de-a doua accepțiune. Nu poți administra probe în favoarea unui participant la proces prin periclitarea drepturilor și libertăților unui alt participant. Unica soluție legală este administrarea probelor atât în favoarea, cât și în defavoarea bănuitului, învinuitului, inculpatului²⁵.

Igor Dolea, într-un articol al său, a atras atenția că „dezvoltarea elementului privat în procedura penală este determinată de mai multe obiective, dintre cele mai esențiale evidențiindu-se, în opinia noastră, conceptul *autolimitării* statutului de drept procesual penal, dezvoltarea

²² PETRUȘCA, S. Suficiența probelor pentru emiterea hotărârilor în procesul penal. *Op.cit.*, p. 213.

²³ ȘLICARI, I. Instituția probatoriului penal privit prin prisma principiului egalității armelor. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, Numărul 3 (123), 2019, p. 251. ISSN 1814-3199 /ISSNe 2345-1017.

²⁴ OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală. Partea generală*, *Op.cit.*, p.127.

²⁵ ȘLICARI, I. Instituția probatoriului penal privit prin prisma principiului egalității armelor. *Op.cit.*, p. 251.

principiului *disponibilității* în procesul penal, promovarea conceptului *justiției restaurative* și a altor instituții ce asigură drepturile victimei ș.a.”²⁶.

În lucrarea *Drept procesual penal*, scrisă de autorii Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi, Tatiana Vîzdoagă, Vasile Rotaru, Adrian Cerbu, Sergiu Ursu, sunt abordate și procedurile speciale. „În calitate de proceduri speciale sunt indicate: procedura în cauzele cu minorii, procedura aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical, procedura de restabilire a documentelor dispărute, acordul de recunoaștere a vinovăției, procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspundere penală, procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante, procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice, procedura de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor judecătorești”²⁷.

O importanță deosebită în elaborarea tezei a avut-o și lucrarea autorilor Covalenco E. și Vîzdoagă T.²⁸, în care s-a indicat că „prin Recomandarea nr. (87) 18 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind simplificarea justiției penale²⁹ s-a reținut că lentoarea justiției penale ar putea fi remediată și prin recurgerea, pentru a rezolva problema infracțiunilor minore și a celor comune, la: 1) așa-numitele proceduri sumare; 2) tranzacțiile între autoritățile competente în materie penală și alte autorități interveniente, ca o posibilă alternativă la urmărirea penală; 3) simplificarea procedurii jurisdicționale ordinare”.

Autorii menționați au arătat că „o particularitate definitorie a procedurii privind examinarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală este aplicabilitatea în procesele penale privind toate categoriile de infracțiuni, inclusiv cele pentru săvârșirea cărora este prevăzută detențiunea pe viață. La fel, constată că legiuitorul a condiționat judecata pe baza probelor administrate în cadrul procedurii prejudiciare prin: 1) recunoașterea de către inculpat în totalitate a faptelor incriminate, pentru săvârșirea cărora a fost deferit justiției; 2) nedorința de a fi administrate probe noi”³⁰.

În cartea sus-numită a autorilor Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi, Tatiana Vîzdoagă, Vasile Rotaru, Adrian Cerbu, Sergiu Ursu, la fel, este abordat subiectul procedurilor speciale: „Conform alin. (1) și (2) ale art. 504 CPP RM, acordul de recunoaștere a vinovăției este

²⁶ DOLEA, I. Elemente private în procedura penală. In: *Revista de Științe Penale*. 2007, p. 49. ISSN 1812-3392.

²⁷ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*, ed. 1, Chișinău: Cartier Juridic, iunie 2005. 947 pagini, p.836-862. ISBN 9975-79-343-6.

²⁸ COVALENCO, E., VIZDOAGĂ, T. Partea pregătitoare a ședinței de judecată. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013, 1192 pagini, p. 275-288. ISBN 978-9975-53-231-0.

²⁹ Recomandarea Comitetului Miniștrilor către statele membre privind simplificarea justiției penale, nr. R 87 (18) din 17 septembrie 1987. *Op.cit.*

³⁰ COVALENCO, E., VIZDOAGĂ, T. Partea pregătitoare a ședinței de judecată. *Op.cit.*, p. 275-288.

o tranzacție încheiată în scris între acuzatorul de stat și învinuit sau, după caz, inculpat, care și-a dat consimțământul de a-și recunoaște vina în schimbul unei pedepse reduse. Instituția acordului de recunoaștere a vinovăției a apărut în baza instituției pledării, care există în sistemul *common law*, în care, atunci când o persoană compare în fața instanței de judecată cu diferite ocazii (de exemplu, la înaintarea oficială a învinuirii), ea, de obicei, este întrebată dacă pledează „vinovat” sau „nevinovat”³¹.

În „Tratatul de drept contravențional”, Guțuleac V. a indicat că, „dacă este vorba despre procedurile simplificate, atunci ele trebuie să se deosebească de cele obișnuite nu prin anumite simplificări unice și separate, care nu influențează calitativ procedura, dar ele trebuie să fie esențial simplificate. Instituția procedurilor sumare și a celor simplificate în materie penală *lato sensu*, în ultimii 20 de ani, a cunoscut o tendință progresivă, statele europene încercând, pe cât e posibil, să reducă din povara dosarelor instanțelor de judecată și organelor judiciare, care sunt investite cu atribuții de examinare a unor cauze penale speciale”³².

Igor Dolea, în articolul *Elemente private în procedura penală*, a consemnat că „un aspect separat îl constituie procedurile speciale, menționând că în procedurile speciale se pot observa unele tendințe de dezvoltare a elementului privat, cu toate că cea mai mare parte din procedurile existente au ca scop simplificarea procesului. Cu titlu de exemplu, sub acest spect, în doctrina juridică s-a menționat că acordul de recunoaștere a vinovăției este o procedură specială de simplificare a procesului penal. În același sens, observăm că legea (art. 504 CPP RM) definește *acordul* ca pe „o tranzacție între acuzatorul de stat și învinuit sau, după caz, inculpat, care și-a dat consimțământul de a-și recunoaște vina în schimbul unei pedepse reduse”. De remarcat că și în alte proceduri speciale se pot depista unele elemente private. De exemplu, suspendarea condiționată a urmăririi penale și liberarea de răspundere penală nu poate fi aplicată față de persoana care nu a reparat paguba cauzată în urma infracțiunii (art. 510 alin. (2) pct. 5) CPP RM)”³³.

Interes prezintă și lucrarea autorilor Igor Dolea, Dumitru Roman, intitulată *Ghid privind procedurile prietenoase copiilor la faza de urmărire penală. Ghid pentru procurori*. Această lucrare se referă la procedurile speciale, dar poate avea tangență cu obiectul cercetării noastre, când se va analiza posibilitatea aprecierii declarațiilor acuzatului în cazul când acesta relatează liber despre circumstanțele faptice. „În acest aspect, un rol important îl are procurorul, care trebuie

³¹ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal, Partea specială*, Volumul II, Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău: Cartdidact, Tipografia Reclama, 2006. 335 pagini, p.279.

³² GUȚULEAC, V. *Tratat de drept contravențional*. Chișinău, 2009. 318 pagini, p.61-62. ISBN 978-9975-78-739-0.

³³ DOLEA, I. *Elemente private în procedura penală*. În: *Revista de Științe Penale*. 2007, 279 pagini, p.49-60. ISSN 1812-3392.

să formuleze corect întrebările, dar și ceilalți participanți la audieri, cum ar fi psihologul sau pedagogul, reprezentantul legal, apărătorul și alții”³⁴.

Un articol important care a fost studiat în cadrul elaborării tezei de doctor a fost *Particularitățile și problemele procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante*, scris de către Dumitru Roman. Autorul a indicat că „Organul de urmărire penală, conform art. 515 alin. (1) CPP, în procesul-verbal de constatare a infracțiunii flagrante, după descrierea faptei și a calificării juridice, după caz, poate fixa probele următoarelor procedee probatorii: a) audierea martorilor și a victimei; b) audierea bănuțului; c) anexarea proceselor-verbale ale altor procedee probatorii, precum și a documentelor”³⁵.

În dependență de genul infracțiunii flagrante și de circumstanțele cauzei, pot fi incluse în procesul-verbal rezultatele: a) percheziției corporale a bănuțului; b) cercetării la fața locului; c) ridicării de obiecte. Prin urmare, procesul-verbal include constatările personale ale organului de urmărire penală, dar anexa acestuia se va constitui din: a) alte procese-verbale, întocmite separat; b) actele de constatare cu caracter probatoriu, întocmite conform art. 273 CPP; c) raportul de constatare tehnico-științific sau medico-legal, de expertiză; d) corpuri delictive; e) documente”³⁶.

În lucrarea *Probleme de drept și soluții din activitatea judecătorească*, autorul Sergiu Furdui și-a expus punctul de vedere asupra diferitor probleme semnalate de jurisprudență, care au fost obiectul de studiu în legătură cu activitatea profesională. Acesta s-a pronunțat, inclusiv, asupra problemelor practice, apărute în urma aplicării acordului de recunoaștere a vinovăției de către instanța de judecată. În special, s-a tratat problema din punct de vedere al participării subiecților vizați în cazul aplicării procedurii respective.

Autorul menționează că „examinarea de către instanța de judecată a acordului de recunoaștere a vinovăției ca fază distinctă a procesului penal reprezintă activitatea instanței de judecată în cadrul procedurii privind acordul de recunoaștere a vinovăției, având ca obiectiv accelerarea soluționării procesului penal conform unei proceduri speciale, prevăzute în capitolul III, titlul III, Partea specială din CPP. Examinarea de către instanța de judecată a acordului de recunoaștere a vinovăției, prin prisma prevederilor stipulate în art. 6 din Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, în art. 20 din Constituție și în

³⁴ DOLEA, I., ROMAN, D. *Ghid privind procedurile prietenoase copiilor la faza de urmărire penală / Ghid pentru procurori*. Chișinău: Bons Offices, 2011. 120 pagini, p.63. ISBN 978-9975-80-447-9.

³⁵ DIDĂC, V., DOLEA, I., SEBINOV, I. et al. *Modele de acte procedurale penale*, vol. I. Chișinău: S.n., 2007. p.163-167. Citat după: ROMAN, D. Particularitățile și problemele procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2023, nr. 8(16), p. 82-91. CZU: 342.13:343.236.

³⁶ ROMAN, D. Particularitățile și problemele procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante. *Op.cit.*, p. 82-91. CZU: 342.13:343.236.

art. 1 CPP, urmează să contribuie la soluționarea justă și eficientă a cauzei penale deduse instanței, cu respectarea drepturilor și intereselor participanților la procesul penal”³⁷.

Saharov N. și Gorea B.-C., în articolul *Considerații referitoare la controversata implementare a procedurii instituite de art. 320/1 din Codul de procedură penală*³⁸, au consemnat că „aplicabilitatea procedurii simplificate este facultativă, lăsată într-o primă etapă la latitudinea inculpatului, care poate opta între procedura de drept comun sau procedura simplificată. În cazul în care opțiunea sa vizează procedura simplificată, manifestarea sa de voință nu conduce în mod automat la admiterea cererii, ea trebuie dublată de aprecierea instanței cu privire la îndeplinirea condițiilor impuse de procedura abreviată. Ceea ce deosebește procedura de drept comun de procedura simplificată, este faptul că, în cazul acesteia din urmă, probele din cursul urmăririi penale nu mai trebuie administrate în mod nemijlocit de instanță în condiții de oralitate, contradictorialitate și publicitate, așa cum se face în cadrul procedurii generale”³⁹.

1.2 Doctrina românească în materia probatoriului și a procedurilor sumare

Analiză doctrinei românești în domeniul probatoriului în procedurile sumare va începe de la *Tratatul de drept penal și procedură penală*, în cinci volume, semnat de Ion Tanoviceanu și editat după moartea sa⁴⁰. Chiar dacă nu s-a referit direct la procedurile sumare, autorul face o analiză profundă în materia probelor și ajunge la unele concluzii, care sunt actuale și în prezent, chiar dacă din acel moment au fost adoptate mai multe coduri de procedură penală.

Autorul menționează că „vechea credință invocată încă de unii practicieni că mărturisirea inculpatului singură nu face dovada supravinovăției, este eronată prin generalitatea și întinderea ei”. În opinia autorului, „o mărturisire nu face dovadă că ne apare evident ca neverosimilă sau când arătările inculpatului sunt contradictorii. O mărturisire, chiar retractată, rămâne însă o probă, atunci când arătările sale sunt de așa natură, încât corespund perfect cu datele cauzei sau când nimeni nu le-ar fi putut cunoaște, dacă nu ar fi fost făcute chiar de inculpat. Verificându-se aceste informații, se constată ca veridice fie prin aceea că corespund cu datele cauzei, fie că sunt controlate sau dovedite ca exacte”.

³⁷ FURDUI, S. *Probleme de drept și soluții din activitatea judecătorească*. Chișinău: Editura: Cu drag, 2012. 360 pagini, p. 136. ISBN: 978-9975-4250-7-0.

³⁸ SAHAROV N., GOREA B.-C. Considerații referitoare la controversata implementare a procedurii instituite de art. 320/1 din Codul de procedură penală. In: *Dreptul*. 2012, nr. 8, p. 171-204. ISSN 1018-0435.

³⁹ *Ibidem*, p. 171-204.

⁴⁰ TANOVICEANU, I. *Tratat de drept penal și procedură penală*, în cinci volume. Vol V. București: Editura: Curierul judiciar, 1927, p.45.

Aceste afirmații de atunci ale autorului pot fi considerate și în prezent actuale, îndeosebi în procedurile sumare, cum ar fi procedura acordului de recunoaștere a vinovăției sau procedura judecării cauzei în baza probelor administrate în faza de urmărire penală (art. 364/1 CPP), în care declarațiile inculpatului pot fi considerate probe determinante.

Pe de altă parte, autorul consideră că „mărturisirea nu va putea fi suficientă prin ea însăși, atunci când existența infracțiunii nu este dovedită. Luată în această accepțiune, regula că mărturisirea singură nu face dovadă devine exactă, întrucât vor mai fi necesare alte probe sau, cel puțin, prezumții serioase”⁴¹.

La fel, autorul menționează că, „incontestabil, s-ar putea ca o persoană să facă o mărturisire și totuși să nu fie autorul infracțiunii, pentru a salva pe adevăratul autor: fie dintr-un sentiment de devotament, fie prin vreun interes material, cineva ia asupra sa vinovăția și, recunoscându-se ca făptuitor, face arătări exacte, cunoscându-le de la autorul real”⁴².

La fel, această afirmație a autorului poate fi considerată actuală și prin faptul că, în toate procedurile sumare, judecătorul este acel care va examina corespunderea declarațiilor inculpatului cu materialul probator prezent.

Și iarăși, o afirmație a autorului care nu poate să nu producă accepțiuni este și aceea că „o mărturisire pur și simplă, fără a conține arătări edificatoare nu trebuie să inspire prea multă încredere, mai ales, dacă va fi retractată”⁴³.

Și, în sfârșit, „mărturisirea spontană, dar care nu ar conține arătări concludente și exacte, la veridicitate, nu trebuie să fie considerată ca o probă suficientă, fiindcă sunt persoane bolnave, care pot, prin mărturisirile spontane făcute, să surprindă convingerea judecătorilor”⁴⁴.

Pe parcursul lucrării, vom reveni la alte afirmații ale autorului în cadrul examinării anumitor probleme ce țin de probatoriu.

În tratatul lui Ion Tanoviceanu menționat *supra*, Vintilă Dongoroz a fost responsabil de doctrina juridică, analizată ulterior și în alte lucrări ale sale.

Vintilă Dongoroz a abordat și problema procedurilor speciale, și problema probatorului în lucrarea *Curs de drept și procedură penală*⁴⁵, în care autorul vorbește despre „așa-numita instrucțiune sumară și instrucțiune propriu-zisă, arătând deosebirea dintre procedura realizată de Ministerul Public – fie trimițându-l direct înaintea instanțelor de judecată cu rechizitoriul pe baza cercetărilor făcute de ofițerii de poliție judiciară, adică pe temeiul primelor cercetări, fie

⁴¹ TANOVICEANU, I. *Tratat de drept penal și procedură penală*, în cinci volume. Vol V. Op.cit., p.45.

⁴² *Ibidem*, p.45.

⁴³ *Ibidem*, p.46.

⁴⁴ *Ibidem*, p.46.

⁴⁵ DONGOROZ, V. *Curs de drept și procedură penală*. București: Tipografia Curierul judiciar, 1930. p.212.

înaintându-l cu rechizitoriu introductiv la un cabinet de instrucție, pentru a se proceda la facerea unei instrucțiuni prealabile, adică a unor cercetări mai ample”⁴⁶.

Acesta relevă că, „prin urmare, instrucțiunea prealabilă poate fi de două feluri:

- *Instrucțiunea sumară* – aceasta se face direct de procuror și numai în caz de delict flagrant, săvârșit în orașele – capitale de județ. Această instrucțiune sumară se mărginește la luarea unui interogatoriu și trimiterea în judecată a inculpatului în stare de arest, pentru a fi judecat imediat în instanță competentă.

- *Instrucțiunea propriu-zisă* – aceasta se face cu un magistrat special, care se numește judecător din instrucție (pe lângă fiecare tribunal funcționează unul sau mai mulți judecători de instrucție). Judecătorul de instrucție sesizat cu facerea instrucției, adică cu cercetarea învinuirilor aduse fie de procuror, care, printr-un rechizitoriu introductiv, îl trimite pe cel învinuit spre a se cerceta vina lui, fie prin plângerea pe care o primește de la persoanele vătămate printr-o infracțiune, atunci când aceste persoane se constituie părți civile, fie din proprie inițiativă, atunci când e vorba de o crimă sau un delict flagrant”⁴⁷.

Din cele menționate *supra* de către autor, se observă că procedurile sumare au origini mai vechi, iar legislativele au căutat în permanență posibilități de a simplifica justiția, în măsura în care era posibil acest fapt.

O altă lucrare din perioada interbelică ce a abordat problema examinată este *Curs de procedură penală română* a lui I. Ionescu Dolj⁴⁸. Autorul analizează câteva proceduri speciale, cum ar fi procedura în cauzele cu minori, procedura în infracțiune de presă, procedura de consiliere în judecarea delictelor contra onoarei, procedura reabilitării judiciare, extrădării, amnistiei și grațierii, procedura stabilirii identității celor condamnați, în caz de contestație, procedura pentru despăgubirea celor deținuți pe nedrept în prevenție.

Sub acest aspect, constatăm că în *Codul Carol al doilea* din 1937, pe care se bazează cursul respectiv, nu existau proceduri sumare. Totuși, ținem se menționăm că, în materia probelor, autorul, menționând despre mărturisirea inculpatului, opinează că, „în materia penală, mărturisirea sau recunoașterea inculpatului este lăsată la aprecierea judecătorului, la conștiința lui. El poate să-și întemeieze condamnarea numai pe mărturisirea inculpatului, după cum poate și s-o înlăture, dacă crede că nu este expresia adevărului sau că a fost constrâns s-o facă”⁴⁹.

⁴⁶ DONGOROZ, V. *Curs de drept și procedură penală*. Op.cit., p.212.

⁴⁷ *Ibidem*, p.212.

⁴⁸ IONESCU DOLJ, I., *Curs de Procedură Penală Română*. București: Editura SOCEC & CO SA, 1937. P.487.

⁴⁹ *Ibidem*, p.211.

Vintilă Dongoroz a continuat opera sa, îndeosebi prin lucrarea fundamentală *Explicații teoretice ale codului de procedură penală român*⁵⁰. Pornind de la complexitatea lucrării, ne propunem ca scop de a o analiza sub două aspecte. În mod firesc, primul aspect vizează probatoriul, iar al doilea – procedurile sumare. Probatoriul este examinat destul de amplu și nu intenționăm să caracterizăm întreaga lucrare, chiar dacă în cadrul capitolelor următoare se vor analiza unele idei expuse.

Considerăm necesar a menționa poziția autorului referitor la declarațiile persoanei acuzate, în special ale inculpatului, deoarece în cadrul procedurilor sumare acestea au o importanță determinantă. În opinia autorului, „elementele furnizate de inculpat, în cazul unor declarații sincere, sunt deosebit de prețioase pentru stabilirea adevărului material și pentru justa soluționare a cauzei penale. Datorită acestor eventualități, valoarea probatorie a declarațiilor învinuitului sau ale inculpatului, privite în ele însele, este relativă, existând în privința lor o inevitabilă suspiciune. În afară de probele evidente, toate celelalte probe au un oarecare coeficient de relativitate, de unde și cerința de a examina dialectic toate materialele probatorii ale unui proces penal”.

Autorul consideră că „declarațiile inculpatului poartă un caracter relativ”. În opinia lui, „relativitatea acestui mijloc de probă trebuie deci privită în raport cu natura și importanța arățărilor făcute de învinuit sau inculpat, de momentul în care au fost obținute, de atitudinea acestuia în desfășurarea procesului penal, de antecedentele sale judiciare și, în special, de menținerea constantă a declarațiilor sau de revenirea asupra lor. Declarațiile învinuitului sau ale inculpatului păstrează caracterul relativ și atunci când acestea privesc pe un coînvinuit sau coinculpat. Cu privire la caracterul și valoarea declarațiilor date de coinculpați trebuie însă făcută deosebirea între coinculpați în *aceeași cauză penală* și coinculpați în *același proces penal*.

În primul caz, coinculpații sunt participanți la aceeași infracțiune, pe când în al doilea caz sunt, uneori, învinuiți sau inculpați pentru infracțiuni distincte, dar întrunite în același proces, din cauza conexității sau al indivizibilității”.

Desigur, suntem de acord cu cele afirmate. Totuși, noi considerăm că, în procedurile sumare, declarația de recunoaștere este una nu doar importantă ca mijloc de probă, dar și obligatorie, fiind o condiție procedurală. Asupra acestui aspect vom reveni la examinarea declarațiilor inculpatului.

Autorul Volonciu N., în *Tratatul de procedură penală*, a indicat că, „deși în virtutea principiului contradictorialității, părțile beneficiază de drepturi procesuale egale, în realitate, sub aspectul pozițiilor în care se plasează, între acuzare și apărare există un dezechilibru. Din punct de

⁵⁰ DONGOROZ, V. *Explicații teoretice ale codului de Procedură Penală român*, Vol II. București: editura Academiei, 1976. P.361.

vedere social, între cel care a încălcat legea, comițând fapte dintre cele mai grave și reprobabile, și cel care îl acuză există o diferență, care se manifestă atât pe planul aprecierii opiniei publice, cât și în conștiința și convingerea judecătorului. Tocmai pentru a contrabalansa acest dezechilibru, se admite unanim că inculpatului trebuie să i se dea un drept pe care nu-l are nicio altă parte și care constă în acordarea ultimului cuvânt⁵¹.

O lucrare științifică pe care o trecem în revistă aparține autorului Mateuț Gh.⁵², care pune în evidență mai multe aspecte relevante ale judecării cauzelor penale în instanța de fond.

În acest sens, ne raliem poziției autorului că, „cu toate că dezbaterile judiciare caracterizează judecata în oricare din etapele ei, atât în procedura comună, cât și în procedurile speciale, ele se particularizează, în mod deosebit în cazul judecării în prima instanță, datorită trăsăturilor specifice, având ca obiect însăși soluționarea, în conformitate cu legea și cu adevărul, a acțiunii penale și a acțiunii civile puse în mișcare în cursul urmăririi penale sau în cursul judecării și exercitate în fața instanței de judecată. Ele sunt obligatorii”⁵³.

Următoarea publicație la care facem referire este monografia elaborată de autorul Ghingheci G.⁵⁴, care are ca obiect de cercetare principiile procesului penal. Totodată, monografia cuprinde largi aplicații în ceea ce privește principiile procesului penal în activitatea de judecată, inclusiv în procedurile simplificate.

În ceea ce ține de specificul stabilirii adevărului în procesul penal, ne alăturăm constatările autorului că, „în sistemul continental, adevărul judiciar trebuie să fie identic cu adevărul obiectiv, real, adică instanțele nu pot reține altceva decât ceea ce s-a petrecut în realitate”.

În lucrarea *Drept procesual penal. Partea generală și partea specială*⁵⁵, autorul Alexandru Pinteab abordează tema probelor în procesul penal, mijloacele de probă și procedurile speciale.

Autorul a indicat că, „în orice domeniu de activitate umană, adevărul nu se relevă spontan, el trebuie descoperit și dovedit sub toate aspectele sale⁵⁶. Sub aspect funcțional⁵⁷, proba poate avea un dublu caracter:

⁵¹ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Vol. 2. București: Ed. Paideia, 1996. 514 pagini. ISBN 973-9131-24-7.

⁵² MATEUȚ, G. *Procedura penală. Partea specială*. Vol II. București: Ed. Lumina Lex, 1998. 368 pagini, p.126-127. ISBN 973-588-079-2.

⁵³ *Ibidem*, p.126-127.

⁵⁴ GHINGHECI, G. *Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală*. București: Ed. Universul Juridic, 2014. 350 pagini, p.21-24. ISBN 978-606-673-354-0.

⁵⁵ PINTEA, A. *Drept procesual penal, partea generală și partea specială*. București: Lumina Lex, 559 pagini, p.174-175. 2002.

⁵⁶ DONGOROZ, V. et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, Partea generală*, vol.I. București: Editura Academiei, 1975, p. 44. Citat după: PINTEA, A. *Drept procesual penal, partea generală și partea specială*. Op. cit., p.174-175.

⁵⁷ VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972. p.52. citat după: PINTEA, A. *Drept procesual penal, partea generală și partea specială*. Op.cit., p.174-175.

- din punct de vedere *gnoseologic*, proba constituie un instrument de cunoaștere, prin intermediul căruia organele judiciare caută adevărul;

- după conținutul său *etimologic* propriu-zis, proba constituie un instrument de dovedire, părțile utilizând probele (propunându-le spre administrare), în scopul dovedirii susținerilor și argumentărilor făcute în cadrul procesului”.

Autorul a subliniat că „la rândul lor, mijloacele de probă sunt acele căi legale, prin care se constată existența probelor sau, altfel spus, ele sunt izvorul probelor. Prin urmare, trebuie să se facă distincție între o împrejurare de fapt, pe baza căreia se constată vinovăția sau nevinovăția unei persoane, și mijlocul prin care această împrejurare a fost relevată”⁵⁸.

Tema tezei a fost abordată și de către Adrian Ștefan Tulbure și Angela Maria Tatu în *Tratat de drept procesual penal*⁵⁹. Aceștia au indicat că „se poate spune că întreg procesul penal se bazează pe activitatea de probațiune, pentru că de o corectă stabilire a adevărului depinde o corectă încadrare a faptei. Probele ajung la cunoștința organelor judiciare prin intermediul mijloacelor de probă. Legiuitorul a ales între aceste mijloace de probă pe cele care prezintă încredere și nu lezează integritatea fizică și psihică a sursei (cu excepția recoltării de sânge la infracțiunile privind Codul rutier). Aceste mijloace de probă sunt: declarațiile învinuitului sau inculpatului, declarațiile părții vătămate, ale părții civile și ale părții responsabile civilmente, declarațiile martorilor, înscrisurile, înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele materiale de probă, constatările tehnico-științifice, constatările medico-legale și expertizele (art. 64 CPP Rom)”⁶⁰.

La fel, și autorii N. Vonciu și Al. Țuculeanu, în *Drept procesual penal, partea generală*⁶¹, au abordat subiectul cercetat în teza noastră, indicând că, „cel puțin, trei sunt aspectele ce caracterizează probatoriul, și aceasta presupune răspunsul la următoarele întrebări: - Ce anume trebuie dovedit într-un proces, pentru a se putea soluționa cauza? - Cine trebuie să aducă dovezi? - Cum urmează a se proceda, pentru ca aspectele faptice cuprinse în probe să producă efecte juridice corespunzătoare? Aceste aspecte cardinale ale oricărui probatoriu necesită analiza problemelor ce vizează obiectul probațiunii, sarcina probei și administrarea probelor”⁶².

Cartea scrisă de Alexandru Boroi, Ștefania-Georgeta Ungureanu, Nicu Jidovu – *Drept procesual penal*⁶³ – abordează subiectul probelor și mijloacele de probă în procesul penal și

⁵⁸ PINTEA, A. *Drept procesual penal, partea generală și partea specială*. Op.cit., p.174-175.

⁵⁹ TULBURE, A.Ș., TATU, A.M.. *Tratat de drept procesual penal*, București: Editura All Beck, 2003. 652 pagini, p.170-171.

⁶⁰ *Ibidem*, p.170-171.

⁶¹ VONCIU, N., ȚUCULEANU, Al. *Drept procesual penal, partea generală*. / Curs pentru învățământ la distanță. București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2005. 202 pagini, p.129.

⁶² *Ibidem*, p.129.

⁶³ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, ediția a II-a. București: All Beck, 2002. 466 pagini, p.138. ISBN: 973-655-222-6.

procedurile speciale: „Justificarea importanței probelor în procesul penal rezidă în aceea că, odată ce a fost declanșat procesul penal și până la soluționarea lui definitivă, toate problemele fondului cauzei sunt rezolvate cu ajutorul probelor”⁶⁴. „În desfășurarea procesului penal, invocarea și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor constituie un fascicul de acte procesuale, care poartă denumirea de *probatoriu*”^{65,66}.

Problema privind administrarea probelor a fost abordată de către Volonciu N. în *Tratat de procedură penală*, indicând că „problema administrării probelor nu poate fi cerută fără examinarea chestiunii privind sarcina probei, fiind necesar să se știe cine are obligația de a dovedi diverse împrejurări”⁶⁷.

Theodoru G. și alții, în *Drept procesual penal român. Partea generală*, vol. II, au specificat că „prin sarcina probațiunii (*onus probanti*) se înțelege obligația procesuală ce revine participanților la procesul penal de a dovedi împrejurările care formează obiectul probațiunii”⁶⁸.

Problema privind aprecierea probelor a fost abordată de către Neagu I. în *Tratat de proces penal*, evidențiind că aprecierea probelor este unul din cele mai importante momente ale procesului penal, deoarece întregul volum de muncă, depusă de către organele de urmărire, de instanțele judecătorești, cât și de părțile din proces, se concretizează pe soluția ce va fi dată în urma acestei activități⁶⁹.

Tulbure A.Ș. și alții, în *Despre convingerea organelor judiciare*, au indicat că „sentința nu poate fi pronunțată, dacă nu au fost înlăturate toate dubiile privind vinovăția persoanei, fiind aplicată regula *in dubio pro reo*. Potrivit acestei reguli, dacă în cursul procesului penal o împrejurare provoacă îndoiala cu privire la existența ei, dacă poate fi explicată și ca inexistentă, și ca existentă, această împrejurare nu este reținută, când e defavorabilă inculpatului. Îndoiala este echivalentă cu lipsa totală de probe și trebuie să ducă la absolvirea învinutului sau inculpatului”⁷⁰.

Autorul Udroiu Mihail, în lucrarea *Codul de procedură penală: comentariu pe articole: art. 1-603*, a indicat că, „pentru a fi aplicată procedura simplificată de judecată, recunoașterea vinovăției trebuie să se facă „până la începerea cercetării judecătorești”, pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, și să aibă în vedere toate faptele reținute în sarcina

⁶⁴ NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. București: Ed.PRO, 1977. p. 257. Citat după: BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.138.

⁶⁵ DONGOROZ V. et al. *Explicații teoretice ale Codului de Procedură Penală Român. Partea generală*, vol. I. București, 2003. Citat după: BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.138.

⁶⁶ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.138.

⁶⁷ VOLONCIU, N. *Tratat de Procedură Penală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972.

⁶⁸ THEODORU G. et al. *Drept procesual penal român. Partea generală*, vol. II. Universitatea „A. I. Cuza”, Iași, 1974.

⁶⁹ NEAGU, I. *Tratat de Proces Penal*. București: Global Lex, 2002.

⁷⁰ TULBURE A.Ș. et al. *Despre convingerea organelor judiciare*. În: *Revista de drept penal*, nr.1/2002.

inculpatului în actul de sesizare. Nu sunt aplicabile dispozițiile CPP în cazul în care inculpatul nu recunoaște fapta, așa cum a fost reținută prin rechizitoriu”⁷¹.

O altă lucrare la tema cercetată a fost *Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal*, a cărei autor este Teodor-Viorel Gheorghe. Acesta a indicat că „procesul penal constituie o activitate de investigare, cercetare și analiză, în scopul ajungerii la aflarea adevărului de către organul judiciar penal. Fundamentul hotărârii judecătorești și al convingerii judecătorului asupra adevărului faptelor îl constituie probele. Principiul adevărului real, ca principiu fundamental și specific justiției penale, nu se poate realiza decât prin cea mai amplă probațiune”⁷². În activitatea de cunoaștere a faptelor materiale ce constituie infracțiuni, organele judiciare folosesc probe/ dovezi, acestea fiind instrumentele juridice prin care se ajunge la cunoașterea unei situații obiective de către o persoană ce nu a asistat nemijlocit la desfășurarea ei”⁷³.

Autorul a specificat că „din perspectivă gnoseologică, s-a menționat că proba reprezintă instrumentul – esențial și unic – de cunoaștere a adevărului de către organul judiciar”⁷⁴.

După profesorul Dongoroz, citat de Tr. Pop în *Drept procesual penal. Vol. III. Partea generală*, „toate elementele cu caracter informațional (*notitia certae rei*), care pot aduce lămurire asupra existenței faptei penale ori asupra vinovăției făptuitorilor, cum sunt, de exemplu, urmele materiale ale infracțiunii sau cele create de infractor, percepțiile unor persoane prin propriile simțuri, se încadrează în definiția de *probe*, sau *dovezi*.

Traian Pop înțelege prin *proba penală* „elementele informative sau documentare, necesare pentru stabilirea adevărului real asupra faptelor și stărilor relevante în procesul penal”⁷⁵.

Autorul Udroi Mihail, în lucrarea *Sinteze de procedură penală. Partea generală*⁷⁶, relevă că „din analiza art. 5 alin. (1) CPP rezultă gravitatea întregului proces penal în jurul probelor, astfel încât epicentrul oricărei teorii generale a probelor îl constituie problematica aflării adevărului”.

Autorul a menționat că „legea însăși admite riscul de eroare judiciară generată de vicierea cunoașterii, în lipsa probelor care *ex post facto* au aptitudinea de a conduce la retractarea

⁷¹ UDROIU, M. *Codul de procedură penală: comentariu pe articole: art. 1-603*. București: Ed. C.H. Beck, 2015. 1961 pagini, p. 981-982. ISBN 978-606-18-0409-2.

⁷² POP, T. *Drept procesual penal. Vol. III, Partea generală (continuare)*. Cluj: Tipografia Națională S.A. 1947. P.156. Citat după GHEORGHE, T.-V. *Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal*. București: Editura Hamangiu, 2021. 489 pagini, p.128. ISBN 978-606-27-1829-9.

⁷³ GHEORGHE, T.-V. *Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal*. București: Editura Hamangiu, 2021. 489 pagini, p.128. ISBN 978-606-27-1829-9.

⁷⁴ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Parte generală*, vol. I, ed. a 3-a rev. și adăug. București: Ed. Paideia, 2000. P. 331. ISBN 973-9131-01-8. Citat după GHEORGHE, T.-V. *Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal*. București: Editura Hamangiu, 2021. 489 pagini, p.128-129. ISBN 978-606-27-1829-9.

⁷⁵ POP, T. *Drept procesual penal. Vol. III, Partea generală (continuare)*. Cluj: Tipografia Națională S.A. 1947. P.158.

⁷⁶ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală. Partea generală, Volumul I*, Ed. a 2-a reviz. și adăug. București: Editura C. H. Beck, 2021. 858 pagini, p.449. ISBN: 978-606-18-1084-0.

verdictului factual, anterior valorizat ca adevăr judiciar. Alături de regulile de excluziune probatorie, intră în aceeași categorie de limite juridice ale aflării adevărului și asimetria standardelor de probă între apărare și acuzare, ipotezele în care legea condiționează sau limitează valoarea probantă a unor elemente de probă, prezumția de nevinovăție, aplicațiunea regulii decizionale *in dubio pro reo*, regulile procesuale privind limitele judecării ori ale devoluțiunii în căile de atac etc.”⁷⁷.

Vasile Păvăleanu, în *Drept procesual penal. Partea generală*, îl citează pe G. Levasseur, indicând că rolul deosebit al probelor în administrarea justiției penale i-a făcut pe unii autori⁷⁸ să susțină că întregul proces penal este dominat de problema probelor. El arată că „aprecierea probelor se face de organele judiciare potrivit convingerii lor, formate în urma examinării tuturor probelor administrate și conducându-se după conștiința lor. În această privință, în cursul urmăririi penale, procurorul este organul judiciar care trebuie să aprecieze dacă probele administrate conturează vinovăția învinuitului sau inculpatului, și numai atunci când s-a stabilit cu certitudine vinovăția, poate dispune trimiterea în judecată a persoanelor vinovate”. „Instanța de control judiciar are obligația de a verifica dacă în cauză au fost administrate toate probele necesare pentru aflarea adevărului, dacă probele au fost complet și just apreciate și dacă faptele reținute corespund probelor și reprezintă adevărul”⁷⁹.

Același autor abordează problema probelor și a procedurilor speciale în mod detaliat. Referitor la probatoriu – interesează declarațiile suspectului sau ale inculpatului. Cercetătorul face o analiză comparativă cu procedurile Angliei și SUA, ale Canadei. El analizează și valoarea probantă a declarațiilor inculpatului, menționând că, potrivit noilor reglementări, inculpatul poate încheia un acord de recunoaștere a vinovăției.

Totuși, V.Păvăleanu menționează că „nu se pune baza exclusiv pe recunoașterea vinovăției de către inculpat. La fel, în alte țări, cum ar fi Franța, Germania, Belgia și Grecia, au fost adoptate proceduri similare sau asemănătoare cu acordul de recunoaștere a vinovăției”⁸⁰. În ceea ce privește faptul că declarația inculpatului este retractabilă, considerăm că, în cazul art. 364, această regulă nu se aplică.

În volumul 2 al lucrării lui V. Păvăleanu se abordează unele proceduri speciale, îndeosebi interesează acordul de recunoaștere a vinovăției. Autorul arată că „una din condițiile de încheiere

⁷⁷ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală- Partea generală*, Volumul I, Op.cit..

⁷⁸ LEVASSEUR, L. et al. *Droit penal général et procédure pénale*, ed. 12, p. 161. Paris: Sirey, 1996. Citat după: PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal. Partea generală*. București: Editura Lumina Lex, 2001. 520 pagini, p. 272-273. ISBN 973-588-466-8.

⁷⁹ THEODORU, G. *Drept procesual penal. Partea Generală*. Iași: Ed. Cugetarea, 1996. p.288. Citat după: PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal. Partea generală*. Op.cit., p. 272-273.

⁸⁰ PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal. Partea generală*. Op.cit., p.379.

a acordului de recunoaștere a vinovăției este suficiența datelor cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului”⁸¹.

Asupra acestor probleme vom reveni în compartimentele în care vom discuta nemijlocit toate aspectele acordului de recunoaștere a vinovăției.

În lucrarea *Drept procesual penal. Partea specială*⁸², ediția din anul 2022, Vasile Păvăleanu, la fel, menționează despre procedurile speciale, despre limitele la expunerea de motive pentru introducerea în Codul de Procedură Penală român a procedurilor speciale, cu scopul de a stabili cauzele în care se aplică procedura specială, a institui unele proceduri speciale unitare și a preciza expresia că acolo, unde nu se derogă, se aplică normele procedurii obișnuite. Totuși, autorul nu face nicio referință la unele particularități în materia probatoriului, care pot fi aplicate în cadrul procedurilor speciale. La fel, autorul nu face vreo clasificare a procedurilor speciale care se aplică la examinarea fondului cauzei .

O lucrare care abordează în detaliu procedurile sumare într-un context mai larg, cum ar fi procedurile speciale, este *Drept procesual penal (proceduri speciale)*, semnată de Anastasiu Crișu. Autorul examinează atât procedurile sumare, cât și alte proceduri speciale, aplicabile în procedura penală românească la epoca elaborării lucrării.

Această lucrare are importanță din perspectiva analizei și comparației procedurii penale românești cu cele din Republica Moldova, îndeosebi, în ce privește procedurile de urmărire și judecarea unor infracțiuni flagrante. Celelalte proceduri examinate în lucrare nu vizează procedurile sumare, prin urmare, pentru obiectul nostru de cercetare, proceduri speciale, totuși capitolul 2 prezintă un interes.

În această lucrare, autorul dă definiția noțiunii de *infracțiuni în flagranță*, prezintă cazurile și condițiile de aplicare a procedurii speciale de urmărire și judecare a infracțiunilor flagrante, procedura de urmărire și judecare a acestor infracțiuni.

La fel, sunt examinate și unele aspecte particulare, cum ar fi, spre exemplu, regulile procedurale în caz de concurs de infracțiuni, indivizibilitate și conexitate, cazurile când nu se aplică procedura specială⁸³.

În lucrarea din două volume a lui Anastasiu Crișu *Drept procesual penal*, este abordată tangențial și problema procedurilor speciale. Astfel, autorul menționează că „normele care reglementează procedurile speciale sunt norme derogatorii în judecarea unor cauze în care se

⁸¹ PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal. Partea specială*. Iași: Lumen, 2022. 654 pagini, p.452. ISBN 978-973-166-619-8.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ CRIȘU, A. *Drept procesual penal (proceduri speciale)*. București: Editura All Beck, 2004. p.4-29. ISBN 973-655-516-X.

decide asupra raportului de drept penal. Aceste norme reglementează și anumite proceduri jurisdicționale, care rezolvă unele aspecte adiacente fondului cauzei”⁸⁴. Totuși, autorul nu abordează într-un fel sau altul problema standardului probei în cadrul unor asemenea proceduri.

Lucrarea autorilor Alexandru Boroi, Ștefania-Georgeta Ungureanu, Nicu Jidovu – *Drept procesual penal*⁸⁵ – abordează subiectul probelor și mijloacele de probă în procesul penal și procedurile speciale.

Autorii, în lucrare, i-au citat pe Theodoru Gr. și Moldovanu L., indicând că „procedurile speciale sunt modalități de desfășurare a procesului penal, diferite de procedura obișnuită, constituite dintr-un complex de norme cu caracter complementar și derogatoriu, ceea ce presupune că, în cazul aplicării lor, procesul penal se desfășoară după normele comune, numai în măsura în care nu există dispoziții speciale care au prioritate”⁸⁶.

Autorii Neagu I. și Damaschin M., în *Tratat de procedură penală*, au indicat că „procedura simplificată presupune o analiză a condițiilor în care recunoașterea vinovăției proprii produce efectele prevăzute de lege, astfel că probele administrate în faza de urmărire penală față de persoana care solicită aplicarea acestei proceduri sunt suficiente pentru a permite stabilirea unei pedepse pentru fapta proprie, ceea ce înlătură posibilitatea ca instanța de judecată să se refere la vinovăția persoanelor față de care cercetarea judecătorească va continua în cauza disjunctă”⁸⁷.

În cartea *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*⁸⁸, Eugenia-Angela Nicolae menționează că „se poate defini [...] procedura specială ca un complex de norme de drept procesual penal, care instituie, pentru anumite cauze penale, o desfășurare a procesului penal parțial diferită de procedura obișnuită”⁸⁹ față de normele generale. Astfel, procedura specială nu se aplică decât în cauzele în care există o derogare expresă de la procedura obișnuită. Procedura specială se realizează și prin normele procedurii obișnuite pentru toate chestiunile pentru care nu se face nicio derogare în reglementarea procedurii speciale”⁹⁰.

Problema privind infracțiunile flagrante a fost abordată de către Kahane S. în *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*, care relevă că „folosit de multă vreme în vocabularul juridic, termenul de *flagrant* - *flagranță* derivă din participiul verbului latin *flagrare* („a arde”). În

⁸⁴ CRIȘU, A. *Drept procesual penal, partea specială*. Ediția a treia, revizuită și actualizată, Volumul 2. București: Editura Hamangiu, 2022. 600 de pagini, p. 421. ISBN 978-606-27-1941-8.

⁸⁵ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.429.

⁸⁶ THEODORU, G., MOLDOVAN, L. *Drept procesual penal*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1979. P.335.

⁸⁷ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală: Partea specială*, Vol II. București: Universul Juridic, 2015. 676 pagini, p. 251. ISBN 978-606-673-385-4.

⁸⁸ NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. București: Lumina Lex, SC „Lumina Tipografic SRL”, 1999. 160 pagini, p.9.

⁸⁹ THEODORU, G. *Drept procesual penal, partea specială*. Iași: Editura „Cugetarea”, 1998. P.578. Citat după: NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. Op.cit., p.9.

⁹⁰ NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. Op.cit., p.9.

vocabularul de specialitate, această procedură specială este cunoscută și sub denumirea de *procedură urgentă*, majoritatea dispozițiilor derogatorii polarizându-se în jurul unei sporite manifestări a principiului operativității, scurtarea duratei activității judiciare nu trebuie să aducă atingere garanțiilor care asigură drepturile procesuale ale părților și nici bunei realizări a actului de justiție”⁹¹.

Volonciu N., în *Tratat de procedură penală, Partea specială, vol. II*, accentuează că „necesitatea unei proceduri speciale de urmărire și de judecare a unor infracțiuni flagrante se explică prin condițiile manifeste în care se săvârșesc infracțiunile flagrante, ceea ce permite descoperirea rapidă a faptei și făptuitorului, stabilirea vinovăției sale pe bază de probe certe și tragerea sa la răspundere într-un timp mai scurt. Pe baza acestor elemente, de fapt, se poate înlătura aproape complet posibilitatea unor erori judiciare, ceea ce permite o activitate procesuală penală rapidă și simplificată”⁹².

Apetrei M., în *Drept procesual penal II*, consemnează că, „așa cum s-a susținut în literatura de specialitate, instituirea procedurii speciale pentru unele infracțiuni flagrante răspunde, pe de o parte, unor interese de ordin procesual, deoarece în asemenea condiții sporesc valențele principiului operativității în procesul penal, iar pe de altă parte, această procedură grăbește restabilirea ordinii de drept încălcate și contribuie la sporirea rolului educativ al procesului penal”⁹³.

Păvăleanu V., în *Drept procesual penal, partea specială*, menționează că „procedura de urgență se justifică numai dacă aflarea adevărului este realizată cu certitudine, iar în situația în care acest obiectiv nu poate fi realizat în termenele scurte, prevăzute de lege, cauza se va trece în procedură obișnuită”⁹⁴.

Un loc aparte în șirul lucrărilor cu implicații în tema prezentului studiu îl ocupa tratatul elaborat de autorii Neagu I. și Damaschin M. În opinia autorilor, „procedura simplificată în cauză implică îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții: 1) obiectul judecății nu vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață; 2) inculpatul recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa; 3) inculpatul solicită ca judecata să aibă loc numai pe baza probelor administrate în cursul urmăririi penale și a înscrisurilor prezentate de părți; 4) cererea inculpatului este admisă de președintele completului de judecată”⁹⁵.

⁹¹ KAHANE, S., Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante. În: *Revista Românească „Dreptul”*, nr. 7/1974.

⁹² VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală, Partea specială*, vol.II. București: Editura Paidea, 1993.

⁹³ APETREI, M. *Drept procesual penal II*. București: Editura Oscar Print, 1999.

⁹⁴ PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal, partea specială*. București: Lumina Lex, 2002. ISBN 973-588-338-4.

⁹⁵ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală: Partea specială*. Op.cit., p. 246-247.

Este importantă precizarea autorilor că „procedura simplificată presupune o analiză a condițiilor în care recunoașterea vinovăției proprii produce efectele prevăzute de lege, astfel că probele administrate în faza de urmărire penală față de persoana care solicită aplicarea acestei proceduri sunt suficiente pentru a permite stabilirea unei pedepse pentru fapta proprie, ceea ce înlătură posibilitatea ca instanța de judecată să se refere la vinovăția persoanelor față de care cercetarea judecătorească va continua în cauza disjunsă”⁹⁶.

O altă lucrare, care aparține autorului Udriou M., comportă un anumit grad de originalitate sub aspectul cercetării subiectului care ne interesează. Este importantă precizarea autorului că, „potrivit procedurii abreviate a recunoașterii vinovăției până la începerea cercetării judecătorești, inculpatul poate declara că recunoaște săvârșirea faptelor reținute în actul de sesizare a instanței și solicită ca judecata să se facă pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Judecata poate avea loc numai pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, doar atunci când inculpatul declară că recunoaște în totalitate faptele reținute în actul de sesizare a instanței și nu solicită administrarea de probe, cu excepția înscrisurilor în circumstanțiere, pe care le poate administra la acest termen de judecată”⁹⁷.

O lucrare recentă în materie este și *Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal* de Anca Ioana Negru. Autoarea efectuează o analiză de drept comparat a standardelor de apreciere a probelor, arătând care sunt standardele de probă la trimiterea cauzei în instanță⁹⁸ și la pronunțarea sentinței⁹⁹.

1.3 Doctrina străină în materia probatoriului și procedurilor sumare

Un rol substanțial în documentarea asupra subiectului probatoriului în cadrul procedurilor sumare le-au avut și lucrările elaborate de oamenii de știință din alte state.

Autorul Alexandrov A.S. a indicat că „o importanță esențială pentru doctrina juridică are abordarea sub diferite aspecte a perspectivei principiului disponibilității în procedura penală. Principiul disponibilității se manifestă ca o idee alternativă la tradițiile procesual-penale guvernate

⁹⁶ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală: Partea specială*. Op.cit., p. 251.

⁹⁷ UDROIU, M. *Procedura penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. București: Ed. C. H. Beck, 2015. 608 pagini, p. 196. ISBN 978-606-18-0470-2.

⁹⁸ NEGRU, A.-I. *Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal*. București: Editura Universul Juridic, 2022. 544 pagini, p.436. ISBN: 9786063908279.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 447.

de principiul oficialității, contribuind la interpretarea procesului penal de pe poziții antipozitiviste și permițând a observa legități neevidențiate de poziția tradițională pozitivistă”¹⁰⁰.

Autorul Triușnicova M. K. a indicat că, „fiind caracteristică procesului civil, disponibilitatea constituie un principiu specific acestei ramuri de drept, considerându-se de doctrina juridică ca un principiu care distinge după caracter procesul penal de cel civil”¹⁰¹. Disponibilitatea este definită ca „posibilitatea, conferită de lege părților, de a sesiza autoritățile judiciare, de a dispune de obiectul litigiului și de mijloacele de apărare”, fie ca „posibilitatea de a dispune de obiectul procesului – dreptul material și de mijloacele procesuale de apărare a acestui drept”.

Într-o altă opinie, cu care nu putem fi de acord, principiul disponibilității în procesul civil se realizează în armonie cu rolul activ al judecătorului.

Autorul Juikov V. M. a subliniat că „principiul disponibilității este într-o legătură indispensabilă cu cel al contradictorialității”¹⁰². În procesul penal, guvernat de principiul contradictorialității, instanța nu se învestește spontan cu judecarea cauzei penale, ea trebuie să fie sesizată prin aplicarea regulii *nemo iudex sine actore*.

Doctrina belgiană definește „proba în materie judiciară ca fiind demonstrația, de către partea într-un litigiu, a exactității sau falsității unei alegații referitoare la un fapt, la un act juridic sau la o propoziție. Această probă este destinată a forma convingerea judecătorului”¹⁰³.

Conform doctrinarilor francezi¹⁰⁴, „proba poate fi definită ca fiind demonstrația exactitudinii unui fapt alegat, în vederea valorificării unui drept. Proba este intim legată de noțiunea de *adevăr* și desemnează „modalitatea de cunoaștere a adevărului unui fapt”¹⁰⁵.

Într-o altă definiție, „proba consistă în a demonstra atât existența unui fapt, cât și imputarea acestui fapt unei persoane, intenția pe care a avut-o de a comite acel fapt”¹⁰⁶.

Ulianova L. T. a arătat că „pentru determinarea momentului atingerii limitelor probatoriului, se folosesc diferite criterii. Astfel, prin limitele probatoriului se subînțelege

¹⁰⁰ АЛЕКСАНДРОВ, А.С. *Диспозитивность в уголовном процессе*. Автореферат дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Нижний Новгород: Нижегородская Высшая школа милиции, 1995. с. 27.

¹⁰¹ ТРИУШНИКОВА, М.К. *Гражданский процесс*. Москва: Городец, 2003. с. 77.

¹⁰² ЖУЙКОВ, В.М. Принципы состязательности в гражданском судопроизводстве. В: *Российская юстиция*, № 6, 2003.

¹⁰³ NOTTÉ, Al. *La jurisprudence Antigone en droit fiscal: le dogmatisme à l'épreuve du pragmatisme*, Université de Liège [online], p. 7 [citat 04.09.2019]. Disponibil: <http://lib.ulg.ac.be>.

¹⁰⁴ PRADEL, J., *Procédure penale*, 18e édition. Paris: Edition Cujas, 2015. p.363.

¹⁰⁵ BOLZE, P. *Le droit a la preuve contraire en procedure penale*. These en vue de l'obtention du grade de Docteur en droit, presentee et souhvenue publiquement le 17 decembre 2010, Universite Nancy 2/Faculte de Droit, Sciences economiques et Gestion [online], p.4 [citat 04.12.2019]. Disponibil: www.hal.univ-lorraine.fr.

¹⁰⁶ MARTY, M. *La légalité de la preuve dans l'espace pénal européen* [online], [citat 04.12.2019]. Thèse présentée pour l'obtenir le grade de docteur de l'Université de Bordeaux, soutenue le 1er avril 2014, p. 5. Disponibil: <http://academia.edu>.

totalitatea probelor necesare și suficiente, colectate pe caz, care ar asigura stabilirea circumstanțelor de demonstrat. Aici rezultatul cantitativ al probelor este criteriul pentru atingerea limitelor probatoriului, adică cantitatea de probe care ar trebui să fie suficientă, pentru a nu lăsa necercetat fiecare element al obiectului probatoriului, și necesară, pentru a dovedi că acest fapt a fost stabilit corect. Unii autori definesc limitele probatoriului ca totalitatea probelor de acumulat, aprecierea materialului probatoriu și verificarea versiunilor disponibile”¹⁰⁷. Această interpretare a limitelor probelor, la fel, este determinată de cantitatea lucrului necesar de efectuat pentru stabilirea tuturor circumstanțelor, punându-se accentul nu pe rezultatul activității cognitive, ci pe căile care duc la rezultat – pe complexul acțiunilor procedurale vizând colectarea, verificarea și aprecierea probelor.

Autorul Larin A. M. a specificat că „probatoriul poate fi recunoscut ca fiind complet, dacă restabilește în mod obiectiv și multilateral toate circumstanțele, constituind, de fapt, obiectul probatoriului. Autenticitatea sistemului probatoriu este asigurată prin confirmarea fiecărei circumstanțe a cazului, nu prin una, ci prin mai multe probe, care oferă o justiție față de greșelile personale sau a comportamentului inechitabil al anumitor participanți la proces”¹⁰⁸.

Belchin A. a relevat că „probatoriul, adică lucrul cu probele, ocupă un rol foarte important în procesul penal. Dacă probatoriul s-a finalizat fără rezultate, depășind irațional sarcinile urmăririi penale sau, în cel mai rău scenariu, fiind admise încălcări și abuzuri la administrarea acestuia de către organul de urmărire penală, atunci scopul procesului penal se consideră ca nerealizat. Dacă în probatoriu a fost comisă o greșeală, atunci aceasta poate duce la consecințe și mai grave – judecarea unui nevinovat”¹⁰⁹. În așa mod, de calitatea și cantitatea probatoriului administrat depinde legalitatea și temeinicia sentinței, precum și a altor decizii dispuse pe marginea cauzei. De aceea, probatoriul se prezintă ca un indispensabil element al activității procesual penale, fiind adesea denumit „motor al procesului”.

Potrivit opiniei autorului M. Strogoivici, „probatoriul este procesul de stabilire a tuturor faptelor, circumstanțelor cu ajutorul probelor, care au importanță pentru soluționarea cauzei penale”¹¹⁰.

¹⁰⁷ УЛЬЯНОВА, Л.Т. *Оценка доказательств судом первой инстанции*. Москва, 1959. с. 23.

¹⁰⁸ ЛАРИН, А.М. *Оценка доказательств*. В: *Уголовный процесс России. Лекции-очерки*. / Под ред. В.М. Савицкого. Москва, 1997. с.108.

¹⁰⁹ БЕЛКИН, А. *Теория доказывания*. Москва: Норма, 2000. с.5.

¹¹⁰ СТРОГОВИЧ, М., citat de: ЛУПИНСКАЯ, Р. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Москва: Юрист, 2000. с.74.

La analiza literaturii străine, dorim să pornim cu o lucrare istorică fundamentală, care analizează istoria generală a procesului penal din diferite țări: „Kurs ugovolno- protsesualinogo prava”, de M.A. Celitsov Bebutov.

Pentru cercetarea noastră prezintă interes analiza istorică a procedurilor sumare din Anglia, Franța și Germania.

„În Anglia, începând cu 1839 în Londra, iar ulterior și în alte orașe industriale, s-a permis invitarea unor judecători de pace, persoane cu studii superioare și cu experiență în domeniul avocatură, și așa-numiții judecători de instrucție sau de poliție”¹¹¹.

„În Franța pentru delict era admisă procedura sumară, care se limita la invitarea directă în instanță sau aducerea imediată. În cazul când persoana nu se prezenta, ea putea fi condamnată în absență”¹¹².

„În Germania, Codul de Procedură Penală a introdus o procedură de procese accelerate pentru infracțiuni neînsemnate. Aceasta presupunea emiterea de către judecători a unor ordine de condamnare. Judecătorul de ocol, fără examinarea detaliată a materialelor, avea dreptul de a stabili sancțiunea. Drept condiție era propunerea procurorului în scris și acceptul de către judecător a propunerii procurorului”¹¹³.

Chiar dacă în lucrarea menționată *supra* se observă un puternic accent ideologic, având în vedere perioada în care a fost editată, aceasta, oricum, prezintă importanță în cadrul cercetărilor cu privire la procedurile sumare.

O altă lucrare editată la sfârșitul secolului XIX și redactată în 1996 în Sankt Peterburg, este cea a lui I. Foinițchi, editată în două volume. Autorul abordează multe probleme, totuși, în contextul cercetării actuale, interesează procedurile sumare, care sunt examinate de către autor. Autorul examinează tipurile de proceduri accelerate – procedura franceză, așa-numita *procedură polițienească*, cum ar fi chemarea directă în instanță sau aducerea forțată¹¹⁴.

Totodată, autorul examinează și în dreptul austriac și cel german sistemele de ordine judecătorești. Această schemă se caracterizează prin faptul că instanțelor formate dintr-un singur judecător li se transmit în competență examinarea cauzelor în ceea ce privește infracțiunile neînsemnate¹¹⁵.

¹¹¹ ЧЕЛЫЦОВ-БЕБУТОВ, М.А. Курс уголовно-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах. Санкт-Петербург, 1995. 836 с, с.445. ISBN 5-87062-033-3.

¹¹² *Ibidem*, с.495.

¹¹³ *Ibidem*, с.571.

¹¹⁴ ФОЙНИЦКИЙ, И. Я. Курс уголовного судопроизводства издательство. vol II. Санкт-Петербург: Альфа 1996. 550 с. с.496. ISBN 5-87062-032-5.

¹¹⁵ *Ibidem*, с.500.

La fel, autorul examinează și procedura rusească, după reformele din 1864, în materia procedurilor sumare¹¹⁶. În aceeași materie, autorul examinează procedurile în privința minorilor¹¹⁷.

Ríbalov K. A., în „Osobyi poreadok sudebnogo razbiratelstva v Rosiiskoi Federatsii i problemy ego realizatsii”, redă anumite condiții suplimentare ale aplicării procedurii simplificate, și anume: „a) cererea privind procedura sumară este înaintată în prezența apărătorului; b) cererea este depusă de către învinuit după luarea de cunoștință cu materialele cauzei sau nemijlocit în cadrul ședinței preliminare ș.a.”¹¹⁸.

Pentru a determina multiple aspecte controversate ale subiectului procedurii simplificate a recunoașterii vinovăției, menționăm că acest segment de cercetare a fost bine desfășurat și de autorul Halicov A., care este de părerea că „putem vorbi despre procedura simplificată a examinării pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, doar dacă luăm în calcul întregul cumul de norme procesual penale, ce reglementează judecata ca fază a procesului penal”¹¹⁹.

„Respectarea cerințelor referitoare la partea pregătitoare a ședinței de judecată, declară autorul, este necesară în scopul garantării respectării drepturilor constituționale și a intereselor legitime ale participanților la proces”¹²⁰.

Pe bună dreptate autorul indică, că, „dacă procedurile vizate nu vor fi realizate sub aspectul sau în latura părții pregătitoare a ședinței de judecată, apoi vor fi încălcate astfel de drepturi, precum dreptul la recuzare a judecătorului sau a altor participanți la proces, verificarea înmânării la timp a rechizitoriului, explicarea drepturilor participanților la proces etc. Acest moment este unul necesar, în sensul garantării respectării drepturilor constituționale și a intereselor tuturor participanților la proces”¹²¹.

Subliniem că un loc important în literatura analizată îl deține autorul Bocicariov A. E., care arată că „legea de procedură penală nu include explicit norme referitoare la aplicabilitatea procedurii de examinare a cauzelor penale bazată pe probe administrate în faza de urmărire penală în cazul minorilor”. Tot el declară că „nu avem un răspuns clar nici în privința aplicabilității examinării cauzelor penale pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală în cazul persoanelor care suferă de anumite dereglări psihice, dar care nu sunt excluse din punct de vedere al responsabilității penale”.

¹¹⁶ ФОЙНИЦКИЙ, И. Я. Курс уголовного судопроизводства издательство. vol II. Op.cit., c.501.

¹¹⁷ *Ibidem*, c.508.

¹¹⁸ РЫБАЛОВ, К. А. Особый порядок судебного разбирательства в Российской Федерации и проблемы его реализации. Москва: Юрлитинформ, 2004. 146 с. с.9. ISBN 5-93295-141-9.

¹¹⁹ ХАЛИКОВ, А. Вопросы, возникающие при особом порядке судебного разбирательства. В: *Российская Юстиция*. 2003, № 1, с. 63-65. С.65. ISSN 0131-6761. Citat după: ȚONCU, S. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Op. cit., p. 38.

¹²⁰ *Ibidem*.

¹²¹ *Ibidem*.

Autorul susține că „în categoria respectivă de dosare, instanța este în imposibilitate de a stabili, în lipsa cercetării judecătorești, starea psihică a inculpatului, posibilitatea acestuia de a conștientiza caracterul și consecințele cererii înaintate, urmare a cărui fapt procedura simplificată vizată nu poate fi aplicată”¹²².

La fel, autorul argumentează faptul că, „în general, judecătorul nu efectuează examinarea și aprecierea probelor administrate în cauza penală. Totodată însă, pot fi examinate circumstanțele care agravează sau atenuează pedeapsa, cele ce caracterizează persoana inculpatului etc.”¹²³ Necesitatea unei examinări atât de scrupuloase, susține el, este dictată de necesitatea excluderii autoincriminării inculpatului și de convingerea în faptul că acordul acestuia în raport cu învinuirea înaintată a fost exprimat fără constrângeri și influențe din exterior”¹²⁴.

Autorul de mai sus mai specifică, că „în cazul procedurilor simplificate, este admisă cercetarea judecătorească în anumite limite, în vederea asigurării pronunțării unei sentințe legale, temeinice și echitabile”¹²⁵.

Același autor identifică și unele particularități ale ultimului cuvânt al inculpatului în cadrul procedurii simplificate a recunoașterii vinovăției: „Inculpatul, în opinia autorului, în ultimul cuvânt, poate veni cu rugămintea privind neaplicarea în privința lui a unei anumite categorii de pedeapsă, aplicarea unei pedepse care nu este legată de privațiunea de libertate sau privind amânarea executării pedepsei aplicate etc.”¹²⁶.

Un interes și o contribuție științifică incontestabilă prezintă și teza de doctor în drept a autoarei Matchina D. V., care susține că „Sentința de condamnare, pronunțată într-o ședință simplificată, este o confirmare judiciară convențională a adevărului contractual. Acest lucru înseamnă că sentința recunoaște adevărul stabilit într-o convenție sau contract, rezultat al negocierii și al unui acord bilateral, concretizat în procesul judiciar”¹²⁷.

O altă lucrare care a fost examinată este semnată de Vaseaev A. A., în care se arată că „instanța, la început de ședință, soluționând chestiunea referitor la judecarea pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, urmează să se convingă în privința faptului că inculpatului i-au fost acordate consultații exhaustive în privința înaintării unei astfel de cereri, să verifice dacă au fost oferite explicații privind ordinea procedurii simplificate și consecințele acesteia. În

¹²² БОЧКАРЕВ, А. Е. *Особый порядок судебного разбирательства в уголовном судопроизводстве Российской Федерации*. Дис. ... канд. юрид. наук. Владимир, 2005. 213 с., с. 127. Citat după: ȚONCU, S. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Op. cit., p.36-37.

¹²³ *Ibidem*.

¹²⁴ *Ibidem*.

¹²⁵ *Ibidem*.

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ МАТКИНА, Д. В. *Конвенциональная форма судебного разбирательства: история, современность и перспективы*: Монография. Москва: Юрлитинформ, 2010. 214 с. с.61. ISBN 978-5-93295-762-2.

particular, inculpatului îi pot fi adresate următoarele întrebări: Au fost discutate sau nu momentele referitoare la măsura de pedeapsă? Conștientizează sau nu inculpatul faptul că pedeapsa ce va fi stabilită de instanță poate fi alta decât aceea la care pretinde el și apărătorul său și că va fi lipsit de dreptul de a ataca sentința în legătură cu necorespunderea concluziilor instanței circumstanțelor faptice ale cauzei ? ș.a.”¹²⁸.

După expunerea de către procuror a învinuirii formulate, declară autorul, „judecata urmează să stabilească și să verifice respectarea temeiurilor și condițiilor aplicării procedurii simplificate. În acest context, autorul propune un spectru larg de întrebări care urmează a fi adresate inculpatului, în vederea stabilirii temeiurilor și condițiilor aplicării procedurii simplificate”¹²⁹. Întrebările propuse de autor, privitoare la vârstă, studii, prezența dereglărilor psihice, dependența de droguri, aflarea sub influența substanțelor medicamentoase îi va permite instanței să găsească răspunsul la una din întrebările principale – înțelegerea de către inculpat a învinuirii imputate.

Autorul evidențiază și faptul că „judecătorul este, de asemenea, obligat să clarifice atitudinea acuzatorului de stat și a părții vătămate în privința cererii inculpatului”¹³⁰.

Prezintă interes și lucrarea semnată de autorii Smirnov A. V. și Calinovschi C. B. privind varietățile procesului penal destinate soluționării cauzelor penale în termeni reduși și potrivit unor proceduri simplificate. Acestea mai sunt întâlnite și sub denumirea de „accelerate”, de la latinescul „*celerantes*”.

Autorii opinează în privința următoarelor varietăți ale procedurilor accelerate, întâlnite în practica judiciară a mai multor state: „1) procedurile, desfășurate în temeiul principiului raționalității urmăririi penale (suspendarea condiționată a urmăririi penale; amenda în baza acordului părților); 2) procedura sumară (forma protocolară, aducerea imediată, ordonanța judiciară; citarea nemijlocită în instanță) și procedura în fața judecătorului (specifică pentru statele din sistemul de drept anglo-saxon); 3) acordurile, tranzacțiile (acordul privind recunoașterea vinovăției; tranzacțiile privind simplificarea procedurii de judecată; acordurile de mediere – toate acestea fiind proceduri de împăcare între partea vătămată și infractor, a cărui vinovăție este dovedită, care își recunoaște vinovăția, fiind gata să recupereze prejudiciul cauzat)”¹³¹.

¹²⁸ ВАСЯЕВ, А. А. Установление оснований применения особого порядка принятия судебных решений. В: *Российский судья*. 2008, № 2, с. 31-33. с.32. ISSN 1812-3791. Citat după: ȚONCU, S. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Op. cit., p. 35.

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ *Ibidem*.

¹³¹ СМОРНОВ, А. В., КАЛИНОВСКИЙ К. Б. *Уголовный процесс: Учебник для вузов*. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 298 с. ISBN 978-5-91180-668-2. Citat după: ȚONCU, S. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Op. cit., p. 39.

Pentru compararea judecării cauzei penale pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală cu procedura în acordul de recunoaștere a vinovăției, este necesar, în opinia cercetătorului, „să facem trimitere la unele prevederi ale procedurii simplificare din procesul penal al Statelor Unite ale Americii și Marii Britanii, unde procedura vizată reprezintă un exemplu clasic al acestor tranzacții. Specificul este determinat de apartenența acestor țări la sistemul de drept anglo-saxon, căruia îi este specifică doctrina și practica acuzării private”¹³².

A prezentat interes și autorul Avercenco A. C., care susține că „temeiul este o cerință esențială și inițială a legii, fără de care celelalte cerințe nu pot fi îndeplinite. Condițiile, la rândul lor, derivă din acest temei, iar determinarea și examinarea lor sunt relevante doar atunci când există un temei corespunzător. Autorul subliniază, de asemenea, că acordul învinuitului cu acuzația specifică de infracțiune și depunerea ulterioară a cererii corespunzătoare reprezintă temeiul general pentru examinarea cauzei penale bazată pe probe administrate în faza de urmărire penală”¹³³.

În lucrările sale, cercetătorului Petruhin I. L., s-a expus asupra stabilirii temeiurilor, condițiilor și particularităților procedurii simplificate a recunoașterii vinovăției, care, pe bună dreptate, susține că „termenul *examinare* înglobează și partea pregătitoare a ședinței de judecată, și darea sentinței. În context, este cert că inculpatul nu renunță la aceste componente ale judecării cauzei”¹³⁴.

Se arată că, „pentru a ajunge la concluzia că la baza sentinței de condamnare sunt puse probele administrate în cauza penală, iar învinuirea, care a fost recunoscută de inculpat, este întemeiată, judecătorul este obligat să examineze aceste probe, adică se efectueze cercetarea judecătorească. În acest caz, susține autorul, judecata cauzei în baza procedurii simplificate nu se va deosebi prin nimic de examinarea ei în ordinea generală. Același lucru se întâmplă atunci când judecătorul va da citire materialelor urmăririi penale. În această ordine de idei, autorul optează pentru admiterea unei cercetări judecătorești parțiale, care ar include: citirea actului de acuzare, audierea inculpatului, a martorilor și citirea anumitor materiale ale urmăririi penale”¹³⁵.

Într-o altă lucrare, același autor, nu împărtășește opinia referitoare la „aplicabilitatea normei privind participarea părții civile și părții civilmente responsabile în cazul procedurii

¹³² СМИРНОВ, А. В. *Модели уголовного процесса*. Санкт-Петербург: Наука, 2000. 223 с. с.158. ISBN 5-02-027413-5. Citat după: ȚONCU, S. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Op. cit., p. 39.

¹³³ АВЕРЧЕНКО, А. К. О сущности и содержании согласия обвиняемого с предъявленным обвинением как основания производства в особом порядке. В: *Правовые проблемы укрепления российской государственности* / Под ред. М. К. Свиридова. Томск: Изд. Томского Ун-та, Ч. 29, 2005, с. 136-140. ISBN 5-7511-1962-7. с. 137.

¹³⁴ ПЕТРУХИН, И. Л. Роль признания обвиняемого в уголовном процессе. В: *Российская Юстиция*. 2003, № 2, с. 24-26. С. 26. ISSN 0131-6761. Citat după: ȚONCU, S. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Op. cit., p.37.

¹³⁵ *Ibidem*.

simplificate vizate”¹³⁶. De asemenea, cercetătorul „excluce din conținutul părții pregătitoare a ședinței de judecată aplicarea prevederilor art. 268 CPP al Federației Ruse – explicarea drepturilor părții civile și părții civilmente responsabile”¹³⁷.

Suntem de acord cu opinia autoarei Monid M. V.¹³⁸ că „în tradițiile continentale ale procesului penal, materializarea anumitor forme specifice ale procedurilor simplificate este determinată de caracterul lor reglementat, nu de precedentul judiciar. Din acest motiv, „acordurile” referitoare la procedurile simplificate în procesul penal al acestor state oferă părților mai puțină „libertate”, fiind reglementate „mai sever”, și de cele mai multe ori implicate în diverse alternative și variante de simplificare, cu scopul de a reduce cercetarea judiciară”.

A prezentat interes și autoarea Gusicova A. P., care susține că „în procesul judecării cauzei în procedură simplificată pot fi examinate, în special, circumstanțele care caracterizează persoana inculpatului. În legătură cu acest fapt merită a fi susținută opinia autoarei în privința listei de date referitoare la persoana inculpatului, care pot fi luate în calcul de instanță la individualizarea pedepsei. Datele privind persoana inculpatului se referă la: a) caracteristica socială a inculpatului; b) caracteristica psihologică (se are în vedere cercul de interese, opiniile moral-juridice, interesele de viață, tendințele, opiniile etc.); c) caracteristica medico-biologică, care include informațiile despre starea de sănătate etc.”¹³⁹.

1.4 Concluzii la capitolul 1

Analizând situația în domeniu, se observă că există o bogată doctrină în sensul examinării problemei probatoriului la general. Totodată, sunt suficiente surse care examinează și problema procedurilor speciale.

Un impact pozitiv manifestat prin crearea concluziilor, a poziției, a viziunilor în raport cu tema aleasă, l-a avut doctrina din Republica Moldova, România, Federația Rusă, Franța ș.a., întrucât este vorba despre lucrările mai multor savanți notorii, cunoscuți în întreaga lume pentru

¹³⁶ ПЕТРУХИН, И. Л. Особый порядок судебного разбирательства. В: *Уголовное право*. 2005, № 4, с. 79-80. ISBN 2071-5870. Citat după: ȚONCU, S. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Op. cit., p. 37.

¹³⁷ *Ibidem*.

¹³⁸ МОНИД, М. В. *Особый порядок принятия судебного решения при согласии обвиняемого с предъявленным ему обвинением*. Дис. ... канд. юрид. наук. Иркутск, 2007. 207 с.

¹³⁹ ГУСЬКОВА, А. П. *Теоретические и практические аспекты установления данных о личности обвиняемого в российском уголовном процессе: Учеб. пособие*. Москва: Юрист, 2002. 159 с, с.119. ISBN 5-94-103-015-0. Citat după: ȚONCU, S. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Op. cit., p. 39.

contribuțiile pe care le-au avut în materia dreptului procesual penal, având, astfel, la îndemână un enorm potențial intelectual.

Un suport teoretic important l-au avut doctrinari ca: Dolea I., Vizdoagă T., Roman D., Sedlețchi I., Osoianu T., Rusu V., Țoncu S., Rotaru V., Vesco I., Tanoviceanu I., Dongoroz V., Volonciu N., Theodoru Gr., Neagu I., Udroi M., Jidovu N., Larin A., Juikov V.M., Ulianova L., Belkin A., Rîbalov K.a., Vaseaev A., Bocikarev A., Petruhin I.L., Smirnov A.V., Levasseur G., Mueller C., Pradel J.

Am constatat că doctrina juridică procesual-penală a abordat în detaliu problema probatoriului sub multiple aspecte, fiind bine dezvoltată în acest sens. În același timp, a examinat și problema procedurilor speciale, unde există, de asemenea, numeroase surse relevante. Cu toate acestea, într-un mod mai puțin extins, doctrina s-a ocupat și de chestiunea probatoriului în cadrul procedurilor speciale, în general, și în procedurile sumare, în mod special.

Astfel, analizând baza științifică/ teoretică, am constatat că atât doctrina națională, cât și cea din afara țării, nu a abordat suficient problema procedurilor sumare în cadrul procedurilor speciale. La fel, nu a fost abordată, în general, problema probatoriului în cadrul procedurilor sumare, fapt care, în opinia noastră, confirmă originalitatea lucrării.

2. PARTICULARITĂȚILE CORELAȚIEI DINTRE INSTITUȚIA PROBATORIULUI ȘI INSTITUȚIA PROCEDURILOR SUMARE ÎN CADRUL PROCESULUI PENAL

2.1 Considerente generale privind probatoriul penal

Pentru realizarea obiectivelor propuse în cadrul prezentei cercetări, este necesar, în opinia noastră, de identificat particularitățile corelației dintre instituția probatoriului și instituția procedurilor sumare, ceea ce ar presupune constatarea unei eventuale legături reciproce dintre instituții.

În acest sens, în prezentul capitol se va realiza, în primul rând, o analiză generală a probatoriului și identificarea unor particularități ale acestuia cu tangență la procedurile sumare. În al doilea rând, vor fi prezentate procedurile sumare, pornind de la definirea și identificarea particularităților acestora.

De la bun început, este necesar a menționa că, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a reiterat, de fiecare dată când avea ocazia, că, de vreme ce articolul 6 § 1 din Convenție garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu stabilește reguli precise privind admisibilitatea probelor¹⁴⁰. Totuși, atunci când Curtea Europeană verifică pretenziile încălcări ale procedurii de administrare a probelor, ea verifică dacă există o încălcare a unui drept garantat de Convenție, precum și modul în care această încălcare afectează caracterul echitabil al întregii proceduri¹⁴¹.

Așadar, particularitățile generale ale probatoriului au fost pe larg analizate în literatura de specialitate pe parcursul istoriei, deoarece materia probelor este centrul procesului penal. După cum menționa I. Tanoviceanu, „întreaga evoluție a dreptului procesual penal se învârtăște în jurul transformărilor prin care sistemul probelor a trecut”¹⁴².

În literatura juridică s-a arătat că „probatoriul penal poate fi definit în trei moduri, care nu se exclud reciproc, dar pot avea importanță individuală:

- Probatoriul este un proces de stabilire a adevărului;
- Probatoriul este un proces de invocare de către părți a anumitor teze în susținerea poziției

¹⁴⁰ CtEDO, cauza Schenk v. Elveția [online]. Cerere nr. 10862/84, hotărâre din 12.07.1988, par. 46 [citată 19.02.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62129>.

CtEDO, cauza Lhermitte v. Belgia [online]. Cerere nr. 34238/09, hotărâre din 29.11.2016, par. 83 [citată 19.02.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-169486>.

¹⁴¹ CtEDO, cauza Bykov v. Rusia [online], cerere nr. 4378/02, hotărâre din 10.03.2009, par. 89 [citată 19.02.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91705>.

¹⁴² TANOVICANU, I. *Tratat de drept și procedură penală*. Op.cit., Vol, IV. p. 609.

lor;

- Ca și însuși întreg procesul penal, probatoriul reprezintă un sistem de raporturi juridice, ai căror subiecți participă ca deținători de anumite drepturi și obligații¹⁴³.

Nicolae Volonciu caracterizează probatoriul ca „un fascicul de acte procesuale, constituit în procesul de invocare și propunere de probe, de admitere și administrare a lor”¹⁴⁴.

Ion Neagu și Mircea Damaschin au indicat faptul că „se înțelege prin obiect al probațiunii (*thema probandum*) ansamblul faptelor sau împrejurărilor de fapt ce trebuie dovedite în vederea soluționării cauzei penale. Se impune precizarea că în obiectul probațiunii se includ numai faptele și împrejurările de fapt. Existența normelor juridice nu trebuie dovedită, prezumându-se că ele sunt cunoscute atât de către organele judiciare, cât și de către justițiabili. De la regula că normele juridice nu trebuie dovedite sunt anumite excepții în ceea ce privește aplicarea unor norme de drept străin”¹⁴⁵.

Aceiași autori relevă că „există anumite categorii de fapte sau împrejurări, care trebuie dovedite în orice cauză penală, ele alcătuind obiectul generic al probațiunii. Alte fapte sau împrejurări trebuie dovedite numai în anumite cauze penale, acestea din urmă alcătuind obiectul concret al probațiunii. Fac parte din obiectul generic al probațiunii faptele care privesc învinuirea, împrejurările referitoare la agravarea sau atenuarea răspunderii penale, aspectele privind urmările infracțiunii etc.”¹⁴⁶.

Autorii Grigore Gr. Theodoru și Ioan-Paul Chiș au menționat că „probațiunea constă, în primul rând, în stabilirea faptelor și împrejurărilor a căror existență sau inexistență trebuie constatată, ne referim astfel la obiectul probațiunii. Dovedirea acestor fapte și împrejurări se face prin administrarea probelor, folosindu-se procedeele probatorii, care pun în contact autoritățile judiciare cu mijloacele de probă și, prin acestea, iau cunoștință de probe. În fine, ansamblul probelor administrate trebuie apreciat, evaluat, în sensul formării convingerii că ele reprezintă adevărul – este operațiunea de apreciere a probelor”¹⁴⁷.

¹⁴³ Asupra unor aspecte, a se vedea, de exemplu: DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal, conceptul promovării elementului privat* [online]. Chișinău: Cartea Juridică, Tipogr. „Bons Offices” SRL, 2009. 416 pagini, p.82 [citată 16.06.2022]. ISBN 978-9975-9927-7-0. Disponibil: https://irp.md/uploads/files/2014-06/1402571113_1239874336_ro.pdf; DOLEA, I., ROMAN, D., VÎZDOAGĂ, T., SEDLEȚCHI, I., ROTARU, V., CERBU, A., URSU, S. *Drept procesual penal*. Chișinău: Cartier, 2005; DOLEA, I., ROMAN, D., VÎZDOAGĂ, T., SEDLEȚCHI, I., ROTARU, V., CERBU, A., URSU, S. *Drept Procesual Penal*. Ed.II, Vol.I, Chișinău: Cartdidact, 2006, p.194.

¹⁴⁴ VOLONCIU, N. *Tratat de Procedură Penală. Partea Generală*. Vol.I. Ediția a II-a revizuită și modificată. București, 1996. P.341.

¹⁴⁵ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Ediția a III-a, revizuită și adăugită. București: Universul Juridic, 2020. 800 pagini, p.454. ISBN: 978-606-39-0600-8.

¹⁴⁶ *Ibidem*.

¹⁴⁷ THEODORU, G. G., CHIȘ, I.-P. *Tratat de drept procesual penal*. Ediția a 4-a. București: Editura Hamangiu, 2020. 1171 pagini, p. 369. ISBN: 978-606-27-1671-4.

În opinia autorilor, „prin *obiectul probațiunii* se înțelege ansamblul faptelor și împrejurărilor de fapt ce trebuie dovedite într-o cauză penală, pentru a fi legal și temeinic soluționată. În obiectul probațiunii se includ numai faptele și împrejurările de fapt. Cunoașterea obiectului probațiunii are o deosebită importanță pentru soluționarea legală și temeinică a cauzelor penale, deoarece ne indică tot ce trebuie dovedit, îndrumând organele judiciare să lămurească, prin probe, toate aspectele care interesează cauza, dar, totodată, împiedicându-le să irosească timp și mijloace cu dovedirea unor fapte și împrejurări care nu prezintă niciun interes pentru cauză”¹⁴⁸.

Autorii relevă că „între faptele și împrejurările ce trebuie dovedite se face distincție, în primul rând, între fapte și împrejurări ce se referă la fondul cauzei – existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat și faptele privitoare la răspunderea civilă, atunci când există parte civilă, și fapte și împrejurări de care depinde desfășurarea procesului - faptele și împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii și orice împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei. Obiectul probațiunii are în vedere, în principal, faptele și împrejurările ce se referă la fondul cauzei”¹⁴⁹.

Autorul Gheorghiță Mateuț¹⁵⁰ a menționat că „elementele de fapt și de drept pe care trebuie să se bazeze hotărârea judecătorească, prin care se rezolvă conflictul de drept penal material adus în fața justiției, se dovedesc cu ajutorul probațiunii. Întrucât scopul final al procesului penal îl reprezintă însăși judecata, adică această hotărâre, iată deci cât de mare este importanța probațiunii în procesul penal. Ea reprezintă nervul central al procesului, constituindu-se într-o procedură aparte, cunoscută sub denumirea de *procedură probatorie* (faza probatorie a procesului penal).

Probațiunea cuprinde două elemente indispensabile și indisolubil legate între ele: a) probele (*probationes*); b) mijloacele de probă (*media, instrumenta probandi*).

Obiectul probei (*thema probandum*) reprezintă ceea ce se dovedește în procesul penal, respectiv orice faptă, împrejurare de fapt sau situație ce se dovedește într-o cauză penală, în vederea soluționării ei. Din această definiție rezultă că pot constitui obiect al probei numai faptele și împrejurările de fapt.

Faptele și împrejurările de fapt ce constituie, în general, obiect al probei în procesul penal pot fi: - existența sau inexistența infracțiunii; - identitatea persoanei care a săvârșit-o; - împrejurările care stabilesc răspunderea penală și civilă a acesteia”¹⁵¹.

¹⁴⁸ THEODORU, G. G., CHIȘ, I.-P. *Tratat de drept procesual penal*. Op.cit., p. 370.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 371.

¹⁵⁰ MATEUȚ, G. *Procedură penală, partea generală*. Vol II, ediția a II-a, revăzută și adăugită. Iași: Editura Fundației Chemarea, 1997. 233 pagini, p.152.

¹⁵¹ *Ibidem*, p.155.

În sistemul procesual național, instituția probatoriului își găsește originea în art. 95 CPP RM, potrivit căruia „sunt admisibile probele pertinente, concludente și utile, administrate în conformitate cu prezentul cod, iar chestiunea admisibilității datelor în calitate de probe o decide organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea părților, ori, după caz, instanța de judecată”.

Art. 95 conține o prezumție legală care urmează a fi răsturnată de către partea care invocă inadmisibilitatea. Potrivit alin. (3) din acest articol, „dacă administrarea probelor a fost efectuată cu respectarea dispozițiilor prezentului cod, argumentarea inadmisibilității probelor se face de către partea care cere respingerea lor. În caz contrar, obligația de a argumenta admiterea lor revine părții care le-a administrat sau părții în favoarea căreia au fost administrate probele”.

Legea procesual penală dă și definiția probatoriului care, potrivit art. 99 alin. (1), „constă în invocarea de probe și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor în scopul constatării circumstanțelor care au importanță pentru cauză”.

Practica judecătorească este raportată la cerințele unei asigurări reale pentru apărare de a beneficia de egalitatea armelor în cadrul probatoriului. Potrivit Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, „dreptul la un proces echitabil include respectarea principiului egalității armelor. Aceasta, conform jurisprudenței CEDO, presupune că fiecare parte trebuie să obțină o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să n-o plaseze într-o situație net dezavantajată în raport cu adversarul său. Între părți trebuie deci să se mențină un echilibru corect”.

S-a menționat că „dreptul la un proces echitabil presupune, de asemenea, și o procedură contradictorie, cu alte cuvinte, dreptul unei părți în procesul penal de a lua cunoștință de observațiile sau susținerile făcute de cealaltă, precum și de a le discuta. În acest context, trăsăturile justiției corecte trebuie să constituie obiectul unei atenții particulare”¹⁵².

În opinia lui Teodor-Viorel Gheorghe, „sfera completă a ceea ce înseamnă proces echitabil este formată din trei componente: 1) corectitudinea procedurii; 2) corectitudinea rezultatului stabilit cu privire la faptele obiective (aflarea adevărului); 3) corectitudinea aplicării dreptului la fapte, inclusiv proporționalitatea sancțiunilor aplicate. Dintre acestea, doar prima componentă face obiectul analizei Curții Europene a Drepturilor Omului”¹⁵³.

„Convenția a reglementat un ansamblu de garanții procedurale, menite a asigura accesul liber la justiție, dar și garantarea efectivă a dreptului la un proces echitabil. În virtutea art. 6 par.

¹⁵² Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM. Cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuțului, învinuțului, inculpatului și condamnatului în procedură penală nr. 11 din 24.12.2010 [online], [citat 05.04.2023]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=347 . Modificată de: Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 20 din 26.03.2018 [online]. Pct.3 [citat 05.04.2023]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=334 .

¹⁵³ GHEORGHE, T.-V. *Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal*. București: Editura Hamangiu, 2021. 489 pagini, p.37-39. ISBN 978-606-27-1829-9.

(1), statului îi incumbă nu numai o obligație de a face, ci o reală obligație de rezultat în direcția asigurării procesului echitabil”¹⁵⁴.

S-a opinat în literatura de specialitate¹⁵⁵ că „imperativul procesului echitabil presupune respectarea unor principii de bază ale procesului, cum sunt: contradictorialitatea, procesul public, egalitatea armelor, asigurarea dreptului la apărare, judecarea într-un termen rezonabil, dreptul la o instanță independentă și imparțială stabilită prin lege”.

Alți autori¹⁵⁶, apreciind că „unele prevederi au o reglementare separată de cea a echitabilității procesului, adaugă la acestea prezumția de nevinovăție, considerată a fi elementul central al dreptului la un proces echitabil, dreptul la tăcere și la neautoincriminare, legalitatea și loialitatea administrării probelor sau obligația motivării hotărârilor judecătorești, ca și garanția dublului grad de jurisdicție în materie penală”. Practic, observăm noi, întreaga desfășurare a procesului penal se circumscrie procesului echitabil sau parcurgerii în mod echitabil a acestuia.

O astfel de constatare a atras concluzia¹⁵⁷, după care „dezvoltările jurisprudențiale ale Curții de la Strasbourg au făcut ca dreptul la un proces echitabil să constituie nu numai o garanție formală, ci și un drept substanțial, deoarece normele procesuale esențiale sunt de natură a garanta regularitatea formală a procedurii, pentru asigurarea loialității desfășurării procesului”. „Dreptul la un proces echitabil, considerat nucleu al procedurii penale, preia funcția de criteriu de apreciere a respectării drepturilor substanțiale de către instanțe, prin aceasta devenind el însuși un adevărat drept substanțial, sau dreptul la o justiție bună în cele trei dimensiuni esențiale ale acesteia: accesul la aparatul judiciar, funcționarea acestuia și executarea deciziilor”¹⁵⁸.

În opinia lui G. Mateuț, la o analiză generală a doctrinei, se identifică trei criterii pe care Curtea Europeană le utilizează, spre a statua asupra echității procesului: „a) aprecierea de ansamblu a procedurii, care, în esență, stabilește dacă anumite vicii au fost înlăturate ori suficient compensate; b) aparența respectării normelor procesului echitabil; c) evaluarea concretă a procedurii ce face obiectul verificării, aceasta depinzând crucial de piesele dosarului și de activitatea judecătorului național”¹⁵⁹.

¹⁵⁴ IONESCU, C., DUMITRESCU, C.-A. (coord.). *Constituția României, comentarii și explicații*. București: Ed. C. H. Beck, 2008. p.296.

¹⁵⁵ BUNECI, P. (coord.) *Noul Cod de procedură penală. Note. Corelații. Explicații*. București: Ed. C.H. Beck, 2014. P.11.

¹⁵⁶ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. 2. București: Ed. C. H. Beck, 2017. P.73.

BAEBU, A., TUDOR, G., ȘINC, A.-M. *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*. București: Ed. Hamangiu, 2016. P.40-41.

¹⁵⁷ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, Op.cit., p. 72.

¹⁵⁸ RENUCCI, J.-FR. *Tratat de drept european al drepturilor omului*. București: Ed. Hamangiu, 2009. p.380;

IONESCU, C., DUMITRESCU, C.-A (coord.). *Constituția României, comentarii și explicații*. Op.cit., p.298.

¹⁵⁹ MATEUȚ, G. *Procedură penală. Partea generală*. București: Editura Universul Juridic, 2019. p.82.

S-a arătat că „este, desigur, mult mai facil și clar de demonstrat că o anumită prevedere importantă a dreptului la apărare, a prezumției de nevinovăție, a legalității etc., a fost nesocotită, concluzia compromiterii procesului echitabil reieșind (în această viziune) de la sine. Însă aceasta este concluzia compromiterii formalității procesului echitabil, chestiune care nici n-ar trebui să fie un element de analiză a instanțelor naționale, ci doar a Curții Europene a Drepturilor Omului. Instanțele naționale de control judiciar ce evaluează faptele nu au ca obiectiv verificarea corectitudinii formale a procesului, ci stabilirea temeiniciei hotărârii, deci a corectitudinii materiale a acesteia. În schimb, Curtea Europeană este limitată la evaluarea aparențelor procesului echitabil, dat fiind faptul că nu se poate transforma într-o instanță de control judiciar de grad supranațional și nu poate evalua probele și starea de fapt *in concreto*”¹⁶⁰.

Gheorghe Teodor-Viorel consideră că „mai aproape de echitatea reală stă evaluarea concretă a ducerii și rezultatului procesului, combinată cu evaluarea de ansamblu a modului cum viciile au fost depășite, în așa fel încât adevărul să fie aflat. Astfel, omul așteaptă de la justiție, în primul rând, un rezultat corect, o împărțire justă a dreptății, satisfacerea idealului de dreptate/justiție, iar nu formalismul procedural al acestui deziderat.

Desigur, prezumția că, dacă sunt respectate toate canoanele procesuale, atunci și rezultatul va fi pe măsură, are o bază rațională și este destul de puternică, totuși nu este decât o prezumție judiciară, care poate fi infirmată, în unele cazuri, sau poate fi doar aparentă, în alte cazuri ori sub regimuri politice abuzive sau totalitare/ nedemocratice”¹⁶¹.

Data fiind menținerea divergenței fundamentale între sistemul de drept anglo-american și sistemul de drept continental privind concepția cu privire la posibilitatea determinării adevărului obiectiv, opinia autorului Gheorghe Teodor-Viorel este că „acest fapt se răsfrânge și asupra definiției noțiunii de „proces echitabil”, sistemul adversarial punând accentul pe evidențierea elementelor de procedură, adică pe procesul penal în desfășurarea lui, iar sistemul continental – pe finalitatea procesului”¹⁶².

În opinia autorului, „din perspectivă anglo-americană, procesul echitabil este acea procedură judiciară în cadrul căreia se soluționează o problemă litigioasă prin aplicarea principiilor procesuale și a regulilor specifice fazelor procesului”¹⁶³.

Potrivit ghidului despre protecția drepturilor omului, realizat de Consiliul Europei, „articolul 6 garantează drepturile părților la proceduri civile (articolul 6 §1) și drepturile pârâtului

¹⁶⁰ GHEORGHE, T.-V. *Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal*. București: Editura Hamangiu, 2021. 489 p. p.37-39. ISBN 978-606-27-1829-9.

¹⁶¹ *Ibidem*.

¹⁶² *Ibidem*.

¹⁶³ *Ibidem*.

(suspectul acuzat) în cadrul procedurilor penale (articolul 6 §§1, 2 și 3). Întrucât ceilalți participanți la proces (victime, martori etc.) nu intenționează a se plânge în temeiul articolului 6 (*Mihova c. Italiei*), drepturile acestora sunt adesea luate în considerație de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului. „Echitatea”, conform articolului 6, depinde, în esență, de faptul dacă reclamantul beneficiază de suficiente posibilități de a-și apăra cauza lor și de a contesta dovezile pe care ei le consideră false, și nu de a se pronunța dacă instanțele naționale au ajuns la o decizie corectă sau greșită (Karalevičius, dec.)¹⁶⁴.

La fel, s-a arătat că „accesul la materialele de natură „vitală” pentru soluționarea cauzei trebuie să fie acordat (*McMichael c. Regatului Unit*, §§78-82), accesul la probe mai puțin importante poate fi restricționat. „Egalitatea părților” prevede ca fiecare parte implicată să beneficieze de o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cazul său, în condiții care să nu-i poziționeze într-un dezavantaj substanțial vis-à-vis de partea litigantă adversă (Brandstetter)¹⁶⁵.

Așadar, referitor la problema abordată în cadrul prezentei lucrări, interesează câteva aspecte ale probatoriului.

Un aspect care interesează, în primul rând, vizează rolul instanței în cadrul probatoriului în materia procedurilor sumare.

Autorul Gheorghe Teodor-Viorel a menționat că „în ce privește echitatea procesului privită din perspectiva noțiunii de *tribunal imparțial*, instanța europeană arată că deciziile judiciare trebuie să indice de o manieră suficientă motivele pe care ele se întemeiază, iar acuzatul și publicul trebuie să poată înțelege temeiurile pentru care s-a dat un anume verdict, acest lucru fiind vital pentru evitarea arbitrariului¹⁶⁶.

Între altele, dreptul la un proces echitabil obligă judecătorul să-și fondeze raționamentul pe argumente obiective și să preserveze drepturile apărării¹⁶⁷, de asemenea, să indice cu o claritate suficientă motivele pe care se întemeiază hotărârea, de manieră să permită justițiabilului să exercite util dreptul de apel de care dispune¹⁶⁸.

Curtea indică și situații în care imparțialitatea judecătorului este pusă la îndoială, iar actele sale înfrâng prezumția de nevinovăție: „Prezumția de nevinovăție va fi înfrântă, dacă, fără

¹⁶⁴ VITKAUSKAS, Dovydas, DIKOV, Grigoriy. *Respectarea dreptului la un proces echitabil în temeiul Convenției Europene a Drepturilor Omului*, Ghid informativ despre protecția drepturilor omului realizat de Consiliul European [online]. Consiliul European, Strasbourg, 2012, 124 pagini, p.8 [citat 27.02.2020] Disponibil: <https://rm.coe.int/16806f1616>.

¹⁶⁵ *Ibidem*, p.153.

¹⁶⁶ CtEDO, *cauza Legillon v. Franței* [online]. Cerere nr. 53406/10, hotărâre din 10.01.2013, par. 53 [citat 01.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-115858>.

¹⁶⁷ CtEDO, *cauza Ruiz Torija c. Spaniei* [online]. Cerere nr. 18390/91, hotărâre din 09.12.1994, par. 29 [citat 01.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62464>.

¹⁶⁸ CtEDO, *cauza Boldea c. României* [online]. Cerere nr. 19997/02, hotărâre din 15.02.2007, par. 30 [citat 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-79496>.

stabilirea legală prealabilă a culpabilității unui acuzat, o decizie judiciară reflectă sentimentul că este vinovat, printr-o motivare care să dea de gândit că judecătorul consideră acuzatul ca fiind vinovat¹⁶⁹. Afirmarea prematură a unei astfel de opinii chiar de către instanță încalcă incontestabil prezumția de nevinovăție¹⁷⁰.

Dintr-o altă perspectivă, autorul consideră că „formularea textului este de natură a pune accentul pe latura procedurală a corectitudinii procesului, prin aceea că doar modul în care se desfășoară judecata trebuie să fie echitabil, iar nu judecata în sine (rezultatul)”¹⁷¹. Totuși, această preferință pentru întâietatea procedurii este atenuată, în special în materie penală, de faptul că instanța națională are îndatorirea de a hotărî asupra temeiniciei acuzației penale. Cu alte cuvinte, „are obligația de a stabili însăși existența sau inexistența faptei penale și participația - incluzând și vinovăția - persoanei puse sub acuzare. Astfel, textul Convenției are o primă componentă de natură procedurală, dar și o a doua, de natură substanțială, pe care însă Curtea n-o poate controla în mod direct”¹⁷².

La o analiză a procedurilor sumare, se observă obligația pozitivă a instanței în aprecierea suficienței materialului probant.

Așadar, potrivit procedurii de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, prima misiune a instanței, realizată în cadrul ședinței preliminare sau până la începerea cercetării judecătorești, este de a întreba pe inculpat dacă solicită ca judecata să aibă loc pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, pe care le cunoaște și asupra cărora nu are obiecții, apoi acordă cuvântul procurorului, părții vătămate și celorlalte părți asupra cererii formulate (art. 364/1 alin. (3) CPP RM).

Una din misiunile instanței de judecată este de a examina cererea și a constata dacă există sau nu o confirmare a constatării faptelor și posibilitatea aplicării pedepsei (art. 364/1 alin. (4) CPP RM), ca și cea de a explica drepturile părților și ale altor participanți la proces.

O problemă importantă ce derivă din probatoriu ține de soluționarea chestiunii cu privire la administrarea de probe, dacă părțile vor insista asupra acesteia. Dacă această opinie a părților va fi justificată, atunci instanța va respinge cererea de judecare a cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

¹⁶⁹ CtEDO, cauza *Minelli c. Elveției* [online]. Cerere nr. 8660/79, hotărâre din 25.03.1983, par. 37 [citat 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62098> ; CtEDO, cauza *Didu c. României* [online]. Cerere nr. 34814/02, hotărâre din 14.04.2009, par. 41 [citat 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-92157> .

¹⁷⁰ CtEDO, cauza *Garycki c. Poloniei* [online]. Cerere nr. 14348/02, hotărâre din 06.02.2007, par. 66 [citat 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-79353> .

¹⁷¹ GHEORGHE, T.-V. *Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal*. București: Editura Hamangiu, 2021. 489 pagini, p.35-39. ISBN 978-606-27-1829-9.

¹⁷² *Ibidem*.

O situație asemănătoare se întâlnește și în cadrul judecării acordului de recunoaștere a vinovăției. Instanța de judecată este obligată de a examina dacă acordul de recunoaștere a vinovăției corespunde prevederilor art. 504 alin. (7) și art. 506 (art. 508 CPP). În asemenea cazuri, instanța va respinge acordul. La fel, instanța stabilește termenele pentru înlăturarea omisiunilor în cadrul examinării acordului de recunoaștere a vinovăției.

Instanța trebuie să vegheze respectarea principiilor procesului penal și în cadrul procedurilor sumare, cum ar fi, spre exemplu, principiul publicității.

În cauza *Hermi v. Italia*¹⁷³, Curtea Europeană a observat faptul că „audierile nu au avut loc în public, ca urmare a adoptării procedurii sumare, o procedură simplificată, pe care însuși reclamantul o ceruse din voia proprie. Procedura sumară implică avantaje neîndoielnice pentru învinuit: în cazul condamnării, acesta obține o sentință redusă semnificativ, iar acuzarea nu poate înainta un apel împotriva unei decizii de condamnare, care nu modifică caracterizarea juridică a infracțiunii.

Pe de altă parte, procedura sumară implică o reducere a garanțiilor procedurale prevăzute de legea internă, mai ales, cu referire la natura publică a audierilor și posibilitatea solicitării admiterii de probe necuprinse în dosarul deținut de organul de urmărire penală. Curtea a considerat că reclamantul, care era asistat de doi avocați aleși de el însuși, era, fără îndoială, capabil să realizeze consecințele cererii sale pentru adoptarea procedurii sumare. Mai mult decât atât, nu pare că disputa a ridicat probleme de interes public, care să împiedice renunțarea la garanțiile procedurale sus-menționate.

În această privință, Curtea a reiterat că a acceptat că alte considerente, inclusiv dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil și necesitatea aferentă a administrării accelerate, trebuie luate în calcul, atunci când se determină necesitatea unei audieri publice în etape ale procedurilor ulterioare procesului la prima instanță. Introducerea procedurii sumare de legislatură italiană pare să fi vizat în mod expres simplificarea și, astfel, accelerarea procedurii penale.

În lumina considerentelor de mai sus, faptul că audierile de la prima și a doua instanță au avut loc în privat și, astfel, fără ca membri ai publicului să fie prezenți, nu poate fi privit ca fiind făcut cu încălcarea Convenției¹⁷⁴.

O misiune importantă a instanței este și constatarea faptului „dacă învinuitul conștientizează esența infracțiunii pentru care este acuzat, dacă acesta recunoaște vinovăția și dacă

¹⁷³ CtEDO *Hermi v. Italia* [online]. Cerere nr. 18114/02, hotărâre din 18.10.2006 [citat 17.02.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-77544>.

¹⁷⁴ McBRIDE, Jeremy. *Drepturile omului și procedura penală, Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului* [online]. Consiliul European, a doua ediție, iunie 2018. 560 pagini, p. 239-240 [citat 25.02.2020]. ISBN 978-92-871-8480-1. Disponibil: <https://rm.coe.int/drepturile-omului-si-procedura-penala-jurisprudenta-cedo/1680a54c69>.

a încheiat în mod benevol și cu bună știință acordul, dacă a fost respectat dreptul la apărare prin prezența apărătorului la încheierea acordului, dacă inculpatul înțelege consecințele acestuia, înțelege pedeapsa și susține poziția în toate aceste cazuri”.

În cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției, instanța, constatând un viciu, fie va dispune înlăturarea omisiunilor, fie va respinge acordul de recunoaștere a vinovăției. În funcție de caz, la examinarea acordului, instanța „este obligată de a aprecia justificarea soluției cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat. În cazul în care aceasta este nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau cu personalitatea inculpatului, instanța, prin încheiere, va respinge acordul de recunoaștere a vinovăției și va restitui dosarul procurorului, în vederea continuării urmăririi penale”.

În ceea ce privește acordul judiciar de interes public, instanța este, la fel, obligată de a asigura publicitatea ședinței și participarea obligatorie a părților (în cazul respectiv fiind vorba despre reprezentantul persoanei juridice și apărătorilor).

La fel, instanța este obligată de a verifica dacă au fost respectate condițiile generale de încheiere a acordului, dacă este legal și proporțional cuantumul amenzii și al altor obligații (art. 523⁵ CPP RM). Aceasta poate să nu confirme acordul ce ar fi în interes public și, în asemenea situații, instanța va restitui procurorului demersul cu documentele anexate pentru continuarea urmăririi penale (art. 523⁷ CPP RM).

Prin urmare, rolul instanței în procedurile sumare rămâne, dacă nu unul determinant, în orice caz- de asigurare a echității și legalității procesului.

Un alt aspect care interesează, în al doilea rând, este rolul acuzării. Aceasta, în opinia noastră, capătă un caracter discreționar mai pronunțat, în comparație cu procedura generală, deoarece în unele proceduri sumare, procurorul poate analiza și oportunitatea aplicării acestora.

Așadar, la o analiză generală, constatăm rolul discreționar pronunțat al acuzării în majoritatea procedurilor sumare, excepție fiind procedura de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Totuși, în cadrul acestei proceduri, procurorul participă în dezbateri și în replică, la fel, poate înainta recurs.

Deosebit de pronunțat este rolul procurorului în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției. În primul rând, procurorul este subiectul care „decide încheierea tranzacției cu vinovatul – persoană fizică sau juridică – și este obligat, în același moment, de a constata, dacă învinuitul recunoaște vina și acceptă încadrarea juridică a faptei, forma de executare a pedepsei”.

În acest sens, este implicat și procurorul ierarhic superior, care aprobă în scris limitele pedepsei. Procurorul negociază cu învinuitul și apărătorul cuantumul și modul de executare a pedepsei. La fel, acesta este obligat de a trimite în judecată cauza, după aprobarea acordului de

către procurorul ierarhic superior. Este importantă obligația procurorului de a prezenta informația cu privire la probele care sunt în dosar, dar și, probabil, care au rămas la păstrare în cadrul procuraturii, fiind excluse din dosar. Evident, în această informație sunt indicate și alte aspecte, cum ar fi măsurile preventive, măsurile de ocrotire și altele.

Totodată, un rol determinant îl are procurorul în cadrul procedurii privind infracțiunile flagrante. O sarcină primordială a procurorului în cadrul procedurii privind infracțiunile flagrante este „verificarea suficienței probelor, pentru a pune făptuitorul sub învinuire și a dispune trimiterea dosarului în instanța de judecată. În asemenea situație, când procurorul va constata insuficiența probelor, acesta va dispune continuarea urmăririi penale, cu indicarea acțiunilor care urmează să fie efectuate”.

Procurorul, la fel, asigură prezența în instanța de judecată a inculpatului, apărătorului, părții vătămate, a martorilor. Toate aceste persoane vor depune declarații.

În ce privește procedura privind acordul judiciar de interes public, acesta poate fi încheiat la inițiativa procurorului. La fel, în această procedură este implicat și procurorul ierarhic superior care va proba în scris limitele amenințării de interes public. Procurorul sesizează instanța prin demers pentru confirmarea acordului de interes public.

În sfârșit, în al treilea rând, interesează rolul apărării. Acesta nu este diminuat în raport cu procedurile generale. Totuși, misiunea apărării în cadrul acestor proceduri ține mai mult de „veghearea” respectării procedurii, decât, după cum e și firesc, de poziția adversară a acuzării.

Sub acest aspect, este necesar a porni de la faptul că însăși Curtea Europeană recunoaște obligația statului de a furniza asistență juridică calificată¹⁷⁵.

Cu privire la respectarea dreptului la apărare în cadrul procedurilor sumare s-a pronunțat și Curtea Constituțională.

Curtea a menționat că „persoanele care au solicitat judecarea cauzei în baza procedurii simplificate beneficiază de acest drept în continuare, cu anumite excepții. Curtea a făcut referință la jurisprudența Curții Europene, potrivit căreia, atunci când este înaintată o acuzație penală împotriva inculpatului printr-o procedură prescurtată sau accelerată, acest fapt presupune renunțarea la o serie de drepturi procedurale”¹⁷⁶.

¹⁷⁵ CtEDO, cauza *Artico c. Italiei* [online]. Cerere nr. 6694/74, hotărâre din 13.05.1980 [citată 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61982> ; CtEDO, cauza *Daud c. Portugaliei* [online]. Cerere nr. 22600/93, hotărâre din 21.04.1998 [citată 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62714> .

¹⁷⁶ Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr.48g/2018 privind Excepția de neconstituționalitate a articolului 364¹ din Codul de procedură penală (judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală), nr. 40 din 8 mai 2018 [online]. Pct.40 [citată 05.02.2024]. Disponibil: <https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d48201864G2018rof4475.pdf> .

În acest sens, în cauza *Natsvlishvili și Togonidze v. Georgia*¹⁷⁷, Curtea Europeană a indicat că „nu poate exista nimic necorespunzător în procesul acuzării sau negocierii sentinței în sine. În acest scop, Curtea subscrie ideii că negocierea judiciară, în afara faptului că oferă avantajele importante ale judecării rapide a cauzelor penale și diminuează volumul de lucru al instanțelor, procurorilor și avocaților, poate, de asemenea, dacă este aplicată corect, să reprezinte un instrument de succes în combaterea corupției și a crimei organizate și poate contribui la reducerea numărului de sentințe impuse și, ca urmare, a numărului de prizonieri.

Curtea a considerat că, atunci când efectul negocierii judiciare este că o acuzație penală împotriva învinutului este determinată printr-o formă abreviată a examinării judiciare, aceasta constituie, în esență, renunțarea la un număr de drepturi procedurale. Aceasta nu poate fi o problemă în sine, întrucât nici litera, nici spiritul articolului 6 nu împiedică o persoană să renunțe la aceste măsuri de protecție din propria sa voie liberă. În acest scop, încă din 1987, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a solicitat statelor membre să ia măsuri care vizează simplificarea procedurilor judiciare ordinare, recurgând, de exemplu, la procese prescurtate, sumare.

Cu toate acestea, este un principiu fundamental că orice renunțare la drepturi procedurale trebuie întotdeauna, dacă se dorește să fie eficace, în sensul Convenției, să fie stabilit în mod neechivoc și să fie însoțit de minime măsuri de protecție, proporționale cu importanța acestuia. La fel, acesta nu trebuie să fie contrar niciunui interes public important¹⁷⁸.

În doctrină s-a arătat că, „dacă dreptatea, ca noțiune și conținut, nu este dezvoltată în Constituție sau în sistemul legislativ, conceptul echității este, dimpotrivă, frecvent uzitat atât direct, cât și indirect, pentru a servi drept principiu director pentru activitatea instanțelor judecătorești¹⁷⁹.

O primă observație pe care o face autorul sus-menționat este aceea că, „din punct de vedere al sensului gramatical, Convenția distinge între judecata într-un mod echitabil și celelalte cerințe ale textului, acestea din urmă neîntrând, *stricto sensu*, în conceptul de *judecată echitabilă*¹⁸⁰.

Susținând opinia exprimată *supra*, menționăm că, referitor la dreptul la apărare, Curtea Europeană a reținut că „exigențele par. 3 al art. 6 din Convenție reprezintă aspecte particulare ale dreptului la un proces echitabil¹⁸¹. „Garanțiile expres enunțate de art. 6 par. 3 constituie ilustrări ale noțiunii de *proces echitabil*, dar scopul lor este întotdeauna de a garanta sau de a contribui la

¹⁷⁷ CtEDO, cauza *Natsvlishvili și Togonidze c. Georgiei* [online]. Cerere nr. 9043/05, hotărâre din 29.04.2014 [citată 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-142672>.

¹⁷⁸ Citat după: McBRIDE, Jeremy. *Drepturile omului și procedura penală*. Op.cit., p. 191.

¹⁷⁹ GHEORGHE, T.-V. *Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal*. Op.cit., p.35-39.

¹⁸⁰ *Ibidem*.

¹⁸¹ CtEDO, cauza *Gafgen c. Germaniei* [online]. Cerere nr. 22978/05, hotărâre din 01.06.2010, par. 169 [citată 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-99040>.

garantarea caracterului echitabil al procesului penal în ansamblul său. Ele nu sunt deci un scop în sine și trebuie să fie interpretate în lumina funcțiilor în contextul general al procedurii”¹⁸².

Tot astfel, „egalitatea de arme este, în viziunea Curții, unul din elementele inerente ale noțiunii de *proces echitabil*”¹⁸³ și „presupune ca părților să li se ofere posibilitatea rezonabilă de a-și susține cauza în condiții care să nu le pună în dezavantaj în raport cu adversarul lor”¹⁸⁴.

Pentru a stabili dacă procedura în ansamblu a fost echitabilă, este necesar, totodată, să se determine dacă a fost respectat dreptul la apărare. În special, trebuie verificat „dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune folosirii acestora. Totodată, trebuie să se ia în considerare calitatea probelor, inclusiv să se clarifice aspectul dacă circumstanțele în care au fost obținute aruncă îndoiala asupra credibilității sau exactității lor. Dacă nu se pune neapărat o problemă de echitate, atunci când proba obținută nu se coroborează cu alte elemente, trebuie notat că, în cazul în care proba respectivă este foarte solidă și nu conduce la nicio îndoială, nevoia altor elemente de susținere se micșorează”¹⁸⁵. În această privință, Curtea acordă importanță clarificării aspectului dacă elementul de probă respectiv a exercitat vreo influență decisivă asupra rezultatului procesului penal”¹⁸⁶.

Așadar, la o analiză generală a procedurilor sumare, se constată rolul important al apărătorului, îndeosebi la etapa de acceptare a unei asemenea proceduri, cât și în cadrul încheierii acordurilor sau judecării cauzei. Spre exemplu, în cadrul procedurii de judecare a cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, apărătorul participă la dezbaterile judiciare, având dreptul de a lua cuvântul în replică. La fel, acesta are dreptul la recurs, fiind un titular al acestui drept.

În ceea ce privește acordul de recunoaștere a vinovăției, apărătorul participă la negocierea acordului dintre procuror și învinuit. Participarea acestuia trebuie să fie una activă, îndeosebi când se pune în discuție problema cuantumului și a modului de executare a pedepsei (art. 505 CPP RM). La fel, misiunea apărătorului este de a certifica separat, în scris, declarația că acordul de

¹⁸² CtEDO, cauza Mayzit c. Rusiei [online]. Cerere nr. 63378/00, hotărâre din 20.01.2005, par. 77 [citată 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-68068> .

¹⁸³ CtEDO, cauza Foucher c. Franței [online]. Cerere nr. 22209/93, hotărâre din 18.03.1997, par. 34 [citată 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62576> .

¹⁸⁴ GHEORGHE, T.-V. Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal, 489 pagini, p.35-39. București: Editura Hamangiu, 2021, ISBN 978-606-27-1829-9.

¹⁸⁵ CtEDO, cauza Bykov c. Rusiei [online]. Cerere nr. 4378/02, hotărâre din 10.03.2009, par. 89 [citată 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91705> .

CtEDO, cauza Jalloh c. Germaniei [online]. Cerere nr. 54810/00, hotărâre din 11.07.2006, par. 96 [citată 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-76308> .

¹⁸⁶ Ghid privind art. 6 din Convenție, dreptul la un proces echitabil (latura penală) [online]. Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2014. 68 pagini, pct. 136 [citată 15.03.2020]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_6_criminal_ROM .

recunoaștere a vinovăției a fost exprimat de el personal, constatând că procedurile de încheiere a lui sunt cu respectarea normelor procesuale. Totodată, acesta certifică faptul că clientul său recunoaște vinovăția, aceasta rezultând din înțelegerea lor confidențială anticipată.

În cadrul procedurilor sumare – procedurile flagrante –, participarea apărătorului este una generală, cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de normele procesuale în procedurile generale.

Acordul judiciar de interes public, la fel ca o procedură sumară, determină participarea apărătorului chiar cu inițiativa de încheiere a acestui acord.

Alte instituții procesuale, de asemenea, sunt aplicabile în cadrul procedurilor sumare, dar poartă anumite particularități.

În cauza *Natsvlshvili și Togonidze c. Georgiei*¹⁸⁷, „primul reclamant a pretins, în special, că procedura de negociere în vederea obținerii unui acord, în forma prevăzută de legislația internă la momentul faptelor și aplicată în cazul său, a fost abuzivă și neechitabilă. Examinând cauza, Curtea, în primul rând, a reiterat că nu este sarcina sa să verifice dacă cadrul juridic intern aplicabil era, în sine, incompatibil cu standardele Convenției. Mai degrabă, această chestiune trebuie analizată luând în considerare circumstanțele specifice ale cauzei penale ale primului reclamant. Curtea a observat, în continuare, că se poate considera a fi o trăsătură comună a sistemelor europene de justiție penală ca un acuzat să obțină atenuarea acuzațiilor sau reducerea pedepsei sale în schimbul recunoașterii vinovăției sau a pledării poziției de *nolo contendere* înaintea procesului sau pentru cooperare substanțială cu organul de urmărire penală. Curtea a considerat că, atunci când rezultatul acordului negociat este faptul că o acuzație penală împotriva inculpatului este stabilită printr-o formă prescurtată de examinare judiciară, aceasta duce, în esență, la renunțarea la o serie de drepturi procedurale. Acest lucru nu poate fi o problemă în sine, deoarece nici litera, nici spiritul articolului 6 nu împiedică o persoană să renunțe la aceste garanții din propria sa voință liberă”¹⁸⁸.

Curtea a observat, astfel, că, „prin încheierea unui acord negociat cu organul de urmărire penală cu privire la pedeapsă și prin necontestarea acuzațiilor, primul reclamant a renunțat la dreptul său de a-și vedea cauza penală analizată pe fond. Cu toate acestea, prin analogie cu principiile enunțate mai sus privind validitatea unor astfel de derogări, Curtea a considerat că decizia primului reclamant de a accepta acordul ar fi trebuit însoțită de următoarele condiții: (a) acordul ar fi trebuit acceptat de primul reclamant în deplină cunoștință a faptelor cauzei și a

¹⁸⁷ CtEDO, *cauza Natsvlshvili și Togonidze c. Georgiei* [online]. Cerere nr. 9043/05, hotărâre din 29.04.2014, par. 90-95 [citat 10.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-142672> .

¹⁸⁸ *Ibidem*.

consecințelor juridice și într-un mod cu adevărat voluntar; și (b) conținutul acordului și corectitudinea modului în care acesta a fost încheiat între părți ar fi trebuit supuse unui control jurisdicțional suficient”¹⁸⁹.

La fel de important este aspectul privind faptul că „instanța din Kutaisi, învestită să examineze legalitatea acordului, l-a întrebat pe primul reclamant și pe avocatul acestuia, în timpul ședinței din 10 septembrie 2004, dacă a fost supus la orice fel de presiune nejustificată în cursul negocierilor cu procurorul”¹⁹⁰.

Următorul aspect important ce vizează legătura între probatoriu și procedurile sumare ține de principiul *res iudicata*, în cauzele cu mai mulți inculpați. Aceasta se întâmplă când se dispune disjungerea cauzei și examinarea ei în privința unui inculpat în procedura sumară.

Spre exemplu, în cadrul încheierii unui acord judiciar de interes public, potrivit art. 523⁷ alin. (3) CPP RM, informațiile obținute în cadrul negocierii acordului judiciar de interes public nu pot fi folosite ca probe în niciun proces penal.

În jurisprudența Curții Europene a fost examinată problema dată. Potrivit par. 105 din hotărârea CtEDO *Navalnyy și Ofitserov v. Rusia*¹⁹¹, Curtea Europeană a menționat că „probele admise într-o procedură accelerată nu pot fi transpuse într-un alt set de proceduri penale, fără ca admisibilitatea și credibilitatea lor să fie examinată și validată în cadrul celui alt proces, în mod contradictoriu, ca toate celelalte probe. În această cauză, Curtea Europeană a constatat că procedurile penale împotriva reclamanților, privite ca întreg, au constituit o încălcare a dreptului la un proces echitabil, inclusiv deoarece constatările de fapt din cadrul unor proceduri accelerate în privința unor coacuzăți au fost preluate în cauza reclamanților, fără a fi examinate în mod minuțios”. În mod mai detaliat, acest aspect se va analiza în capitolul 3 al prezentei lucrări.

Aici ținem să menționăm că asupra acestei probleme s-a pronunțat și Curtea Constituțională: „Curtea a examinat problema din perspectiva utilizării probelor obținute în cadrul procedurilor sumare în cauzele disjuncte. Sub acest aspect, Curtea a menționat că principiul prezumției nevinovăției nu este încălcat nici în situația în care în cauza penală disjunctă vor fi chemate să dea declarații persoanele care au fost judecate în procedura simplificată. Declarațiile acestor persoane nu pot avea valoare probantă prestabilită, acestea trebuind apreciate în coroborare cu alte probe. La fel, în cadrul procedurilor sumare este viabilă, în orice caz nu este interzisă, instituția excluderii probelor. Chiar dacă, în mod obiectiv, procedurile sumare presupun o viteză

¹⁸⁹ CtEDO, *cauza Natsvlishvili și Togonidze c. Georgiei* [online]. Cerere nr. 9043/05, hotărâre din 29.04.2014, par. 90-95 [citată 10.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-142672>.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

¹⁹¹ CtEDO, *cauza Navalnyy și Ofitserov c. Rusiei* [online]. Cereri nr. 46632/13 și 28671/14, hotărâre din 23.02.2016, par. 105 [citată 15.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-161172>.

mai rapidă de examinare (de regulă) în instanță a dosarului penal, aceasta nu exclude situația în care, la finalizarea urmăririi penale, în procedura generală, procurorul va decide excluderea unor probe”¹⁹².

Într-o hotărâre ulterioară, Curtea Constituțională a examinat și problema excluderii și distrugerii probelor din perspectiva egalității armelor în raport cu dreptul la viața privată. La început, Curtea a menționat că „dreptul la un proces echitabil implică și dreptul de acces la dosarul cauzei. Curtea Europeană a constatat deja că accesul nerestricționat la dosarul cauzei și utilizarea nerestricționată a oricăror note, inclusiv, dacă este necesar, posibilitatea de a obține copii ale documentelor relevante, sunt garanții importante ale unui proces echitabil. Nerespectarea unui astfel de acces a cântărit, în aprecierea Curții Europene, în favoarea constatării că principiul egalității armelor a fost încălcat¹⁹³”. În continuare, Curtea a decis că „nedivulgarea apărării a probelor materiale care conțin astfel de informații, care i-ar permite acuzatului să se exonereze sau să i se reducă pedeapsa, ar constitui o negare a facilităților necesare pregătirii apărării și, prin urmare, o încălcare a dreptului garantat de articolul 6 § 3 lit. (b) din Convenție. Distrugerea unor materiale obținute prin interceptarea comunicărilor telefonice poate conduce la imposibilitatea apărării de a-și verifica ipotezele cu privire la relevanța acestora și de a dovedi corectitudinea lor în fața instanțelor de fond¹⁹⁴”¹⁹⁵.

Potrivit punctului 26 din decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 14 din 29.01.2019, „condamnarea în baza declarațiilor unui coacuzat, fără posibilitatea audierii acestuia, poate constitui, în anumite circumstanțe, o încălcare a dreptului la un proces echitabil (a se vedea cauza *Kuchta c. Poloniei*, 23 ianuarie 2018¹⁹⁶)”¹⁹⁷.

¹⁹² Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr.48g/2018 privind Excepția de neconstituționalitate a articolului 364¹ din Codul de procedură penală (judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală), nr. 40 din 8 mai 2018[online]. Pct.38 [citată 05.02.2024]. Disponibil: <https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d48201864G2018rof4475.pdf>.

¹⁹³ CtEDO, cauza *Matanović c. Croației* [online]. Cerere nr. 2742/12, hotărâre din 04.04.2017, par. 159 [citată 30.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-172830>.

¹⁹⁴ CtEDO, cauza *Natunen c. Finlandei* [online]. Cerere nr. 21022/04, hotărâre din 31.03.2009, par. 47 [citată 30.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91981>.

¹⁹⁵ Hotărârea Curții Constituționale a RM nr. 31 din 23.09.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 132/9 alin. (12) și alin. (15) din Codul de procedură penală (nimicirea informației interceptate și înregistrate) (sesizarea nr. 58g/2021) [online]. Par. 84, 85 [citată 19.01.2023]. Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_31_2021_58g_2021_rou.pdf.

¹⁹⁶ CtEDO, cauza *Kuchta c. Poloniei* [online]. Cerere nr. 58683/08, hotărâre din 23.01.2018, par. 70-71 [citată 30.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-180220>.

¹⁹⁷ Decizia Curții Constituționale a RM de inadmisibilitate a sesizării nr.17g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 90 alin.(3) pct.8) din Codul de procedură penală (interdicția audierii în calitate de martor a unei persoane acuzate că ar fi comis o infracțiune) nr. 14 din 29.01.2019 (în vigoare 29.01.2019) [online]. Pct. 26 [citată 05.02.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_14_2019_17g_2019_rou.pdf.

La fel, în hotărârea CtEDO *Sofri și Alții c. Italiei*, „Curtea Europeană și-a exprimat regretul asupra faptului că elementele probei în cazul unui proces penal au fost distruse în scurt timp după ce suspectii au fost reținuți. Responsabilitatea pentru distrugerea lor, care a avut loc, probabil, din cauza unei neînțelegeri administrative, o poartă autoritățile italiene. Totuși, aceasta nu este suficient pentru ca Curtea să constate o violare a articolului 6 din Convenție. Trebuie să fie stabilită și situația defavorabilă a reclamantului în raport cu acuzarea rezultată din această confuzie. În această privință, Curtea notează că reclamantii nu au menționat în ce mod hainele supraveghetorului Calabresi ar fi putut ajuta apărarea. Pe de altă parte, testele criminalistice la care au fost supuse automobilul și gloanțele ar fi putut elucida dinamica accidentului rutier, care a avut loc după crimă, și succesiunea în care au fost trase gloanțele. Dacă rezultatele acestor teste ar fi contravenit totalmente sau parțial relatării Dlui Marino, credibilitatea lui ar fi avut de suferit. Curtea observă totuși că acuzarea și reclamantii au fost în aceeași situație, atâta timp cât a fost imposibil de efectuat testele. Acest lucru a împiedicat și partea acuzării să se bazeze pe probele pierdute sau distruse. În aceste circumstanțe, părțile la proces au fost deci la fel de afectate. De asemenea, și automobilul, și gloanțele au fost descrise, examinate și fotografiate până la distrugerea lor. Astfel, reclamantii erau în măsură să-și exercite drepturile la apărare pe baza acestor probe. În special, ei puteau obține probele experților criminaliști și fotografiile făcute la computer pentru hotărârea judecătorească, potrivit căreia cererea lor de revizuire să fie admisibilă. În cele din urmă, ei au avut posibilitatea să conteste multe alte aspecte ale versiunii reclamantului asupra diferitor etape ale procesului, luate în ansamblu. În aceste circumstanțe, Curtea nu poate conchide că distrugerea sau pierderea elementelor probatorii menționate anterior au afectat echitabilitatea procesului”¹⁹⁸.

Pentru a decide dacă un proces a fost echitabil, CtEDO evaluează procedura în ansamblu, inclusiv maniera în care elementele de probă au fost culese¹⁹⁹. Curtea reamintește că „utilizarea unor declarații făcute de martori în schimbul unei imunități sau al altor avantaje, poate compromite echitatea procedurii duse contra acuzatului și ridică chestiuni delicate, în măsura în care, prin însăși natura lor, astfel de declarații pot fi manipulate și pot fi făcute doar cu scopul de a obține avantajele oferite în schimb sau cu titlu de răzbunare personală. Astfel, riscul ca o persoană să poată fi acuzată și judecată în baza unor alegeri neverificate, care nu sunt neapărat dezinteresate, nu urmează a fi subestimat”²⁰⁰.

¹⁹⁸ CtEDO, cauza *Sofri și alții c. Italiei* [online]. Cerere nr.37235/97, hotărâre din 04.03.2003 [citată 30.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-24069>.

¹⁹⁹ CtEDO, cauza *Habran și Dalem vs Belgia* [online]. Cererile nr.43000/11 și 49380/11, hotărâre din 17.01.2017, par. 96 [citată 30.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-170384>.

²⁰⁰ DOLEA, I. *Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova. Partea generală (comentariu aplicativ)*. Chișinău:

O altă particularitate vizează accesul la materialele cauzei, care, se pare, nu întâmpină dificultăți în cadrul procedurilor sumare.

Așadar, chiar dacă nu prevede expres procedura, în art. 364¹ CPP RM, acest drept este prezumat, deoarece cauza penală ajunsă în instanță s-a finalizat în procedura generală, unde, firește, dreptul a fost posibil de realizat. Bineînțeles, până la începerea cercetării judecătorești, inculpatul, care nu a reușit să facă cunoștință cu materialele cauzei, poate realiza acest drept în instanță.

În procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, normele procesuale prevăd expres acest aspect. Art. 506 din CPP RM menționează: „Înainte de trimiterea în judecată a cauzei cu acord de recunoaștere a vinovăției, materialele dosarului sunt prezentate învinutului și apărătorului său, pentru a lua cunoștință de ele, conform prevederilor art. 293 și 294 CPP RM”. La fel, și în alte proceduri sumare în care nu se menționează expres acest drept el se prezumă.

Totuși, în opinia noastră, faptul că apărării nu i se acordă un termen pentru depunerea cererilor privind completarea urmăririi penale ridică semne de întrebare privind respectarea principiului egalității armelor. Sub acest aspect, a fost ridicată și o excepție de neconstituționalitate care nu s-a încununat cu succes²⁰¹.

O altă problemă ce vizează probatoriul în cadrul procedurilor sumare ține de *sarcina probei* și *standardul probei*.

Reamintim că procedurile sumare presupun o renunțare la anumite garanții procesuale. Totuși, această renunțare nu trebuie să afecteze substanța dreptului la un proces echitabil.

Așadar, prin *sarcina probei* se înțelege obligația procesuală ce revine participanților de a dovedi împrejurările care formează obiectul probațiunii²⁰². Sub acest aspect, sarcina probei (*onus probandi*) rămâne oricum în mod deplin în seama acuzării. Totuși, în cadrul procedurilor sumare, probele care confirmă circumstanțele atenuante vor fi unele importante. Prin urmare, în anumite situații, spre exemplu, când aceste circumstanțe se vor prezenta de către inculpat, sarcina probei va fi pusă în seama acestuia.

Referitor la *standardul probei*, considerăm că acesta nu este influențat de către forma procesului.

Cartea Juridică, 2016. p.204.

²⁰¹ Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 223g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 293 alin. (6) din Codul de procedură penală (termenul prezentării cererilor noi la etapa terminării urmăririi penale) [online], [citată 03.06.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_51_2021_223g_2020_rou.pdf.

²⁰² VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea Generală*. Vol. I. București: Paideia, 1996. p.350. ISBN 973-9131-24-7.

În doctrină a fost examinat în mod detaliat standardul probei în dreptul comparat²⁰³. Cu toate acestea, literatura de specialitate este săracă în analiza standardului probei în cadrul procedurilor sumare. În opinia noastră, standardul probei este același ca și în cadrul procedurii generale.

Analizând probatoriul în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției, autorii Ion Neagu și Mircea Damaschin²⁰⁴ menționează că „probatoriul administrat în cauză pe parcursul urmăririi penale, în baza căruia se poate încheia acordul de recunoaștere a vinovăției, este necesar să fie apt pentru a forma convingerea organelor judiciare, dincolo de orice dubiu, cu privire la vinovăția inculpatului”.

În legătură cu acest aspect, autorii relevă că, „în practica instanțelor de judecată²⁰⁵, s-a arătat că, în situația încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției, este indubitabil că Ministerul Public trebuie să respecte același standard de probă pentru obținerea unei soluții de condamnare prevăzute în art. 396 alin. (2) din Codul de Procedură penal română, respectiv, dovedirea dincolo de orice dubiu rezonabil că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de către inculpat. La fel, autorii arată că obligația evaluării ansamblului probator revine, la această etapă, în mod exclusiv, procurorului de caz, chiar dacă procedura a fost inițiată de inculpat. Astfel, este posibilă respingerea cererii formulate de inculpat de încheiere a unui acord de recunoaștere a vinovăției, în cazul în care procurorul a stabilit că probele administrate în cauză nu pot forma convingerea judecătorului dincolo de orice îndoială rezonabilă că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat”.

Aprecierea probelor reprezintă operațiunea procesuală pe parcursul căreia, mai întâi, organele judiciare evaluează suficiența probelor administrate, iar mai apoi își formează o opinie în legătură cu aspectele, faptele și împrejurările în privința cărora trebuie să dea o soluție.

Potrivit art. 27 al CPP RM, „judecătorul și persoana care efectuează urmărirea penală apreciază probele în conformitate cu propria lor convingere, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate. Nicio probă nu are putere probantă dinainte stabilită”. Potrivit art. 274 alin. (1) CPP RM, „organul de urmărire penală sau procurorul sesizat în modul prevăzut în art. 262 și 273 dispune în termen de 45 de zile, prin ordonanță, începerea urmăririi penale în cazul în care, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă, cel puțin, o bănuială

²⁰³ NEGRU, A.-I. *Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal*. București: Editura Universul Juridic, 2022. 544 pagini. ISBN: 9786063908279.

²⁰⁴ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. București: Universul JURIDIC, 2021, 740 pagini, p. 528-529. ISBN 978-606-39-0601-5.

²⁰⁵ Decizia nr. 119 din 15.09.2015 a Curții de Apel București, secția penală [online], [citat 13.05.2021]. Disponibil: <https://www.avocatura.com/speta/339882/sesizarea-cu-acordul-de-recunoastere-a-vinovatiei-art483-ncpp-curtea-de-apel-bucuresti.html> .

rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și că nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală, informând despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea sau organul respectiv”. Potrivit art. 101 CPP RM, „fiecare probă urmează să fie apreciată din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor. Reprezentantul organului de urmărire penală sau judecătorul apreciază probele conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege. Nicio probă nu are o valoare dinainte stabilită pentru organul de urmărire penală sau instanța de judecată. Instanța de judecată este obligată să pună la baza hotărârii sale numai acele probe la a căror cercetare au avut acces toate părțile în egală măsură și să motiveze în hotărâre admisibilitatea sau inadmisibilitatea tuturor probelor administrate. Hotărârea de condamnare nu se poate întemeia, în măsură determinantă, pe declarațiile martorului protejat sau pe probele obținute în urma efectuării măsurilor speciale de investigații”.

Așadar, probele sunt suficiente atunci când, evaluate în ansamblul lor, permit organului judiciar să-și formeze o părere sau o convingere care să aibă aptitudinea să fie, la rândul ei, convingătoare.

Standardul probei este impus de lege organelor judiciare, cu ocazia formării convingerii la care trebuie să ajungă la momentul soluționării cauzei.

Această convingere este confirmată și de poziția Curții Constituționale.

La o analiză sistemică a jurisprudenței, constatăm că, de fapt, Curtea a abordat această problemă, chiar dacă nu în mod expres. Curtea a decis că, „atunci când există dubii cu privire la vinovăția inculpatului sau în cazul unei recunoașteri parțiale a situației de fapt, ori chiar în cazul unei recunoașteri totale a faptelor imputate, când nu este lămurit asupra împrejurărilor de fapt ale cauzei și consideră că judecata nu poate avea loc numai în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, judecătorul respinge cererea inculpatului de judecare a cauzei în procedură simplificată.

Curtea a precizat că nu simpla recunoaștere a învinuirii este determinantă pentru a se da eficiență unui proces echitabil, desfășurat în limitele legalității și imparțialității, aceasta constituind doar o condiție procedurală, ci stabilirea vinovăției inculpatului cu privire la faptele reținute în sarcina sa. În plus, indiferent de recunoașterea învinuirii, ceea ce prevalează este existența unui proces echitabil, despre care nu se poate vorbi în măsura în care se neagă principiul aflării adevărului”²⁰⁶.

²⁰⁶ Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală) (sesizarea nr. 156g/2016) (Nr. 9 din 9

Așadar, asupra aspectului standardului probei nu pot apărea dubii: instanța apreciază probele după propria convingere, iar în cazul în care apar dubii referitor la materialul probator, judecătorul va aplica procedura generală și va dispune, după caz, achitarea. Sub acest aspect, judecătorul nu examinează doar chestiuni ce țin de relevanța și admisibilitatea probei, dar și de veridicitatea acesteia, deoarece art. 101 CPP RM stabilește că „fiecare probă urmează să fie apreciată din punctul de vedere al relevanței, concludenței, utilității și veridicității ei”.

Prin urmare, intima convingere se întemeiază pe circumstanțele reale ale cauzei, coroborată cu conștientizarea faptului că asupra convingerii judecătorului nu au influențat alți factori decât forța probantă a datelor prezentate de părți.

În cercetarea sociologică *Justiția Penală și drepturile omului*, autorii au indicat că „garanția realizării unui aspect al legalității în cadrul procesului penal, al cărui scop acțional este acumularea de date factice care, ulterior, vor dobândi calificativul de „probă”, este direct determinată de respectarea unor exigențe înaintate față de aceste elemente de fapt, exigențe expuse reieșind din natura și caracterul informației pe care o furnizează, cât și de particularitățile cauzei aflate în cercetare, în plan special. Denumite diferit în literatura de specialitate, esența lor se definește drept „acele semne caracteristice ale probelor, absolut necesare, a căror lipsă nu permite de a le utiliza într-o asemenea calitate. Anume asigurarea prezenței acestor semne determină respectarea strictă a prevederilor procesuale în materie, pe de o parte, iar pe de alta, analiza multilaterală, obiectivă și completă a informației pe care o prezintă permite a constata dacă probele sunt pertinente, concludente, utile, pentru ca, astfel, să devină și admisibile”²⁰⁷.

S-a menționat că „administrarea probelor constituie modalitatea fundamentală de realizare a probatoriului, particularitatea esențială a căreia este imposibilitatea realizării ei de către oricare alt subiect decât cel oficial”²⁰⁸.

Ion Tanoviceanu, analizând probatoriul penal și apreciind importanța regimului de libertate absolută a probelor, adică a principiului libertății probelor, consemnează că „instanțele sunt în drept de a acorda valoarea pe care o vor crede de cuviință fiecărei probe administrate”²⁰⁹. Autorul mai relevă că „probele, chiar și atunci când evidența lor este indiscutabilă, nu ne pot da imaginea fidelă, completă și precisă a realității, ci doar certitudinea că realitatea nu a putut fi alta decât cea

martie 2017) [online]. Par. 43, 50, 51, 53-63 [citată 05.03.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_9_09.03.2017_ro.pdf.

²⁰⁷ DOLEA, I., ZAHARIA, V., ROTARU, V. et al. *Justiția penală și drepturile omului, Cercetare sociologică* [Online]. Chișinău: Institutul de Reforme Penale, 2010. 168 pagini, p.37 [citată 01.04.2020]. Disponibil: http://irp.md/uploads/files/2014-04/1397217598_justitia-si-drepturile-omului.pdf.

²⁰⁸ *Ibidem*.

²⁰⁹ TANOVICEANU, I. *Tratat de drept și procedură penală*. Vol.IV. Op.cit., p.611.

pe care probele o dezvăluie”²¹⁰. „Libertatea de convingere nu înseamnă libertatea de a pedepsi, de aceea convingerea trebuie să se sprijine pe un conținut compatibil cu ideea de justiție și de pedeapsă. Acest conținut este certitudinea”²¹¹.

„Este necesar a menționa, de asemenea, că sarcina probei și dreptul părților de a prezenta probe sunt instituții evident distincte. Partea care dispune de forță, cum este procurorul și organul de urmărire, se află într-o situație avantajată față de cea a apărării. Este evident că procesul penal, în esența sa, rămâne a fi public și acest dezechilibru între apărare și acuzare va fi prezent în permanență”²¹².

Problema adversarialității, caracteristică procedurilor generale, în cadrul procedurilor sumare capătă un caracter specific. În opinia noastră, nu se poate vorbi despre o așa-numită opoziție dintre acuzare și apărare la prezentarea probelor, dar mai mult despre o cooperare, „vegheată” de instanța de judecată. Îndeosebi, acesta se observă în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției și al acordului de cooperare. Așadar, forma respectivă poate fi caracteristică doar procedurilor în care acuzatul recunoaște fapta și își manifestă expres voința de a coopera.

Pe de altă parte, nu poate fi neglijată obligația de a stabili adevărul judiciar. Evident, în cazul procedurilor sumare, problema principală care derivă din aprecierea probelor și din constatarea vinovăției persoanei este pedeapsa aplicată. Aceasta se materializează, îndeosebi, la aplicarea pedepselor, fapt prevăzut de art. 80/1 din Codul penal.

În cadrul cercetării empirice, realizate cu ocazia prezentei cercetări (Anexa 1), am încercat a examina pedepsele aplicate de către instanțele din Republica Moldova în cazul examinării cauzei în procedură sumară. Metodologia aplicată în cazul cercetării empirice a fost una tradițională, pornind de la infracțiunea în care este acuzată persoana.

În urma cercetării, au fost obținute anumite rezultate. Se observă că pentru comiterea uneia și aceleiași componente de infracțiune, instanța aplică diferite categorii de pedepse inculpaților. Mai jos se regăsesc exemple concrete:

În dosarul penal nr. 1-346/2023, examinat în procedură sumară, prin sentința din 08.09.2023²¹³, Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani), potrivit art. 364/1 CPP RM, a recunoscut-o vinovată pe GE de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 264/1 alin. (4) din CP RM, stabilindu-

²¹⁰ TANOVICEANU, I. *Tratat de drept și procedură penală*. Vol.V. București: Curierul judiciar, 1927. p.68.

²¹¹ *Ibidem*, p.72.

²¹² DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat* [online]. Chișinău: Cartea Juridică, Tipogr. „Bons Offices” SRL, 2009. 416 pagini, p. 97 [citată 16.06.2022]. ISBN 978-9975-9927-7-0. Disponibil: https://irp.md/uploads/files/2014-06/1402571113_1239874336_ro.pdf .

²¹³ Dosarul nr. 1-346/2023 [online], [citată 21.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fff11395-5193-48dc-b0b0-21b98fa9d794 .

i pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității în mărime de 150 (o sută cincizeci) de ore.

La stabilirea pedepsei, instanța a ținut cont de circumstanțele cauzei, de personalitatea inculpatei care, anterior, nu a fost în conflict cu legea penală, de circumstanța atenuantă – săvârșirea pentru prima dată a unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave – și de lipsa circumstanțelor agravante.

Prin sentința din 08.09.2023²¹⁴ în cauza penală nr. 1-23032302-12-1-02032023, Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani), potrivit art. 364/1 CPP RM, l-a recunoscut vinovat pe JR de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 264/1 alin. (4) din CP RM, stabilindu-i pedeapsa de 6 (șase) luni închisoare, cu ispășirea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis. Potrivit art. 85 alin. (1) CP RM, s-a stabilit pedeapsa definitivă sub formă de închisoare pe un termen de 6 (șase) luni, cu ispășirea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis și amendă în mărime de 760 (șapte sute șazeci) unități convenționale în sumă de 38 000 (treizeci opt mii) lei și 550 (cinci sute cincizeci) unități convenționale, în sumă de 27 500 lei, care se vor executa separat, în temeiul art.87 Cod penal.

La stabilirea pedepsei, instanța a ținut cont de persoana inculpatului, de lipsa circumstanțelor atenuante, prezența circumstanței agravante – săvârșirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru o infracțiune similară, astfel că inculpatul nu a îndreptățit încrederea ce i s-a acordat, nu a făcut concluziile necesare și nu a mers pe calea corijării. Luând în calcul acțiunile săvârșite de către inculpat și modalitatea comiterii faptei prejudiciabile imputate acestuia, instanța a considerat că aplicarea unei pedepse neprivative de libertate nu-și va produce efectul, pentru ca inculpatul JR să facă concluziile necesare de a nu comite în continuare abateri de la prevederile legii penale.

Prin sentința din 24.08.2023²¹⁵ în cauza penală nr. 1-23079405-12-1-05062023, Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani), potrivit art. 364/1 CPP RM, l-a recunoscut vinovat pe FC de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 187 alin. (2) lit. b), e), f) din CP RM, stabilindu-i pedeapsa sub formă de 4 ani închisoare cu executare în penitenciar de tip semiînchis. Conform prevederilor art. 90 Cod penal, executarea pedepsei cu închisoarea s-a suspendat condiționat pe un termen de probațiune de 3 ani, dacă în perioada de probațiune inculpatul nu va săvârși o nouă infracțiune și prin respectarea condițiilor probațiunii va îndreptăți încrederea ce i s-a acordat. A

²¹⁴ Dosarul nr. 1-23032302-12-1-02032023 [online, citat 21.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cb411716-7b28-4848-9cc5-9b9cf34dfb09.

²¹⁵ Dosarul nr. 1-23079405-12-1-05062023 [online, citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/57e6cbce-5bb9-4733-833f-71bc45e68c08.

fost obligat FC ca, în termenul de probațiune, să nu-și schimbe domiciliul și/sau reședința, fără consimțământul organului de probațiune, să participe la programe probaționale, în scopul prevenirii infracțiunilor patrimoniale, și să presteze muncă neremunerată în folosul comunității în mărime de 60 de ore. La stabilirea pedepsei, instanța a ținut cont de vârsta inculpatului, starea socială și familială, lipsa antecedentelor penale anterioare, lipsa circumstanțelor atenuante și agravante, de persoana inculpatului și poziția acestuia vis-à-vis de pedeapsă, de poziția părții apărării, de concluziile acuzatorului de stat, precum și de circumstanțele în care s-a produs și a fost comisă infracțiunea. La aplicarea prevederilor art. 90 CP, instanța a luat în calcul lipsa pericolului pe care îl prezintă persoana inculpatului pentru societate, lipsa antecedentelor penale, prezența unui copil minor la întreținere și repercusiunile pe care le-ar avea asupra inculpatului și familiei sale o condamnare cu executare la închisoare, situația personală a acestuia, lipsa unor pretenții de ordin material a părții vătămate față de inculpat (a fost încheiată o tranzacție de împăcare).

Prin sentința din 03.03.2023²¹⁶ în cauza penală nr. 1-21005204-12-1-14012021, Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani), potrivit art. 364/1 CPP RM, l-a recunoscut vinovat pe AV de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 187 alin. (2) lit. b), e), f) din CP RM, stabilindu-i pedeapsa sub formă de închisoare pe termen de 3 ani și 1 lună 10 zile, fără amendă și cu executare în penitenciar de tip semiînchis. Potrivit art. 84 alin. (4) CP RM, s-a stabilit pedeapsa definitivă sub formă de închisoare pe un termen 8 ani, cu executare în penitenciar de tip semiînchis, cu privarea de dreptul de a exercita activitate de păstrare, transportare, vânzare a drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora, de a ocupa funcții în domeniul farmaceuticii și alte activități legate de gestionarea substanțelor narcotice pe un termen de 5 ani. În conformitate cu art. 87 alin. (2) Cod penal, pedeapsa stabilită prin prezenta sentință și pedeapsa complementară sub formă de amendă în mărime de 800 (opt sute) unități convenționale, ceea ce constituie potrivit prevederilor art. 64 alin. (2) Cod penal, suma de 40000 (patruzeci de mii) lei, stabilită prin sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 23 ianuarie 2020 se execută de sine stătător.

La stabilirea pedepsei, instanța a ținut cont de lipsa circumstanțelor atenuante și agravante, de opiniile participanților la proces, de materialele dosarului penal, de faptul că inculpatul nu dispune de loc de trai, un loc de muncă, ultimul executând o altă pedeapsă cu închisoarea (anterior fiind judecat, până la comiterea prezentei fapte), de personalitatea acestuia, de faptul că nu are la întreținere copii minori.

Prin sentința din 28.07.2023 în cauza penală nr. 1-22083781-12-1-14062022, Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani), potrivit art. 364/1 CPP RM, l-a recunoscut vinovat pe CV de săvârșirea

²¹⁶ Dosarul nr. 1-21005204-12-1-14012021 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/019375d0-b633-4ab9-9182-7fa2abf12de5 .

infracțiunii prevăzute de art. 187 alin. (2) lit. f) din CP RM, stabilindu-i pedeapsa sub formă de 2 ani închisoare, fără amendă, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis.

La stabilirea pedepsei, instanța a ținut cont de faptul că inculpatul, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, de lipsa circumstanțelor atenuante, de faptul că anterior a fost tras la răspundere penală, de faptul că la evidența medicului psihiatru și narcolog nu se află și că nu are loc de muncă permanent²¹⁷.

Prin sentința din 16.06.2023 în cauza penală nr. 1-23029983-12-1-27022023, Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani), potrivit art. 364/1 CPP RM, l-a recunoscut vinovat pe GV de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 187 alin. (2) lit. f) din CP RM, stabilindu-i pedeapsa sub formă de 4 ani închisoare, fără amendă, cu executare în penitenciar de tip semiînchis. Conform art.90, alin.(1) Cod penal, s-a dispus suspendarea condiționată a executării pedepsei cu închisoarea, stabilită lui Guja Vitali, pe un termen de probă de 4 ani, dacă în termenul de probă pe care l-a fixat instanța condamnatului, acesta nu va săvârși o nouă infracțiune și în perioada termenului de probă va îndreptăți încrederea ce i s-a acordat, cu obligarea acestuia, în ordinea art. 90, alin. (6), lit. a) și g), art. 67, alin. (2) Cod penal, de a nu schimba domiciliul, fără consimțământul organului care se ocupă de executarea sentinței; să presteze muncă neremunerată în folosul comunității pe un termen de 200 ore.

La stabilirea pedepsei, instanța a ținut cont de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii incriminate, de faptul că inculpatul nu este la prima abatere de la legea penală, nu se află la evidența medicului narcolog sau medicului psihiatru, nu este angajat în câmpul muncii, este divorțat, de lipsa circumstanțelor atenuante și agravante²¹⁸.

După cum se observă, soluțiile instanțelor sunt foarte diferite. Sub acest aspect, poate apărea riscul ca așteptările acuzatului care a solicitat și a acceptat o procedură sumară să nu corespundă cu rezultatul, prin urmare, fiind afectată previzibilitatea. În acest sens, negocierea prevăzută odată cu modificările instituției acordului de recunoaștere a vinovăției urmează a fi consolidată prin jurisprudență. Astfel, acuzatul va avea posibilitatea de a cunoaște cu o înaltă precizie care va fi soluția instanței.

²¹⁷ Dosarul nr. 1-22083781-12-1-14062022 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b749e048-3642-4670-aed4-c79d47701a5c .

²¹⁸ Dosarul nr. 1-23029983-12-1-27022023 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c1783dbf-3689-4f06-8f52-774f07f4edaa .

2.2 Conceptul de *proceduri sumare în materie penală*

În al doilea subcapitol al prezentului capitol vom încerca să analizăm originea procedurilor sumare, standardele internaționale, doctrina juridică privind natura procedurilor sumare, inclusiv modelele de dezvoltare în diferite țări. În final, vom încerca să stabilim criteriile de identificare a procedurilor sumare în cadrul procedurilor speciale din Republica Moldova.

În istoria dreptului au existat perioade în care diviziunea infracțiunilor în flagrante și neflagrante avea relevanță și pe planul dreptului substanțial, prevăzându-se o înăsprire a sancțiunii. Astfel, în Codul lui Hammurabi se arată că „cel prins în flagrant delict se pedepsea cu moartea”²¹⁹.

În dreptul englez, după cum menționează Nicolae Volonciu, „introducerea unei proceduri speciale mai rapide și mai operative s-a manifestat cu mai mult de două secole în urmă. Astfel, procedura curților de poliție din 1750, instituită mai întâi la Londra și apoi în alte centre aglomerate ale Angliei, scoate din jurisdicția lentă a curților cu jurați infracțiunile mai mici, dându-le în soluționarea sumară a judecătorului”²²⁰.

„Asemenea procedură a fost preluată de legislația franceză în anul 1863, cunoscută sub denumirea de „Legea micului parchet”, care cuprindea reglementări speciale pentru situațiile când infracțiunea a fost comisă în flagrant, iar sancțiunea prevăzută de lege pentru acea infracțiune era închisoarea. Potrivit acestei legi, orice inculpat prins asupra faptei în materie de delict este condus îndată la procuror, care-i ia un interogatoriu și poate să-l ducă imediat la instanță, iar în lipsă de audiență, poate să-l citeze la judecată pentru a doua zi”²²¹.

În România, procedura specială pentru anumite infracțiuni flagrante, săvârșite în reședințele de județ, în gări, porturi și bălciuri, a fost introdusă prin „Legea micului parchet” din 1913. Instrucția sumară a acestor cauze își avea justificarea, mai ales, în creșterea tot mai accentuată a delincvenței în centrele aglomerate.

„Procedura sumară (simplificată) efectuată de judecătorul magistrat, în baza informației depuse de poliție, este răspândită pe larg în procesul penal anglo-saxon (Anglia, SUA)”²²².

În cartea *Drept procesual penal, Partea specială. Volumul II*, autorii indică: „Procesul penal sovietic, în anii 1966-1985, se desfășura în formă simplificată protocolară pentru infracțiuni de huliganism fără consecințe agravante și de furt în proporții mici din proprietatea de stat și obștească. Excluderea acestor categorii de cauze din procedura generală a fost condiționată de

²¹⁹ SCHEIL, V. *Délégation en Perse Mémoires. Textes élamites-sémitiques*. Paris, 1902, apud: TARHON, G. *Delegație în Persia, Memorii, Infracțiuni pentru care se aplică proceduri speciale de urmărire și judecată*. București, Editura științifică, 1958. p.297.

²²⁰ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Vol II. București: Paideia, 1996. p.446.

²²¹ CRIȘU, A.. *Drept procesual penal. Proceduri speciale*. București: Tipo-Aktis SA, 2000, 190 p. p. 12-13.

²²² Уголовный процесс. / Учебник для вузов под общей редакцией П.А.Лупинской. Москва: Юрисгъ, 1995. с. 514-524.

caracterul evident al acestor infracțiuni și de constatarea fără dificultăți a circumstanțelor necesare, precum și de voința legiuitorului să micșoreze intervalul de timp dintre momentul săvârșirii infracțiunii și aplicarea pedepsei penale²²³. Asemenea procedură prevedea 5 zile pentru ca organele de cercetare să stabilească circumstanțele săvârșirii infracțiunii și persoana infractorului, fără declanșarea procesului penal și fără efectuarea acțiunilor de urmărire penală. În 1985, procedura dată este modificată sub denumirea „Forma protocolară de pregătire prejudiciară a materialelor” (art. 370 CPP al RSSM în redacția Ucazului din 20.02.1985 (Veștile RSSM, 1985, nr. 12, art. 12)), care s-a extins și asupra altor categorii de cauze, fiind, totodată, prevăzute 10 zile pentru pregătirea prejudiciară și 10 zile pentru examinarea cauzei în instanța de judecată²²⁴.

După cum menționează D. Roman, „reținerea persoanei și aplicarea măsurilor preventive până la trimiterea cauzei procurorului era inadmisibilă. Dacă făptuitorul era reținut, atunci organul de cercetare penală era obligat să declanșeze procedura penală în condiții generale”²²⁵.

În perioada 1994-2003, procedura protocolară se extinde în continuare pentru alte categorii de cauze penale, depășind circa 70 de componente de infracțiuni flagrante (art. 370-373, 376 CPP în redacția Legii m\ 316 XIII din 09.12.1994)²²⁶.

Feeley Malcom M. opinează că, „deși se menționează diferite etape de apariție a instituției acordului de recunoaștere a vinovăției, majoritatea savanților afirmă că această practică a apărut în SUA în secolul al XIX-lea, plasând dezvoltarea acesteia ca practică semnificativă fie după Războiul Civil din SUA (1861- 1865), fie la sfârșitul aceluiași secol”²²⁷.

Autorii indicați mai sus au relevat că, „cu timpul, această practică se va extinde. Pe parcursul anilor '20 ai secolului al XX-lea, în mai multe state și orașe din SUA au fost organizate cercetări în domeniul justiției penale. Acestea au indicat – pentru prima dată în mod documentat – dependența justiției penale de pledările *vinovat*. Dominarea aparentă a acestora a fost o surpriză. Cercetările indicau, de asemenea, că acordul de recunoaștere a vinovăției a devenit un lucru obișnuit în diferite jurisdicții”²²⁸. „În perioada de la începutul dezvoltării și stabilirii, această

²²³ Советский уголовный процесс. Учебник под редакцией Карнеевой, Л. М., Луриной, П. А., Тыричева И. В. Москва: Юридическая литература, 1980. с. 515. Citat după DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept procesual penal, Partea specială*, Volumul II. Chișinău: Cartdidact, 2006. 335 pagini, p.298-300.

²²⁴ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept procesual penal, Partea specială*, Volumul II. Op.cit., p.298-300.

²²⁵ ROMAN, D. *Sistemul măsurilor de prevenție procesual penale reglementate în România și Republica Moldova*. Rezum. tz. de doct. Chișinău, 1997. p.19.

²²⁶ ROMAN, D. *Formele procesului penal*. În: *Analele științifice ale USM*, vol. I, 2000. p.276.

²²⁷ Feeley M. M. *Plea Bargaining and the structure of the criminal process*. Belmont, 1993. p.200. Citat după: DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept procesual penal, Partea specială*, Volumul II. Op.cit., p.282-283.

²²⁸ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept procesual penal, Partea specială*, Volumul II. Op.cit., p.282-283.

practică nu era recunoscută și se aplica pe ascuns, deoarece, în pofida creșterii bruște, instanțele de judecată nu au acceptat imediat practica în discuție. În primul caz de acest fel (*Svang vs. State*, 42 Tenn. (2 Caldwell) 212, 1865), instanța a ordonat o nouă judecată, deoarece „în virtutea prevederilor Constituției statului, învinuitul în toate cazurile are dreptul la un proces public și în termene rezonabile și acest drept nu poate fi neglijat prin folosirea oricărei înșelătorii sau prin orice alt mijloc”²²⁹. S-a arătat că „programul supraîncărcat în instanțele judiciare, cuplat cu pragmatismul judiciar, au produs schimbări ale atitudinilor în timp în multe instanțe. Pe parcursul anilor 1961-1973, instanțele supreme din majoritatea statelor din cadrul SUA au abrogat deciziile anterioare împotriva acestei instituții și s-au pronunțat pentru aprobarea acordului de recunoaștere a vinovăției, chiar stabilind, în unele cazuri, reguli ce ar reglementa aplicarea lui²³⁰. În scurt timp, în mai multe state și la nivel federal au fost adoptate diferite reguli, menite să reglementeze – mai mult sau mai puțin – instituția acordului de recunoaștere a vinovăției. Tradițional, în Europa continentală, recunoașterea vinovăției nu servea ca temei pentru un proces redus. În efortul de a face față încărcării mari a sistemului judiciar, au fost adoptate diferite proceduri de simplificare. Azi, mai multe țări europene (Italia, Belgia, Polonia, Ungaria etc.) au adoptat în legislația lor proceduri care sunt similare sau asemănătoare cu instituția acordului de recunoaștere a vinovăției”²³¹.

În opinia Eugeniei-Angelei Nicolae, expusă în *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*, „concepția veche decidea o preponderență aspectului de drept penal al infracțiunii flagrante, pedepsind faptele penale mai aspru, când ele erau săvârșite pe față, spre deosebire de cazul comiterii pe ascuns. Din instituțiile lui Gaius și sentințele lui Paul, noțiunea furtului manifest sau flagrant a dat loc la următoarele opinii:

- 1) pentru ca furtul să fie manifest sau flagrant, trebuia ca hoțul să fie prins asupra faptului;
- 2) era suficient ca să fie prins la locul crimei;
- 3) în orice loc, dar având asupra sa lucruri furate înainte de a fi ajuns la locul unde voia să le depună;
- 4) în orice loc și timp, dacă era prins ținând lucrul furat.

²²⁹ ALBERT, W. A. Plea Bargaining and its history. In: *Law and society review*, Nr. 13. 1979. p. 225. Citat după: DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept procesual penal, Partea specială*. Volumul II. Op.cit., p.282-283.

²³⁰ GREEN, T. S., WARD, J. D., ARCURI, A. *Blea Bargaining: Fairness and Inadequacy of Representation, Columbia Human Rights Law*. New York, 1975. p.498. citat după: DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept procesual penal, Partea specială*. Volumul II. Op.cit., p.282-283.

²³¹ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept procesual penal, Partea specială*. Volumul II. Op.cit., p.282-283.

Opinia a treia, cea mai urmată, a fost acceptată de legislația lui Justinian ce și-a găsit forma sa în instituții²³².

Aceeași autoare arată: „Codul Carolina, de asemenea, face distincție între furtul ascuns și furtul public și le pedepsește diferit. Ordonanța (franceză) din 1670 conține dispoziții privitoare la acuzații prinși în flagrant delict. Noțiunea juridică a *delictului flagrant* a precizat-o, mai întâi, codul nr.3 brumar, anul IV (art. 62), care, în art.63, prevede cazurile asimilate cu infracțiunea flagrantă. Definiția o reproduce apoi, cu o ușoară modificare, codul de instrucție criminală din 1791 în art. 41 (completat cu art. 46), ce a servit de model și celorlalte legi. Prin legea franceză așa-zisă „a Micului Parchet” din 20 mai 1863, se instituie o procedură sumară pentru unele infracțiuni flagrante²³³.

În legislația procesual-penală română au existat dispoziții speciale incidente în instrumentarea cauzelor penale privind infracțiunile flagrante. Asemenea dispoziții pot fi întâlnite în Codul de procedură penală din 1864, în Legea din 13 aprilie 1913 (Legea Micului Parchet) precum și în Codul de procedură penală din 193. Codul de procedură penală din 1936 conținea dispoziții privind infracțiunile flagrante și, după modificările survenite în 22 iunie 1943, 13 februarie 1948 și 4 aprilie 1952 în România, procedura specială pentru anumite infracțiuni flagrante săvârșite în reședințele de județ, în gări, porturi și bălciuri a fost introdusă prin „Legea Micului Parchet” din 1913. Instrucția sumară a acestor cauze își aveau justificarea, mai ales, în creșterea tot mai justificată a delincvenței în centrele aglomerate²³⁴. Modul în care legea definește infracțiunea flagrantă reliefează apropierea în timp între momentul săvârșirii infracțiunii și momentul descoperirii ei²³⁵.

La etapa contemporană, comunitatea internațională a elaborat anumite standarde care, chiar dacă nu sunt obligatorii, totuși îndeamnă statele de a le lua în calcul la determinarea politicilor sale în materie penală. Sub acest aspect, un rol important îl joacă Recomandarea nr. R (87) 18 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la simplificarea justiției penale.

În termeni generali, vom face o analiză a acestei recomandări, ceea ce ne va ajuta la aprecierea corespunderii normelor noastre interne recomandărilor Consiliului Europei.

Așadar, recomandarea insistă asupra respectării, în materia simplificării procesului penal, în primul rând, a standardelor stabilite de Convenția Europeană a Drepturilor Omului în materia libertății și siguranței persoanei și a echității procesului penal. Simplificarea are ca scop excluderea

²³² NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. Op.cit., p.21-23.

²³³ *Ibidem*.

²³⁴ TANOVICIANU, I. *Tratat de drept și procedură penală*, vol V. Op.cit., p.554. Citat după: NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. Op.cit., p.21-23.

²³⁵ NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. Op.cit., p.21-23.

numărului mare de dosare penale aflate pe rol în instanțele judecătorești și, firește, excluderea tergiversării examinării.

Recomandarea îndeamnă statele să recurgă la anumite principii în organizarea sistemelor lor interne. Acestea se referă, în primul rând, la „recurgerea la principiul urmăririi discreționare. Acest principiu presupune că normele legale trebuie să prevadă expres că puterea de a amâna sau înceta procesele din motive discreționare trebuie să aibă temeiuri legale, doar în cazul în care organele de urmărire au suficiente probe de vinovăție.

Un alt principiu care urmează să stea la baza procedurilor sumare ține de aplicarea acestora: „se recomandă câteva forme de proceduri: a) proceduri sumare, b) examinări în afara instanței și c) proceduri simplificate.

Referitor la procedurile sumare s-a relevat că e necesar ca statele să ia măsuri pentru decriminalizarea infracțiunilor, a anumitor infracțiuni sau ca sancțiunile aplicate să fie, în principal, de natură pecuniară. S-a mai recomandat ca statele membre să permită organelor competente în problemele penale să intervină și să promoveze posibilitatea examinărilor în afara instanței, în special pentru infracțiuni minore. În cazul infracțiunilor care sunt minore, se poate recurge la procedurile simplificate. La fel, s-a recomandat simplificarea procedurilor legale ordinare, fapt ce ar presupune: „a) Investigări legale prezentențiale și în cadrul audierilor în instanță, b) Procedura în instanța de judecată, c) Înregistrările de judecată și repartizarea simplificată a deciziilor judiciare și d) Compoziția și specializarea instanțelor de judecată”²³⁶.

În doctrina juridică contemporană s-a arătat că, „pe lângă procedura-cadru, de drept comun, s-a ivit necesitatea ca în anumite situații, pentru o anumită categorie de infracțiuni, pentru a realiza o mai rapidă tragere la răspundere penală sau pentru o mai bună ocrotire a persoanelor implicate (cazul minorilor), ori pentru că sunt domenii ce nu privesc tragerea la răspundere penală, ci activități procesuale din faza de după executare sau activități necesare rezolvării unor situații speciale, să se deroge prin reglementări speciale.

Legiuitorii din diferite state au recurs la reglementări ce derogă de la procedura obișnuită, reglementări cunoscute sub denumirea de *proceduri speciale*.

Procedurile speciale din prima categorie, cele care se referă la urmărirea și la judecarea unor infracțiuni sau infractori, sunt forme speciale de realizare a procesului penal.

²³⁶ Recomandarea nr. R (87) 18 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la Simplificarea Justiției Penale* (Adoptată de către Comitetul de Miniștri la 17 septembrie 1987. *Op.cit.*

Procedurile speciale din a doua categorie realizează înfăptuirea pe cale jurisdicțională a diferite alte aspecte legate direct sau indirect de o cauză penală în curs de desfășurare sau care este deja încheiată”²³⁷.

Prin urmare, se susține că „procedura specială poate fi definită ca totalitatea normelor de drept procesual penal, prin care se derogă de la procedura de drept comun, prin care se instituie pentru anumite cauze penale, parțial, o altă desfășurare a procesului penal”²³⁸.

În opinia lui A. Boroi ș.a., „procedurile sumare sunt datorate unor situații când, datorită condițiilor în care se săvârșesc anumite infracțiuni, cât și pentru ocrotirea unor interese importante, lezate prin săvârșirea acestora, ori pentru alte motive, se impun unele derogări de la procedura obișnuită prin instituirea unor proceduri speciale, destinate să asigure realizarea corespunzătoare a funcțiilor procesului penal”²³⁹.

G. Theodoru și L. Moldovan consideră că „procedurile speciale sunt modalități de desfășurare a procesului penal, diferite de procedura obișnuită, constituite dintr-un complex de norme cu caracter complementar și derogatoriu, ceea ce presupune că, în cazul aplicării lor, procesul penal se desfășoară după normele comune, numai în măsura în care nu există dispoziții speciale care au prioritate”²⁴⁰.

Smirnov A. V. a efectuat o cercetare în latura varietăților procesului penal, destinate soluționării cauzelor penale în termene reduse și conform regulilor simplificate. Acestea mai sunt întâlnite și sub denumirea de „accelerate”, de la latinescul „*acceleratae*”. Autorul vizat indică următoarele varietăți ale procedurilor accelerate, întâlnite în practica judiciară a mai multor state:

„1) procedurile desfășurate în temeiul principiului raționalității urmăririi penale (suspendarea condiționată a urmăririi penale, amenda în baza acordului părților);

2) procedura sumară (forma protocolară, aducerea imediată, ordonanța judiciară, citarea nemijlocită în instanță) și procedura în fața judecătorului (specifică pentru statele din sistemul de drept anglo-saxon);

3) acordurile, tranzacțiile (acordul privind recunoașterea vinovăției; tranzacțiile privind simplificarea procedurii de judecată; acordurile de mediere – toate acestea fiind proceduri de împăcare între partea vătămată și infractor, a cărui vinovăție este dovedită, care își recunoaște vinovăția, fiind gata să recupereze prejudiciul cauzat)”²⁴¹.

²³⁷ TULBURE, A.Ș., TATU, A. M. *Tratat de drept procesual penal*. București: Editura All Beck, 2001. 608 pagini, p.534. ISBN: 973-655-113-X.

²³⁸ *Ibidem*, p.535.

²³⁹ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU N. *Drept procesual penal*. ediția a II-a, București: All Beck, 2002. 466 pagini. p.429. ISBN: 973-655-222-6.

²⁴⁰ THEODORU, G., MOLDOVAN, L. *Drept procesual penal*. Op.cit.. p.335.

²⁴¹ СМИРНОВ, А. В., КАЛИНОВСКИЙ, К. Б. *Уголовный процесс: Учебник для вузов*. Санкт-Петербург: Питер,

Suntem de acord cu autorul referitor la recunoașterea principiului raționalității ca unul din criteriile de identificare a procedurilor sumare. În același timp, nu considerăm că medierea poate fi considerată o procedură sumară, în orice caz, în procedura noastră națională, deoarece procedura de mediere este una extrajudiciară și, în toate cazurile, procedura respectivă urmează a fi finalizată cu un act procedural *ordonanța* sau *sentința de încetare*.

Adrian Ștefan-Tulbure ș.a. au indicat: „Codul de procedură penală reglementează, atât în partea generală, cât și în partea specială, cadrul general în care se desfășoară urmărirea penală, judecata și punerea în executare a hotărârilor judecătorești. În concepția legiuitorului, aceste norme juridice, aplicabile oricăror cauze penale, sunt cunoscute sub denumirea de *procedura de drept comun* sau *procedura obișnuită* și sunt de natură să asigure cel mai bine aflarea adevărului în fiecare cauză penală și soluționarea acestora potrivit legii. Ca urmare, procedura obișnuită, sau de drept comun, reprezintă cadrul normal al desfășurării procesului penal. Pe lângă această procedură-cadru de drept comun s-a ivit necesitatea ca, în anumite situații, pentru o anumită categorie de infracțiuni, pentru a realiza o mai rapidă tragere la răspundere penală sau pentru o mai bună ocrotire a persoanelor implicate (cazul minorilor) ori pentru că sunt domenii ce nu privesc tragerea la răspundere penală, ci activități procesuale din faza de după executare sau activități necesare rezolvării unor situații speciale, să se deroge prin reglementări speciale. Legiuitorii din diferite state au recurs la reglementări ce derogă de la procedura obișnuită, reglementări cunoscute sub denumirea de *proceduri speciale*”²⁴².

Suntem de acord cu opinia că procedurile speciale din prima categorie, cele care se referă la urmărirea și la judecarea unor infracțiuni sau infractori, sunt forme speciale de realizare a procesului penal. Această poziție se bazează, în opinia noastră, pe mai multe considerente.

În primul rând, procedurile sunt reglementate de norme speciale. Spre exemplu, în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției, normele procesuale (art. 504 CPP RM) menționează expres că „procedura de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției și judecarea cauzelor penale în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției se desfășoară în ordinea generală, stabilită în prezentul cod, cu completările și derogările prevăzute în prezentul capitol”.

În al doilea rând, persoana, de regulă, renunță la anumite garanții procesuale, dar are o oarecare atribuție la stabilirea sancțiunii. Aceste particularități nu sunt caracteristice procedurii generale.

2008. 298 c. ISBN 978-5-91180-668-2. Citat după: ȚONCU, S. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Op. cit., p.38.

²⁴² TULBURE, A.-Ș., TATU, A. M. Tratat de drept procesual penal. București: Editura All Beck, 2003. 652 pagini, p.588-599.

În ce privește procedurile speciale din a doua categorie, acestea realizează înfăptuirea pe cale jurisdicțională a diferitor alte aspecte legate direct sau indirect de o cauză penală în curs de desfășurare sau care este deja încheiată. De fapt, aceste proceduri speciale nu constituie obiectul prezentei cercetări.

Suntem de acord cu opinia lui Adrian Ștefan Tulbure ș.a. că procedura specială poate fi definită ca totalitatea normelor de drept procesual penal, prin care se derogă de la procedura de drept comun și prin care se instituie, pentru anumite cauze penale, parțial, o altă desfășurare a procesului penal. „Raportul între procedura specială și cea obișnuită este cel dintre normele speciale și cele obișnuite, respectiv, ori de câte ori vom avea o derogare de la norma obișnuită printr-o reglementare specială, se vor aplica aceste norme. Atunci când aceste norme se referă la urmărirea și la judecarea de urgență a unor infracțiuni, aplicarea lor nu trebuie să afecteze drepturile și garanțiile procesuale ale părților și aflarea adevărului”²⁴³.

În lucrarea sa²⁴⁴, Nicolae Eugenia-Angela face referire la autorul Ion Neagu, potrivit căruia, „în literatura română de specialitate, după obiectul cauzelor ce trebuie rezolvate și care cad sub incidența procedurilor speciale, acestea se împart în proceduri speciale propriu-zise și alte proceduri speciale (auxiliare)²⁴⁵: sunt considerate *proceduri speciale propriu-zise* cele în care sunt rezolvate aspecte privind tragerea la răspundere penală a celor ce săvârșesc infracțiuni”.

Autorul relevă că, „în cadrul acestor proceduri, obiectul cauzei penale îl constituie lămurirea problemelor legate de existența raportului juridic procesual principal. Din această categorie fac parte: procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante, procedura în cauzele cu infractori minori și procedurile speciale, cu reglementarea în forme procesuale simplificate, prevăzute în legi speciale (de exemplu: procedura urgentă, aplicabilă unor infracțiuni de corupție). Normele procedurilor speciale propriu-zise au o sferă de aplicare limitată la o anumită categorie de infracțiuni. Aceste norme, deși au un conținut și o sistematizare proprie, nu constituie decât derogări parțiale de la ansamblul normelor de procedură obișnuită²⁴⁶.

Uneori, dispozițiile care constituie proceduri speciale privesc activități procesuale din faza de după executare sau activități necesare rezolvării unor situații speciale. Justificarea existenței unor proceduri speciale, în acest sens, este foarte eterogenă, reglementările putând fi determinate

²⁴³ TULBURE, A.-Ș., TATU, A. M. *Tratat de drept procesual penal*. București: Editura All Beck, 2003. 652 pagini, p.588-599.

²⁴⁴ NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. Op.cit., p.9-14.

²⁴⁵ NEAGU, I. *Drept procesual penal*. București: Editura Academiei RSR, 1988. p.662. Citat după: NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. Op.cit., p.9-14.

²⁴⁶ ILIESCU, N. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*, vol.II. p.361. București: Editura Academiei Române, 1976. Citat după NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. Op.cit., p.9-14.

de cele mai diferite motivații. Astfel, este posibil ca printr-o procedură specială să se rezolve diferite solicitări adresate de un subiect îndrituit în urma soluționării cauzei și uneori a executării hotărârii (de exemplu, formularea unor reparații decurgând dintr-o arestare pe nedrept sau introducerea unei cereri de reabilitare judecătorească)²⁴⁷.

Potrivit lui N. Volonciu, „există proceduri speciale în care se indică atitudinea și modul de acționare a organelor judiciare în cadrul asistenței juridice internaționale, determinate de o cerere de extrădare sau realizarea unei comisii rogatorii internaționale”²⁴⁸.

Iu. Iakimovici afirma: „Diferențierea în sistemul procesului penal este relevantă doar în prezența procedurilor care se diferențiază semnificativ în termeni de complexitate a formei procesuale. Atunci când această distincție este crucială, se poate judeca pe baza caracteristicilor calitative care separă o procedură de cea obișnuită”²⁴⁹.

Suntem de acord cu opinia că, dacă este vorba despre procedurile simplificate, atunci ele trebuie să se deosebească de cele obișnuite nu prin anumite simplificări unice și separate, care nu influențează calitativ procedura, ci ele trebuie să fie esențial simplificate.

Autoarea Țoncu Sanda²⁵⁰ a indicat că „Instituția procedurilor sumare și a celor simplificate în materie penală *lato sensu*, în ultimii 20 de ani, a cunoscut o tendință progresivă, statele europene încercând, pe cât e posibil, să reducă din povara dosarelor instanțelor de judecată și a organelor judiciare, care sunt investite cu atribuții de examinare a unor cauze penale speciale.

Necesitatea unor asemenea mecanisme legale de examinare eficientă a delictelor penale a survenit în mod imperios, momentul respectiv fiind motivat de nivelul de criminalitate, de altfel, progresiv la începutul anilor ‘90 ai secolului trecut, drept impuls servind destrămarea lagărului sovietic și flexibilitatea maselor de populație către vestul Europei, care depășea așteptările analitice ale autorităților ce curmau sau examinau aceste încălcări de lege”²⁵¹.

Sanda Țoncu, în articolul său²⁵² a făcut referire la autorul Doby Buttle²⁵³, care menționa că „încă în anul 1964 propunea o definiție a procedurii de urmărire penală și judecare simplificată

²⁴⁷ NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. Op.cit., p.9-14.

²⁴⁸ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Ediția a IV-a revizuită și adăugită*. Editura Paideia, 1998.

²⁴⁹ ЯКИМОВИЧ, Ю.К. Дифференциация уголовного судопроизводства по новому УПК России. В: *Правовые проблемы укрепления Российской государственности*. Ч.10: Проблемы уголовного процесса в свете нового Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации. Сб.статей. Томск: Изд-во Том. ун-та, 2002, с. 23-27.

²⁵⁰ ȚONCU, S. Conceptul de procedură simplificată. În: *Revista Națională de Drept*, Nr. 1-3(207-209), 2018, p.86-88. ISSN 1811-0770.

²⁵¹ GUȚULEAC, V. *Drept contravențional. Contravenționalitatea și necesitatea studierii ei*. Chișinău, 2009. p. 61-63. Citat după ȚONCU, S. Conceptul de procedură simplificată. Op.cit., p.86-88.

²⁵² ȚONCU, S. Conceptul de procedură simplificată. Op.cit., p.86-88.

²⁵³ BUTTLE, Doby. The simple investigation crimes, p.141, citat de: DEFOIX, Fr. În: *Procedure penale comparative*. Paris, 2001. p. 39.

a diferitor categorii de infracțiuni. Autorul subînțelege prin *procedură simplificată* procedurile rezultate din pledoaria de vinovăție a persoanei acuzate, proceduri ce au la baza sentinței probe recunoscute necondiționat, dar, în același timp, conștientizate de către persoana care este acuzată. Susținem această poziție, indiferent că autorul se referea la aspecte din sistemul de drept *common law*, sistem care, preponderent, este contradictoriu sistemului nostru de drept continental”.

Sanda Țoncu²⁵⁴ a menționat că „judecarea cauzei penale prin prisma procedurilor simplificate poate fi atestată sub două aspecte:

1) atunci când învinuitul, la faza de urmărire penală, recunoaște vinovăția sa în comiterea infracțiunii și participă activ în conlucrare cu organele de drept pentru stabilirea tuturor circumstanțelor cauzei, solicitând acceptarea cererii de recunoaștere a culpei sale de către organul de urmărire penală, precum și

2) posibilitatea de aplicare a procedurii simplificate, dar care deja are loc în fața instanței judecătorești, este pledoaria de vinovăție, sau, cum mai este numită – recunoașterea învinuirii, și probele care demonstrează univoc vinovăția inculpatului”.

În opinia autoarei, procedura specială este definită ca „totalitatea normelor de drept procesual penal, prin care se derogă de la procedura de drept comun prin care se instituie, pentru anumite cauze penale, parțial, o altă desfășurare a procesului penal”. Ea precizează că „o procedură specială este acea procedură care stabilește o ordine procesuală calitativ nouă de soluționare a unui litigiu penal”²⁵⁵.

În principiu, suntem de acord cu S. Țoncu precum că o procedură specială are următoarele trăsături: procedura specială are ca sarcină finală și principală soluționarea unui litigiu. Pentru ca o procedură să fie considerată specială, este necesar ca aceasta să stabilească o cale calitativ nouă de soluționare a litigiului, în comparație cu procedura de bază. Aceasta poate merge fie pe calea simplificării, fie a măririi complexității procedurii de bază.

Totuși, considerăm că o asemenea definiție este incompletă, fapt despre care vom menționa spre finele prezentului subcapitol.

Vasile Rotaru, în cartea *Acordul de recunoaștere a vinovăției (studiu)*, a indicat că „la elaborarea definiției conceptului de *procedură*, pornim de la faptul că, de obicei, prin aceasta se subînțelege o ordine stabilită de a face ceva, punerea accentului pe realizarea scopurilor procesului penal permite delimitarea procedurii de alte entități similare, dar cu o rază de acțiune limitată, cum

²⁵⁴ ȚONCU, Sanda. Conceptul de procedură simplificată. *Op.cit.*, p.86-88.

²⁵⁵ *Ibidem*.

ar fi, de exemplu, procedura de înaintare a învinuirii, care, deși duce la realizarea scopurilor procesului penal, nu le au pe acestea ca scopuri nemijlocite”²⁵⁶.

„În sensul definit mai sus, în literatură, cel mai des se operează cu termenii de *procedură de bază* și *procedură specială*, prin prima avându-se în vedere procedura folosită la instrumentarea majorității cauzelor penale, iar prin ultima – procedura aplicată într-un cerc mai îngust de cauze. Astfel, *procedura specială* a fost definită ca totalitatea normelor de drept procesual-penale, prin care se derogă de la procedura de drept comun și prin care se instituie, pentru anumite cauze penale, parțial, o altă desfășurare a procesului penal”²⁵⁷.

Autorii Ion Neagu, Mircea Damaschin relevă că „în anumite situații, pentru atingerea scopului legii penale și al celei procesual penale, se impune adoptarea unui regim procesual cu caracter special, aplicabil numai la rezolvarea unor anumite cauze penale. Normele juridice care alcătuiesc procedurile speciale au o arie limitată de aplicare, constituind derogări de la procedura obișnuită după care se desfășoară procesul penal. În legislația procesual penală română în vigoare, procedurile speciale, puține la număr, pot fi întâlnite atât în realizarea tragerii la răspundere penală, cât și cu ocazia rezolvării pe cale jurisdicțională a unor aspecte adiacente sarcinilor fundamentale ale procesului penal”²⁵⁸.

În opinia lui I. Neagu, „este admisă o asemenea clasificare a procedurilor:

- proceduri speciale în care se aplică, în principal, norme derogatorii de la procedura obișnuită; avem în vedere, în acest sens, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției și procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice;

- proceduri speciale unde se aplică, în principal, normele procedurii obișnuite, completate cu normele derogatorii din procedura specială; acest caz poate fi ilustrat prin procedura aplicabilă în cauzele cu infractori minori.

Cu excepția acestor proceduri speciale enumerate mai sus, celelalte proceduri speciale din reglementarea procesual penală în vigoare pot fi caracterizate ca fiind proceduri speciale auxiliare. Prin aceste proceduri sunt rezolvate anumite situații speciale, care apar fie în cursul procesului penal (procedura contestației privind durata procesului penal; procedura dării în urmărire; procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare (art. 543-547)), fie ulterior desfășurării procesului penal (procedura reabilitării; procedura reparării pagubei materiale

²⁵⁶ ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției (studiu)*, Op.cit., p. 20-21.

²⁵⁷ TULBURE, A., TATU, A. *Tratat de drept procesual penal*. București: Ed. ALLBeck, 2001. p.535. ISBN: 973-655-113-X.

ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției (studiu)*. Op.cit., p.20-21.

²⁵⁸ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: partea specială, ed. a 3-a, reviz. și adăug.* București: Universul Juridic, 2021. 741 pagini, p.518-519. ISBN: 978-606-39-0601-5.

sau a daunei morale. În caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate, ori în alte cazuri; procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării)”²⁵⁹.

În opinia lui Nicolae Volonciu²⁶⁰, „considerentele care duc la instituirea unor proceduri speciale pot fi diferențiate, fiind determinate de împrejurări cum ar fi: condițiile în care s-a săvârșit infracțiunea (de ex., infracțiunea flagrantă ori săvârșită prin presă), starea în care se află persoana infractorului (de ex., este minor, are o calitate sau îndeplinește o funcție deosebită); caracterul infracțiunilor (de ex., infracțiuni contra statului sau regimului politic și infracțiuni așa-zise de drept comun etc.), absența inculpatului în cauză (procedura în contumacie).

În reglementarea noastră nu se întâlnesc, desigur, toate aceste determinări, dar ele sunt posibile, manifestându-se fie în alte legislații, fie în dispozițiile noastre anterioare”²⁶¹.

Autorul a specificat că „procedurile speciale reprezintă un complex de norme particulare, care păstrează totdeauna un caracter completator și derogator. Aceasta înseamnă că, în cazul aplicării unei proceduri speciale, toate aspectele nereglementate în mod deosebit se vor rezolva conform prevederilor obișnuite”.

Autorul a mai arătat că „procedurile speciale, în prima accepțiune dată acestei noțiuni (proceduri speciale propriu-zise), nu sunt altceva decât forme speciale de realizare a procesului penal, după unele dispoziții derogatorii. În cadrul acestor proceduri speciale se materializează însă tot conținutul fundamental al procesului penal, respectiv soluționarea cauzei penale, prin rezolvarea aspectelor esențiale legate de exercitarea acțiunii penale și tragerea la răspundere penală.

Procedurile speciale au și o a doua accepțiune sub care sunt reglementate. Este cazul unor proceduri judiciare, în care nu se desfășoară un proces penal în scopul realizării tragerii la răspundere penală, dar se înfăptuiesc pe cale jurisdicțională diferite alte aspecte legate direct sau indirect de o cauză penală în curs de desfășurare sau care este deja încheiată”²⁶².

După analiza opiniilor expuse în literatura de specialitate, vom încerca să analizăm trăsăturile pe care le are o procedură sumară.

Procedura specială are, în primul rând, drept sarcină finală și principală soluționarea unui litigiu.

²⁵⁹ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: partea specială, ed. a 3-a, reviz. și adăug.* Op.cit., p.518-519.

²⁶⁰ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială, Vol II.* București: Ed. Paideia, 1999. 517 pagini, p.442.

²⁶¹ *Ibidem.*

²⁶² *Ibidem*, p.443.

În acest sens, asemenea proceduri, cum ar fi cele legate de asistența juridică internațională, nu pot fi considerate proceduri speciale, ci, mai degrabă, niște proceduri care contribuie la depășirea unor probleme ce apar în cadrul soluționării unei cauze penale. De aceea, credem că este corect de a plasa aceste proceduri în categoria procedurilor auxiliare.

La fel, procedura specială stabilește o cale calitativ nouă de soluționare a litigiului, în comparație cu procedura de bază;

Aceasta poate merge fie pe calea simplificării, fie pe a măririi complexității procedurii de bază. Este clar că e foarte greu a da o definiție precisă a ceea ce înseamnă „calitativ nou”. De cele mai multe ori, aceasta se poate stabili la examinarea concretă a fiecărei proceduri. Totuși, menționăm că, în calitate de criterii pentru această trăsătură, servesc adăugarea sau, respectiv, reducerea unor garanții, devierea de la sistemul general al procesului penal prin reducerea sau adăugarea unor noi etape în cadrul procedurii de bază.

Suntem de acord cu N. Volonciu că, „pentru ca derogările sau dispozițiile deosebite să constituie o procedură specială, ele trebuie să alcătuiască – prin număr, conținut, sistematizare și mod de aplicare – un complex de norme pe deplin justificat. Procedurile speciale reprezintă un complex de norme particulare, ce păstrează totdeauna un caracter completiv și derogator. Aceasta înseamnă că, în cazul aplicării unei proceduri speciale, toate aspectele nereglementate în mod deosebit se vor rezolva conform prevederilor obișnuite. De asemenea, dacă o chestiune este reglementată concomitent, în mod diferit de procedura comună și cea specială, cea din urmă are prioritate”²⁶³.

Suntem de acord cu Vasile Rotaru că „orice procedură specială trebuie să aibă o corespondență de bază, care nu poate sau poate să nu fie aplicată în condițiile survenirii unor fapte juridice specificate. Putem vorbi despre o procedură specială, atunci când există o procedură de bază și prima face o derogare de la ultima. Astfel, atunci când, în virtutea legii sau la alegerea participanților, nu este urmată procedura ordinară de soluționare a unui litigiu penal, ne aflăm în fața aplicării unei proceduri speciale”²⁶⁴.

Pornind de la obiectivele prezentei lucrări care vizează materia probatoriului în procedurile sumare, considerăm necesar de a clarifica criteriile care disting procedurile sumare de alte proceduri speciale în legislația procesual penală din Republica Moldova, deoarece Codul de procedură penală dedică un titlu separat procedurilor speciale, dintre care nu toate pot fi considerate sumare. Pe de altă parte, art. 364/1 CPP RM a fost plasat de legislator în cadrul

²⁶³ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Vol II. Op.cit. p. 442- 443.

²⁶⁴ ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției (studiu)*. Op.cit., p.24-25.

examinării cauzei în prima instanță, chiar dacă după esența sa, aceasta, în opinia noastră, este o procedură simplificată, care poate fi recunoscută ca una sumară.

De la bun început, considerăm necesar a face anumite clarificări în etimologia termenilor de *simplificat* și *sumar*. Sub acest aspect, în mod firesc, determinantă este explicația dată de *Dicționarul explicativ al limbii române*²⁶⁵, care recunoaște ca sinonim al termenului *sumar* pe cel de *simplu*.

Prin urmare, sub aspect juridic, nu ar crea dificultate de a utiliza termenul de *proceduri sumare* ca sinonim, chiar dacă în unele traduceri sau analize se utilizează termenul de *simplificate*. Așadar, în opinia noastră, sensul de „sumar” nu necesită a fi interpretat în sens diferit în procedura penală față de sensul său general redat în DEX.

După o asemenea clarificare, considerăm necesar a efectua o incursiune succintă sub aspect istoric, pe lângă cea care a fost realizată *supra*, pentru a clarifica care proceduri sumare au fost introduse în procedura penală națională din momentul declarării independenței.

„Odată cu declararea independenței, au fost create premisele unei noi legislații procesual penale, raportate la standardele europene. Aceasta s-a manifestat, în primul rând, în Codul de procedură penală din 2003. Un salt calitativ a fost introducerea procedurii „acordul de recunoaștere a vinovăției”, care a fost o procedură unică printre țările din Europa de Est. În această perioadă, au fost efectuate și cercetări științifice în acest domeniu”²⁶⁶.

La fel, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției a prins rădăcini în procedura penală națională. În unele perioade chiar exista o politică penală de a aplica pe larg această procedură. Situația s-a schimbat după 2012, când a fost modificat Codul de procedură penală²⁶⁷, cu introducerea procedurii de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, deoarece procedura respectivă a devenit mai avantajoasă pentru persoana acuzată din punct de vedere al eventualei pedepse.

Reiterăm că, în cadrul prezentei lucrări, au fost realizate cercetări empirice asupra anumitor aspecte abordate (Anexa 1). Pe lângă dosarele examinate din practica judiciară, au fost efectuate și sondaje sociologice, cu participarea specialiștilor din domeniu.

Pe larg, rezultatele studiului empiric au fost reflectate în publicația noastră anterioară²⁶⁸.

²⁶⁵ *Dicționarul explicativ al limbii române* [online], [citat 30.11.2020]. Disponibil: <https://dexonline.ro/>.

²⁶⁶ ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției ca formă specială a procedurii penale*: tz. de doct. în științe juridice. Chișinău, 2004.

²⁶⁷ Legea nr. 66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 [online], [citat 05.11.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=6769&lang=ro.

²⁶⁸ PAVEL-GUZUN, I. Unele considerente privind aplicarea instituției acordului de recunoaștere a vinovăției în raport cu alte proceduri sumare. In: *Studia Universitatis Moldaviae*, (Seria Științe Sociale). 2021, nr. 8(148), pp.177-188. ISSN 1814-3199/ ISSNe 2345-1017, CZU: 343.12 + 343.137, DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.5251455>.

În cadrul prezentei cercetări, respondenții intervievați au menționat că procedura judecării cauzelor pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală a creat o situație mult mai favorabilă persoanelor în privința cărora se judecă cauza, acesta fiind și motivul pentru care procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției devenise mai puțin solicitat.

Au mai fost invocate și argumentele precum că există un exces de formalități necesare de a fi îndeplinite, pentru a fi valabil acordul de recunoaștere a vinovăției, și că judecarea cauzelor în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, prevăzută de art. 364 prim CPP, prevede o reducere mai mare a pedepsei.

Ținem să menționăm că cercetările empirice respective au fost efectuate anterior noilor modificări legislative. Această situație s-a menținut până în 2023, iar deblocarea a fost posibilă după adoptarea Legii nr. 83 din 14.04.2023²⁶⁹, care a creat premise pentru aplicarea pe larg a ambelor proceduri.

Despre modificările operate s-a menționat și în publicațiile noastre anterioare²⁷⁰.

Prin această reformă au fost modificate mai multe articole, inclusiv și art. 504 CPP, care prevede că, în cazul încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției, limitele de pedeapsă prevăzute de legea penală se reduc în conformitate cu art. 80 din Codul penal.

Art. 80 din Codul penal, la fel, modificat prin această lege prevede: „În cazul în care persoana pusă sub învinuire încheie un acord de recunoaștere a vinovăției, iar instanța de judecată acceptă acest acord, limitele de pedeapsă prevăzute în Partea specială a prezentului cod se reduc cu o treime”.

Pe de altă parte, prin aceeași lege, în Codul penal a fost introdus un nou articol – 80¹ - care prevede: „În cazul în care inculpatul a recunoscut săvârșirea faptelor indicate în rechizitoriu și a solicitat ca judecata să se facă pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, acesta beneficiază de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute în Partea specială a prezentului cod, în cazul pedepsei cu amendă, cu muncă neremunerată în folosul comunității sau cu închisoare”. Așadar, urmează a se analiza care a fost impactul unor asemenea modificări pentru viabilitatea acestor două proceduri sumare.

La fel, prin legea menționată *supra* a fost introdusă procedura privind acordul judiciar de interes public. Procedura respectivă are un efect mai limitat, adresându-se persoanelor juridice, dar

²⁶⁹ Legea nr. 83 din 14.04.2023 pentru modificarea unor acte normative, publicată la 02.05.2023 în Monitorul Oficial nr. 154 art. 240 [online], [citată 14.11.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro .

²⁷⁰ PAVEL-GUZUN, I. Considerente cu privire la reforma procedurilor sumare în procesul penal. In: *Revista Națională de Drept*. 2024 (2023), nr. 2(250), pp.73-84. ISSN 1811-0770, E-ISSN 2587-411X, CZU 343.1, DOI [https://doi.org/10.52388/1811-0770.2023.2\(250\).08](https://doi.org/10.52388/1811-0770.2023.2(250).08).

nu mai puțin important, având ca scop simplificarea justiției, pe de o parte, și un avantaj pentru persoana juridică, pe de altă parte, aceasta beneficiind de renunțarea de către procuror la transmiterea cauzei penale în instanța de judecată.

Prin aceleași modificări, a fost elaborată o procedură, la fel de originală, din grupul de proceduri sumare – acordul de cooperare, care, la fel, are ca sarcină facilitarea unei proceduri urgente, pe de o parte, dar și utilizarea investigării cauzelor penale ca urmare a cooperării cu organele de drept, pe de altă parte.

Revenind la obiectivele acestui subcapitol, considerăm necesar a identifica criteriile esențiale ale procedurilor sumare, care ar putea caracteriza această formă procesuală.

Inițial, ținem să menționăm că, în literatura de specialitate, în mod limitat sau sporadic, a fost menționat modul de manifestare a acestor criterii și, în mod firesc, opiniile noastre care vor fi expuse mai jos riscă a fi supuse unor critici fundamentale.

La fel, nu toate criteriile se regăsesc în fiecare din proceduri, totuși acestea având unele elemente similare. Criteriile care vor fi menționate mai jos sunt plasate nu după importanța sau prioritatea lor, toate având aceeași valoare procesuală. Totodată, după cum am menționat *supra*, aceste criterii nu neapărat se regăsesc totalmente în fiecare procedură sumară.

Așadar, în opinia noastră:

1. Procedurile sumare, sub anumite aspecte, sunt reglementate de norme procesual penale speciale și aceasta este prevăzut, de regulă, expres în Codul de procedură penală.

Acest criteriu ține să demonstreze că normele procesual penale speciale au prioritate asupra normelor generale potrivit principiului *specialia generalibus derogant*. Spre exemplu, în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției, normele procesuale (art. 504 CPP RM) menționează expres că „procedura de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției și judecarea cauzelor penale în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției se desfășoară în ordinea generală stabilită în prezentul cod, cu completările și derogările prevăzute în prezentul capitol”.

La fel, art. 364/1 alin. (6) și (7) CPP RM reglementează modul de adoptare a sentinței. În acest caz, se aplică același raționament ca și în cazul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției.

Pe de altă parte, procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor flagrante, în general, este reglementată totalmente, fără a se face referință la reguli generale (art. 517 CPP RM), care urmează a fi aplicate. Totodată, sunt reglementate acordul judiciar de interes public și acordul de cooperare.

Așadar, se observă o diversificare a modului de reglementare a procedurilor sumare.

2. Unele proceduri sumare conțin un element de negociere.

Îndeosebi acest element se observă în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției. Art. 504 alin. (2) CPP RM prevede expres că „aceasta este o tranzacție încheiată între procuror și învinuit, care poate fi atât persoană fizică, cât și juridică, și care, în mod obligatoriu, trebuie să-și exprime ea acordul de a recunoaște vina și a accepta încadrarea juridică a faptei. La fel, acesta trebuie să recunoască și să accepte forma de executare a pedepsei în schimbul unei pedepse reduse.

Art. 505 CPP RM reglementează procedura de negociere în care participă și apărătorul învinuitului. Articolul respectiv menționează și categoria, quantumul și modul de executare a pedepsei. La fel, alin. (4) din art. 505 CPP RM reglementează și anumite circumstanțe, care trebuie luate în considerație de către procuror la negocierea pedepsei, acestea fiind voința învinuitului de a coopera la efectuarea urmăririi penale, recunoașterea vinovăției și voința liber exprimată, natura și gravitatea acuzațiilor înaintate, pericolul public prezentat de învinuit, interesul public de a obține o judecare mai operativă și cu cheltuieli mai reduse, comportamentul învinuitului cu privire la repararea prejudiciului cauzat.

Acordul judiciar de interes public, la fel, este o tranzacție publică (art. 523¹ alin (1) CPP RM), încheiată între procuror și reprezentantul legal sau reprezentantul desemnat al persoanei juridice, prin care ultimul recunoaște faptul comiterii infracțiunii, încadrarea juridică a faptelor și se angajează să execute obligațiile stabilite în acordul judiciar de interes public, în schimbul renunțării de către procuror la transmiterea cauzei penale în instanța de judecată.

Acordul de cooperare, la fel, indică o modalitate de negociere. Potrivit art. 509³ alin. (2) CPP RM, „acordul de cooperare este o tranzacție încheiată, la propunerea procurorului, între procurorul-șef al procuraturii specializate și învinuitul – persoană fizică, care își recunoaște vina și dorește să coopereze cu organul de urmărire penală, prin facilitarea identificării și tragerii la răspundere penală a altor persoane, în schimbul unei pedepse reduse și a formei de executare a acesteia”.

3. Un alt criteriu care caracterizează procedurile vizează principiului raționalității, inclusiv reducerea termenelor.

În primul rând, negocierea presupune un element al raționalității din ambele părți. Procurorul aplică acest principiu reieșind din interesul public de a asigura o rapiditate a procesului, pe de o parte, și anumite economii de timp, pe de altă parte. Persoana acuzată consideră, de regulă, că este rațional de a accepta o procedură sumară din perspectiva unei eventuale sancțiuni.

În cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției, potrivit art. 505 alin. (4) CPP RM, la negocierea pedepsei, a quantumului și modului de executare a acesteia, procurorul, pe de o parte, ia în considerare interesul public de a obține o judecare mai operativă, cu cheltuieli mai

redușe (comportamentul învinuitului cu privire la repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune ș.a.), pe de altă parte, volumul eventualei pedepșe și modul de executare este un element crucial pentru acuzat. Din aceste considerente, legislatorul a acordat acuzatului posibilitatea de a cunoaște consecințele cooperării sale.

Acește proceduri implică resurse umane și de timp mai limitate. În acest sens, este aplicabil așa-numitul *principiu al economiei procesuale*, care are diferite forme de manifestare, inclusiv în stabilirea căilor de atac. Spre exemplu, potrivit art. 364/1 alin. (10) CPP RM, sentința adoptată poate fi atacată cu recurs, invocându-se doar erorile procesuale și măsura de pedeapșă stabilită. Partea vătămată poate ataca cu recurs sentința, invocând doar erorile procesuale.²⁷¹

4. Procedura sumară presupune o oarecare discreție determinantă în faza de urmărire penală.

Un criteriu care se manifestă în unele proceduri (cum ar fi, spre exemplu, procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante), subiectul care va determina procedura este doar procurorul. Acesta are competența de a verifica corespunderea materialelor de urmărire penală prevederilor legale și suficienței materialului probator care trebuie să confirme posibilitatea de a pune făptuitorul sub învinuire (art. 516 alin. (1) CPP RM).

La fel, procurorul dispune de competența de continuare a urmăririi penale în cazul când, în urma verificării materialelor, va constata că nu sunt suficiente probe care ar fi necesare pentru punerea sub învinuire, acesta verifică corespunderea lor prevederilor legale și, dacă sunt probe suficiente pentru punerea sub învinuire, dispune întocmirea rechizitoriului și trimiterea cauzei în judecată sau continuarea urmăririi penale.

În cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 504 alin. (5) CPP RM), se menționează expres că acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi inițiat de către procuror, de către învinuit și apărătorul său și poate fi încheiat în orice moment după punerea sub învinuire și până la trimiterea cauzei în judecată.

Totodată, potrivit art. 523¹ alin. (3) CPP RM, acordul judiciar de interes public poate fi încheiat până la terminarea urmăririi penale.

Așadar, se observă în cadrul acestor proceduri un rol important ierarhic în cadrul acceptării unei asemenea tranzacții. Spre exemplu, potrivit art. 505 CPP RM, acordul de recunoaștere a vinovăției se întocmește după aprobarea în scris a limitelor pedepșei de către procurorul ierarhic superior.

²⁷¹ Art.364 alin.(10) introdus prin LP83 din 14.04.23, MO154/02.05.23 art.240; în vigoare 02.08.23.

De asemenea, după aprobarea în scris de către procurorul ierarhic superior a acordului judiciar de interes public, procurorul are dreptul de a sesiza prin demers instanța de judecată pentru confirmarea acestuia.

5. *Procedurile sumare implică examinarea aspectelor ce țin de fondul cauzei.*

Spre deosebire de alte proceduri speciale, în cadrul procedurilor sumare se presupune implicarea în examinarea fondului. Orice procedură sumară determină pronunțarea unei sentințe în prima instanță, adică în instanța de examinare a fondului, inclusiv, în anumite situații, o probă poate fi determinantă pentru fondul cauzei. Ca exemplu în acest caz este acordul de cooperare, în care declarația persoanei va viza fondul, aceasta, în unele cazuri, fiind proba determinantă.

6. *Procedurile sumare presupun, într-o formă sau alta, o renunțare la anumite garanții procesuale, care însă nu trebuie să afecteze la modul general echitatea procesului.*

Reamintim că în *cauza Scoppola (nr.2)* Curtea Europeană a menționat acest fapt. Curtea Europeană a afirmat că, „atunci când o acuzație penală împotriva inculpatului este stabilită printr-o formă prescurtată de examinare judiciară, aceasta duce, în esență, la renunțarea la o serie de drepturi procedurale. Acest lucru nu poate fi o problemă în sine, deoarece nici litera, nici spiritul articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu împiedică o persoană să renunțe la aceste garanții din propria sa voință. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că renunțarea la anumite drepturi procedurale, pentru a fi considerată eficientă în sensul Convenției, trebuie întotdeauna stabilită în mod neechivoc și însoțită de garanții minime, proporționale cu importanța acesteia. În plus, nu trebuie să contravină vreunui interes public important)”²⁷².

La fel, în *cauza Navalnyi și Ofitserov*, în care persoanele au fost judecate în două proceduri, Curtea a vorbit de anumite garanții care, în speță, trebuiau respectate. „Prima garanție viza instanțele naționale care trebuiau să se abțină de la afirmații ce ar putea avea un efect prejudiciabil asupra procedurilor pendinte. În acest sens, instanța națională care l-a judecat pe X și-a formulat hotărârea de o manieră care nu lăsa niciun dubiu cu privire la identitățile reclamanților sau cu privire la implicarea lor în comiterea infracțiunii și și-a exprimat constatările de fapt și opinia în termeni prejudiciabili. Prin urmare, aceasta nu a fost respectată.

A doua garanție se referea la inadmisibilitatea atașării *res judicata* a unor fapte admise într-un caz la care persoanele nu participaseră. În acest sens, s-a constatat că Codul de procedură penală conferea forță de *res judicata* hotărârilor, chiar dacă adoptate în procedură accelerată, și stabilea că circumstanțele constatate într-o hotărâre trebuie acceptate, fără vreo verificare suplimentară. Deși instanța care a judecat cazul reclamanților era obligată să-și bazeze evaluarea

²⁷² CtEDO, *cauza Scoppola c. Italiei* (nr.2) [online], cerere nr. 10249/03, hotărâre din 17.09.2009, par. 135-136 [citat 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-94073> .

exclusiv pe materialele și declarațiile prezentate în cadrul procesului din fața acestuia, Curtea a considerat că riscul adoptării de hotărâri contradictorii fusese un factor care a descurajat judecătorii să afle adevărul și le-a diminuat capacitatea de administrare a justiției, provocând astfel daune ireparabile pentru independența, imparțialitatea și posibilitatea lor de a asigura un proces corect. Mai mult, disjungerea cazurilor și condamnarea lui X prin utilizarea unui acord și a procedurii accelerate i-a compromis acestuia calitățile de martor în cazul reclamanților, de vreme ce fusese obligat să repete afirmațiile pe care le făcuse în calitate de acuzat, altfel existând riscul ca hotărârea adoptată în baza acordului pe care îl consimțise să fie anulată. Curtea a observat în continuare că problemele de interpretare și de aplicare a dreptului național de către instanțele naționale trecuseră dincolo de o evaluare obișnuită a răspunderii penale individuale a reclamanților sau de constatarea *corpus delicti*. În speță, faptele cărora li s-a atribuit un caracter penal ieșeau din sfera prevederii, în baza căreia au fost condamnați reclamanții, și nu fuseseră conforme cu scopul vizat. Astfel, legea penală fusese interpretată în mod arbitrar și imprevizibil, în detrimentul reclamanților, conducând la un rezultat al procesului nerezonabil în mod manifest²⁷³.

În cadrul procedurilor naționale se observă că legiuitorul a vegheat să se respecte anumite garanții, dintre care prima este dreptul la apărare. Spre exemplu, în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției, acesta poate fi încheiat cu participarea obligatorie a învinuitului și a apărătorilor acestuia (art. 505 CPP RM). La fel, potrivit art. 506 alin. (2) CPP RM, apărătorul certifică separat, în scris, declarația că acordul de recunoaștere a vinovăției a fost examinat de el personal, că procedura de încheiere a lui, prevăzută în prezentul capitol, a fost respectată și că recunoașterea vinovăției de către învinuit rezultă din înțelegerea lor confidențială anticipată. Alin. (3) al aceluiași articol prevede că, înainte de trimiterea în judecată a cauzei cu acord de recunoaștere a vinovăției, materialele dosarului sunt prezentate învinuitului și apărătorului său pentru a lua cunoștință de ele, conform prevederilor art. 293 și 294.

Judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală prevede obligativitatea acordării apărătorului a dreptului de a participa în dezbaterile judiciare, ceea ce presupune efectuarea de mențiuni cu privire la existența probatoriului care se referă la circumstanțele atenuante.

Totodată, art. 517 CPP RM prevede că punerea pe rol a cauzelor privind infracțiunile flagrante se va efectua în termen de cinci zile de la data primirii dosarului, iar prezența inculpatului și apărătorului acestuia este asigurată de către procuror.

²⁷³ CtEDO, cauza *Navalnyy și Ofitserov c. Rusiei* [online]. Cereri nr. 46632/13 și 28671/14, hotărâre din 23.02.2016, par. 102-121 [citată 15.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-161172>.

La fel, potrivit art. 523¹ alin. (2) CPP RM, acordul judiciar de interes public poate fi încheiat atât la inițiativa procurorului, cât și la inițiativa reprezentantului persoanei juridice sau a apărătorului.

În același sens, potrivit art. 523³ alin. (3) CPP RM, apărătorul certifică separat, în scris, declarația că acordul judiciar de interes public a fost examinat de el personal, că procedura de încheiere a lui, prevăzută în prezentul capitol, a fost respectată și că încheierea acestuia de către reprezentantul persoanei juridice învinuite rezultă din înțelegerea lor confidențială anticipată.

Principiile, cum ar fi prezumția de nevinovăție, sunt respectate până la pronunțarea hotărârii judecătorești. Chiar și în cadrul semnării acordului de recunoaștere a vinovăției, persoana nu va fi considerată vinovată până la pronunțarea hotărârii.

În unele proceduri, cum ar fi acordul judiciar de interes public, legislatorul a menționat expres că încheierea acordului nu este condiționată de recunoașterea vinovăției în comiterea infracțiunii de către persoana juridică. Indiferent de actele procesuale semnate de către persoană până la pronunțarea hotărârilor judecătorești, nu se poate vorbi despre confirmarea vinovăției. Totuși, există niște condiționalități pentru aplicarea unei sau altei proceduri sumare, cum ar fi recunoașterea vinovăției. Aceasta însă nu poate aduce un prejudiciu principiului, iar rolul de veghe îl are instanța.

Din aceste considerente, spre exemplu, potrivit art. 509² CPP RM, în cazul în care nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 504 alin. (3) și (4), art. 505 alin. (3) și art. 508 alin. (1) cu privire la toate faptele care au făcut obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției sau dacă instanța de judecată apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat este nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau cu personalitatea inculpatului, instanța, prin încheiere, respinge acordul de recunoaștere a vinovăției și îl restituie procurorului, în vederea continuării urmăririi penale.

Observăm și în art. 364/1 alin. (2) CPP RM o formulare prudentă, dată de legiuitor, pentru a nu intra în conflict cu prezumția de nevinovăție. Astfel, acesta utilizează formula „iar din probele administrate în faza de urmărire penală rezultă suficiente date cu privire la vinovăția inculpatului”. Curtea Constituțională Federală a Germaniei, cu referință la acest subiect a arătat (Sentința din 19 martie 2013) că „principiul neautoincriminării și prezumția de nevinovăție sunt consacrate de principiul statului de drept și au rang constituțional. Învinuitul trebuie să poată decide pe proprie răspundere și liber de constrângeri, dacă și în ce măsură dorește să participe la procesul penal. Pornind de la aceasta, înțelegerile comportă riscul ca exigențele constituționale să nu fie respectate pe deplin. Practic, Constituția nu interzice, însă legiuitorul, în vederea simplificării procedurii, trebuie să permită înțelegerile. Pentru a îndeplini condițiile în dreptul constituțional, legiuitorul a

considerat necesar să stabilească cerințe legale clare pentru instituția înțelegerii, importantă în practică, dar întotdeauna controversată.

Prin Legea înțelegerii, el nu a introdus un model nou, „consensual”, de procedură, ci a integrat înțelegerea în sistemul dreptului procesual penal în vigoare. Legea înțelegerii indică expres faptul că îndatorirea instanței de a desfășura din oficiu cercetarea judecătorească a faptelor rămâne neatinsă. Legiuitorul a clarificat astfel că înțelegerea în sine nu poate reprezenta niciodată singurul temei al unei condamnări, acesta rămânând în continuare exclusiv convingerea instanței. Corectitudinea unei mărturisiri făcute în urma înțelegerii trebuie întotdeauna verificată. În măsura în care domeniul practic de aplicare a înțelegerilor este astfel limitat, acest lucru este consecința obligatorie a integrării în sistemul dreptului procesual penal în vigoare.

În cadrul unei înțelegeri, inclusiv aprecierea în drept se sustrage principiului disponibilității părților. Aceasta se aplică și unei deplasări a limitelor sancțiunii în cazurile cu o gravitate ridicată sau redusă. Legea înțelegerii reglementează definitiv admisibilitatea unei înțelegeri în procesul penal. Ea interzice, astfel, practicile, desemnate eufemistic ca „informale”, din cadrul unei înțelegeri. Legea limitează înțelegerea la obiectul cauzei pe rol, de aceea așa-numitele „soluții complete”, în cursul cărora parchetul promite încetarea altor acțiuni, nu sunt premise²⁷⁴.

La fel, menționăm principiul proporționalității, chiar dacă nu este prevăzut în toate procedurile sumare, acest principiu urmează a fi analizat, în mod evident, de către procuror și judecător.

În unele proceduri, legislatorul a indicat direct necesitatea respectării principiului. Spre exemplu, potrivit art. 523⁵ alin. (2) CPP RM, la examinarea acordului judiciar de interes public, instanța verifică dacă au fost respectate condițiile legale de încheiere a acestui acord, dacă quantumul amenzii de interes public a fost stabilit în limitele legale. De asemenea, verifică proporționalitatea obligațiilor stabilite în raport cu avantajele acordului judiciar de interes public. În alte proceduri, legislatorul sugerează necesitatea respectării acestui principiu, chiar dacă acuzatul recunoaște vinovăția.

Pe de altă parte, în cazul în care, potrivit art. 509² CPP RM, instanța de judecată apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat este nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau cu personalitatea inculpatului, instanța, prin încheiere, respinge acordul de recunoaștere a vinovăției și îl restituie procurorului, în vederea continuării urmăririi penale. După cum se observă, legislatorul a acordat instanței doar prerogativa

²⁷⁴ Curtea Constituțională Federală, Comunicat de presă nr.17/2013 din 19 martie 2013, Sentința din 19 martie 2013, 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11. Citată după: *Selecție de decizii ale Curții Constituționale Federale germane*. București:C.H.Beck. 692 p. ISBN 978-606-18-0393-4.

de a constata proporționalitatea blândeții soluției aplicate de către procuror și nu a gravității soluției, ceea ce nu credem că este cea mai reușită decizie a magistratorului.

O altă garanție vizează accesul la justiție. Pentru a nu ne repeta despre accesul la justiție în cadrul procedurilor sumare ca o garanție procesuală, vom vorbi mai jos în cadrul analizei unui alt criteriu.

Există și alte garanții, cum ar fi dreptul la apărare, publicitatea, accesul la probe sau la interpret, care urmează a fi respectate. Mai puțin va fi utilizat principiul contradictorialității, după cum este și firesc.

7. Procedurile sumare implică în mod obligatoriu un control judiciar.

Principiul asigurării accesului la justiție impune controlul judiciar referitor la verificarea mai multor aspecte, dar, cu prioritate, a suficienței probatoriului.

Spre exemplu, în cazul judecării cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală (art. 364/1 alin. (4) CPP RM), instanța de judecată admite, prin încheiere, cererea, dacă din probele administrate rezultă că faptele inculpatului sunt stabilite și dacă sunt suficiente date cu privire la persoana sa, pentru a permite stabilirea unei pedepse.

Totodată, în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției, instanța are un rol la fel de important, inclusiv la examinarea condițiilor generale de judecare a cauzei, cât și la examinarea în fond. Acordul de recunoaștere, potrivit art. 508 CPP RM, în cazul când acesta nu corespunde prevederilor art. 504 alin. (7) și ale art. 506 CPP RM, instanța stabilește termene pentru înlăturarea omisiunilor. Instanța are anumite obligații pozitive, potrivit art. 509 CPP RM, îndeosebi pentru a constata poziția acuzatului: dacă acesta „înțelege pentru ce infracțiune este învinuit, recunoaște vinovăția, a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției în mod benevol și cu bună știință, în prezența apărătorului, înțelege consecințele acordului de recunoaștere a vinovăției, pedeapsa și susține poziția sa privitor la acordul încheiat”.

De asemenea, în cadrul judecării cauzei privind infracțiunile flagrante, instanțele de judecată aplică regulile generale privind judecarea cauzei în fond, având obligațiile caracteristice procedurii generale.

Instanța confirmă acordul judiciar de interes public (art. 523⁴ CPP RM), având obligația pozitivă de a verifica dacă au fost respectate condițiile legale, legalitatea și proporționalitatea obligațiilor stabilite.

Totodată, instanța poate să nu confirme/să infirme acordul judiciar de interes public din anumite circumstanțe și, în acest caz, instanța va restitui actele procurorului. Așadar, se observă o gamă largă de atribuții ale instanței în funcție de procedura sumară aplicată.

În acest sens, în opinia noastră, acest lucru vizează asigurarea echității procesului, instanța fiind implicată și în aspecte ce țin de aprecierea proporționalității între interesul privat și cel public.

Noțiunea de *acord judiciar de interes public* reiese din faptul că aceasta capătă puterea unui lucru judecat, doar după ce va fi validat de către instanța de judecată, în caz contrar, acest acord nu va produce efecte pentru nicio parte a procesului. Validarea acordului judiciar de interes public de către instanța de judecată implică verificarea respectării condițiilor legale de către procuror și reprezentantul persoanei juridice. În cazul în care acordul judiciar de interes public este validat de instanța de judecată, urmărirea penală se suspendă condiționat.

8. În unele proceduri sumare, o condiție de aplicare este recunoașterea faptei comise sau acceptul de cooperare.

Art. 364/1 alin. (2) CPP RM, condiționează recunoașterea de către inculpat a faptelor indicate în rechizitoriu și renunțarea la dreptul de a administra noi probe.

„Nu simpla recunoaștere a învinuirii este determinantă pentru a se da eficiență unui proces echitabil, desfășurat în limitele legalității și imparțialității, aceasta constituind doar o condiție procedurală, ci stabilirea vinovăției inculpatului cu privire la faptele reținute în sarcina sa”²⁷⁵.

„Dacă inculpatul, din proprie inițiativă ori după explicarea acestui drept de către președintele ședinței de judecată, este de acord cu judecarea cauzei în ordinea prezentei proceduri, acesta, personal, prin înscris autentic (cerere întocmită în scris), declară că recunoaște în totalitate fapta ori faptele imputate în rechizitoriu și că judecata urmează să se facă în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, prin urmare, potrivit probelor invocate de procuror în lista respectivă. Astfel, rezultă implicit că partea apărării nu mai poate interveni cu cereri de cercetare a altor probe”²⁷⁶.

Este necesar de a menționa deosebirea dintre recunoașterea vinovăției și recunoașterea faptelor indicate în rechizitoriu, aspect analizat și de către Curtea Constituțională.

S-a menționat că, „atunci când există dubii cu privire la vinovăția inculpatului sau în cazul unei recunoașteri parțiale a situației de fapt, ori chiar în cazul unei recunoașteri totale a faptelor imputate, când nu este lămurit asupra împrejurărilor de fapt ale cauzei și consideră că judecata nu poate avea loc numai în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, judecătorul respinge cererea inculpatului de judecare a cauzei în procedură simplificată”. Curtea a precizat că nu simpla recunoaștere a învinuirii este determinantă pentru a se da eficiență unui proces echitabil, desfășurat

²⁷⁵ Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală) (sesizarea nr. 156g/2016) (Nr. 9 din 9 martie 2017) [online]. Par. 51 [citat 05.03.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_9_09.03.2017_ro.pdf.

²⁷⁶ *Ibidem*.

în limitele legalității și imparțialității, aceasta constituind doar o condiție procedurală, ci stabilirea vinovăției inculpatului cu privire la faptele reținute în sarcina sa. În plus, indiferent de recunoașterea învinuirii, ceea ce prevalează este existența unui proces echitabil, despre care nu se poate vorbi în măsura în care se neagă principiul aflării adevărului.

Curtea a relevat faptul că „în cadrul procedurilor judiciare simplificate minimul de garanții care poate fi acordat părții vătămate este: 1) dreptul de a fi informat referitor la condițiile procedurii simplificate, data, locul și ora ședinței de judecată în care se va examina cauza; 2) dreptul de a fi prezent în cadrul ședinței de judecată în care se va judeca cauza în baza probelor administrate în faza de urmărire penală; și factorul esențial 3) dreptul de a deveni parte civilă cu posibilitatea de a propune administrarea probelor”.²⁷⁷

La fel, o condiție de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției, după cum se indică în art. 505 alin. (4) CPP RM, este de a se lua în considerare, printre altele, și următoarele circumstanțe: voința învinuitului de a coopera la efectuarea urmăririi penale, recunoașterea vinovăției și voința liber exprimată.

Acordul judiciar de interes public poate fi încheiat (art. 523² alin. (2) CPP RM), dacă reprezentantul persoanei juridice a colaborat în mod voluntar cu organele de urmărire penală și a contribuit la stabilirea circumstanțelor comiterii infracțiunii. (3) Încheierea acordului judiciar de interes public nu este condiționată de recunoașterea vinovăției în comiterea infracțiunii de către persoana juridică.

Prin urmare, în procedurile care condiționează micșorarea unei eventuale sancțiuni, aspectul de cooperare într-o formă sau alta este obligatoriu.

9. Acceptarea unei proceduri sumare, de regulă, presupune o compensație pentru persoana acuzată, care se manifestă în reducerea pedepsei sau în modul de executare.

S-a menționat *supra* că, în procedurile sumare în care drept condiție este acceptul de cooperare, există o clauză de compensare.

În urma modificărilor legislative produse prin Legea nr. 83 din 14.04.2023²⁷⁸, s-a revenit la normalitatea în care normele materiale stabilesc sancțiunea, iar normele procesuale fac trimitere la aceste norme. Spre exemplu, potrivit art. 504 alin. (6) CPP RM, în cazul încheierii unui acord

²⁷⁷ Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală) (sesizarea nr. 156g/2016) (Nr. 9 din 9 martie 2017) [online]. Par. 43, 50, 51, 53-63 [citat 05.03.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_9_09.03.2017_ro.pdf.

²⁷⁸ Legea nr. 83 din 14.04.2023 pentru modificarea unor acte normative [online], [citat 05.10.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro. De remarcat că, până la modificările legislative, art.364/1, care reglementează procedura judecării pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, prevedea expres care sancțiune poate fi aplicată.

de recunoaștere a vinovăției, limitele de pedeapsă prevăzute de legea penală se reduc în conformitate cu art. 80 din Codul penal. La examinarea în cadrul procedurii prevăzute de art. 364¹ CPP RM, sancțiunea se conține în codul penal.

10. Aplicarea procedurilor speciale presupune existența unor acte procedurale specifice procedurii respective.

Se observă apariția unor acte necaracteristice procedurii generale. Spre exemplu, la judecarea pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, apare înscrisul autentic care este prezentat de către persoana acuzată.

Potrivit Hotărârii plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 13 din 16.12.2013, „inculpatul poate solicita judecarea cauzei conform procedurii simplificate printr-un înscris autentic. Având în vedere și conținutul declarației, reiese că aceasta trebuie să fie expresă și neechivocă. Înscrisul autentic al inculpatului va cuprinde atât recunoașterea faptei/faptelor descrise în rechizitoriu, cât și solicitarea ca judecata să se facă în baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Caracterul neechivoc al recunoașterii impune ca înscrisul să cuprindă o manifestare de voință suficient de clară, prin referire la faptele reținute prin rechizitoriu, solicitarea ca judecata să se facă în baza probelor administrate în cursul urmăririi penale, precizarea cunoașterii și însușirii acestor probe, precum și renunțarea la administrarea altor probe. Aceste condiții trebuie îndeplinite cumulativ, ținând seama că declarația inculpatului nu este un act formal, ci și unul substanțial, de fond”²⁷⁹.

„Declarația personală privind recunoașterea în totalitate a faptei/ faptelor și solicitarea ca judecata să se facă pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, acestea în comun, reprezintă, în fapt, o dublă manifestare de voință a inculpatului, în sensul acceptării probatoriului administrat în cursul urmăririi penale și a achiesării exprese la renunțarea administrării de probe de către instanța de judecată, pe de o parte, și a recunoașterii totale a faptelor, așa cum acestea au fost reținute prin actul de trimitere în judecată, pe de altă parte”²⁸⁰.

La fel, în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției apare, evident, actul procedural care este acordul propriu-zis și un șir de condiționalități, care sunt impuse de către legislator.

O caracteristică separată o are procesul-verbal de constatare a infracțiunii flagrante, care are o dublă funcționalitate²⁸¹. El constituie, în primul rând, actul de începere a urmăririi penale

²⁷⁹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, Cu privire la aplicarea prevederilor art. 364/1 CPP de către instanțele judecătorești nr. 13 din 16.12.2013 (Modificată de: Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.19 din 26.03.2018) [online]. Pct.2 [citată 05.04.2022]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=346.

²⁸⁰ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală: Partea specială*. București: Universul Juridic, 2015. Vol. 2. 676 p. p.248. ISBN 978-606-673-385-4.

²⁸¹ PAVEL-GUZUN, I. Considerente privind aplicarea procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante. In: Revista Națională de Drept. Nr. 2(248), 2022. ISSN 1811-0770.

pentru infracțiunea constatată și trebuie confirmat de către procurorul care conduce urmărirea penală, conform alin. (3) al art. 274 din CPP RM, iar în al doilea rând, servește ca mijloc de probă prin declarațiile și constatările din cuprinsul său.

Valeriu Batîr a indicat că „prin constatarea infracțiunii se înțelege acțiunea necesară pentru aflarea adevărului, cuprinzând toate activitățile efectuate de către organul de urmărire penală cu ocazia deplasării la fața locului. Organul de urmărire penală, deplasându-se la fața locului cu ocazia constatării infracțiunilor flagrante, trebuie să înfăptuiască anumite acțiuni”²⁸².

Sub același aspect apare controlul judiciar de interes public, care are un anumit conținut expres, prevăzut de normele procesual penale (art.523³ CPP RM).

11. Procedura sumară nu poate fi aplicată în cumul cu procedura generală.

În toate cazurile de aplicare a procedurii sumare. cauzele se disjung, dacă infracțiunea a fost comisă prin participație. În unele cazuri, aceasta este prevăzut expres în legea procesual penală, în alte cazuri, practica judecătorească stabilește această regulă.

Spre exemplu, în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 504 alin (7) CPP RM), se prevede expres că, în cazul infracțiunii săvârșite cu participație, cauza în privința persoanei cu care a fost încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției se disjunge, formând un dosar separat. Totuși, există excepție de la această regulă. Spre exemplu, potrivit art. 517 CPP, judecarea cauzei privind infracțiunile flagrante poate avea loc și prin încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției.

12. Procedura sumară, de regulă, determină un probatoriu mai redus.

Acest ultim criteriu, care este și laitmotivul prezentei lucrări, derivă din principiul economiei procesuale. Chiar dacă nu este prevăzut expres în normele procesuale, specificul acestui criteriu se poate deduce și el se manifestă îndeosebi în activitatea practică.

Spre exemplu, în cadrul procedurii de examinare a cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, activitatea probatorie constă „în audierea inculpatului la momentul formulării de către acesta a cererii, cu posibilitatea procurorului, a persoanei vătămate și a celorlalte părți de a face concluzii și cu administrarea probei prin înscrisuri, în măsura în care părțile sau persoana vătămată propun această probă.

Din prevederile art. 364/1 alin. (4) CPP rezultă că procedura simplificată este aplicabilă, doar dacă din probele administrate în cursul urmăririi penale reiese că faptele inculpatului sunt stabilite și sunt suficiente date cu privire la persoana sa, pentru a permite stabilirea unei pedepse.

²⁸² BATÎR, V. Procedura specială de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante prevăzute de Codul de procedură penală, aspecte procesuale și tactice. În: *Buletin Informativ al Procuraturii Republicii Moldova*, nr. 5, martie, 2005. p.15-16.

Din conținutul acestei norme se desprinde că aplicarea procedurii simplificate este posibilă numai atunci când din probele administrate în cursul urmăririi penale rezultă că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat²⁸³.

Se observă că, în cadrul adoptării procedurii respective de examinare a cauzei penale, o probă-condiție este declarația inculpatului²⁸⁴.

În cadrul altor proceduri, la fel, există o simplificare a probatoriului. S-a arătat că, având în vedere că existența unei proceduri speciale privind urmărirea și judecata în cazul infracțiunilor flagrante a fost generată de situația particulară a descoperirii infracțiunii, și anume în momentul comiterii acesteia sau imediat după săvârșire, probațiunea este mult mai ușoară, datele cu privire la comiterea infracțiunii fiind furnizate de persoanele care au asistat sau au luat cunoștință în mod direct de consecințele acesteia, deoarece materialul probator, de regulă, este deja identificat.

Potrivit alin. (2) al art. 513 din CPP, „este flagrantă și infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de victimă, de martori oculari sau de alte persoane ori este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte care ar da temei de a-1 presupune participant la infracțiune”. În toate situațiile care determină „caracterul flagrant al infracțiunii, se prezumă că autorul este prins „în focul” acțiunii sale sau imediat după aceea”.

Așadar, mai sus au fost prezentate criteriile care caracterizează, în opinia noastră, procedurile sumare. Ținem să menționăm faptul că nu ne-am propus ca sarcină de a le menționa în mod exhaustiv, fapt imposibil, deoarece, de fiecare dată, se va putea invoca un alt criteriu, odată ce legislatorul nu le-a menționat exhaustiv. Sub acest aspect, mai jos vom încerca a formula o definiție procedurilor sumare.

Așadar, procedurile sumare sunt instituții ale procedurii penale, care reglementează procesul de urmărire și de judecare a unor cauze penale, ce conțin elemente discreționare de negociere și compensare, determinate de principiul economiei procesuale, presupunând renunțarea la anumite drepturi procesuale, dar cu respectarea echității procesului și cu asigurarea controlului judiciar la examinarea fondului cauzei, având un probatoriu redus, care implică, de regulă, cooperarea acuzatului.

²⁸³ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, Cu privire la aplicarea prevederilor art. 364/1 CPP de către instanțele judecătorești nr. 13 din 16.12.2013 (Modificată de: Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.19 din 26.03.2018) [online]. Pct.15 [citată 05.04.2022]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=346

²⁸⁴ PAVEL-GUZUN, I. Particularitățile unor mijloace de probă în cadrul aplicării procedurii prevăzute de art. 364/1 CPP RM. In: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”*, 10-11 noiembrie 2020. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, pp.180-183, 2020. ISBN 978-9975-152-48-8, CZU: 343.14(478).

2.3 Concluzii la capitolul 2

La finalul capitolului care a avut ca obiectiv identificarea particularităților din corelația dintre instituția probatoriului și instituția procedurilor sumare în cadrul procesului penal, constatăm că probatoriu penal este o instituție acoperitoare pentru toate procedurile, indiferent de natura acestora, deoarece misiunea principală a probatoriului este cea de a respecta echitatea procesului penal, chiar dacă Convenția nu prevede expres mențiuni privind probatoriul, iar Curtea Europeană examinează probele doar în măsura în care utilizarea acestora în cadrul probatoriului a afectat, în general, echitatea procesului.

În cadrul procedurilor sumare, probatoriul poartă anumite particularități, acestea vizând, în primul rând, condiția de acceptare a unei cooperări dintre autorități și persoana acuzată.

Doctrina și legislația națională nu au definit procedurile sumare, acestea au fost analizate în cadrul general al procedurilor speciale.

Astfel, în opinia noastră, definiția *procedurilor sumare* este următoarea: procedurile sumare sunt instituții ale procedurii penale, care reglementează procesul de urmărire și de judecare a unor cauze penale, ce conțin elemente discreționare de negociere și compensare, determinate de principiul economiei procesuale, implicând, de regulă, cooperarea acuzatului și presupunând renunțarea la anumite drepturi procesuale, dar cu respectarea echității procesului și cu asigurarea controlului judiciar la examinarea fondului cauzei, având un probatoriu redus.

Practic, observăm că întreaga desfășurare a procesului penal se circumscrie procesului echitabil sau parcurgerii în mod echitabil a acestuia.

În cadrul probatoriului, rolul subiecților procesuali în procedurile sumare, dispune de anumite particularități.

Spre deosebire de procedura generală, în cadrul unor proceduri sumare, o bună parte din sarcinile procesului penal sunt soluționate în faza de urmărire penală, iar un rol determinant îl joacă procurorul. În unele cazuri, procurorul dispune de atribuții discreționare. Pornind de la independența relativă a procurorului în raport cu judecătorul, unele decizii ale acestuia urmează a fi aprobate de către procurorul ierarhic superior.

Rolul instanței rămâne a fi unul decizional. Nu există vreo procedură sumară în care instanța să nu dispună de atribuția de a respinge soluția adoptată de către procuror. Totuși, în acest sens, instanța poate lua asemenea decizii, în mare parte, dacă nu au fost respectate aspectele procesuale, dar cel mai important e că instanța va lua o asemenea decizie, chiar dacă materialul probator nu va confirma justetea ei. Prin aceste atribuții se asigură echitatea și legalitatea procesului, chiar dacă și unele garanții sunt mai limitate în raport cu procedura generală.

Rolul apărării nu este diminuat în raport cu procedurile generale. Rolul acesteia se observă, mai cu seamă, la etapa de acceptare a unei asemenea proceduri, cât și în cadrul încheierii acordurilor sau judecării cauzei. Misiunea apărării în cadrul acestor proceduri ține mai mult de „vegherea” respectării procedurii decât de poziția de adversar al acuzării.

Analizând legătura între probatoriu și procedurile sumare ce țin de principiul *res judicata* în cauzele cu mai mulți inculpați, am constatat că probele admise într-o procedură accelerată pot fi transpuse într-un alt set de proceduri penale (dacă acest lucru nu este expres interzis, cum este situația prevăzută de art. 523⁷ alin. (3) CPP RM), întrucât urmează ca admisibilitatea și credibilitatea lor să fie examinată și validată în cadrul celui alt proces, în mod contradictoriu, ca toate celelalte probe.

Principiul prezumției nevinovăției nu este încălcat în situația în care în cauza penală disjunctă vor fi chemate să dea declarații persoanele care au fost judecate în procedura simplificată. Declarațiile acestor persoane nu pot avea valoare probantă prestabilită, acestea trebuind apreciate în coroborare cu alte probe.

În cadrul procedurilor sumare, accesul apărării la materialele cauzei nu întâmpină dificultăți. Totuși, în opinia noastră, faptul că apărării nu i se acordă un termen pentru depunerea cererilor privind completarea urmăririi penale ridică semne de întrebare privind respectarea principiului egalității armelor.

Referitor la standardul probei, acesta nu este influențat de vreo formă a procesului. În opinia noastră, standardul probei este același ca și în cadrul procedurii generale. Așadar, probele sunt suficiente atunci când, evaluate în ansamblul lor, permit organului judiciar să-și formeze o părere sau o convingere care să aibă calitatea de a fi, la rândul ei, convingătoare.

Standardul probei este impus de lege organelor judiciare, cu ocazia formării convingerii la care trebuie să ajungă la momentul soluționării cauzei.

Chiar dacă unele proceduri sumare condiționează recunoașterea faptei de către persoana acuzată, aceasta se va prezuma nevinovată până la pronunțarea sentinței. Prin urmare, prezumția de nevinovăție funcționează în mod identic în ambele forme de proceduri: generală și sumară.

Totuși, probatoriul în cadrul procedurilor sumare poartă și un caracter specific. Sub acest aspect, nu se mai poate pune în discuție dreptul la tăcere. Astfel, în majoritatea procedurilor sumare, declarația persoanei acuzate este una determinantă, chiar dacă nu exclusivă.

3. DECLARAȚIILE PERSOANEI ACUZATE CA PROBĂ DETERMINANTĂ ÎN CADRUL PROCEDURILOR SUMARE

3.1 Considerații generale privind declarațiile bănuțitului, învinutului/ inculpatului în procesul penal

În cadrul capitolului trei și patru se va încerca aplicarea metodei analizei științifice, pornind de la general spre particular, a metodei empirice, analizându-se hotărâri judecătorești, dar și a celei sociologice, studiindu-se opiniile actorilor justiției care au participat la sondajul realizat de către autoare.

În așa fel, vom încerca să constatăm în ce măsură instanțele, în hotărârile lor, analizează probele prezentate în dosarele penale supuse procedurilor sumare.

În capitolul de față, vom încerca să analizăm particularitățile declarațiilor persoanei acuzate în cadrul procedurilor sumare, care, în opinia noastră, se deosebesc de declarațiile acesteia în cadrul procedurii generale, deoarece pentru aplicarea unor proceduri sumare, declarațiile de recunoaștere a faptei sunt nu doar un mijloc de probă pertinent și concludent, dar și constituie, în cele mai frecvente cazuri, o condiție de acceptare a procedurii respective. Prin urmare, aceste declarații capătă statutul de probe determinante, chiar dacă nu sunt și exclusive.

Totuși, în prealabil, pornind de la aplicarea metodei analitice, considerăm necesar a discuta, în termeni generali, despre declarațiile persoanei acuzate din perspectiva mijloacelor de probă, ulterior încercând a face o clarificare privind probele determinante. Această analiză ne va permite să identificăm particularitățile acestui mijloc de probă în cadrul procedurilor sumare.

Așadar, „declarația poate fi definită ca o mărturisire, o afirmare deschisă a unor convingeri, opinii sau sentimente, ceea ce afirmă cineva cu un anumit prilej. Declarațiile sunt depuse în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei și sunt recunoscute ca mijloc de probă, doar dacă au fost depuse în cadrul acțiunilor procesuale respective (audierea, confruntarea, verificarea declarațiilor la fața locului). Datele obținute în cadrul altor acțiuni procesuale, cum ar fi, spre exemplu, unele opinii expuse în cadrul percheziției, nu pot fi recunoscute ca declarații. De asemenea, nu pot fi recunoscute ca declarații datele incluse în procesul-verbal de reținere sau în ordonanța de punere sub învinuire”²⁸⁵.

²⁸⁵ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 947 pagini, p.282-287. ISBN 9975-79-343-6.

După cum se menționează în literatura de specialitate, „făptuitorul reprezintă figura centrală în orice proces penal. Numai în măsura în care o persoană este suspectă că a comis o infracțiune și împotriva sa este formulată o învinuire, se va pune în mișcare procesul, la sfârșitul căruia, în urma administrării și evaluării probelor, se va evidenția vinovăția sau nevinovăția acelei persoane și, pe cale de consecință, va trebui să fie luată o măsură judiciară, cuprinsă în forma unei ordonanțe sau hotărâri”²⁸⁶. „*A contrario*, când, în urma cercetărilor se constată că nu este învinuit în cauză și cum urmărirea penală este personală, procesul nu-și mai are rostul, astfel încât procurorul, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, dispune clasarea”²⁸⁷.

I. Tanoviceanu menționa că „declarațiile acuzatului pot forma o probă în justiția respectivă și uneori chiar o probă evidentă asupra vinovăției, adică suficientă prin ea însăși”²⁸⁸.

„Declarațiile învinuitului sau ale inculpatului prezintă aspecte foarte importante, al căror rol este edificator în soluționarea procesului și stabilirea adevărului, sens în care legea procesual penală înscrie declarațiile învinuitului sau ale inculpatului între mijloacele de probă în procesul penal”²⁸⁹.

„Prin natura lor, declarațiile bănuțului, învinuitului, inculpatului sunt utilizate, în primul rând, pentru apărarea intereselor legitime, constituind un drept, și nu o obligație. În afară de faptul că declarațiile constituie o modalitate de exercitare a dreptului la apărare, declarațiile făptuitorului pot furniza informații utile pentru soluționarea cauzei penale. Declarațiile conțin nu numai date de fapt, dar și anumite opinii, presupuneri etc., acestea nu au valoare probantă, dar pot fi utilizate în calitate de versiuni privind existența sau inexistența unor împrejurări care fie înlătură învinuirea, fie atenuază responsabilitatea”²⁹⁰.

„Declarațiile învinuitului, ca și ale bănuțului, au importanță pentru cauză, deoarece acestea reprezintă atât un mijloc de informare referitor la circumstanțele cauzei, cât și un mijloc de apărare a drepturilor și intereselor legitime”²⁹¹.

Nicolae Volonciu relevă că „nimeni nu cunoaște mai bine cum a avut loc fapta penală decât infractorul. Deși învinuitul sau inculpatul nu are deseori interesul să dezvăluie adevărul, declarațiile lui - chiar în varianta expusă de acesta – cuprind aspecte a căror importanță e

²⁸⁶ POPOVICI, T., ECHIMCIUC, G. Nulitatea relativă a declarațiilor bănuțului, învinuitului și ale inculpatului. În: *Revista de studii interdisciplinare „C. Stere”*, Nr.1(9)/2016. P.48.

²⁸⁷ *Ibidem*.

²⁸⁸ TANOVICEANU, I. *Tratat de drept penal și procedură penală* în cinci volume. Vol V. Editura: Curierul judiciar, 1927, p.44.

²⁸⁹ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal, ediția a II-a*. București:All Beck, 2002. 466 pagini, p.148. ISBN: 973-655-222-6.

²⁹⁰ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.282-287.

²⁹¹ *Ibidem*.

incontestabilă în soluționarea procesului. În plus, declarațiile celui în cauză reprezintă primul element prin care acesta își exercită personal dreptul de apărare, aducând la cunoștința organului judiciar faptele și împrejurările de natură a-l dezvinovăți sau de a reduce din vinovăție”²⁹².

„Obiectul declarațiilor învinuitului îl constituie atât datele formulate în ordonanța de punere sub învinuire, cât și oricare altă circumstanță pertinentă la cauza dată. Învinuitul poate depune declarații referitor la anumite circumstanțe atenuante, relațiile sale cu alți învinuiți, bănuți, referitor la circumstanțele care au contribuit la comiterea infracțiunii. Învinuitul poate să se pronunțe și asupra anumitor împrejurări care nu fac obiectul cercetării în cauza dată, astfel el poate să se refere și la alte infracțiuni care nu sunt urmărite în cauza dată. Vor avea valoare probantă declarațiile învinuitului sau inculpatului depuse în cadrul acțiunii procesuale, cum este audierea”²⁹³.

În literatura de specialitate, declarațiile au fost clasificate în „*extrajudiciare* și *judiciare*:

- „Declarația *extrajudiciară* este cea făcută în afara procesului penal, caz în care conținutul ei ajunge la cunoștința organului judiciar prin alte mijloace de probă (de exemplu, o scrisoare, declarația unui martor căruia învinuitul sau inculpatul i s-a confesat, sau înscrisul în care s-a consemnat declarația dată de învinuit sau inculpat în cadrul unei anchete administrative).

- Declarația este *judiciară* atunci când este făcută în cadrul procesului penal, în fața organelor judiciare, cu respectarea procedurii legale, constituind prin ea însăși mijloc de probă. Cu referire la această clasificare, poate constitui mijloc de probă în procesul penal numai declarația judiciară, luată inculpatului potrivit procedurii stabilite prin dispozițiile codului. Declarația extrajudiciară, fără îndoială, are importanță informativă, dar nu ca declarație – mijloc de probă, ci, eventual, ca înscris”²⁹⁴.

Audierea învinuitului sau inculpatului este activitatea procesuală și de tactică criminalistică efectuată de organele judiciare, în scopul stabilirii unor date cu valoare probatorie, necesare pentru aflarea adevărului în cauza care face obiectul cercetării penale.

„În raport de funcționalitatea lor, declarațiile învinuitului ori ale inculpatului au fost analizate ca fiind:

- mijloace de probă cu valențe informative necesare aflării adevărului;

²⁹² VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală, partea generală*, Vol. I. București: Paideia, 2000. 520 pagini, p.361. ISBN: 973-9131-01-8.

²⁹³ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.282-287.

²⁹⁴ PARASCHIV, C.-S. *Drept procesual penal*. București: Lumina Lex, 2002. 766 pagini, p. 213. ISBN: 973-588-561-1.

- modalități de exercitare a dreptului la apărare al învinuitul sau inculpatului, acesta făcându-și apărările și indicând probele în apărare prin declarațiile date în fața organelor judiciare”²⁹⁵.

„În considerarea acestor aspecte, pe întreg parcursul procesului penal există obligația pentru organele judiciare de a proceda la audierea învinuitului ori inculpatului în momente care prezintă o deosebită importanță pentru soluționarea cauzei. Astfel, în faza de urmărire penală, învinuitul este ascultat atât la începutul urmăririi, cât și la terminarea cercetării penale. În ipoteza în care învinuitul devine inculpat, prin punerea în mișcare a acțiunii penale, va fi ascultat în mod obligatoriu. De asemenea, audierea este obligatorie înainte de a se dispune arestarea preventivă, fie că cel față de care se ia măsura este învinuit, fie că este inculpat”²⁹⁶.

Suntem de acord cu opinia că „audierea învinuitului sau a inculpatului se impune ori de câte ori organul de urmărire penală va considera necesar. În faza de judecată, inculpatul este audiat ori de câte ori este necesar. Obligația audierii învinuitului sau inculpatului încetează atunci când acesta este dispărut, se sustrage de la cercetare sau nu locuiește în țară, ori când inculpatul nu se prezintă la judecată, deși legal citat. În timp ce organele judiciare au sarcina de a-l asculta pe învinuit sau inculpat, acesta nu poate fi obligat să dea declarații, darea declarațiilor reprezentând un drept al său, și nu o obligație”²⁹⁷.

Soarta dosarului, în multe cazuri, depinde de momentul audierii. S-a arătat că „audierea trebuie să fie efectuată imediat – atât după reținere sau aplicarea unei măsuri preventive ca bănuît sau după emiterea unei ordonanțe de recunoaștere în calitate de bănuît, cât și după înaintarea acuzării învinuitului. Audierea se face numai în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu. În cazul în care făptuitorul solicită, el poate avea întrevedere cu apărătorul său până la audiere (art. 64-66 din CPP RM). Întrevederea cu apărătorul în condiții de confidențialitate nu poate fi limitată în timp. Audierea făptuitorului poate avea loc doar cu acordul acestuia. Renunțarea la depunerea declarațiilor poate fi determinată nu numai de refuzul de a coopera cu organele de urmărire, dar și de starea de oboseală. Din aceste considerente organul de urmărire penală este obligat de a constata dacă persoana acceptă să depună declarații și care ar fi motivele neacceptării”²⁹⁸.

Nu se admite audierea făptuitorului în timpul nopții. Totuși, legea prevede posibilitatea audierii în timpul nopții a făptuitorului doar în cazul în care nu suferă amânare. Acestea sunt cazuri când necesitatea audierii a apărut subit, fie în cadrul executării altor acțiuni procesuale, fie în cazul

²⁹⁵ PARASCHIV, C.-S. *Drept procesual penal*. Op.cit., p.213.

²⁹⁶ *Ibidem*, p.214-215.

²⁹⁷ *Ibidem*, p.214-215.

²⁹⁸ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.282-287.

unui flagrant delict, când există declarații că sunt tentative de a ascunde probele sau de a le distruge. În cazuri de audiere în timpul nopții, este necesar de a indica în procesul-verbal de audiere motivul respectiv.

Audierea persoanei în faza de urmărire poate fi efectuată și în alte locuri decât locul de plasament al organului de urmărire penală. Acestea pot fi locul de trai, locul de serviciu, locul de tratament al făptuitorului sau locul comiterii infracțiunii ș.a. Faptul audierii în locurile respective este determinat de mai mulți factori: fie că este necesar urgent de a audia persoana după efectuarea unei acțiuni procesuale, cum ar fi, spre exemplu, percheziția; fie persoanei îi este dificil de a depune declarații, neaflându-se în locul comiterii faptei; fie că starea sănătății învinuitului îl împiedică să se prezinte la citare. În asemenea situații, în procesul-verbal se indică motivul audierii persoanei în locul respectiv.

Persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să asigure ca bănuiții, învinuiții să nu comunice între ei, în situația când într-o cauză penală sunt mai mulți făptuitori.

Până la audiere, dacă persoana acceptă să fie audiată, este necesar a stabili limba în care persoana va depune declarații, iar în caz de necesitate, se invită un interpret.

Modalitatea de depunere a declarațiilor poate fi diferită. Persoana poate să depună declarații în formă verbală, după aceea în formă scrisă, sau poate să se limiteze fie la forma scrisă, fie la forma verbală, aceste prevederi referindu-se doar la faza de urmărire penală.

În cadrul judecării cauzei, inculpatul depune verbal declarațiile, care se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată.

„Dreptul făptuitorului de a depune declarații nu este în funcție de recunoașterea sau negarea vinovăției. În toate cazurile, persoana are dreptul să depună sau să refuze să depună declarații. O prevedere legală deosebit de importantă este faptul că audierea nu poate începe cu citirea sau reamintirea declarațiilor depuse de persoană anterior”²⁹⁹.

Conform altei prevederi, făptuitorul nu poate prezenta o declarație întocmită anterior, având totuși dreptul de a utiliza anumite notițe asupra amănuntelor greu de memorizat. Audierile bănuitului, învinuitului, care își recunoaște vinovăția, trebuie să fie la fel de detaliate ca și în cazul în care persoana o neagă. Este deosebit de important de a constata motivul schimbării declarațiilor, în cazul în care o asemenea situație s-a produs.

²⁹⁹ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.282-287.

„Pe parcursul audierii, nu pot fi utilizate metode de influență fizică sau psihică, sau care înjosec onoarea și demnitatea persoanei, fie anumite promisiuni false, amenințări etc. Sunt interzise întrebările sugestive”³⁰⁰.

Autorii Alexandru Boroi, Ștefania-Georgeta Ungureanu, Nicu Jidovu susțin că „declarațiile învinuitului sau inculpatului constituie un drept al acestuia, și nu o obligație (*nemo tenetur edere contra se*). În virtutea acestui drept, învinuitul sau inculpatul, în declarațiile date, poate pune la dispoziția organelor judiciare acele informații necesare aflării adevărului, dar, în același timp, își poate exercita și dreptul de apărare. Aceste ultime aspecte determină ca legea să instituie obligația pe care o au organele judiciare de a-l asculta pe învinuit sau inculpat în cele mai importante momente ale desfășurării procesului penal”³⁰¹.

Aceiași autori menționează: „Declarațiile învinuitului sau inculpatului pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte și împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză. Dacă în sistemul probelor formale, declarația învinuitului sau inculpatului era considerată „regina probelor”, în legislația modernă această apreciere nu mai subzistă, datorită progreselor înregistrate în mod special de psihologia judiciară. Declarația învinuitului sau inculpatului este divizibilă (organul judiciar urmând a reține numai ceea ce se coroborează cu alte probe) și retractabilă (învinuitul sau inculpatul putând retracta declarația). În cazul în care declarațiile date de către învinuit sau inculpat (atât în cursul urmăririi penale, cât și al judecății) sunt contradictorii, organul judiciar le reține numai pe cele pe care le consideră verosimile”³⁰².

„Dacă declarațiile date de învinuit sau inculpat, în diferite momente ale procesului penal, sunt contradictorii, organul judiciar le reține numai pe care le consideră verosimile (care se coroborează cu alte probe). Nu are importanță momentul în care au fost date (în faza de urmărire penală sau de judecată)”³⁰³.

Autoarea Paraschiv Carmen-Silvia, referitor la caracterul retractabil al declarațiilor, a indicat: „Aceasta înseamnă că, în timpul cât este ascultat, învinuitul sau inculpatul poate reveni asupra celor declarate sau să facă unele completări, rectificări sau precizări. O altă semnificație a acestui caracter al declarației constă în faptul că, pe parcursul procesului penal, inculpatul poate să procedeze la schimbarea celor declarate, în principiu, ori de câte ori dorește. Aceasta nu

³⁰⁰ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.282-287.

³⁰¹ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU. *Drept procesual penal*, ediția a II-a. București: All Beck, 2002. 466 pagini, p. 148-149. ISBN: 973-655-222-6.

³⁰² *Ibidem*.

³⁰³ PARASCHIV, C.-S. *Drept procesual penal*. Op.cit., p. 219.

înseamnă însă că schimbarea declarației va determina și o modificare a poziției organelor judiciare, acestea fiind libere să ia în considerare noua declarație, numai în măsura în care aceasta se coroborează cu alte probe existente în dosar”³⁰⁴.

Alexandru Pîntea specifică: „Dat fiind faptul că învinuitul sau inculpatul este persoana care cunoaște cel mai bine împrejurările în care a fost săvârșită infracțiunea, declarațiile sale au o mare însemnătate în soluționarea justă și temeinică a cauzei”³⁰⁵.

„Chiar dacă uneori declarațiile învinuitului sau inculpatului nu sunt sincere, motiv pentru care legislația noastră are unele rezerve în privința forței probante a acestor declarații, totuși importanța lor nu poate fi diminuată, deoarece, prin intermediul acestor declarații, organul judiciar poate lua cunoștință de atitudinea învinuitului sau inculpatului față de fapta pe care săvârșit-o, lucru care poate servi la individualizarea pedepsei”³⁰⁶.

Autorii Tudor Osoianu, Victor Orîndaș menționează că „bănuitul, învinuitul și inculpatul sunt purtători ai informației probante, la fel ca martorul și partea vătămată. Declarațiile bănuितului, învinuitului, inculpatului sunt informațiile scrise sau orale, depuse de aceștia la audiere, în condițiile prevăzute de CPP, referitor la circumstanțele care au servit drept temei pentru a-i recunoaște în această calitate, precum și la alte împrejurări ale cauzei pe care le cunosc (art.103 alin. (1) CPP). Conform caracterului său procesual, declarațiile bănuितului, ca, de altfel, și declarațiile învinuitului sunt, pe de o parte, surse de probă, pe de altă parte - mijloace de apărare a lor”³⁰⁷.

„Pentru refuzul de a face declarații sau pentru declarații falsificate cu intenție, bănuitul/învinuitul nu sunt trași la răspundere. Învinuitul face declarații în privința fondului acuzațiilor ce i se aduc, în privința împrejurărilor cauzei pe care le cunoaște și în privința probelor adunate deja în dosar. În caz că există divergențe între declarațiile expuse anterior și cele făcute posterior, este necesar ca organele de urmărire penală să stabilească cauzele și să le înlăture. Specificul declarațiilor învinuitului constă din doua aspecte contrare:

1) învinuitul este persoana care cunoaște cel mai veridic împrejurările cauzei și deci dispune de un spectru mai larg de informații decât alți participanți în proces;

2) este cel mai interesat subiect în rezultatul final al procesului penal și adesea nu are interesul de a dezvălui adevărul”³⁰⁸.

³⁰⁴ PARASCHIV, C.-S. *Drept procesual penal*. Op.cit., p. 217-218.

³⁰⁵ PINTEA, A. *Drept procesual penal, partea generală și partea specială*. Op.cit., p.192.

³⁰⁶ THEODORU, G., MOLDOVAN, L. *Drept procesual penal*. Op.cit.. p.130.

³⁰⁷ OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală partea generală, curs universitar*. Op.cit., p.141.

³⁰⁸ *Ibidem*.

Autorii N. Vonciu și Al. Țuculeanu menționează despre „folosirea în practică a unor mijloace tehnice de apreciere a declarațiilor inculpatului. De exemplu, tehnicile criminalistice de cercetare pun accent pe anumite probe psihometrice (se măsoară ritmul respirației, a pulsului, presiunea arterială etc.), în timp ce se pun învinuitului sau inculpatului diverse întrebări. Pentru înregistrare se folosesc aparate cunoscute sub diverse denumiri: poligraf, detector de stres emoțional etc. Literatura de specialitate este unanimă în a aprecia că testarea sincerității declarațiilor cu ajutorul unor tehnici de depistare a factorilor fiziologici ai emoției nu poate fi folosită decât, cel mult, ca mijloc de investigație extrajudiciară, fără a fi considerat mijloc de probă în sensul dispozițiilor legale în materie”³⁰⁹.

Autorul Iurie Mărgineanu, la conferința „Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene”, s-a expus asupra declarațiilor, inclusiv ale bănuțului, învinuitului în procesul penal³¹⁰. Astfel, acesta relevă: „În mod tradițional, declarațiile bănuțului, învinuitului, inculpatului se divizează în câteva modalități:

a) declarațiile de recunoaștere a vinovăției – declarațiile în care bănuțul, învinuitul, inculpatul recunoaște săvârșirea faptei imputate și explică circumstanțele comiterii acestei fapte. În acest sens, are valoare probantă nu însăși recunoașterea faptei, dar datele de fapt pe care le relatează făptuitorul. Recunoașterea vinovăției va fi convingătoare numai în cazul când învinuitul, conștientizând perspectiva răspunderii pentru infracțiunea săvârșită, va expune împrejurările faptei comise. Faptul recunoașterii vinovăției nu-i dă dreptul persoanei care efectuează urmărirea penală să întrerupă procesul de administrare a probelor, iar instanței – să înceteze examinarea altor probe în cauză³¹¹.

b) declarațiile de negare a vinovăției. Negarea vinovăției poate fi condiționată de diferite motive: 1) punerea la îndoială a temeiurilor juridice de atragere la răspundere penală. Învinuitul consideră că fapta incriminată este legală și nu constituie o infracțiune; 2) poate să nege vinovăția, fără a invoca anumite date în susținerea poziției sale sau, recunoscând fapta, el neagă anumite circumstanțe, fără de care fapta săvârșită nu constituie o infracțiune.

c) cu privire la alte persoane: alți bănuți, învinuiți, inculpați sau alte persoane, părți vătămate ș.a. Depunerea declarațiilor cu privire la alte persoane poate avea mai multe scopuri:

³⁰⁹ VONCIU, N., ȚUCULEANU, Al. *Drept procesual penal, partea generală, curs pentru învățământ la distanță*. Op.cit., p.138.

³¹⁰ MĂRGINEANU, I. Declarațiile în procesul penal, ordinea procesuală și tactica de audiere. In *Conferința Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene*. Chișinău, 16 octombrie 2018. P. 183-197. CZU: 343.13/14.

³¹¹ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p. 284. Citat de MĂRGINEANU, I. Declarațiile în procesul penal, ordinea procesuală și tactica de audiere. *Op.cit.*, p. 183-197.

învinuitul vinovat, cu scopul de a-și atenua pedeapsa sau de a se eschiva de la pedeapsă, declară despre toate împrejurările cauzei, inclusiv demascând și alți făptuitori sau caută să declare fals cu privire la alte persoane”³¹².

Iurie Mărgineanu menționează că „audierea judiciară include etapele: introductivă, de expunere liberă/ de bază și de întrebări-răspunsuri:

Etapa introductivă începe cu constatarea datelor despre persoana audiată. Etapa expunerii libere este prevăzută de art. 104 din CPP RM, prin care persoanei audiate i se propune relatarea celor întâmplate, așa cum le-a sesizat, comunicând informația în volumul în care el consideră că e necesar. Întrebarea trebuie formulată în așa fel, ca persoana audiată să nu poată obține din ea vreo informație și să fie nevoită să apeleze doar la memoria sa. În instanța de judecată poate fi efectuată audierea de bază, încrucișată și în formă de șah”³¹³.

„Înainte de a fi ascultat, învinuitul sau inculpatul este întrebat cu privire la nume, prenume, poreclă, numele și prenumele părinților, cetățenie, studii, situația militară, loc de muncă, ocupație, adresă, antecedente penale și alte date pentru stabilirea situației sale personale. Învinuitului sau inculpatului i se aduc apoi la cunoștință fapta care formează obiectul cauzei, dreptul de a avea un apărător, precum și dreptul de a nu face nici o declarație, atrăgându-i-se totodată atenția că ceea ce declară poate fi folosit și împotriva sa”³¹⁴.

„*La audierea de bază*, celui audiat i se pun întrebări de către instanță și de celelalte părți la proces. *Audierea încrucișată* implică formularea întrebărilor privind una și aceeași circumstanță, în scopul de a verifica, a preciza sau a completa declarația făcută. *Audierea în formă de șah* se caracterizează prin faptul că, în timpul audierii persoanei, sunt adresate întrebări și altor participanți, cu scopul de a-i confirma sau a-i contesta depozițiile”³¹⁵.

„După ce învinuitul sau inculpatul a făcut declarația, i se pot pune întrebări cu privire la fapta care formează obiectul cauzei și la învinuirea ce i se duce. De asemenea, este întrebat cu privire la probele pe care înțelege să le propună. În cursul judecății, inculpatul este lăsat să arate tot ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată, apoi i se pot pune întrebări de către președinte și în mod nemijlocit de ceilalți membri ai completului, de către procuror, de partea vătămată, de partea civilă, de partea responsabilă civilmente, de ceilalți inculpați și de apărătorul

³¹² MĂRGINEANU, I. Declarațiile în procesul penal, ordinea procesuală și tactica de audiere. *Op.cit.*, p. 183-197.

³¹³ *Ibidem*.

³¹⁴ DRAGOMIR, E., PALIȚĂ, R. *Drept procesual penal, sinteze pentru pregătirea examenului de admitere și definitivare în profesia de avocat*. București: Nomina Lex, 2009. 280 pagini, p.81. ISBN 978-973-88153-8-4.

³¹⁵ MĂRGINEANU, I. Declarațiile în procesul penal, ordinea procesuală și tactica de audiere. *Op.cit.*, p. 183-197.

inculpatului a cărui ascultare se face. Instanța poate respinge întrebările care nu sunt concludente sau utile cauzei”³¹⁶.

„În ședința de judecată se pot efectua audieri suplimentare și repetate. Prin audierea suplimentară se clarifică aspectele omise pe parcursul audierii de bază, iar audierea repetată are loc atunci când, cercetându-se alte probe, apar dubii în justetea depozițiilor obținute, precum și în cazul când ședința se amână pentru mai mult timp și persoanele audiate anterior sunt citate din nou în instanță”³¹⁷.

„Legiuitorul a prevăzut că, dacă în timpul ascultării învinuitului sau inculpatului, acesta acuză simptomele unei boli care i-ar putea pune viața în pericol, ascultarea se întrerupe, iar organul judiciar ia măsuri pentru ca acesta să fie consultat de un medic. Ascultarea se reia imediat ce medicul decide că viața învinuitului sau inculpatului nu este în pericol”³¹⁸.

„Procedeele tactice ale audierii trebuie alese ținând cont de particularitățile concrete ale cauzei și de trăsăturile individuale de caracter ale inculpatului, cu aplicarea corespunzătoare a procedeelelor și regulilor generale”³¹⁹.

„Deoarece citirea declarațiilor inculpatului presupune, într-un anumit fel, limitarea principiului nemijlocirii, se va recurge la acest procedeu de cercetare doar în anumite condiții. În primul rând, citirea declarațiilor făcute în cursul urmăririi penale se admite numai după ce inculpatul și-a expus în întregime depozițiile judecătii și s-a constatat că există contradicții esențiale între declarațiile depuse în ședința de judecată și cele depuse în cursul urmăririi penale sau atunci când cauza se judecă în lipsa inculpatului.

În al doilea rând, nu orice argumente pot fi invocate pentru a citi depozițiile inculpatului făcute în cadrul urmăririi penale, ci doar cele principiale, prin care se schimbă însăși esența și conținutul celor declarate. De cele mai multe ori, această situație se creează când inculpatul, care și-a recunoscut vinovăția în timpul urmăririi, se dezice de această declarație în instanța de judecată și insistă asupra nevinovăției lui sau când în cadrul urmăririi penale a indicat în calitate de complici asupra unor persoane, iar la judecată – asupra altora”³²⁰.

„Totodată, ținând cont de faptul că refuzul inculpatului de a face declarații nu-l lipsește de dreptul de a participa la audierea martorilor și la cercetarea altor probe și că, dacă inculpatul va

³¹⁶ DRAGOMIR, E., PALIȚĂ, R. *Drept procesual penal, sinteze pentru pregătirea examenului de admitere și definitivare în profesia de avocat*. Op.cit., p.81.

³¹⁷ MĂRGINEANU, I. Declarațiile în procesul penal, ordinea procesuală și tactica de audiere. Op.cit., p. 183.

³¹⁸ DRAGOMIR, E., PALIȚĂ, R. *Drept procesual penal, sinteze pentru pregătirea examenului de admitere și definitivare în profesia de avocat*. Op.cit., p.82.

³¹⁹ MĂRGINEANU, I. Declarațiile în procesul penal, ordinea procesuală și tactica de audiere. Op.cit., p. 183-197.

³²⁰ *Ibidem*.

decide să dea mărturii, trebuie să-i fie acordat acest drept oricând, cu permisiunea președintelui ședinței de judecată (alin. (5) art. 367 din CPP RM).

Dacă în cauza penală sunt mai mulți inculpați, audierea fiecăruia dintre ei se face în prezența celorlalți inculpați. Audierea unui inculpat în lipsa unui alt inculpat care participă la judecarea cauzei se admite numai la cererea părților, în baza unei încheieri motivate, când aceasta este necesar pentru stabilirea adevărului. În acest caz, după întoarcerea inculpatului înlăturat, acestuia i se aduce la cunoștință conținutul declarațiilor făcute în lipsa lui și i se dă posibilitate să pună întrebări inculpatului audiat în lipsa lui. Cercetarea judecătorească este efectuată în întregime, indiferent dacă inculpatul și-a recunoscut sau nu vinovăția. Sunt frecvente cazurile când inculpatul se declară vinovat de o faptă mai puțin gravă, cu scopul de a evita răspunderea pentru o altă infracțiune, mai gravă. Uneori inculpatul se poate autocalomnia, ca să-l îngrădească de răspundere pe organizatorul infracțiunii sau pe o persoană apropiată lui. De aceea și declarațiile inculpatului despre recunoașterea vinovăției sale se cer a fi verificate și apreciate critic, în coroborare cu alte probe. După ascultarea inculpatului, instanța trece la audierea celorlalte părți”³²¹.

Autoarea Paraschiv Carmen-Silvia a menționat că „procedura de obținere a declarațiilor învinuitului sau ale inculpatului cuprinde un complex de reguli de ordin procesual și de ordin tactic:

- Regulile de ordin procesual sunt comune atât organului de urmărire penală, cât și instanței de judecată (reguli generale), dar pot fi destinate numai unuia dintre aceștia (reguli specifice). Ca regulă generală, ascultarea învinuitului sau a inculpatului se desfășoară la sediul organului judiciar.

În alte sisteme de drept există prevederi, potrivit cărora, înainte de a i se lua prima declarație, învinuitului i se pune în vedere că are dreptul să nu facă declarații. Acest drept este denumit „dreptul la tăcere” și se acordă atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată.

Ascultarea învinuitului sau a inculpatului cuprinde două etape. În cadrul primei etape, se procedează la cunoașterea datelor personale ale învinuitului sau inculpatului. Apoi, învinuitului sau inculpatului i se aduce la cunoștință fapta care formează obiectul cauzei și i se pune în vedere să declare tot ce știe cu privire la faptă și la învinuirea ce i se aduce în legătură cu aceasta. Organul judiciar trebuie să-i aducă la cunoștință învinuitului sau inculpatului și încadrarea juridică a faptei și trebuie să-i asigure posibilitatea pregătirii și exercitării apărării. Spre deosebire de martor, învinuitul sau inculpatul nu poate fi supus jurământului³²².

Precum a expus și autorul Iurie Mărgineanu, Paraschiv Carmen-Silvia precizează că „a doua etapă este consacrată ascultării propriu-zise. Învinuitul sau inculpatul este lăsat mai întâi să

³²¹ MĂRGINEANU, I. Declarațiile în procesul penal, ordinea procesuală și tactica de audiere. Op.cit., p. 183-197.

³²² PARASCHIV, C.-S. *Drept procesual penal*. Op.cit., p.215-216.

declare tot ce știe în cauză. Rațiunea procedurii relatării libere constă în aceea că aceasta implică, într-un anumit fel, spontaneitate, nedisimulare, caracter care ar dispărea, dacă s-ar permite apelarea la declarații anterioare. După ce învinuitul sau inculpatul a declarat tot ce știe în legătură cu cauza, organul judiciar pune întrebări, prin care se pot obține informații noi sau prin care se verifică exactitatea celor relatate”³²³.

Tot Carmen-Silvia Paraschiv relevă că, „pentru a putea fi folosite ca mijloace de probă în cadrul procesului, declarațiile învinuitului sau inculpatului, date în cursul urmăririi penale, și declarațiile inculpatului date în faza judecătii, se consemnează în scris de către organul de urmărire și, respectiv, de către greșierul instanței de judecată. Când învinuitul sau inculpatul este de acord cu conținutul declarației, o semnează pe fiecare pagină și la sfârșit, dacă nu poate sau refuză s-o semneze, se face mențiune în declarația scrisă”³²⁴.

Atât învinuitul, cât și inculpatul beneficiază, în ciuda pozițiilor procesuale diferite, de prezumția de nevinovăție.

Autorul Dolea Igor a arătat că „un loc esențial în asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal îl deține, pe bună dreptate, principiul prezumției de nevinovăție. Impactul direct al principiului prevăzut de art. 8 CPP RM se manifestă prin garanția că vinovăția poate fi constatată doar fiind dovedită în modul prevăzut de lege, fapt ce determină că totalitatea de probe administrate în cauză trebuie să răstoarne prezumția, cu condiția că vor fi administrate respectându-se prevederile legale. În acest caz, prezumția de nevinovăție este într-o directă legătură cu instituția admisibilității probelor. În art.8 CPP RM, legiuitorul stipulează obligația de a dovedi vinovăția, în acest sens prezumția de nevinovăție fiind legată de o altă instituție a probatoriului penal, cum este sarcina probei, iar în alin. 3 din același articol – interdicția de a întemeia învinuirea sau de a constata vinovăția în baza presupunerilor”³²⁵.

„Art.8 CPP RM, instituie regula privind interpretarea tuturor dubiilor în favoarea bănuțitului/ învinuitului/ inculpatului. Astfel, se observă că prezumția de nevinovăție se realizează, în cea mai mare măsură, în probatoriul penal, constituind un obstacol determinant în condamnarea neîntemeiată a persoanei”³²⁶.

În literatura de specialitate s-a arătat că, „fiind un garant în favoarea persoanei concrete, prezumția de nevinovăție vine să asigure un climat de stabilitate și siguranță în societate. În doctrină se menționează, pe bună dreptate, că o condamnare neîntemeiată provoacă și o revoltă

³²³ PARASCHIV, C.-S. *Drept procesual penal*. Op.cit., p.216.

³²⁴ *Ibidem*, p.217.

³²⁵ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Op.cit., p. 157.

³²⁶ *Ibidem*.

socială esențială, condiționând o pierdere a încrederii față de autorități și, după gravitatea consecințelor sociale, erorile judecătorești sunt echivalate cu crimele”³²⁷.

Autorul a indicat că „nu poate să nu fie de acord cu opinia potrivit căreia dreptul oamenilor cinstiți poate fi respectat numai în cazul în care acest drept le este asigurat și celor mai josnice persoane”³²⁸.

„Drepturile acuzatului în probatoriu țin atât de posibilitățile persoanei de a acționa într-un mod sau altul, cât și de anumite obligații pozitive și negative ale statului de a asigura aceste drepturi. Ca punct de reper în această activitate trebuie să servească dezideratul promovat de art. 6 al Convenției Europene – echitatea procesului”.

Sub acest aspect, drepturile acuzatului pot fi divizate, în opinia autorului, „în trei grupuri esențiale: drepturile în cadrul acțiunilor procesuale, dreptul la asistență juridică în cadrul probatoriului și dreptul la tăcere”³²⁹.

„Protecția drepturilor acuzatului ține atât de reprezentarea acestuia, cât și de efectuarea acțiunilor procesuale care pot aduce atingere drepturilor sale”³³⁰.

În Rezoluția celui de-al 5-lea Congres de drept comparat, desfășurat la Bruxelles, se concluzionează: „Procedeele de investigație științifică prin care nu se atentează la personalitatea individului, dar care ating totuși libertățile sale fundamentale, precum mijloacele de interceptare a conversațiilor fără știrea interlocutorilor, nu pot fi utilizate decât prin decizia autorității judiciare, motivate prin existența unor indicii serioase de infracțiuni grave”³³¹.

Autorul Dolea Igor relevă că, „pornind de la faptul că persoana acuzată se află în opoziție cu forța imensă a statului, drepturile lui pot fi afectate și în cadrul tuturor acțiunilor procesuale determinate în Codul de procedură penală. Acțiunile procesuale prevăzute de legislația procesual penală trebuie să asigure egalitatea armelor în cadrul procesului penal”³³².

„De menționat că instanța europeană indică două aspecte legate de audiere: dacă procedurile sunt deschise publicului și dacă există o audiere verbală în cadrul căreia acuzatul se poate adresa publicului.

³²⁷ ЛАРИН, А. Они видят преступника в каждом обвиняемом. В: *Советская юстиция*, nr.4, 1992, nr.4. c.2. Citat după: DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat* Op.cit., p. 157.

³²⁸ ФЕОФАНОВ, Ю. В. *Премия власти*. Москва, 1990. c.269. Citat după: DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat* Op.cit., p. 157.

³²⁹ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat* Op.cit., p. 158.

³³⁰ *Ibidem*, p. 176.

³³¹ TULBURE, A.Ș. Interceptările și înregistrările audio și video în Legea germană și română. In: *Revista de Drept Penal*. București, 2006, nr. 1, p.146. Citat după: DOLEA, Igor. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Op.cit., p. 176.

³³² DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Op.cit., p. 181.

În *cauza Axen*³³³ și *cauza Werner*³³⁴, Curtea Europeană a menționat despre caracterul public al procedurilor în fața instituțiilor judecătorești, că acesta protejează persoana împotriva administrării în secret a justiției, menținând încrederea în instanță și făcând vizibilă administrarea justiției, asigurând un proces echitabil. Curtea a remarcat că absența unei audieri publice nu va fi îndreptată printr-o audiere publică în fața unei instanțe de apel sau de casație, care nu analizează fondul cauzei sau nu este competentă să trateze toate aspectele chestiunii”³³⁵.

În literatura de specialitate s-a remarcat, în mod just, că declarațiile învinuitului ori ale inculpatului nu pot fi caracterizate întotdeauna ca fiind sincere, ceea ce conduce la necesitatea ca acestea să fie apreciate cu circumspecție de către organele judiciare. Chiar și în această situație, importanța declarațiilor nu este diminuată, întrucât organul judiciar poate lua cunoștință de atitudinea învinuitului sau inculpatului față de fapta penală care a săvârșit-o, atitudine ce poate servi la individualizarea pedepsei.

În aceste circumstanțe, declarațiile învinuitului sau inculpatului au o valoare probatorie relativă, condiționată de confirmarea lor prin celelalte probe administrate. Declarațiile învinuitului sau inculpatului făcute în cursul procesului penal pot servi la aflarea adevărului, numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte și împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

„Cu privire la valoarea probantă, în legislațiile procesual-penale sunt cunoscute mai multe concepții:

- Într-o concepție, recunoașterea faptei de către învinuit sau inculpat are o valoare absolută de vinovăție. Se apreciază că nimeni nu s-ar recunoaște vinovat, știind că va fi condamnat, dacă această recunoaștere nu s-ar întemeia pe adevăr, conform principiului *nemo audiur perire volens*.

- Într-o altă concepție, s-a subliniat că recunoașterea învinuitului sau inculpatului nu poate constitui probă de vinovăție, întrucât atitudinea acestuia este subiectivă, putând fi influențată de interese personale”³³⁶.

„Astfel, declarațiile învinuitului sau inculpatului făcute în cursul procesului penal pot servi la aflarea adevărului, numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte și împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză. Deci declarația făcută de învinuit sau inculpat nu are forță

³³³ CtEDO, cauza Axen c. Germania [online]. Cerere nr. 8273/78, hotărâre din 08.12.1983 [citat 07.08.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61984>.

³³⁴ CtEDO, cauza Werner c. Austria [online]. Cerere nr. 21835/93, hotărâre din 24.11.1997 [citat 07.08.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62677>.

³³⁵ DOLEA, Igor. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Op.cit., p. 172.

³³⁶ MATEUȚ, G. *Procedura penală, partea generală*, Vol II, ediția a II-a revăzută și adăugită. Iași: Editura Fundației Chemarea, 1997. 233 pagini, p.168.

probantă, dacă este făcută în mod izolat, ruptă de celelalte probe. Ea are o valoare probantă condiționată de existența unor alte probe care să confirme veridicitatea ei”³³⁷.

„Declarația învinuitului sau inculpatului nu constituie regina probelor (*regina probationum*), simpla recunoaștere a faptei neputând sta la baza unei hotărâri de condamnare. Organul judiciar penal este obligat să administreze probele necesare aflării adevărului, chiar dacă învinuitul sau inculpatul recunoaște învinuirea. În practica judiciară s-a subliniat că o hotărâre de condamnare poate interveni, dacă recunoașterea este confirmată de declarația unui singur martor, de datele constatate la locul faptei, cu ocazia cercetării la fața locului sau reconstituirii, de găsirea corpului delict asupra învinuitului sau inculpatului, de identificarea urmelor lăsate de acesta etc. Nu se poate însă hotărî condamnarea unei persoane pe baza recunoașterii învinuitului sau inculpatului, coroborate cu declarațiile unor persoane care au fost de față când inculpatul a dat declarația de recunoaștere, întrucât acestea nu pot confirma concordanța recunoașterii cu adevărul”³³⁸.

3.2 Conceptul de *probă determinantă*

După cum s-a menționat la începutul acestui capitol, în cadrul aplicării unor proceduri sumare, declarațiile de recunoaștere a faptei sunt nu doar un mijloc de probă dar și o condiție de acceptare a procedurii. Prin urmare, aceste declarații capătă statutul de *probe determinante*. În acest sens, considerăm necesar a analiza conceptul de *probă determinantă* și a încerca de a găsi similitudini cu proba declarațiilor învinuitului/ inculpatului în cadrul procedurilor sumare.

Potrivit DEX-ului limbii române³³⁹, termenul *determinant* este definit drept „care determină sau este în măsură să determine ceva”, „hotărâtor”.

Potrivit Dicționarului de termeni juridici³⁴⁰, termenul *probă* reprezintă „un mijloc de convingere prin care se stabilește existența unor acte sau fapte juridice și, automat, a unor drepturi și obligații ce rezultă din acestea”. Astfel, îmbinarea *probă determinantă* semnifică un mijloc de convingere hotărâtor, prin care se stabilește existența unor acte sau fapte juridice și, automat, a unor drepturi și obligații ce rezultă din acestea.

„Mijlocul de probă „exclusiv”, în accepțiunea CtEDO, reprezintă unicul mijloc împotriva acuzatului, obținut în cadrul urmăririi penale. În mod asemănător, proba „determinantă” este cea

³³⁷ MATEUȚ, G. *Procedura penală, partea generală*, Vol II, Op.cit., pag 167.

³³⁸ *Ibidem*.

³³⁹ Dicționarul explicativ al limbii române [online], [citat 08.08.2021]. Disponibil: <https://dexonline.ro/>.

³⁴⁰ Dicționar de termeni juridici [online], [citat 08.08.2021]. Disponibil: <http://www.justice.md/md/dic/>.

care prezintă o importanță într-atât de înaltă, încât poate determina soluția pronunțată într-o cauză penală concretă”³⁴¹.

Originile „regulii exclusive sau determinante” (*sole or decisive rule*) sunt în hotărârea *Unterpertinger*³⁴², care furnizează, totodată, argumentele pentru care această regulă trebuie aplicată, dacă o condamnare a acuzatului se bazează exclusiv sau în proporție decisivă pe mărturiile unor martori, cărora nu le-a putut adresa întrebări la nicio etapă a procedurii, dreptul său la apărare fiind restricționat în mod nejustificat.

În cauza *Al-Khawaja și Tahery*³⁴³, Curtea Europeană a menționat că atunci „când regula a fost schițată în ceea ce privește situația martorilor care nu se înfățișau (*absent witnesses*) sau a martorilor anonimi (*anonymous witnesses*), constatarea unei încălcări a art. 6 § 3 lit. d) se baza, cel puțin în parte, pe absența justificării faptului că martorii nu fuseseră citați pentru a se prezenta în instanță sau identitatea acestora nu fusese dezvăluită. Pentru prima dată, în *hotărârea Doorson*, Curtea a reținut că, chiar și în cazul în care exista o justificare a faptului că un martor nu fusese citat pentru a se înfățișa în instanță, condamnarea bazată în mod exclusiv sau într-o proporție determinantă pe mărturia depusă de acest martor ar fi fost inechitabilă”.

La pct. 147, Curtea concluzionează că, „atunci când o declarație relatată (*hearsay statement*) reprezintă proba exclusivă sau determinantă (*sole or decisive evidence*) împotriva acuzatului, admiterea sa ca mijloc de probă nu implică automat încălcarea art. 6 § 1. În același timp, atunci când o condamnare se bazează exclusiv sau în mod determinant pe mărturiile martorilor care nu se înfățișează în instanță (*absent witnesses*), Curtea trebuie să supună procedura celei mai riguroase examinări. Chestiunea care se ridică în fiecare dintre cauze este dacă există suficiente elemente de contrabalansare, inclusiv măsuri care dau posibilitatea realizării unei aprecieri corecte și echitabile a fiabilității probei respective. Examinarea acestei chestiuni oferă posibilitatea ca o condamnare să se bazeze pe o astfel de probă, numai dacă aceasta este suficient de fiabilă, ținând seama de importanța ei în cauză”³⁴⁴.

„Primul reclamant, domnul Al-Khawaja, a motivat că procesul în care a fost implicat pentru agresiune sexuală fusese inechitabil în măsura în care juriului i-a fost citită declarația (*statement*) dată poliției de către una dintre cele două reclamante, decedată înaintea începerii procesului. Cel de-al doilea reclamant, domnul Tahery, a motivat că procesul în care a fost implicat pentru

³⁴¹ DOLEA, I., CARAMAN, V. Particularități privind admisibilitatea declarațiilor martorilor absenți la judecarea cauzei penale. In: *Studia Universitatis Moldaviae* (Seria Științe Sociale), Nr. 3(153), 2022 . p.17. ISSN 1814-3199.

³⁴² CtEDO, cauza *Unterpertinger c. Austriei* [online]. Cerere nr. 9120/80, hotărâre din 24.11.1986, par. 33 [cit. 08.08.2021]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62144> .

³⁴³ CtEDO, cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit* [online]. Cererile nr. 26766/05 și 22228/06, hotărâre din 15.12.2011, pct. 128 [cit. 08.08.2021]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-108073> .

³⁴⁴ *Ibidem*, pct. 147.

vătămare corporală cu intenție avusese un caracter inechitabil, în măsura în care juriului i-a fost citită declarația unui martor în acuzare care, de teamă, a refuzat să se înfățișeze”³⁴⁵.

„Curtea a analizat impactul declarațiilor martorilor absenți în instanță, inclusiv când aceste declarații constituie singura probă sau proba determinantă (decisivă), asupra echității procedurilor împotriva reclamanților. În acest sens, Curtea Europeană a notat că unul din principiile de bază ale procesului penal este că inculpatul trebuie să aibă posibilitatea efectivă de a contesta probele împotriva sa. Acest principiu cere nu doar ca inculpatul să cunoască identitatea celor care-l acuză, ca să poată contesta probitatea și credibilitatea acestora, ci ca inculpatul să fie capabil să testeze veridicitatea și credibilitatea probelor aduse de acuzatorii săi prin audierea acestora în prezența sa, fie la momentul prezentării declarațiilor sau la o etapă ulterioară a procedurilor. Astfel, dacă condamnarea inculpatului este bazată doar sau în principal pe probele prezentate de martori pe care apărarea nu poate să-i audieze la nicio etapă a procedurilor, drepturile sale de apărare sunt restricționate în mod necorespunzător. Curtea a explicat că termenul de „probă determinantă sau decisivă” trebuie înțeles în sens restrâns, ca însemnând o probă de o astfel de însemnătate și importanță, încât să fie determinantă pentru soluția pe cauza dată. La fel, Curtea a menționat că într-o hotărâre a sa, Camera Lorzilor a conchis că o condamnare care s-a bazat doar sau într-o manieră decisivă pe declarațiile unor martori anonimi sau absenți a rezultat dintr-un proces penal, care nu poate fi considerat echitabil”³⁴⁶.

Același autor, Dolea Igor, a relevat: „Curtea a conchis că atunci când o condamnare se bazează doar sau în mod decisiv pe probe prezentate de martori absenți, ea trebuie să examineze dacă au existat suficiente garanții procesuale puternice, inclusiv măsuri care să permită să fie făcută o evaluare echitabilă și corespunzătoare a credibilității acelor probe. Acest lucru ar permite ca o condamnare să fie bazată pe astfel de probe, doar dacă acestea sunt suficient de credibile, având în vedere importanța sa pentru cauza respectivă”³⁴⁷.

Potrivit comentariului aplicativ al Codului de procedură penală al RM, „în cauza *Khawaja și Tahery c. Regatului Unit*³⁴⁸, Marea Cameră a Curții Europene menționează că art. 6 § 3 lit. d) consacră principiul conform căruia, înainte ca un acuzat să poată fi condamnat, toate probele în acuzare trebuie, în principiu, să îi fie prezentate acestuia în ședință publică, în vederea unei dezbateri contradictorii. Principiul nu se aplică fără excepții, dar acestea nu pot fi acceptate decât

³⁴⁵ CtEDO, *cauza Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit* [online]. Cererile nr. 26766/05 și 22228/06, hotărâre din 15.12.2011, pct. 3 [citat 08.08.2021]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-108073>.

³⁴⁶ DOLEA, I. *Probele în Procesul Penal, Îndrumar pentru avocați*. Chișinău: Tipografia Sirius, 2016. 55 pagini, p. 30-31. ISBN 978-9975-57-202-6.

³⁴⁷ *Ibidem*, p. 28-29.

³⁴⁸ CtEDO, *cauza Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit* [online]. Cererile nr. 26766/05 și 22228/06, hotărâre din 15.12.2011, pct. 130-132, 139, 143 [citat 10.08.2021]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-108073>.

sub rezerva dreptului la apărare. Ca regulă generală, acestea impun să i se ofere acuzatului o posibilitate adecvată și suficientă de a contesta și de a adresa întrebări martorilor în acuzare la momentul la care aceștia depun mărturie sau mai târziu.

Din acest principiu general decurg, conform jurisprudenței Curții, două cerințe: prima – reprezentarea unui martor în ședință trebuie justificată de un motiv serios, a doua – atunci când o condamnare se bazează în mod exclusiv sau în mod determinant pe depozițiile unei persoane căreia acuzatul nu i-a putut adresa întrebări sau nu a putut solicita să-i fie adresate întrebări nici în stadiul cercetării, nici în cursul judecății, dreptul la apărare poate fi restrâns în mod incompatibil cu garanțiile prevăzute la art. 6 (regula privind proba „exclusivă sau determinantă”)³⁴⁹.

„Curtea a observat că termenul „exclusiv(ă)” în sensul probei unice împotriva unui acuzat nu pare să fi generat dificultăți, principala critică vizând termenul „determinant(ă)”. În acest context, termenul „determinant” este mai semnificativ decât „probatoriu/ probatorie”. În plus, înseamnă că nu este suficient să fie evident că, fără acea probă, probabilitatea unei condamnări ar fi mai mică decât probabilitatea unei achitări: practic, toate probele ar putea fi astfel încadrate. În fapt, termenul „determinant(ă)” trebuie interpretat într-un sens îngust, ca desemnând o probă de asemenea relevanță sau importanță, încât este în măsură să determine soluția cauzei”³⁵⁰.

În același comentariu aplicativ este indicat faptul că „în cazul în care mărturia neverificată, depusă de un martor, se coroborează cu alte mijloace de probă, aprecierea caracterului său determinant depinde de forța probatorie a celorlalte mijloace de probă: cu cât aceasta va fi mai mare, cu atât mai puțin mărturia depusă de martorul care nu s-a înfățișat în instanță va putea fi considerată determinantă.

Curtea nu a admis argumentul Guvernului, conform căruia regula „exclusiv sau determinant” (*sole or decisive rule*) se bazează pe supoziția că orice probă testimonială mijlocită (*hearsay evidence*), crucială pentru o cauză, trebuie considerată fie ca nefiind fiabilă, fie ca imposibil de evaluat în mod corect, dacă aceasta nu a fost verificată prin examinare încrucișată (*cross-examination*)”³⁵¹.

„În realitate, regula se bazează, mai degrabă, pe principiul, conform căruia, cu cât este mai mare importanța mijlocului de probă, cu atât este mai mare nedreptatea pentru acuzat, dacă se încuviințează păstrarea anonimatului martorului sau se încuviințează ca martorul să nu se

³⁴⁹ DOLEA, I. *Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, partea specială (comentariu aplicativ)*. Op.cit., p. 113.

³⁵⁰ *Ibidem*.

³⁵¹ *Ibidem*, p.114.

înfățișeze la proces, și cu atât mai mare este necesitatea de a exista garanții care să asigure că fiabilitatea mărturiei este demonstrabilă sau că poate fi verificată și evaluată potrivit legii”³⁵².

Udroiu Mihail, în lucrarea *Sinteze de procedură penală. Partea generală*³⁵³, a indicat „testul exclusiv sau determinant în materia declarațiilor:

- criteriul determinant sau exclusiv al probei a mai fost evaluat de Curtea Europeană și în ipotezele în care declarațiile unor martori (noțiune autonomă în sens european) au fost administrate fără ca acuzatul să fi putut avea o ocazie adecvată să -și exercite dreptul prevăzut de art. 6 par. (3) lit. d) din Convenția europeană;

- este important de subliniat că problematica ridicată de evaluarea martorilor anonimi și a martorilor absenți a fost considerată de Curtea Europeană ca fiind, în principiu, similară. Astfel, instanța de contencios european a arătat că, deși nu sunt identice, cele două situații nu sunt diferite, în principiu, în condițiile în care prezintă aceleași dezavantaje pentru apărare. În aceste condiții, autorul a apreciat că testul Al-Khawaja și testul Schatschaschwili din materia martorilor absenți se vor aplica în mod corespunzător și în materia martorilor anonimi;

- în privința evaluării declarațiilor martorilor care nu au mai putut fi audiați în cursul judecării este extrem de important de stabilit standardul european de protecție a dreptului la un proces echitabil, așa cum a fost dezvoltat de Curtea Europeană prin două hotărâri ale Marii Camere, pronunțate în cauzele *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit și Schatschaschwili c. Germaniei*”.

„Curtea Europeană a apreciat că art. 6 par. (3) lit. d) din Convenția europeană instituie principiul că, înainte ca un acuzat să fie condamnat, toate probele împotriva acestuia ar trebui administrate în ședință publică într-o procedură contradictorie. Curtea Europeană permite instanței naționale să-și întemeieze hotărârea pe declarațiile martorilor (noțiune înțeleasă în sens autonom european). Potrivit jurisprudenței constante a Curții Europene, în noțiunea autonomă de *martor* în sens european intră orice persoană care dă o declarație ce poate servi ca temei pentru fundamentarea soluției de condamnare (persoană vătămată (*cauza Gani c. Spaniei*, 47-50), partea civilă (*cauza Bricmont c. Belgiei*), expertul (*cauza Brandstetter c. Austriei*), coaculpatul (*cauza Ferrantelli și Santangelo c. Italiei*)), audiată în cursul urmăririi penale și care nu a fost reaudiată în ședință publică de către instanța de judecată, precizând că, totodată, trebuie respectat și dreptul la apărare al acuzatului, care presupune ca acesta să fi avut posibilitatea reală și adecvată de a

³⁵² DOLEA, I. *Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, partea specială (comentariu aplicativ)*. Op.cit., p. 114.

³⁵³ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală. Partea generală*, Volumul I. Op.cit., p. 544-545.

contesta declarațiile martorului și de a-i pune întrebări fie la momentul audierii, fie la un moment ulterior (*cauza Luca c. Italiei, cauza A.G. c. Suediei sau cauza Trampevski c. Macedoniei*).

Într-o jurisprudență constantă, până în anul 2011, instanța de contencios european a apreciat că instanța poate folosi declarația dată de martor în cursul urmăririi penale, fără ca acesta să fi fost reaudiat în ședință publică, dacă există un motiv întemeiat pentru lipsa martorului și atunci când condamnarea nu este întemeiată exclusiv sau determinant pe declarația martorului care nu a putut fi audiat de instanță³⁵⁴.

În *cauza Gani c. Spaniei*, „Curtea este conștientă de dificultățile cu care se confruntă instanțele interne, atunci când se ocupă de infracțiuni sexuale (a se vedea, *mutatis mutandis, Tyagunova v. Rusia*, nr. 19433/07, § 68, 31 iulie 2012), care sunt, în mod normal, cu caracter secret și care sunt frecvent – fie din frică, fie din alte motive – raportate prea târziu pentru efectuarea unui examen medical complet coroborat.

Astfel, în multe asemenea cazuri, singura sau decisiva probă pentru condamnarea inculpatului este declarația victimei, veridicitatea și credibilitatea căreia poate fi pusă în discuție de apărare în cadrul ședinței prin intermediul examinării sale încrucișate. În cazul de față, examinarea încrucișată a victimei s-a dovedit imposibilă, din cauza simptomelor de stres posttraumatic care, așa cum s-a afirmat deja, au fost confirmate medical³⁵⁵.

În *cauza Bricmont c. Belgiei* se relevă că, „în hotărârea sa din 15 februarie 1982, prima instanță de la Bruxelles a notat, printre alte deficiențe ale anchetei, eșecul de a aranja o confruntare cuprinzătoare. S-a regretat că nu a fost în măsură să remedieze această deficiență, întrucât partea care solicită daune nu a apărut în persoană, după ce a produs certificate medicale - verificate de două ori de către un expert medical numit oficial - pentru a justifica absența acesteia (a se vedea punctul 47 de mai sus). Curtea de Apel, din partea sa, nu a explicat, în hotărârea sa din 9 martie 1983, de ce nu a decis să ia probe de la Prinț, chiar dacă reclamantii s-au bazat pe concluziile instanței de mai jos. Pentru trei din cele cinci acuzații pentru care Curtea de Apel l-a găsit vinovat, domnul Bricmont a fost condamnat după o procedură ce i-a încălcat drepturile de apărare, așa cum este garantat de articolul 6. În ceea ce privește acuzațiile împotriva doamnei Bricmont, eșecul de a aranja o confruntare între ea și Prinț nu ridică nicio problemă din punctul de vedere al unui proces echitabil în sensul articolului 6, întrucât Curtea de Apel nu s-a referit la observațiile părții care solicită daune, ci la alte probe³⁵⁶.

³⁵⁴ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală. Partea generală*, Volumul I. *Op.cit.*, p. 544-545.

³⁵⁵ CtEDO, *cauza Gani c. Spaniei* [online]. Cerere nr. 61800/08, hotărâre din 19.02.2013, par. 47 [citat 09.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-116836>.

³⁵⁶ CtEDO, *cauza Bricmont c. Belgiei* [online]. Cerere nr. 10857/84, hotărâre din 07.07.1989, par. 80, 85-86 [citat 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57611>.

Pe de altă parte, în *cauza Brandstetter c. Austriei*, se remarcă: „La prima audiere, la 4 octombrie 1983, Curtea de district a prezentat două rapoarte contradictorii: unul care susține opiniile urmăririi penale și celălalt – pe cele ale apărării. Ca urmare, apărarea a solicitat numirea unui alt expert (a se vedea punctele 12-14). Instanța a admis această cerere și l-a numit pe domnul Bandion, ce nu era – așa cum ar fi trebuit să se afle în dispoziția menționată mai sus – „oficial”, care fie a efectuat analiza eșantioanelor oficiale, fie a întocmit raportul asupra acestora [...]. Desigur, faptul că domnul Bandion a fost membru al personalului Institutului Agricol, care a pus în mișcare urmărirea penală, ar fi putut da naștere unor rețineri din partea domnului Brandstetter. Astfel de rețineri pot avea o anumită importanță, dar nu sunt decisive. Ceea ce este decisiv este dacă îndoielile ridicate de apariții pot fi justificate în mod obiectiv. Nici nu se poate spune că, din cauza acestui refuz sau a refuzului de a-l chema pe domnul Niessner ca martor, procedura a fost nedreaptă. Dreptul la un proces echitabil nu impune ca o instanță națională să numească, la cererea apărării, experți suplimentari, atunci când avizul expertului numit în instanță susține cazul urmăririi penale”³⁵⁷.

În *cauza Ferrantelli și Santangelo c. Italiei*, „chiar dacă autoritățile judiciare nu au organizat, așa cum ar fi fost de preferat, o confruntare între toți acuzații în cele douăzeci de luni anterioare morții tragice a lui G.V., ei nu pot fi responsabilii pentru ultimul eveniment. În plus, în hotărârea sa din 6 aprilie 1991, Secția pentru minori a Curții de Apel Caltanissetta a efectuat o analiză detaliată a declarațiilor martorului de la urmărirea penală și le-a găsit coroborate de o serie de alte elemente de probă, cum ar fi faptul că toți acuzații au făcut declarații, implicându-se reciproc, faptul că reclamantii l-au ajutat pe G.V. să cumpere și să transporte cele două sticle de gaz, utilizate în atacul de la cazărmi și lipsa unui alibi convingător pentru oricare dintre acuzați”³⁵⁸.

Potrivit *cauzei Dan contra Moldova (nr.2)*³⁵⁹, pct. 57-59, 66-68, „reclamantul, care fusese achitat de către instanța de fond, nu a obiectat la citirea declarațiilor martorilor absenți în cadrul ședinței. Cu toate acestea, ea consideră că, în cazul în care Curtea de Apel ar fi asigurat un proces echitabil în aceste circumstanțe, ea era obligată să ia măsuri pozitive pentru a reaudia martorii absenți, în pofida faptului că reclamantul nu a solicitat o reaudiere (a se vedea *Július Þór Sigurþórsson v. Islanda*, pre-citată, § 38).

³⁵⁷ CtEDO, cauza *Brandstetter c. Austriei* [online]. Cererile nr. 11170/84; 12876/87; 13468/87, hotărâre din 28.08.1991, par. 43-44, 46 [citată 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57683>.

³⁵⁸ CtEDO, cauza *Ferrantelli și Santangelo c. Italiei* [online]. Cerere nr. 19874/92, hotărâre din 07.08.1996, par. 52 [citată 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57997>.

³⁵⁹ CtEDO, cauza *Dan c. Moldova (nr.2)* [online]. Cerere nr. 57575/14, hotărâre din 10.11.2020, par. 57-59, 66-68 [citată 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-206228>, <https://www.agentguvernamental.md/wp-content/uploads/2021/03/DAN-v2-ROM.pdf>.

Cei trei martori, care erau ofițerii de poliție implicați în operațiunea poliției împotriva reclamantului, aparent, și-au amintit în anul 2013 fapte noi pe care nu le declaraseră în 2006. Curtea trebuie să examineze dacă au existat suficienți factori de contrabalansare, precum probe de coroborare, pentru a compensa handicapurile provocate apărării în urma admiterii declarațiilor lui C. și M.- ceea ce nu s-a produs. Faptul că reclamantul a avut posibilitatea să examineze martorii absenți în cadrul primului set de proceduri nu este suficient pentru a schimba această concluzie, având în vedere modificările esențiale în declarațiile celor trei martori reaudiați. Astfel, Curtea concluzionează că procesul nu a fost echitabil și că, prin urmare, a existat o încălcare a Articolului 6 § 1 din Convenție.

Curtea Europeană a instituit o analiză în trei pași a compatibilității procedurii cu art. 6 par. (1) și (3) lit. d) din Convenția europeană, urmând a se stabili potrivit testului Al-Khawaja³⁶⁰.

Autorul Mihail Udriou, în cartea sa *Sinteze de procedură penală*, a desfășurat acești pași astfel:

„(I) dacă există un motiv întemeiat pentru absența martorului și, prin urmare, a declarației netestate în ședință publică:

- în cadrul evaluării primului pas trebuie stabilit dacă existau solide temeiuri factuale sau legale pentru neprezentarea martorului. De pildă, în *cauza Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit* instanța europeană a apreciat că pot exista, în principiu, două motive pentru neprezentarea martorului pentru a fi audiat într-un proces public și contradictoriu: moartea acestuia (imposibilitatea obiectivă și absolută de audiere) și teama. Cu privire la acest ultim motiv, Curtea a distins între: 1) teama imputabilă amenințărilor sau manevrelor acuzatului ori ale persoanelor care acționează în numele acestuia, când a admis că judecătorul poate reține în hotărârea de condamnare declarația martorului, fără a fi nevoie ca acesta să se înfățișeze pentru o mărturie în proces și fără ca acuzatul sau reprezentanții acestuia să-l supună unei examinări încrucișate, chiar dacă proba respectivă ar constitui proba exclusivă sau determinantă împotriva acuzatului; 2) teama generală (subiectivă), resimțită de un martor în legătură cu părțile dintr-un proces, cu privire la care a apreciat că aceasta nu este suficientă pentru a-l scuti de obligația de a se înfățișa.

³⁶⁰ Convenția Europeană a Drepturilor Omului ca parte integrantă a metodologiei judiciare - motivarea hotărârilor [online]. Program RO 24 „Întărirea capacității judiciare și cooperare”, proiect finanțat printr-un grant acordat de Norvegia în cadrul Mecanismului Financiar Norvegian 2009-2014. 2016. 84 pagini, p.66-67 [cit. 12.09.2023]. Disponibil: http://inm-lex.ro/fisiere/d_1776/CEDO%20ca%20parte%20integranta%20a%20metodologiei%20judiciare%20-%20motivarea%20hotararilor.pdf .

Instanța trebuie să facă cercetările de rigoare pentru a stabili, în primul rând, dacă teama se bazează pe motive obiective și, în al doilea rând, dacă aceste motive obiective se bazează pe elemente concrete.

În cele din urmă, ținând seama de ponderea în care neprezentarea unui martor aduce atingere dreptului la apărare, Curtea a subliniat că, atunci când martorul nu a fost interogată deloc în etapele anterioare ale procedurii, declarația scrisă a acestuia nu trebuie admisă în locul înfățișării sale la proces decât ca ultimă măsură posibilă. Înainte de a scuti un martor de obligația de a se înfățișa, pe motivul temerii de a se prezenta la proces, instanța de prim grad de jurisdicție trebuie să aibă convingerea că toate celelalte măsuri posibile, precum păstrarea anonimatului sau alte măsuri speciale, ar fi nepotrivite sau imposibil de pus în practică³⁶¹;

- în jurisprudență au mai fost reținute și alte situații care pot constitui motive întemeiate, cum ar fi starea de sănătate a martorului (*cauza Bobeș c. României*) sau faptul că acesta nu a putut fi găsit, în ipoteza în care instanța a depus toate eforturile rezonabile, pentru a asigura prezența martorului la proces. Faptul că instanța nu a reușit să localizeze martorul sau faptul că acesta nu mai locuia în țară nu sunt suficiente în sine pentru a reține satisfacerea exigentelor art. 6 par. (1) și (3) lit. d) din Convenția europeană, întrucât autoritățile naționale au obligația de a depune toate diligențele rezonabile, pentru a se asigura respectarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil, cum ar fi manifestarea unei atitudini proactive pentru găsirea martorului cu ajutorul altor autorități (inclusiv al celor aparținând poliției - *cauza Prăjină c. României*) sau apelul la instrumentele de cooperare judiciară în materie penală, atunci când martorul domiciliază în străinătate. Deopotrivă, trebuie evaluate motivele prezentate de martor pentru absență, având în vedere situația particulară a fiecărui martor³⁶².

În aceeași cauză, Curtea constată că, „în prezenta cauză, G.I. a depus plângere împotriva reclamantei și a fost interogată de parchet în absența reclamantei sau a avocatului acesteia. Deși reclamanta a solicitat un nou interogatoriu, parchetul și instanțele interne au respins cererea sa prin argumente lapidare, deși reclamanta a detaliat motivele și utilitatea acestei măsuri de administrare a probei. Curtea consideră că nu i se poate imputa reclamantei că nu a solicitat ascultarea lui G.V. în cursul ședinței din 25 iunie 2003, deoarece, în cursul respectivei ședințe, G.V. a fost prezentă în calitate de reprezentant al societății, și nu de martor. Tribunalul, singura instanță care putea solicita ca G.V. să fie audiată, a revenit asupra deciziei sale, din cauza stării de sănătate a martorului. Având în vedere certificatul medical furnizat de persoana în cauză, Curtea admite că starea de sănătate a martorului constituia o justificare suficientă pentru absența în fața instanței și

³⁶¹ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală. Partea generală*, Volumul I, Op.cit., p. 546-552.

³⁶² *Ibidem*.

pentru încuviințarea declarațiilor sale. Curtea ia act de faptul că totuși instanțele naționale nu au luat niciodată în considerare posibilitatea de a-i adresa întrebări lui G.V. în altă parte decât la sediul instanței. Or, Codul de procedură penală îi autoriza pe magistrați să-i adreseze întrebări lui G.V. la domiciliu, dacă aceasta se afla în imposibilitatea de a compărea în fața instanței.

Curtea subliniază în continuare că instanțele naționale, pentru a stabili temeiul constatării vinovăției reclamantei, s-au bazat în mod hotărâtor pe declarațiile lui G.V. în fața organelor de anchetă, acuzând-o pe reclamantă că a falsificat mai multe ordine de plată și a sustras banii astfel obținuți (a se vedea *supra*, pct. 16 și 19). Având în vedere caracterul esențial al depozițiilor făcute de G.V. și în lipsa unor probe care să poată fi coroborate, Curtea consideră că autoritățile interne nu au furnizat reclamantei elemente de natură să compenseze dezavantajele asociate încuviințării declarațiilor date de G.V. Prin urmare, având în vedere caracterul echitabil al procesului în ansamblu, Curtea concluzionează că a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție, coroborat cu art. 6 § 3 lit. d)³⁶³.

Autorul Mihail Udriou a indicat la pasul doi: „(II) dacă declarația martorului absent constituie o probă exclusivă sau determinantă în condamnarea inculpatului:

- prin *probă exclusivă* se înțelege singura probă în acuzarea inculpatului;
- prin *probă determinantă* se înțelege acea probă care este de o asemenea semnificație sau importanță, încât este decisivă pentru soluționarea cauzei. În cazul în care probă neadministrată în fața instanței este analizată coroborat cu alte probe, analiza caracterului determinant va depinde de relevanța acesteia. Astfel, caracterul determinant este invers proporțional cu numărul probelor analizate coroborat, care privesc aceleași fapte sau împrejurări de fapt, ce constituie teza probatorie. Cu cât există mai multe probe analizate coroborat cu privire la aceeași teză probatorie, cu atât va scădea caracterul determinant al declarației martorului neaudit de instanță³⁶⁴.

Același autor, la pasul trei, a indicat: „(III) dacă au existat suficiente elemente de contrabalansare, printre care și garanții procedurale puternice, pentru a compensa dificultățile create apărării prin admiterea declarației și pentru a asigura în fiecare proces, analizat în ansamblu, echitatea procedurii, așa cum aceasta este înțeleasă în art. 6 par. 1 și 3 lit. d) din Convenție:

- constituie garanții ale dreptului la un proces echitabil evaluabile în pasul 3:
 - a) faptul că instanța analizează cu o anumită prudență declarația martorului care nu a fost administrată în cursul judecății (*cauza Bobeș c. României*). Astfel, Curtea Europeană va avea în

³⁶³ CtEDO, cauza *Bobeș c. României* [online]. Cerere nr. 29752/05, hotărâre din 09.07.2013, par. 39-41, 47 [citată 12.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122496>.

³⁶⁴ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală. Partea generală*, Volumul I, Op.cit., p. 546-552.

vedere dacă instanța națională a oferit o motivare rezonabilă cu privire la fiabilitatea declarației martorului audiat în lipsă și o analizează coroborat cu celelalte probe (cauza *Prăjină c. României*);

b) audierea în ședință publică a unei înregistrări video a declarației martorului absent, în scopul de a permite instanței, procurorului și avocatului să constate comportamentul martorului în timpul audierii și să-și formeze propria convingere cu privire la credibilitatea acestuia;

c) existența altor probe care să susțină declarația martorului neaudiat (cauza *Prăjină c. României*, cauza *Sică c. României*). Aceste declarații pot fi cele ale persoanelor cărora martorul absent le-a povestit despre faptele și împrejurările constatate imediat după ce le-a perceput sau alte probe administrate, inclusiv expertizele (de pildă, expertizele medico-legale cu privire la traumatismele suferite de victimă);

d) existența unor similitudini între faptele și împrejurările relatate de martorul neaudiat în fața instanței și cele relatate de un alt martor, audiat de instanță, dacă nu există dovada că acești martori s-au înțeles cu privire la cele declarate;

e) oferirea posibilității ca apărarea să fi putut adresa întrebări martorului, inclusiv în scris, pe parcursul procesului sau să fi participat la audierea martorului în cursul urmăririi penale (cauza *Șandru c. României*);

f) faptul că acuzatul a avut oportunitatea de a prezenta propria versiune a faptelor și de a contesta credibilitatea martorului absent sau de a releva incoerența sau lipsa de consistență a declarațiilor acestuia. Atunci când identitatea martorului este cunoscută de acuzat, acesta avea posibilitatea de a identifica sau investiga motivele care l-ar fi putut determina pe martor să nu spună adevărul și să conteste efectiv credibilitatea martorului.

- această nouă abordare a instanței de contencios european cu privire la garanția prevăzută de art. 6 par. 3 lit. d) din Convenția europeană trebuie privită cu o anumită prudență, având în vedere și faptul că a survenit pe fondul unei relații extrem de tensionate între Strasbourg și Marea Britanie.

Relevantă, în acest sens, este și opinia comună, parțial separată și parțial concordantă, a judecătorilor Sajó și Karakaş, potrivit căreia: „regula „exclusiv sau determinant” (*sole or decisive rule*), aplicată până în prezent, avea ca obiect protejerea acuzatului de „fructul arborelui otrăvit” (dacă sursa probei („arborele”) este viciată, orice proba („fructul”) provenită din acea sursă este la fel). Prin adoptarea acestei abordări în contrabalansare, Curtea înlocuiește o normă pentru apărarea drepturilor omului cu incertitudinile acestui demers. După informațiile noastre, este pentru prima dată când, în lipsa unui motiv nou și imperios, aceasta diminuează nivelul apărării. Această

evoluție este extrem de îngrijorătoare pentru viitorul protecției judiciare a drepturilor omului în Europa”³⁶⁵.

Mihail Udroișu a indicat cã „prin raportare la pașii de analizã din testul Al-Khawaja, Curtea a apreciat, în *cauza Schatschaschwili c. Germaniei*, cã lipsa unui motiv întemeiat pentru absența martorului (neîndeplinirea exigențelor pasului 1) nu este decisivã pentru reținerea caracterului inechitabil al procesului, ci va constitui un factor important în evaluarea achitabilitãții procedurii în ansamblu”³⁶⁶.

Potrivit *cauzei Schatschaschwili c. Germaniei*³⁶⁷, „Marea Camerã, având în vedere cele de mai sus (a se vedea punctele 111-12 de mai sus), considerã cã absența unui motiv întemeiat pentru neprezentarea unui martor nu poate fi în sine concludentã pentru nedreptatea unui proces. Acestea fiind spuse, lipsa unui motiv întemeiat pentru absența unui martor de urmãrire penalã este un factor foarte important, care trebuie cântãrit în echilibru, atunci când evaluãm corectitudinea generalã a unui proces, și unul care poate propune echilibrul în favoarea gãsirii unei încãlcãri a articolelor 6 §§ 1 și 3 (d). Un motiv întemeiat pentru absența unui martor trebuie sã existe din perspectiva instanței de judecatã, adicã instanța trebuie sã fi avut motive temeinice sau legale bune, pentru a nu asigura prezența martorului la proces. Dacă a existat un motiv întemeiat pentru neprezentarea martorului în acest sens, rezultã cã a existat un motiv bun sau o justificare, pentru ca instanța de judecatã sã admitã declarațiile testate ale martorului absent ca probe. Existã o serie de motive pentru care un martor nu poate participa la un proces, cum ar fi absența din cauza morții sau a fricii (vezi *Al-Khawaja și Tahery*, citate mai sus, §§120-25), absența din motive de sãnãtate (vezi, de exemplu, *Bobesș v. România*, nr. 29752/05, §39, 9 iulie 2013; *Vronchenko v. Estonia*, nr. 59632/09, § 58, 18 iulie 2013; și *Matytsina*, citatã mai sus, §163) sau ireabilitatea martorului”.

Udroișu Mihail a mai remarcat: „Curtea a considerat cã cei trei pași din testul Al-Khawaja sunt interdependenți și, evaluați împreunã, servesc la a stabili dacã procedura a fost, în ansamblu, echitabilã. În acest sens, în *cauza Șandru c. României*, Curtea a analizat mai întâi pasul doi, înaintea pasului întâi (a fost evaluat, mai întâi, dacã declarația martorului absent era unica probã din cauzã sau proba decisivã, înainte de a stabili dacã exista un motiv întemeiat pentru lipsa martorului). Prin urmare, poate fi necesar ca, într-o anumitã cauzã, analiza celor trei pași sã nu fie realizatã în ordine cronologicã, în special, dacã unul dintre aceștia se dovedește a fi relevant pentru stabilirea caracterului echitabil sau inechitabil al procedurii. Prin aceastã dezvoltare jurisprudențialã, în

³⁶⁵ UDROIȘU, M. *Sinteze de procedurã penalã. Partea generalã*, Volumul I, Op.cit., p. 546-552.

³⁶⁶ *Ibidem*.

³⁶⁷ CtEDO, *cauza Schatschaschwili c. Germaniei* [online]. Cerere nr. 9154/10, hotãrãre din 15.12.2015, par. 113, 119 [citãt 12.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-159566> .

realitate, Curtea de la Strasbourg statuează că singurul element relevant de analizat este echitabilitatea procedurii în ansamblu³⁶⁸;

Același autor dezvoltă în continuare ideea:

„- tot în cauza *Schatschaschwili c. Germaniei*, Curtea a extins sfera de analiză a pasului 2 din testul Al-Khawaja, apreciind că examinarea elementelor de contrabalansare va fi realizată și în acele situații în care, în urma stabilirii valorii probatorii, nu poate fi apreciat dacă proba respectivă a fost exclusivă sau determinantă, dar este lămurită în sensul că a avut o valoare probatorie semnificativă și că încuviințarea sa ar putea să creeze un handicap pentru apărare. Întinderea elementelor de contrabalansare necesare pentru a considera că procedura a fost echitabilă va depinde de greutatea declarației date de martorul absent. Cu cât declarația este mai importantă, cu atât elementele de contrabalansare vor trebui să fie mai consistente, pentru a asigura echitatea procedurii. În această cauză, Curtea a constatat că instanța germană a făcut demersuri în vederea audierii victimelor infracțiunii de tâlhărie (martori în sens european), fiind satisfăcut pasul 1 din testul Al-Khawaja;

- în analiza pasului 2 din testul Al-Khawaja, Curtea a constatat că cele două victime erau singurii martori oculari ai infracțiunii, pe lângă declarațiile acestora, acuzația întemeindu-se și pe declarațiile unui vecin și ale unui prieten privind cele auzite de la victime, precum și pe datele de localizare a telefonului inculpatului, rezultatele înregistrării convorbirilor purtate de inculpat cu un coinculpat, precum și pe datele de localizare GPS a mașinii unui coinculpat, din care rezulta că aceasta a fost parcată în apropierea apartamentului victimelor. Față de aceste probe, Curtea a considerat că declarațiile martorilor absenți au fost decisive pentru pronunțarea soluției de condamnare;

- în analiza pasului 3 din testul Al-Khawaja, Curtea a constatat că instanțele naționale au analizat cu precauție declarațiile respective. Astfel, prima instanță, în urma unei motivări detaliate, a recunoscut valoarea probatorie redusă a declarațiilor martorilor absenți. De asemenea, Curtea a luat act de faptul că reclamantul a avut posibilitatea să relateze propria sa versiune a faptelor și să pună la îndoială credibilitatea martorilor, a căror identitate îi era cunoscută. Curtea a observat că, la momentul audierii martorilor în timpul urmăririi penale, organele de urmărire penală ar fi putut să-i numească un avocat reclamantului, care ar fi putut fi prezent la audierea martorilor. Cu toate că aceste garanții procedurale existau în dreptul german, organele judiciare nu le-au folosit. Curtea a subliniat că, pentru analiza echității globale a procedurii, este necesar să se stabilească dacă autoritățile, la momentul audierii martorilor în timpul urmăririi penale, au plecat de la prezumția

³⁶⁸ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală. Partea generală*, Volumul I, Op. cit., p. 546-552.

că aceștia nu vor mai fi audiați în timpul judecății. În această situație, este esențial să îi fie acordată apărării posibilitatea de a adresa întrebări martorilor în timpul urmăririi penale. Deși organele de urmărire penală se aflau în această situație, nu au acordat posibilitatea unui avocat numit pentru reclamant să le adreseze întrebări în timpul urmăririi penale. Procedând în acest mod, organele de urmărire penală și-au asumat un risc previzibil, care, ulterior, s-a materializat, nici reclamantul și nici avocatul acestuia neputând să audieze martorii în nicio fază a procesului. Față de aceste considerente, Curtea a hotărât că a existat o încălcare a art. 6 par. 1 și 3 lit. d) din Convenția europeană³⁶⁹.

Autorul Udriou Mihail a mai indicat:

„- este important de subliniat că hotărârea pronunțată de Marea Cameră în cauza *Schatschaschwili c. Germaniei* a fost adoptată cu o fragilă majoritate (9 voturi pentru și 8 împotriva), opiniile concordante și disidente fiind extrem de variate, după cum urmează:

a) în opinia concordantă, împărtășită de judecătorii Spielmann, Karakaş, Sajó și Keller, s-a admis existența unei încălcări a art. 6 par. 1 și 3 lit. d) din Convenția europeană, însă s-a contestat justetea soluției majoritare cu privire la modul de analiză a pașilor din testul Al-Khawaja. Astfel, s-a arătat că este necesar a se reține încălcarea art. 6 par. 1 și 3 lit. d) din Convenția europeană prin simplul fapt al constatării neîntâririi condițiilor primului pas din testul Al-Khawaja. Prin urmare, opinia disidentă propune o analiză graduală a pașilor și învederează teama rezonabilă că precizările realizate prin opinia majoritară, care s-ar putea numi în viitor „testul Schatschaschwili”, pot fi sintetizate într-un singur test global vizând echitabilitatea procedurii, situație care nu constituie un pas înainte în întărirea garanțiilor prevăzute de art. 6 par. 3 lit. d) din Convenția europeană;

b) în opinia disidentă a judecătorilor Hirvelä, Popović, Pardalos, Nussberger, Mahoney și Küris, precum și în opinia disidentă a judecătorului Kjølbrot, s-a apreciat că față de particularitatea cauzei nu există o încălcare a dispozițiilor art. 6 par. 1 și 3 lit. d) din Convenția europeană, întrucât existau suficiente garanții care să permită instanței să constate fiabilitatea probelor în acuzare.

- în *cauza D. ș.a. c. României* (hotărârea din 14 ianuarie 2020), Curtea de la Strasbourg a opinat că, în analiza respectării dispozițiilor art. 6 par. 1 și 3 lit. d) din Convenția europeană, trebuie răspuns la următoarele întrebări: (I) dacă există un motiv întemeiat pentru absența martorului și, în consecință, pentru admiterea, cu titlu de probă, a declarației sale anterioare; (II) dacă declarația anterioară a martorului este temeiul exclusiv sau determinant pentru fundamentarea soluției de condamnare sau dacă utilizarea acesteia a cauzat dificultăți apărării; (III) dacă au existat suficiente

³⁶⁹ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală. Partea generală*, Volumul I, Op. cit., p. 546-552.

elemente de contrabalansare pentru a compensa dificultățile create în sarcina apărării prin utilizarea declarației martorului netestat în ședință publică”³⁷⁰.

Mihail Udroișu relevă că „în urma analizei răspunsurilor ce pot fi date la întrebările de mai sus, în *cauza D. ș.a. c. României*, CtEDO a constatat că nu se poate reține încălcarea dreptului la un proces echitabil, în condițiile în care autoritățile române:

a. au făcut multiple demersuri, inclusiv comisii rogatorii internaționale, pentru a localiza și a audia martorii, demersuri care au fost lipsite de efect din cauza lipsei vreunui răspuns din partea autorităților irakiene. În aceste condiții, s-a apreciat că lipsa martorului și admiterea ca probă a declarației sale anterioare a fost justificată;

b. și-au întemeiat hotărârea și pe alte probe, nu doar pe declarația martorului absent, care a avut o oarecare greutate;

c. au evaluat cu prudență declarația martorului absent și au oferit inculpatului posibilitatea de a contesta declarația acestuia”³⁷¹.

Autorul menționează că, „în doctrină”³⁷² au fost formulate următoarele precizări cu privire la modalitatea de înțelegere și aplicare a art. 6 par. 1 și 3 lit. d) din Convenția europeană în cazul martorilor absenți:

a. concluziile CtEDO privind martorii absenți nu sunt aplicabile în cazurile în care acuzatul a avut ocazia să pună întrebări persoanei vătămate în timpul urmăririi penale. Organele de urmărire penală trebuie să ia din oficiu măsurile administrative necesare, pentru a da posibilitatea efectivă acuzatului sau avocatului acestuia să adreseze întrebări persoanei audiate în cursul urmăririi penale. Dacă astfel de demersuri sunt efectuate, iar acuzatul sau avocatul acestuia nu înțelege să folosească această oportunitate (fie nu se prezintă la audiere sau se prezintă și nu adresează întrebări), atunci, chiar dacă ulterior, în cursul cercetării judecătorești, audierea martorului nu mai poate fi realizată, declarația din cursul urmăririi penale poate fi valorificată cu o valoare probatorie lipsită de orice limitare, care ar rezulta din standardul de analiză a martorului absent. Simpla existență a cadrului legal care permite acuzatului să participe în cursul urmăririi penale la audierea martorilor nu este suficientă, pentru a se concluziona că, în cazul lipsei unei cereri exprese de audiere din partea acuzatului, acesta ar fi renunțat la acest drept”³⁷³;

³⁷⁰ UDROIȘU, M. *Sinteze de procedură penală. Partea generală*, Volumul I, Op. cit., p. 546-552.

³⁷¹ *Ibidem*, p. 551-552.

³⁷² CONSTANTINESCU, V. Comentariu art. 123. În: UDROIȘU M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 3-a. București: Ed. C. H. Beck, 2020.

³⁷³ CtEDO, cauza *Gani c. Spaniei* [online]. Cerere nr. 61800/08, hotărâre din 19.02.2013, par. 43-50 [citată 09.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-116836>.

CtEDO, cauza *Przydział c. Poloniei* [online]. Cerere nr. 15487/08, hotărâre din 24.05.2016, par. 54 [citată 09.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-163102>.

CtEDO, cauza *Paić c. Croației* [online]. Cerere nr. 47082/12, hotărâre din 29.03.2016, par. 53 [citată 09.10.2023].

b. organele judiciare au obligația de a depune diligențele rezonabile pentru a localiza și a asigura prezența martorului. Obligația este una de mijloace, și nu de rezultat. Dacă toate demersurile rezonabile sunt realizate de către instanță, însă prezența martorului tot nu a fost asigurată, Curtea va constata că există un motiv întemeiat pentru absența acestuia. Printre măsurile care pot fi avute în vedere de către instanțe, Curtea a oferit următoarele exemple: (I) obținerea de informații din partea familiei și a cunoscuților; (II) căutări efectuate de către poliție, inclusiv prin apelarea la cererile de asistență judiciară internațională; (III) căutări în bazele de date ale administrației penitenciarelor, ale poliției, ale Interpolului și ale autorităților care țin evidențele persoanelor³⁷⁴.

În *cauza Lobarev și alții c. Rusiei*, Curtea a realizat o distincție în ceea ce privește obligațiile procesuale pozitive în cazul martorilor care se ascund de organele judiciare, cu scopul de a se sustrage urmării penale sau judecătii („witness has gone into hiding and has been evading justice”). Curtea a arătat că, în cazul acestor martori, instanțele naționale se regăsesc într-o situație în care, în mod efectiv, nu dețin mijloace care să asigure localizarea martorilor și ar fi excesiv și formalist ca acestea să fie obligate să depună diligențe suplimentare celor care au fost deja luate de către autoritățile competente în cadrul mecanismelor legale având ca obiect căutarea persoanelor care se sustrag de la îndeplinirea justiției. În astfel de situații, instanța, înainte de a concluziona că există un motiv întemeiat pentru absența martorului, trebuie să fie convinsă că, într-adevăr, martorul se ascunde de la îndeplinirea justiției și că acuzatul este informat despre această împrejurare într-o modalitate care să-i permită să-și prezinte concluziile cu privire la măsurile întreprinse³⁷⁵.

- aprecierea probelor se face întotdeauna motivat, organele judiciare având obligația de a justifica soluțiile sau hotărârile pe care le iau, în vederea evitării arbitrariului în procesul penal;

- hotărârile judecătorești sunt supuse controlului judiciar în căile ordinare de atac și cu privire la modalitatea de apreciere a probelor; instanța de apel poate să aprecieze altfel decât prima instanță probele administrate în cauză³⁷⁶.

Tot autorul Udoriu Mihail a indicat că „proba exclusivă și determinantă, probă de o asemenea relevanță și importanță, încât să determine soluția cauzei, nu poate sta la baza soluției de condamnare, în condițiile în care aceasta nu a fost administrată în condiții de

Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-161904>; CtEDO, cauza *Aigner c. Austriei* [online]. Cerere nr. 28328/03, hotărâre din 10.05.2012, par. 41 [cit. 09.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-110876>.

³⁷⁴ CtEDO, cauza *Lobarev și alții c. Rusiei* [online]. Cererile nr. 10355/09, 14358/11, 12934/12, 76458/12, 25684/13, 49429/14, hotărârea din 28.01.2020, par. 32 [cit. 09.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-200814>

³⁷⁵ *Ibidem*, par. 33-34.

³⁷⁶ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală- Partea generală*, Volumul I, Op.cit., p. 546-552.

contradictorialitate. Pentru pronunțarea unei condamnări în baza mărturiilor unor martori care nu se înfățișează în instanță, trebuie să existe suficiente elemente de contrabalansare (garanții și măsuri prevăzute de lege, care dau posibilitatea realizării unei aprecieri corecte și echitabile a fiabilității probei), dar și o motivare din partea instanței, relativă la cauza justificativă de neaprezentare și omisiune a audierii martorilor respectivi.

Instanța a pronunțat o soluție de condamnare în baza declarațiilor coinculpaților din faza de urmărire penală și din faza de judecată în primă instanță, precum și în baza declarației inculpatului C.R.M., dată în fața instanței de fond. Practic, instanța nu a procedat la o nouă audiere a inculpaților, în condiții de contradictorialitate și cu respectarea principiului nemijlocirii, pentru a dispune o soluție de condamnare, pentru care aceste probe administrate anterior au avut un rol determinant. În același timp, instanța nu a motivat imposibilitatea de audiere a acestora, ceea ce contravine regulilor unei proceduri echitabile³⁷⁷. Menținerea unei soluții de condamnare, fără administrarea de probe care să înlăture apărările persoanelor ce-și susțin nevinovăția, contravine principiului „egalității armelor” ca garanție a dreptului la un proces echitabil în materie penală. Egalitatea în fața legii presupune și dreptul acuzatului de a întreba sau de a solicita audierea martorilor acuzării și exclude posibilitatea ca o instanță să-și întemeieze soluția pe probe administrate exclusiv în cursul urmăririi penale. Proba exclusivă și determinantă, probă de asemenea relevantă și importantă, încât să determine soluția cauzei, nu poate sta la baza soluției de condamnare, în condițiile în care aceasta nu a fost administrată în condiții de contradictorialitate. Pentru pronunțarea unei condamnări în baza mărturiilor unor martori, care nu se înfățișează în instanță, trebuie să existe suficiente elemente de contrabalansare (garanții și măsuri prevăzute de lege, care dau posibilitatea realizării unei aprecieri corecte, echitabile a fiabilității probei), dar și o motivare din partea instanței, relativă la cauza ce justifică lipsă martorilor și omisiunea audierii martorilor respectivi”³⁷⁸. Înalta Curte constată că instanța a pronunțat o soluție de condamnare, fără să existe un suport probator, administrat nemijlocit, cu privire la înlăturarea apărărilor acestora. Posibilitatea de a folosi declarațiile altor inculpați, care au recunoscut fapta, pentru fundamentarea acuzației formulate împotriva aceluia care au negat comiterea infracțiunii, este condiționată de conținutul declarației, respectiv, de conținutul acuzației. Audierea sumară a altor inculpați, în procedura recunoașterii vinovăției (prin ipoteză, strict cu privire la propria acuzație) nu poate produce efecte cu privire la acuzațiile formulate împotriva altora, dacă instanța nu a

³⁷⁷ I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 3223/2013, în L. Lefterache, Probe și prezumții în procesul penal. București: Ed. Universul Juridic, 2015. P.49.

³⁷⁸ UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală- Partea generală*, Volumul I, Op.cit., p. 551-552.

clarificat în cadrul audierii și acea chestiune și dacă nu a dat posibilitatea celor care nu au solicitat judecarea potrivit procedurii abreviate să conteste credibilitatea respectivei declarații³⁷⁹.

După această incursiune jurisprudențială cu privire la constatările Curții Europene a Drepturilor Omului, considerăm necesar a realiza o altă analiză ce derivă din cercetările sociologice, efectuate de către noi, ce aveau ca obiectiv constatarea opiniilor actorilor din domeniul justiției asupra mai multor aspecte ale temei cercetate.

În prezentul subcapitol, intenționăm să analizăm opiniile obținute cu privire la proba determinantă. După cum s-a menționat în introducere la descrierea metodologiei de cercetare, în cadrul prezentului studiu au fost interviewate 100 de persoane – judecători, procurori, avocați (Anexa 1).

Așadar, în cadrul studiului sociologic, la întrebarea „În ce măsură declarația de recunoaștere a vinovăției a fost probă determinantă pentru acceptarea acordului de recunoaștere a vinovăției?”, intervievații au avut următoarele poziții: „Probele administrate la dosar, în ansamblu, urmează să demonstreze vina”, „În toate cazurile, declarația de recunoaștere a vinovăției a servit drept probă principală pentru a accepta acordul recunoașterii și a stabili pedeapsa cât mai rapid”, „În nicio măsură”, „În puține cazuri”.

În urma intervieării, s-a constatat că marea majoritate a judecătorilor, procurorilor, avocaților (în jur la 95%) nu au avut în practică situația ca învinuitul / inculpatul să recunoască comiterea faptei, dar să nu accepte calificarea, solicitând aplicarea acordului. S-au evidențiat comentariile: „Dacă ar exista o astfel de situație, din punct de vedere formal, dezacordul inculpatului cu calificarea ar fi în măsură să reprezinte o piedică (a se vedea obligațiile instanței: art. 506 alin.(6) lit. a) CPP RM). Totuși, dacă pornim de la ideea că, în viziunea principiului deplinei jurisdicții, instanța deține competența de a califica anumite fapte la o normă penală, teoretic, dar și logic, s-ar putea crede că o astfel de situație ar exista (are dreptul la viață)”, „instanța de judecată nu este ținută de calificarea atribuită de organul de urmărire penală, dacă inculpatul recunoaște, se purcede la recalificare” și „am avut în practică așa situație: s-a procedat la examinarea cauzei în procedură generală”.

La întrebarea „Au fost cazuri ca unele probe prezentate de procuror să fie respinse de către instanță în cadrul procedurii de judecată, pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală?”, s-a răspuns: „Nu”; „Da, când sunt afectate de un viciu fundamental, iar instanța le va respinge în această situație”; „Da, când erau administrate cu încălcarea CPP RM”.

³⁷⁹ Înalta Curte de Casație și Justiție, secția penală, decizia nr. 2958/2013 [online], [citat: 13.12.2023]. Disponibil: www.scj.ro.

La întrebarea „Au fost cazuri când instanța a respins cererea de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, care a fost motivul?”, s-a răspuns: „Da: a) probele nu indicau asupra existenței faptei, însă, în acest caz, în încheiere se făcea referire la un motiv formal, pentru a nu prejudeca; b) inculpatul recunoaște parțial faptele indicate în rechizitoriu”; „Nu: a) au fost cazuri că din motiv că inculpatul nu-și recunoaște vina conform rechizitoriului; b) în cadrul audierii inculpatului, se constată că, de fapt, el nu-și recunoaște vinovăția; c) da, când inculpatul depune declarații contradictorii învinuirii aduse, indirect nerecunoscând probele administrate la faza de urmărire penală; d) da, inculpatul nu a putut săvârși fapta; e) da, motivul respingerii cererii fiind faptul că inculpatul nu recunoaște încadrarea juridică a faptei comise, sau că instanța dorește să soluționeze anumite neclarități apărute, pentru că inculpatul, în cadrul audierii sale, relevă alte circumstanțe noi; f) inculpatul nu recunoaște prejudiciul cauzat prin infracțiune; g) motive neîntemeiate: formularea cererii nu corespunde cerințelor personale ale judecătorului; h) da, când probele erau lovite de nulitate (erau administrate cu încălcarea CPP RM).

La întrebarea „Au fost cazuri când instanța a respins cererea din motivul lipsei probelor concludente care dovedesc fapta sau vinovăția?”, s-a răspuns „Da, în cazurile în care inculpatul nu recunoaște în totalitate vina în faptele incriminate”; „Nu”.

La întrebarea „Au fost cazuri când partea apărării a solicitat anularea încheierii de examinare în baza art. 364/1 și trecerea la examinarea în fond, cum s-a motivat?”, s-a răspuns: „Da: 1) inculpatul în cadrul audierii detaliate comunică fapte și informații din care reiese că: a) el nu recunoaște vina sau b) fapta nu a avut loc sau autor este altcineva; 2) la ședința preliminară, inculpatul a fost asistat de un avocat, care a fost și ofițer de urmărire penală pe aceeași cauză și care nu a anunțat incompatibilitatea. Ulterior, inculpatul a renunțat și a venit cu un alt avocat. S-a motivat încheierea că acordul inculpatului la examinarea cererii sale în baza art. 364/1 CPP RM a fost viciat”; „Nu, deoarece apărarea a considerat că nu este componentă de infracțiune; Da, pentru că a) urmează a fi achitat inculpatul, iar fapta nu reprezintă o infracțiune; b) atunci când inculpatul a dispărut (se eschivează) de la prezentarea în instanță după depunerea cererii de examinare a cauzei în baza art. 364/1 CPP RM”.

La întrebarea „În ce măsură declarația de recunoaștere a vinovăției a fost proba determinantă pentru acceptarea procedurii date”, s-a răspuns: „a) Doar cu condiția că aceasta este susținută și de alte probe. Riscul cel mai mare al acestei proceduri este că instanța nu se preocupă de probe decât la scrierea sentinței și la redactarea acesteia. În condițiile unui volum mare de lucru, este posibil ca instanța să se concentreze pe corespunderea declarației de recunoaștere a vinei cu faptele descrise în rechizitoriu și să nu verifice probele decât la final, când deja totul este soluționat; b) în toate cazurile vina inculpatului este probată prin cumulul de probe și coroborate între ele;

c) nu poate fi reținută ca probă doar declarația, trebuie să se coroboreze cu alte probe; d) nu este probă determinantă, or în cadrul urmăririi penale sunt acumulate și alte probe, ce demonstrează vinovăția; e) este determinantă, or fără recunoașterea vinovăției în totalitate, această procedură nu poate fi aplicată”.

La întrebarea „Au fost cazuri când învinuitul/ inculpatul a recunoscut comiterea faptei, dar nu a acceptat calificarea, solicitând aplicarea art. 364/1 CPP RM? Cum s-a procedat?”, s-a răspuns: „a) Nu au fost, dar au fost cazuri când am recalificat din oficiu și atunci, din motiv că fapta descrisă în rechizitoriu nu putea fi calificată conform articolului reținut în rechizitoriu (eroarea procurorului). Nu aș putea merge la examinarea unei astfel de cauze în baza art. 364/1 CPPRM, deși sunt specificările Curții Constituționale, în condițiile în care am teama de a fi pasibil de răspundere disciplinară; b) Rareori, însă instanța respinge cererea inculpatului și dispune examinarea cauzei în procedură generală; c) Au fost, s-a solicitat respingerea cererii și examinarea cauzei în procedură generală; d) Da, este dreptul inculpatului. În situația în care instanța constată o altă calificare, va accepta cererea”.

3.3 Declarațiile învinuitului / inculpatului în cadrul procedurilor sumare

Considerăm necesar a demara acest subiect cu analiza declarațiilor de recunoaștere a faptei sau a vinovăției, deoarece, în unele dintre procedurile sumare, legislatorul a prevăzut ca o condiție de aplicare a procedurii recunoașterea faptei, respectiv recunoașterea vinovăției.

Așadar, în cadrul procedurii de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, potrivit art. 364¹ alin. (1) CPP RM, „până la începerea cercetării judecătorești, inculpatul persoană fizică poate declara, personal, prin înscris autentic, că recunoaște săvârșirea faptelor indicate în rechizitoriu”.

O situație similară se observă și în cadrul acordului judiciar de interes public care, potrivit art. 523¹ alin. (1) CPP RM, este o „tranzacție publică, încheiată între procuror și reprezentantul legal sau reprezentantul desemnat al persoanei juridice, prin care ultimul recunoaște faptul comiterii infracțiunii”.

Pe de altă parte, potrivit art. 504 alin. (2) CPP RM, „acordul de recunoaștere a vinovăției este o tranzacție încheiată între procuror și învinuitul persoană fizică sau juridică, care și-a exprimat acordul de a-și recunoaște vina și acceptă încadrarea juridică a faptei, precum și forma de executare a pedepsei, în schimbul unei pedepse reduse”.

La fel, potrivit art. 509³ alin (2) CPP RM, „acordul de cooperare este o tranzacție încheiată, la propunerea procurorului, între procurorul-șef al procuraturii specializate și învinuitul persoană fizică, care își recunoaște vina”. Vom reveni asupra acestor reglementări.

O situație specifică există în cadrul procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante, condiția pentru aplicarea acestei proceduri fiind, potrivit art. 516 alin. (1) CPP RM, suficiența probelor pentru a pune făptuitorul sub învinuire și a transmite dosarul în instanță fără întocmirea rechizitoriului. În acest caz, o întrebare la care se cere a da răspuns este: În ce măsură recunoașterea faptei sau a vinovăției va fi un criteriu pentru procuror la constatarea suficienței probelor? La această întrebare, de asemenea, vom reveni.

Așadar, după această clarificare prealabilă, considerăm necesar a efectua o analiză a declarațiilor învinuitului / inculpatului de recunoaștere a faptelor / vinovăției – instituție care a suferit, probabil, cele mai cardinale reformări pe parcursul istoriei, pornind de la regina probelor și finalizând cu acordul de recunoaștere a vinovăției. Nu avem ca scop să examinăm detaliat, sub aspect istoric instituția, dar nu putem trece cu vederea acest aspect, mai ales că una dintre metodele pe care ne-am propus să le aplicăm este și cea istorică.

Autorul Criste Lucian relevă: „Încă din Antichitate, în anumite locuri și timpuri, recunoașterea vinovăției a produs o serie de consecințe, atât în privința desfășurării procesului penal, cât și în ceea ce privește tratamentul sancționator aplicat. Cu toate că mărturisirea a devenit principalul mijloc de probă în spațiul romano-germanic, primele proceduri penale derogatorii, bazate pe recunoașterea vinovăției, s-au dezvoltat în spațiul anglo-american.

Odată cu modernizarea justiției penale, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, cu precădere în Statele Unite ale Americii, recunoașterea vinovăției a determinat apariția și reglementarea unor proceduri speciale simplificate, derogatorii de la regulile procesului penal clasic, prin care s-a încercat acordarea de beneficii tuturor participanților la proces, în urma unor negocieri purtate de aceștia. În literatura de specialitate, părerile sunt împărțite, atunci când se pune problema momentului apariției primelor proceduri penale speciale în cazul recunoașterii vinovăției³⁸⁰.

Același autor a indicat că „în Statele Unite ale Americii, prima cauză cunoscută în care s-a făcut aplicarea unei proceduri *guilty plea* a fost consemnată în culegerile de jurisprudență din statul Massachusetts, în anul 1804. Într-o lucrare de referință, George Fisher arată că acceptarea *guilty plea* la acel moment s-a datorat incriminării consumului de băuturi alcoolice, fapt ce a cauzat o veritabilă explozie a numărului de cauze penale, așa încât sistemul judiciar american nu mai avea

³⁸⁰ CRISTE, L. Repere istorice privind recunoașterea vinovăției în procesul penal [online]. În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” - Series Historica*, nr. 1/2022. Editura Academiei Române, 2022. p.429 [citat 12.12.2023]. Disponibil: <http://historica-cluj.ro/wp-content/uploads/2023/05/Lucian-Criste.pdf>.

capacitatea să facă față acestora. Se pare însă că procedura urmată în această cauză este departe de procedura *plea bargaining* din zilele noastre”.

Potrivit aceluiași autor, „prima procedură veritabilă *plea bargaining* a fost întâlnită într-o cauză privind săvârșirea unei infracțiuni de omor, judecată în anul 1841. Într-un alt studiu, dedicat istoricului procedurii *plea bargaining*, se arată că această procedură s-a dezvoltat în Statele Unite numai după Războiul Civil (Războiul de Secesiune), mai întâi la nivelul jurisdicțiilor inferioare, însă soluțiile acestora din urmă au fost adeseori infirmate de jurisdicțiile superioare. Fără a intra în alte detalii, în urma consultării lucrărilor de referință publicate pe această temă, se poate observa că începuturile procedurii *plea bargaining* se regăsesc în practica penală a organelor judiciare americane din ultima jumătate a secolului XIX (În esență, *plea bargaining* este o procedură specială, în cursul căreia organul de urmărire penală și persoana acuzată negociază recunoașterea vinovăției în schimbul unor avantaje în favoarea persoanei interesate și, în egală măsură, în favoarea statului).

După mai multe ezitări, în anul 1970, Curtea Supremă a Statelor Unite s-a pronunțat asupra constituționalității și legalității procedurii *plea bargaining*, în *cauza Brady vs. United States*. Această hotărâre, prin care Curtea Supremă a recunoscut legitimitatea procedurii negociate, în cazul recunoașterii vinovăției, a revoluționat sistemul de drept american. *Plea bargaining*-ul a fost confirmat imediat printr-o serie de alte decizii, în conținutul cărora Curtea Supremă a stabilit caracteristicile procedurii și a subliniat importanța acesteia pentru dezvoltarea și evoluția justiției penale americane. În primele trei hotărâri, prin care negocierea vinovăției a fost acceptată în dreptul american – denumite generic în doctrină „Trilogia Brady” (Brady Trilogy) – instanța supremă americană a subliniat că procedura *plea bargaining* nu se caracterizează doar printr-o simplă recunoaștere a vinovăției, ci exprimă și „consimțământul apărării ca soluția de condamnare să fie pronunțată în lipsa unui proces propriu-zis”, având semnificația „unei renunțări la dreptul de a fi prezentat în fața unui juriu sau a unui judecător”, fiind „inerentă procesului penal și administrării acestuia”.

Ulterior momentului *Brady vs. United States*, procedura *plea bargaining* a devenit dreptul comun de rezolvare a cauzelor penale în practica organelor judiciare americane, în pofida faptului că este o procedură derogatorie de la procedura comună de judecată. Intens criticată de numeroși autori, fiind uneori comparată cu obținerea recunoașterii vinovăției în perioada inchiziției și prezentată ca o formă de „tortură modernă”, procedura *plea bargaining* nu a încetat să se dezvolte, mai ales, pe cale jurisprudențială, așa încât, în S.U.A., în prezent, aproximativ 95- 97% dintre cauzele penale sunt soluționate prin intermediul procedurii în cazul recunoașterii acuzației. Procedurile de tip *plea bargaining* au cunoscut o propensiune fulminantă în statele afiliate

sistemului *common law*, fiind ulterior răspândite și acceptate în majoritatea legislațiilor continentale, în pofida reticențelor manifestate. Față de tradițiile și specificul lor, multe state europene au manifestat, inițial, o oarecare reticență în legătură cu adoptarea procedurilor alternative la desfășurarea procesului penal, în cadrul cărora procurorul are un rol crucial”³⁸¹.

Același autor menționează că, „în pofida reticențelor exprimate, mai ales, de doctrina de specialitate, în ultima parte a secolului trecut, legislațiile europene au început să transpună și să reglementeze proceduri penale derogatorii (numite uneori și *negociate*), în cazul recunoașterii vinovăției (procedurile speciale, în cazul recunoașterii vinovăției, au fost transpuse în mod treptat, *brevitatis causa*, sub diferite denumiri: *patteggiamento* (în Italia, introdusă prin Codul de procedură penală din anul 1988); *el juicio de conformidad* (în Spania, introdusă prin Legea 7/28 decembrie 1988); *comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité* (în Franța, introdusă prin Legea din 9 martie 2004, numită și procedura „plaider coupable”); *Verständigung* (în Germania, introdusă prin Legea din 29 iulie 2009); *acordul de recunoaștere a vinovăției* (în România, procedură specială introdusă prin Legea nr. 135/2010 – actualul Cod de procedură penală); *la reconnaissance préalable de culpabilité* (în Belgia, introdusă prin Legea din 5 februarie 2016) etc.)”³⁸².

Criste Lucian specifică: „După revoluțiile care au marcat ultima decadă a secolului al XVIII-lea, s-a remarcat o diminuare a importanței mărturisirii în plan probator, garanțiile specifice dreptului la un proces echitabil impunând anumite standarde probatorii, care nu puteau fi satisfăcute prin simpla recunoaștere a vinovăției. Cu toate acestea, începând cu cea de-a doua parte a secolului XX, scopul eficientizării justiției penale a determinat adoptarea și diversificarea unor proceduri penale derogatorii, care se fundamentează exclusiv pe recunoașterea vinovăției”³⁸³.

În prezent, autorul consemnează că „asistăm la o reafirmare fără precedent a rolului mărturisirii în materia penală, propensiunea procedurilor penale abreviate fiind fulminantă. Fără a contesta în mod direct rolul actorilor judiciari, procedurile în cazul recunoașterii vinovăției au bulversat sistemele procesuale continentale, în condițiile abdicării de la standardele probatorii îndeobște recunoscute. Totuși ele au fost acceptate ca cele mai simple mecanisme care asigură atât degrevarea organelor judiciare de numărul mare de cauze aflate pe rol, cât și garanția celerității procesului penal. În doctrină se vorbește de „o dulce contaminare a sferei judiciare de ideologia

³⁸¹ CRISTE, L. Repere istorice privind recunoașterea vinovăției în procesul penal. *Op.cit.*, p.429.

³⁸² *Ibidem*.

³⁸³ *Ibidem*, p.428.

managementului și de imperativele după care aceasta este gestionată”, sau de o transpunere a concepției utilitariste în materie penală”³⁸⁴.

După această succintă analiză istorică, revenind la doctrina contemporană, constatăm că în procedurile generale nu există divergențe esențiale referitor la statutul declarațiilor de recunoaștere a faptei sau a vinovăției. Mai des, doctrina a utilizat termenul de „declarații de recunoaștere a vinovăției”.

S-a arătat că „declarațiile de recunoaștere a vinovăției reprezintă declarațiile în care bănuitul, învinuitul, inculpatul recunoaște săvârșirea faptei imputate și explică circumstanțele comiterii acestei fapte. În acest sens, are valoare probantă nu însăși recunoașterea faptei, dar datele de fapt, pe care le relatează făptuitorul. Recunoașterea vinovăției va fi convingătoare, numai în cazul când învinuitul, conștientizând perspectiva răspunderii pentru infracțiunea săvârșită, va expune împrejurările faptei comise. În cazul când învinuitul, recunoscând vinovăția, nu este în stare să explice împrejurările comiterii infracțiunii, declarațiile acestuia nu pot avea valoare probantă. Cauza recunoașterii vinovăției, în acest caz, poate fi o eroare în aprecierea juridică a propriilor fapte ori recunoașterea intenționat falsă a vinovăției poate avea ca scop asigurarea eschivării de la pedeapsa pentru o altă infracțiune mai gravă sau în scopul eschivării de la răspundere a altei persoane etc. Recunoașterea vinovăției susținută de declarații cu privire la fapta săvârșită va avea valoare probantă, când va fi confirmată de totalitatea probelor din cauza penală. Faptul recunoașterii vinovăției nu-i dă dreptul persoanei care efectuează urmărirea penală să întrerupă procesul de administrare a probelor, iar instanței – să înceteze examinarea altor probe în cauză”³⁸⁵.

„Audierile bănuितului, învinuitului care își recunoaște vinovăția trebuie să fie la fel de detaliate ca și în cazul în care persoana o neagă. Este deosebit de important de a constata motivul schimbării declarațiilor, în cazul în care o asemenea situație s-a produs. Pe parcursul audierii nu pot fi utilizate metode de influență fizică sau psihică, sau care înjosec onoarea și demnitatea persoanei, fie anumite promisiuni false, amenințări etc. Sunt interzise întrebările sugestive”³⁸⁶.

„Recunoașterea vinovăției de către persoana bănuită sau învinuită de săvârșirea infracțiunii poate fi pusă la baza învinuirii, doar în măsura în care este confirmată de fapte și circumstanțe ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză (art. 103 alin. (2) CPP RM)”³⁸⁷.

³⁸⁴ CRISTE, L. Repere istorice privind recunoașterea vinovăției în procesul penal. *Op.cit.*, p.429.

³⁸⁵ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*, Ediția 1. *Op.cit.*, p.284.

³⁸⁶ *Ibidem*, p.287.

³⁸⁷ OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală partea generală, curs universitar*. *Op.cit.*, p.142.

Sub acest aspect, nu poate fi considerat ca probă procesul-verbal de autodenunț, după cum se indică în hotărârea judecătorească menționată mai jos: „Prin sentința din 28.07.2022 în cauza penală nr. 1-20054161-12-1-18042022, examinată în procedură sumară, G.V. a fost condamnat de către Judecătoria Chișinău la 4 ani închisoare, cu executare în penitenciar de tip semiînchis, la 1500 UC amendă pentru comiterea infracțiunilor prevăzute de art. art. 326 alin.(1), art.326 alin.(2) lit. b) și d), art. 326 alin.(2) lit.b) și d), art.326 alin.(2) lit. b) și d) și art.326 alin.(2) lit. b) și d) Cod Penal al RM. Potrivit art. 90 CP. Pedepșa cu închisoare a fost suspendată pe un termen de probă de 5 ani”. Prin aceeași sentință, „CA a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 326 alin. (2) lit. d) CP, stabilindu-i-se pedeapsa de 2500 UC amendă”. Prin aceeași sentință, „CV a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunilor prevăzute de art. art. 326 alin.(2) lit. b) și d), art.326 alin.(2) lit. b) și d), art.326 alin.(2) lit. b) și d) și art.326 alin.(2) lit. b) și d) Cod Penal al RM, fiindu-i stabilită pedeapsa de 6000 UC amendă. Declarațiile inculpaților din ședința de judecată, declarațiile martorilor, procesele-verbale de autodenunțare, de primire a denunțatului, de examinare a purtătorului de informație, cu discuții stenografiate, privind interceptarea și înregistrarea comunicărilor, de ridicare, de examinare a documentelor, de percheziție corporală, de efectuare a măsurii speciale de investigații – documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală GPS, de efectuare a percheziției la domiciliu, raportul de constatare tehnico-științifică, fiind analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpaților în comiterea faptei”³⁸⁸.

În ceea ce privește recunoașterea vinovăției ca un temei de condamnare, excluzând procesele inchizitoriale din Europa continentală și referindu-ne la sistemul anglo-saxon, unde-și găsește origine acordul de recunoaștere a vinovăției, constatăm unele particularități.

În doctrină s-a arătat că „de la începutul istoriei, instituții care ar permite unui acuzat să fie condamnat prin recunoașterea vinovăției, practic, nu existau, or, proceduri care ar implica pledoariile vinovăției erau extrem de rare pe parcursul perioadei medievale”³⁸⁹.

Sanda Țoncu a menționat că, „în sutele de cazuri înregistrate, istoricii au descoperit numai câteva, în care a avut loc recunoașterea vinovăției și pledarea inculpatului ca fiind vinovat. Atunci când în lucrările juridice a început să fie abordată problema recunoașterii vinovăției/ pledării vinovat, autorii lor indicau același lucru: instanțele erau extrem de ezitante în a o accepta”³⁹⁰.

³⁸⁸ Dosarul nr. 1-20054161-12-1-18042022 [online], [citat 08.09.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ca2028ef-f853-4436-8ba2-b8ebede884d5.

³⁸⁹ ȚONCU, S. Noțiunea, evoluția și esența procedurii judecării cauzei pe baza probelor administrare în faza de urmărire penală. În: Conferința *Promovarea valorilor sociale în contextul integrării Europene*, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, 4 mai 2018. 434 pagini, p. 50-52. CZU: 343.1/.2.

³⁹⁰ *Ibidem*.

Autoarea menționează: „În 1680, Matthew Hale scria: „Atunci când inculpatul, după audierea învinuirii, recunoaște vinovăția, aceasta se egalează cu condamnarea lui, dar este un lucru obișnuit pentru instanță de a recomanda inculpatului să pledeze nevinovat și să aleagă de a fi supus unui proces judiciar, fără să înregistreze recunoașterea inculpatului”.

Declarații de tipul celor făcute de Hale au predominat în tratatele juridice până la sfârșitul secolului al XIX-lea în sistemul *common law*-ului³⁹¹. „Cu timpul însă, această practică, cea de recunoaștere a vinovăției/ pledării vinovat, a obținut tot mai mult teren. Pe parcursul anilor `20 ai sec. al XX-lea, în mai multe state și orașe din SUA au fost organizate cercetări în domeniul justiției penale. Acestea au indicat – pentru prima dată în mod documentat – dependența justiției penale de pledările *vinovat*, iar dominarea aparentă a acestora a fost o surpriză”³⁹².

Totuși, instanțele de judecată nu au acceptat deodată această practică.

„În primul caz de acest fel (*Svang v. State*, 42 Tenn. (2 Caldwell) 212, 1865), instanța a ordonat o nouă judecată, deoarece, „în virtutea prevederilor Constituției statului, învinuitul în toate cazurile are dreptul la un proces public și în termeni rezonabili și acest drept nu poate fi neglijat prin folosirea oricărei înșelătorii sau prin orice alt mijloc”³⁹³.

Țoncu Sanda a menționat că „în diferite declarații din cadrul diferitor cazuri, instanțele au oferit un catalog al obiecțiilor practice și teoretice, aduse procedurii care permite inculpatului să pledeze vinovat”³⁹⁴.

„În 1887, Curtea Supremă din Wisconsin a avut un caz, în care inculpatul și-a asigurat o pedeapsă mai blândă prin pledarea *vinovat* și prin oferirea probelor contra altor inculpați. Instanța a calificat această înțelegere ca fiind „cu greu, dacă nu chiar imposibil, de a fi deosebită de vinderea directă a justiției” (*Wight v. Rindskopf*, 43 Wis, 344, 354-55, 1877)”³⁹⁵.

„Instanța de judecată, ca subiect special al raporturilor procesual penale, are competența, în primul rând, de a se expune pe faptul dacă a avut loc sau nu încălcarea unei norme penale, dacă această faptă întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, dacă infracțiunea a fost săvârșită de făptuitor și, în final, dacă acesta se face vinovat în comiterea ei și urmează a fi pedepsit prin aplicarea unei sancțiuni penale”³⁹⁶.

³⁹¹ Noțiunea, evoluția și esența procedurii judecării cauzei pe baza probelor administrare în faza de urmărire penală. *Op.cit.*, p.50-52.

³⁹² ROTARU, V. Originea și răspândirea acordului de recunoaștere a vinovăției. În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova*, 2002, nr.6, p. 2.

³⁹³ *Ibidem*, p. 3.

³⁹⁴ ȚONCU, S. Noțiunea, evoluția și esența procedurii judecării cauzei pe baza probelor administrare în faza de urmărire penală. *Op.cit.*, p. 50-52.

³⁹⁵ ROTARU, V. Originea și răspândirea acordului de recunoaștere a vinovăției. *Op.cit.*, p. 3.

³⁹⁶ ȚONCU, S. Noțiunea, evoluția și esența procedurii judecării cauzei pe baza probelor administrare în faza de urmărire penală. *Op.cit.*, p. 50-52.

„Rolul instanței de judecată este nu numai unul constatat, dar și unul de observator asupra legalității acțiunilor realizate de organele de urmărire penală, autorități publice de forță, implicate în mod direct etc.”³⁹⁷.

Astfel, același autor a indicat că, „în absența convingerii cu privire la sinceritatea inculpatului, chiar dacă acesta recunoaște în totalitate faptele imputate lui, judecătorul nu este obligat să admită cererea formulată de inculpat. Posibilitatea instanței de a respinge cererea de judecare a cauzei potrivit procedurii simplificate constituie o garanție a dreptului la un proces echitabil. Prin urmare, nu simpla recunoaștere a învinuirii este determinantă pentru a se da eficiență unui proces echitabil, desfășurat în limitele legalității și imparțialității, aceasta constituind doar o condiție procedurală, ci stabilirea vinovăției inculpatului cu privire la faptele reținute în sarcina sa”³⁹⁸.

În cadrul procedurilor sumare, declarațiile învinuitului și inculpatului poartă un caracter cu totul specific.

În ceea ce privește procedura prevăzută de art. 364¹ CP RM, de remarcat că cercetarea judecătorească pornește cu citirea rechizitoriului, potrivit procedurii generale prevăzute de art. 366 CPP RM. Acesta, în opinia plenului CSJ³⁹⁹, „este un moment procesual deosebit de important, deoarece se stabilește pragul până la care se poate aplica procedura simplificată de judecată. Pe de altă parte, în aceeași hotărâre, CSJ menționează că cercetarea judecătorească începe cu expunerea de către procuror a învinuirii formulate. Dacă în procesul penal a fost pornită acțiunea civilă, se expune și aceasta”⁴⁰⁰.

În opinia noastră, în acest caz urmează a se respecta regulile generale, stabilite în art. 366 CPP RM, potrivit cărora cercetarea judecătorească începe cu expunerea de către procuror a învinuirii formulate.

Până la audierea propriu-zisă, instanța solicită inculpatului de a-și reconfirma susținerea declarației anterioare precum că recunoaște în totalitate faptele indicate în rechizitoriu și solicită ca judecarea să aibă loc pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, pe care le cunoaște și asupra cărora nu are obiecții.

³⁹⁷ БЕЗЛЕПКИН Б.Т. *Уголовный процесс России, Общая часть и досудебные стадии*. Москва, 1998, с.320. Citat de: ȚONCU, S. Noțiunea, evoluția și esența procedurii judecării cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. *Op.cit.*, p.50-52.

³⁹⁸ ȚONCU, S. Noțiunea, evoluția și esența procedurii judecării cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. *Op.cit.*, p. 50-52.

³⁹⁹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, Cu privire la aplicarea prevederilor art. 364/1 CPP de către instanțele judecătorești nr. 13 din 16.12.2013 (modificată de: Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.19 din 26.03.2018) [online]. Pct. 7 [citat 12.12.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=346.

⁴⁰⁰ *Ibidem*, pct. 20.

Așadar, audierea propriu-zisă începe după această declarație. La fel, simpla manifestare a voinței inculpatului de a recunoaște, la procedura instituită de dispozițiile articolului 364/1 din Codul de Procedură Penală, și declarația formală de recunoaștere a faptei nu conduc automat la aplicarea acestei proceduri. „Instanța de judecată este cea care, verificând condițiile impuse de dispozițiile articolului 364/1 CPP RM, dispune de a aplica această procedură sau de a respinge solicitarea inculpatului”⁴⁰¹.

La fel, există unele elemente prealabile audierii inculpatului, judecătorul fiind obligat să examineze suficiența probatoriului, inclusiv problema concludenței, pertinentei și utilității probelor administrate în fază de urmărire penală.

CSJ menționează că „suficiența probatoriului urmează să fie examinată de judecător sub aspectul concludenței, pertinentei și utilității probelor acumulate, deoarece există regula, potrivit căreia mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal în cadrul oricărei proceduri, fie că e generală sau specială. Insuficiența probatoriului nu poate fi complinită sau acoperită prin declarația inculpatului de recunoaștere a faptelor. Când această condiție nu este îndeplinită, instanța va respinge cererea de judecare a cauzei în procedură simplificată. În situația în care insuficiența probatoriului se constată abia cu prilejul deliberării, cauza va fi repusă pe rol și judecată în procedura generală”⁴⁰².

La fel, o problemă foarte importantă care este pusă în fața judecătorului este examinarea admisibilității probelor obținute. În acest sens, probele obținute în mod ilegal trebuie excluse din dosar. Mai exact, instanța nu poate lua în considerație aceste probe, potrivit unei decizii a Curții Constituționale. Autorul unei excepții pretindea că „textul „se exclud din dosar” de la alin. (1) al art. 94 din Codul de procedură penală, interpretat în sensul în care probele obținute cu încălcarea prevederilor legii nu sunt înlăturate din dosarul cauzei penale, încalcă dispozițiile art. 20 și 21 din Constituție, din perspectiva a două motive. Astfel, potrivit celui dintâi motiv, ambiguitatea textului de lege contestat îi induce instanței de judecată concluzia vinovăției acuzatului în baza unor probe ilegale, iar potrivit celui de-al doilea motiv, aceeași ambiguitate conduce la încălcarea dreptului acuzatului de a fi prezumat nevinovat”⁴⁰³. În primul rând, Curtea „a menționat că, în ciuda opiniei autorului excepției care a solicitat excluderea unor probe din materialele dosarului în ședința

⁴⁰¹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, Cu privire la aplicarea prevederilor art. 364/1 CPP de către instanțele judecătorești nr. 13 din 16.12.2013. *Op.cit.*, pct. 14.

⁴⁰² *Ibidem*, pct. 16.

⁴⁰³ Decizia Curții Constituționale a RM de inadmisibilitate a sesizării nr.56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 94 alin.(1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal), nr. 47 din 22.05.2018 [online]. Pct.39 [citată 12.12.2022]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d47s56g2018rof4480.pdf>.

preliminară de judecare a cauzei penale, o asemenea solicitare excede procedurii respective, în cadrul căreia se verifică doar relevanța probelor (a se vedea articolul 347 alin.(3) din Cod)⁴⁰⁴.

Curtea a arătat, în continuare, că, „în funcție de etapa la care se constată inadmisibilitatea probei, aplicarea acestei dispoziții în privința unei cauze concrete determină două variante posibile de excludere a probei. Astfel, urmează a fi excluse din dosarul cauzei penale, cu înlăturarea fizică din conținutul său, probele inadmisibile, care au fost catalogate astfel la faza urmăririi penale. Pe de altă parte, inadmisibilitatea probei stabilită la etapa judecării cauzei penale impune doar o obligație a instanței de a nu ține cont de ea la adoptarea deciziei sale. Astfel, atunci când dovezile furnizate nu pot conduce la formarea unei convingeri ferme și concordante cu privire la vinovăția persoanei acuzate, instanța de judecată trebuie să aplice principiul *in dubio pro reo*, potrivit căruia de orice dubiu profită inculpatul”⁴⁰⁵.

Așadar, în cadrul procedurii prevăzute de art. 364/1 CPP RM, instanța va fi obligată să examineze și această problemă. Această chestiune este necesar a fi pusă în discuție și în cadrul altor proceduri sumare.

O altă obligație pozitivă a instanței, stabilită direct în normele care reglementează procedurile sumare sau în practica judecătorească dezvoltată, vizează și alte aspecte. Astfel, instanțele sunt obligate ca, „până la adoptarea soluției privind admiterea sau respingerea cererii inculpatului, prin care se solicită judecarea cauzei în procedura simplificată prevăzută de art. 364¹ CPP RM, judecătorul, la fel, este obligat să verifice dacă: - rechizitoriul este întocmit în conformitate cu prevederile art. 296 CPP RM; - actele de urmărire penală nu sunt lovite de nulitatea absolută prevăzută în art. 251 alin. (2) CPP RM; - în faza de urmărire penală nu a fost încălcat principiul legalității în administrarea probelor; - nu au fost încălcate drepturile și libertățile fundamentale garantate de Convenția europeană (de pildă, se reține utilizarea torturii sau a tratamentelor inumane sau degradante pe parcursul audierilor); - fapta imputată inculpatului a fost încadrată just, în conformitate cu dispozițiile prevăzute în Codul penal”⁴⁰⁶.

„În cazul în care, în urma controlului preliminar a cauzei penale, se constată că există vreo încălcare a normelor imperative din Codul de procedură penală sau din probele administrate în cursul urmăririi penale nu rezultă că faptele inculpatului sunt stabilite dincolo de orice dubiu rezonabil, instanța de judecată va respinge cererea de judecare potrivit procedurii simplificate”⁴⁰⁷.

⁴⁰⁴ Decizia Curții Constituționale a RM de inadmisibilitate a sesizării nr.56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 94 alin.(1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal), nr. 47 din 22.05.2018. *Op.cit.*, pct.42.

⁴⁰⁵ *Ibidem*, pct.56.

⁴⁰⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, Cu privire la aplicarea prevederilor art. 364/1 CPP de către instanțele judecătorești nr. 13 din 16.12.2013. *Op.cit.*, Pct. 17.

⁴⁰⁷ *Ibidem*, pct. 18.

În toate cazurile în care va constata neregularități, instanța urmează să respingă cererea.

La examinarea acordului de recunoaștere a vinovăției, instanța de judecată mai întâi verifică dacă acesta a fost încheiat cu respectarea prevederilor legale. În cazul în care acesta nu corespunde, instanța de judecată fixează un termen pentru înlăturarea omisiunilor. După înlăturarea omisiunilor, instanța numește cauza spre judecare.

În ședința de judecată, până la audierea inculpatului, instanța mai întâi verifică dacă inculpatul: 1) înțelege pentru ce infracțiune este învinuit; 2) recunoaște vinovăția; 3) a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției în mod benevol și cu bună știință, în prezența apărătorului; 4) înțelege consecințele acordului de recunoaștere a vinovăției, pedeapsa și susține poziția sa privitor la acordul încheiat. Doar în situația în care inculpatul susține în continuare acordul de recunoaștere a vinovăției, acesta face declarații în instanță despre ceea ce a săvârșit în legătură cu fapta prejudiciabilă ce i se incriminează și atitudinea sa față de probele anexate la dosar.

În cazul în care nu sunt îndeplinite condițiile legale cu privire la toate faptele care au făcut obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției sau dacă instanța de judecată apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat este nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau cu personalitatea inculpatului, instanța, prin încheiere, respinge acordul de recunoaștere a vinovăției și îl restituie procurorului, în vederea continuării urmăririi penale.

La examinarea acordului de cooperare, instanța de judecată va aplica normele prevăzute acordului de recunoaștere a vinovăției. Vor fi urmați exact aceiași pași.

Pe lângă elementele specificate mai sus ca fiind verificate de instanța de judecată în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției, în cadrul procedurii acordului de cooperare, instanța de judecată mai verifică/ constată dacă inculpatul înțelege consecințele neexecutării acordului de cooperare după pronunțarea sentinței de condamnare.

Se observă că acordul judiciar de interes public este o procedură care se aplică exclusiv la etapa de urmărire penală.

Procedura infracțiunilor flagrante, la fel, este specifică etapei de urmărire penală, în instanța de judecată inculpatul urmând să se aprecieze asupra procedurii în care urmează să fie examinată cauza – în procedură sumară sau generală.

Chiar dacă nu sunt prevederi exprese în textele normelor care prevăd aplicarea altor proceduri sumare, acestea se subînțeleg, deoarece sunt aplicabile normele generale, care, în mod firesc, obligă instanțele de a exclude probele. Audierea propriu-zisă a inculpatului diferă de la o procedură la alta.

În procedura prevăzută de art. 364/1 CPP RM, audierea se realizează potrivit regulilor de audiere a martorului. În mod firesc, nu toate normele prevăzute în art. 105 - 110 din CPP RM sunt în mod direct aplicabile procedurii prevăzute din art. 364/1 CPP RM. Totuși, în primul rând, aplicarea procedurii respective implică obligația inculpatului de a depune declarații veridice. Prin urmare, – chiar dacă, poate, și teoretic – declarațiile neveridice ale inculpatului în cadrul propriei cauzei pot duce la răspunderea penală potrivit art. 312 CP.

Așadar, normele aplicabile declarațiilor inculpatului în cadrul procedurii prevăzute de art. 364/1 CPP urmează a fi supuse unui „filtru” de aplicabilitate specială. Probabil, am putea afirma că noțiunea de *martor* este interpretată, în această procedură, în sens autonom.

Mărgineanu Iurie indică: „Chiar dacă Curtea Europeană nu evaluează dacă declarațiile martorului au fost administrate în mod corespunzător, oricum această sarcină de a evalua este de competența instanțelor naționale. Mărturiile depuse într-un proces public și sub jurământ ar trebui să aibă autoritate față de alte declarații ale aceluiași martor, depuse în fața poliției, chiar dacă sunt contradictorii”⁴⁰⁸.

Obiectul declarațiilor inculpatului, în acest caz, pot fi atât circumstanțele prevăzute de art. 96 CPP RM, cât și orice alte circumstanțe, care au importanță pentru cauză. Îndeosebi, în cadrul procedurii respective vor avea importanță declarațiile inculpatului cu referință la circumstanțele atenuante.

La aprecierea declarațiilor, se vor lua în calcul date privind persoana, relațiile cu partea vătămată, precum și alte circumstanțe.

Vor fi inadmisibile declarațiile martorilor bazate pe presupuneri, zvonuri etc. În cazul când martorul și-a modificat declarațiile, este necesar a se constata motivul unei asemenea atitudini.

La aprecierea acestor declarații, evident, în primul rând, instanța urmează să constate coroborarea cu alte probe din dosar și ea nu este eliberată de sarcina nu doar de a aprecia materialul probator, dar și de a-l supune verificării.

La audierea inculpatului, va fi necesar a respecta timpul și durata audierii și prestarea jurământului. După cum menționează Curtea Europeană, „dacă obligațiunea impusă martorului de a depune jurământ și sancțiunile pronunțate în cazul nerespectării acestuia implică anumite măsuri coercitive, acestea din urmă sunt prevăzute pentru a garanta sinceritatea declarațiilor făcute în fața judecătorului, dar nu obligă persoana vizată să depună mărturii. Altfel spus, amenzile impuse dlui

⁴⁰⁸ MĂRGINEANU, I. Declarațiile în procesul penal, ordinea procesuală și tactica de audiere. *Op.cit.*, p. 183-197.

Serves nu au constituit o măsură care să-l determine pe acesta să contribuie la propria incriminare, deoarece acestea au fost aplicate înainte ca un asemenea risc să apară”⁴⁰⁹.

De remarcat, în acest sens, procedura germană, potrivit căreia jurământul se depune după audiere, pentru a asigura posibilitatea martorului, dacă este necesar, de a modifica declarațiile incorecte și chiar false. Aceasta asigură evitarea răspunderii penale. Modificarea neintenționată a textului jurământului nu duce la nulitatea jurământului⁴¹⁰.

La audierea inculpatului în procedura prevăzută de art. 364/1 CPP RM, nu ar fi necesar, în opinia noastră, de a i se aduce la cunoștință obiectul cauzei⁴¹¹. Evident, persoana cunoaște aceste aspecte.

La fel, nu pot fi aplicate prevederile art. 109 alin. (3) CPP RM, care reglementează audierea prealabilă a martorului în fața judecătorului de instrucție, sau aspecte ce țin de audierea cu scop de protecție.

Pe de altă parte, audierea prin aplicarea videoconferinței nu ar putea să nu fie aplicabilă la audierea inculpatului, după regulile martorului. Curtea Europeană a remarcat că, „dacă participarea acuzatului la dezbateri prin intermediul videoconferinței nu este, în sine, contrară Convenției, este necesar ca aplicarea sa, în fiecare caz în parte, să urmărească un scop legitim și că metodele aplicate sunt compatibile cu exigențele respectării dreptului la apărare, așa cum sunt acestea cuprinse în art. 6 din Convenție”⁴¹².

În speța menționată *supra*, Curtea a apreciat că „participarea reclamantului la audierile din apel prin videoconferință a urmărit scopurile legitime din perspectiva Convenției, și anume apărarea ordinii publice, prevenirea criminalității, protecția drepturilor la viață, libertate și siguranță a martorilor și victimelor infracțiunilor, precum și respectarea exigenței „termenului rezonabil” al duratei procedurilor judiciare. Reclamantul a beneficiat de o legătură audio-vizuală cu sala de audieri, ceea ce i-a permis să vadă persoanele care erau prezente și să asculte ceea ce spuneau acestea. El a fost, de asemenea, văzut și auzit de celelalte părți, de judecător și de martori, și a avut posibilitatea de a face declarații către instanță de la locul de deținere. Curtea subliniază, în sfârșit, că avocatul reclamantului a avut dreptul de a fi prezent la locul unde se afla clientul său și de a discuta cu acesta într-un cadru confidențial. Prin urmare, nu a avut loc o încălcare a art. 6 din Convenție”⁴¹³.

⁴⁰⁹ CtEDO, cauza *Serves c. Franței* [online]. Cerere nr. 20225/92, hotărâre din 20.10.1997, par. 59 [citat 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62666>.

⁴¹⁰ Art. 59-64 CPP german.

⁴¹¹ După cum este prevăzut în art. 109 CPP.

⁴¹² CtEDO, cauza *Marcello Viola c. Italiei* [online]. Cerere nr. nr. 45106/04, hotărâre din 05.10.2006, par. 64-77 [citat 18.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-77244>.

⁴¹³ *Ibidem*.

În urma cercetării sociologice realizate în cadrul prezentei teze, s-au constatat unele situații nestandard. Spre exemplu, după cum menționează un judecător, instanța a întâmpinat inadvertențe la audierea inculpatului prin videoconferință, întrucât a fost necesar ca declarațiile inculpatului să fie expediate prin poșta electronică în adresa penitenciarului unde acesta era deținut, acestea să fie printate, semnate de persoana acuzată, iar ulterior să fie transmise în adresa instanței, pentru a fi anexate la dosar. Prin urmare, în acest aspect, sunt necesare intervenții logistice, pentru a asigura corespondența rapidă cu penitenciarele.

În lucrările noastre anterioare⁴¹⁴ am descris și analizat minuțios situația indicată mai sus.

În continuare, considerăm necesar de a aborda două probleme ce țin de declarațiile depuse de inculpat în condițiile art. 364/1 CPP RM și în alte proceduri sumare, din perspectiva fie a utilizării acestora în alte dosare, fie a utilizării în același dosar, în cazul în care, ulterior, după depunerea declarațiilor, s-a renunțat la procedură.

Așadar, în acest aspect, în opinia noastră, apar două probleme fundamentale, care ne interesează, chiar dacă una dintre acestea nu are direct legătură cu prezenta cercetare.

Așadar, după cum am menționat *supra*, în primul rând, ne interesează posibilitatea utilizării declarațiilor depuse de inculpat după regula martorului în alte dosare disjuncte, iar în al doilea rând, interesează admisibilitatea unor asemenea declarații, în cazul în care, după audierea inculpatului, la o altă etapă, instanța va respinge cererea de examinare în materia articolului 364/1 CPP RM și va judeca cauza în baza procedurii generale. Am decis să abordăm problema utilizării probelor în alte dosare, pentru că răspunsul la prima chestiune, în opinia noastră, ne va fi util pentru a găsi răspuns la a doua.

La prima problemă găsim răspuns atât în jurisprudența Curții Europene, cât și a Curții Constituționale.

În speța *Navalnyy și Ofitserov*, „primul reclamant, cel de-al doilea reclamant, împreună cu un terț X, fuseseră acuzați de comiterea unor fraude. Ca urmare a unui acord judiciar, X a fost judecat și condamnat într-un proces separat, în procedură accelerată. Apoi, acesta a compărut în calitate de martor în procesul reclamanților, care s-a încheiat prin condamnarea lor. Curtea a menționat că era incontestabil că toate constatările de fapt și de drept, stabilite în procedurile

⁴¹⁴ **PAVEL-GUZUN, I.** Proba declarațiilor în cauzele penale examinate prin intermediul videoconferinței. In: *Conferința științifico-practică cu participare internațională: „Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală”*, 10-11 decembrie 2020. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, pp.299-309. ISBN 978-9975-158-17-6, CZU 343.14.

PAVEL-GUZUN, I. Unele particularități de audiere a martorilor în procedurile sumare. In: *Conferința Internațională „Criminalistica și contribuția sa la dezvoltarea societății umane” / International Conference „Forensic Science and its Implications in the Development of Human Society” (FOSIDHUS)*, ediția a III-a, 25.05.2024. Iași, Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza Iași”, 2024.

întreprinse împotriva lui X, fuseseră relevante în mod direct pentru cazul reclamanților. În asemenea circumstanțe, trebuiau să existe garanții, care să asigure faptul că măsurile procedurale și deciziile luate în procedurile întreprinse împotriva lui X nu aduc atingere caracterului echitabil al procesului reclamanților, în special, pentru că reclamanții erau excluși, din punct de vedere juridic, de la orice formă de participare în procesul lui X. În acest sens, Curtea a indicat asupra a două garanții. Prima garanție viza instanțele naționale care trebuiau să se abțină de la afirmații ce ar putea avea un efect prejudiciabil asupra procedurilor pendinte. În acest sens, instanța națională care l-a judecat pe X și-a formulat hotărârea de o manieră care nu lăsa niciun dubiu cu privire la identitățile reclamanților sau cu privire la implicarea lor în comiterea infracțiunii și și-a exprimat constatările de fapt și opinia în termeni prejudiciabili. Prin urmare, această garanție nu a fost respectată. A doua garanție se referea la inadmisibilitatea atașării *res judicata* a unor fapte admise într-un caz la care persoanele nu participaseră. În acest sens, s-a constatat că Codul de procedură penală conferea forță de *res judicata* hotărârilor, chiar dacă adoptate în procedură accelerată, și stabilea că circumstanțele constatate într-o hotărâre trebuie acceptate, fără vreo verificare suplimentară. Deși instanța care a judecat cazul reclamanților era obligată să-și bazeze evaluarea exclusiv pe materialele și declarațiile prezentate în cadrul procesului din fața acestuia, Curtea a considerat că riscul adoptării de hotărâri contradictorii fusese un factor care a descurajat judecătorii să afle adevărul și le-a diminuat capacitatea de administrare a justiției, provocând, astfel, daune ireparabile pentru independența, imparțialitatea și posibilitatea lor de a asigura un proces corect. Mai mult, disjungerea cazurilor și condamnarea lui X prin utilizarea unui acord și a procedurii accelerate i-a compromis acestuia calitățile de martor în cazul reclamanților, de vreme ce fusese obligat să repete afirmațiile pe care le făcuse în calitate de acuzat, altfel existând riscul ca hotărârea adoptată în baza acordului pe care îl consimțise să fie anulată. Curtea a observat, în continuare, că problemele de interpretare și de aplicare a dreptului național de către instanțele naționale trecuseră dincolo de o evaluare obișnuită a răspunderii penale individuale a reclamanților sau de constatarea *corpus delicti*. În speță, faptele cărora li s-a atribuit un caracter penal ieșeau din sfera prevederii în baza căreia au fost condamnați reclamanții și nu fuseseră conforme cu scopul vizat. Astfel, legea penală fusese interpretată în mod arbitrar și imprevizibil, în detrimentul reclamanților, conducând la un rezultat al procesului nerezonabil în mod manifest⁴¹⁵.

Sub același aspect s-a pronunțat și Curtea Constituțională, care a menționat că „atunci când unele persoane au ales ca judecarea cauzei să se facă în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, iar altele – nu, instanța de judecată trebuie să disjunga cauza penală, iar numele

⁴¹⁵ CtEDO, cauza *Navalnyy și Ofitserov c. Rusiei* [online]. Cereri nr. 46632/13 și 28671/14, hotărâre din 23.02.2016, par. 102-121 [citată 14.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-161172>.

acestora nu vor fi incluse în sentință. Inclusiv din acest motiv, nu se poate pretinde că este încălcat principiul prezumției nevinovăției în această ipoteză. Mai mult, principiul prezumției nevinovăției nu este încălcat nici în situația în care în cauza penală disjunctă vor fi chemate să dea declarații persoanele care au fost judecate în procedura simplificată. Declarațiile acestor persoane nu pot avea valoare probantă prestabilită, acestea trebuind apreciate în coroborare cu alte probe”. Cu privire la respectarea dreptului la apărare, Curtea a menționat că persoanele care au solicitat judecarea cauzei în baza procedurii simplificate beneficiază de acest drept în continuare, cu anumite excepții. Curtea a făcut referință la jurisprudența Curții Europene potrivit căreia atunci când este înaintată o acuzație penală împotriva inculpatului printr-o procedură prescurtată sau accelerată, acest fapt presupune renunțarea la o serie de drepturi procedurale⁴¹⁶.

Așadar, în mod direct, probele obținute ca urmare a audierii inculpatului în procedura prevăzută la art. 364/1 CPP RM nu poate fi direct dată citirii în alte proceduri după regulile *res judicata*. De fiecare dată instanța urmează să audieze în calitate de martor persoana care a depus declarații în această procedură sumară, asigurând posibilitatea inculpatului din dosarul disjunct de a pune întrebări direct.

Problema a doua vizează, după cum am menționat *supra*, valoarea probantă a declarațiilor inculpatului depuse în temeiul art. 364/1 CPP RM, în cazul în care, ulterior, după depunerea acestora după regula audierii martorului, instanța a decis, din varii motive, trecerea la procedura generală. Această problemă nu a fost abordată în hotărârea plenului și nici în doctrina juridică studiată.

În opinia noastră, soluția la această problemă, la fel, poate să fie găsită utilizând raționamentele Curții Europene și ale Curții Constituționale, care însă solicită a fi dezvoltate.

În prealabil, este necesar a menționa că, în urma analizei hotărârilor judecătorești, au fost constatate cazuri în care, după audierea inculpatului în cadrul procedurii prevăzute de art. 364/1 CPP RM, instanța a renunțat la această procedură. Spre exemplu: „Examinând în ședință de judecată publică, în limba de stat, în procedură generală, cauza penală nr. 12-1-39362-03072019 privind învinuirea lui ȘV, prin sentința din 02.09.2020, instanța de judecată a reținut, printre altele, următoarea circumstanță care a afectat grav și iremediabil examinarea cauzei penale: participarea avocatului IS în calitate de apărător al inculpatului în cauza respectivă a afectat dreptul la apărare a inculpatului ȘV, fapt care a fost luat în considerație la emiterea încheierii din 27 mai 2020

⁴¹⁶ Decizia Curții Constituționale a RM De inadmisibilitate a sesizării nr.48g/2018 privind Excepția de neconstituționalitate a articolului 364¹ din Codul de procedură penală (judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală), nr. 40 din 08.05.2018 [online]. Pct. 40 [cit. 12.12.2023]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d40201848g2018rou29fd4.pdf>.

(reluarea examinării în fond a cauzei penale și examinarea acesteia în procedură generală, după acceptarea cererii inculpatului de examinare a cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală). În esență, este vorba despre faptul că, la ședința preliminară, inculpatul a fost asistat de un avocat care a fost și ofițer de urmărire penală pe aceeași cauză și care nu a anunțat incompatibilitatea. Ulterior, inculpatul a renunțat la acesta și a venit cu un alt avocat. S-a motivat încheierea că acordul inculpatului la examinarea cererii sale în baza art. 364/1 CPP RM a fost viciat⁴¹⁷.

Un alt exemplu, la fel de interesant, derivă din speța de mai jos: „La data de 27.06.2022, examinând în ședință de judecată publică, în limba de stat, în procedură generală, cauza penală nr. 12-1-32068-30052019 de învinuire a lui AI, prin sentință, instanța a constatat că în ședința de judecată inculpata a depus o cerere de examinare a cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală. Instanța a acceptat cererea și a purces la audierea inculpatei potrivit regulilor de audiere a martorilor. La una din ședințe, s-a finalizat faza dezbaterilor judiciare, s-a audiat ultimul cuvânt al inculpatei și s-au amânat deliberarea și pronunțarea sentinței în cauza penală. În consecință, prin încheierea din 01.12.2020, având în vedere faptul că, în cursul deliberării, instanța a constatat o circumstanță ce necesita concretizare pentru justa soluționare a cauzei, întrucât aceste circumstanțe exclud aplicabilitatea în speță a dispozițiilor art. 364/1 CPP, instanța de judecată a considerat necesar de a relua judecarea cauzei penale de învinuire a lui AI în săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 191 alin. (5) Cod Penal al Republicii Moldova, potrivit procedurii generale⁴¹⁸”.

Un alt exemplu ilustrează motivația instanței de a renunța la procedura specială: „Prin sentința din 13.07.2022 în cauza penală nr. 1-20162594-15-1-24122020, Judecătoria Cahul a încetat procesul penal privindu-l pe D.A., adus numitului în baza art. 152 alin. (1) CP al RM, în legătură cu retragerea plângerii de către partea vătămată R.I. S-a încetat procesul penal privindu-l pe D.A. de săvârșirea infracțiunii prevăzute de 287 alin. (1) Cod penal, pe motiv că fapta constituie o contravenție prevăzută la art. 354 Codul contravențional. În temeiul art. 30 alin. (2), art.441 alin (1), lit. b) Cod contravențional al Republicii Moldova, s-a încetat procesul contravențional, pe motivul intervenirii termenului de prescripție a tragerii la răspundere contravențională.

Declarațiile inculpatului din ședința de judecată, declarațiile părții vătămate, declarațiile martorilor, procesele-verbale de confruntare, procesul-verbal de sesizare despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea infracțiunii, informația telefonică, procesul-verbal de cercetare la fața

⁴¹⁷ Dosarul nr. 12-1-39362-03072019 [online], [citat 22.09.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fa1e325e-bd5c-43f6-b5a9-795742bb7a9a.

⁴¹⁸ Dosarul nr. 12-1-32068-30052019 [online], [citat 22.09.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d69238d6-11a3-4851-94ac-75c9bad86539.

locului, raportul de constatare, fiind analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpatului în comiterea faptelor.

Se reține că, în pofida faptului că inculpatul a depus cerere de examinare a cauzei în baza art. 364/1 CPP RM, întrucât a recunoscut în totalitate vina în comiterea infracțiunii, instanța de judecată a recalificat faptele inculpatului. Inculpatul a recunoscut faptele specificate în actul de acuzare, însă calificarea acestora nu a fost corectă.

Se reține că inculpatului i-au fost incriminate comiterea infracțiunilor prevăzute de art. 287 alin. (1) Cod penal: acțiuni intenționate care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanei, precum și acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-o obrăznicie deosebită, și de art. 152 alin. (1) Cod penal: acțiuni privind vătămarea intenționată medie a integrității corporale, care nu este periculoasă pentru viață și nu a provocat urmările prevăzute la art.151, dar care a fost urmată de dereglarea îndelungată a sănătății.

„Instanța consideră că, în speța judecată, nu este posibil concursul dintre infracțiunea prevăzută de art. 152 alin. (1) Cod penal și infracțiunea prevăzută de art. 287 alin. (1) Cod penal, deoarece violența enunțată reprezintă aceeași faptă și urmează a fi încadrate conform unuia din alineatele art. 152 Cod penal și art. 354 Codul contravențional, contrar faptului că cauza penală a fost examinată în procedură simplificată, în baza cererii inculpatului, potrivit căreia recunoaște acțiunile din rechizitoriu și încadrarea juridică a faptelor, or, conform art. 364/1 alin. (1) și (7) Cod de procedură penală, inculpatul poate recunoaște doar săvârșirea faptelor indicate în rechizitoriu, instanța urmând să aplice totuși dispozițiile art. 382–398 Cod de procedură penală în mod corespunzător, iar conform jurisprudenței CtEDO, admiterea de către inculpat a circumstanțelor pe care s-a bazat condamnarea sa, adică acceptarea unei proceduri simplificate, nu include și calificarea lor în baza legii penale (hotărârea CtEDO din 25.07.2017, *Rostovțev c. Ucrainei*)”⁴¹⁹.

La fel, în cadrul analizei empirice, au fost constatate cazuri în care înseși declarațiile inculpatului au determinat reluarea cercetării judecătorești și trecerea la procedura generală. Astfel: „Inculpatul S-BV, care, prin sentința din 19.09.2019 în cauza penală nr. 12-1-12043-04032019, de către Judecătoria Chișinău a fost condamnat la 16 ani închisoare cu executare în penitenciar închis pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. j) CP RM, inițial, a depus cerere de examinare a cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, cerere care a fost admisă de către instanță. Prin încheierea din 27.05.2019, instanța a dispus reluarea judecării cauzei penale în care S-BVeste inculpat potrivit procedurii generale, întrucât

⁴¹⁹ Dosarul nr. 1-20162594-15-1-24122020 [online], [citat 22.09.2022]. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3377af96-b9b3-4f9b-95eb-c91dcf245e95 .

inculpatul a făcut declarații referitoare la circumstanțe factice, care, în mod vădit, diferă de circumstanțele factice specificate în rechizitoriu”⁴²⁰.

În cadrul următoarei spețe, au fost analizate mai multe declarații, dar și alte probe: „Prin sentința din 29.08.2022 în cauza penală nr. 1-21136272-18-1-14092021, examinată în procedură sumară, CB, de către Judecătoria Căușeni, a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 186 alin. (2) lit. c), d) CP, fiindu-i stabilită pedeapsa sub formă de închisoare pe un termen de 1 an cu ispășirea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis. Conform art. 90 alin. (1) Codul Penal, s-a suspendat condiționat executarea pedepsei sub formă de închisoare stabilită lui CB pe un termen de probă de 1 (un) an, cu obligarea în interiorul termenului de probă: să nu-și schimbe domiciliul și/sau reședința fără consimțământul Biroului de probațiune de la locul de trai. Conform art. 107 Codul Penal, s-a liberat CB de la executarea pedepsei aplicate sub formă de închisoare, în temeiul Legii nr. 243 din 24.12.2021 privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova. Declarațiile inculpatului din ședința de judecată, declarațiile părții vătămate, proces-verbal de cercetare la fața locului, fiind analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpatului în comiterea faptei”⁴²¹.

Așadar, după cum observăm, motivele din care judecătorii decid renunțarea la procedura sumară și trecerea la procedura generală sunt diverse.

În acest aspect, reiterăm că, în opinia noastră, în asemenea cazuri, declarațiile persoanei depuse anterior nu pot fi utilizate în procedura generală. Aceasta înseamnă că, odată cu trecerea la procedura generală, persoana urmează a fi audiată după regulile audierii inculpatului, cu garanțiile respective, inclusiv cu respectarea dreptului la tăcere.

La fel, considerăm că instanța de judecată nu poate trece la procedura generală, în cazul în care consideră că calificarea dată în rechizitoriu este una mai blândă decât calificarea care derivă în urma analizei probelor. Aceasta ar contraveni prevederilor art. 325 CPP.

Prin urmare, în opinia noastră, este necesară o garanție prin care probele obținute din declarația inculpatului de recunoaștere a faptei să nu fie admisibile, în cazul în care instanța, ulterior declarației, a respins cererea de aplicare a procedurii prevăzute în art. 364/1 CPP RM. La fel, instanțele nu sunt în drept de a trece la procedura generală, dacă consideră că în rechizitoriu este dată o încadrare juridică mai blândă decât cea care derivă din probele examinate.

O situație similară se observă în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției.

⁴²⁰ Dosarul nr. 12-1-12043-04032019 [online], [citată 22.09.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/806075c1-b247-42e0-b522-c297aac1add.

⁴²¹ Dosarul nr. 1-21136272-18-1-14092021 [online], [citată 22.09.2022]. Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/099e7ae7-b22a-40a5-b98f-217fe2da9dd9.

Chiar dacă acordul de recunoaștere a vinovăției, la fel, poate fi încheiat, potrivit art. 504 CPP, după punerea sub învinuire până la începerea cercetării judecătorești, nu se exclude ca, după acceptarea acordului, instanța să constate că a fost încheiat cu anumite erori și să renunțe la acesta, deoarece, potrivit unei hotărâri ale Plenului CSJ, „încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției se admite doar cu condiția că vinovăția învinuitului, inculpatului în săvârșirea infracțiunii respective este dovedită prin probe pertinente, concludente și utile, administrate în conformitate cu legislația procesuală penală”⁴²².

Acesta ar însemna că, dacă în cadrul cercetării judecătorești sumare, instanța va considera că acordul de recunoaștere a vinovăției a fost încheiat, dar vinovăția nu a fost stabilită, instanța va avea dreptul să renunțe la procedura sumară.

Chiar dacă în cadrul cercetării empirice a hotărârilor judecătorești nu au fost întâlnite asemenea cazuri, aceasta se datorează, mai degrabă, numărului redus de dosare care s-au încheiat cu aplicarea acordului. Suntem convinși că, după modificările produse prin Legea nr. 83⁴²³, numărul cauzelor se va majora și asemenea situații vor fi inevitabile pentru practica judecătorească.

Așadar, recomandarea menționată *supra* este acceptabilă, în opinia noastră, și în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției.

Observăm o situație similară și în cadrul acordului de cooperare, cu anumite particularități specifice. În acest caz, discuția se duce în jurul probelor care vor fi utilizate împotriva altei persoane. Potrivit art. 509⁶ CPP RM: „Acordul de cooperare se revocă în cazul în care:

- a) învinuitul nu a îndeplinit condițiile acceptate și stabilite în acordul de cooperare;
- b) învinuitul a prezentat cu bună-știință informații false, incomplete cu privire la faptele descrise în acordul de cooperare;
- c) informația prezentată de către învinuit nu s-a confirmat în cadrul urmăririi penale;
- d) învinuitul a săvârșit o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă după semnarea acordului de cooperare”.

Legislatorul a ezitat să indice care va fi soarta probelor obținute până la revocarea acordului. În acest sens, raționamentul, în opinia noastră, urmează a fi același. Probele nu pot fi admise în procesul inițiat în privința unei persoane, dacă acordul de cooperare cu persoana care

⁴²² Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, nr. 6 din 24.12.2010 [online]. Par. 1-3 [citată 12.12.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=28 .

⁴²³ Legea nr. 83 din 14.04.2023 pentru modificarea unor acte normative (Monitorul Oficial Nr. 154 art. 240) [online], [citată 20.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro .

declară a fost revocat. Se pare că în procedurile privind infracțiunile flagrante asemenea situații nu ar putea apărea.

3.4 Concluzii la capitolul 3

În concluzie, constatăm că, în cadrul aplicării unor proceduri sumare, declarațiile de recunoaștere a faptei sunt nu doar un mijloc de probă, dar constituie și o condiție de acceptare a procedurii. Astfel, pe bună dreptate, aceste declarații capătă statutul de probe determinante.

La fel, în procedurile sumare, declarația de recunoaștere a faptei este nu doar importantă ca mijloc de probă, dar și obligatorie, fiind o condiție procedurală. Declarația inculpatului este o probă determinantă în majoritatea procedurilor sumare, aceasta reprezentând o importanță într-atât de înaltă, încât poate determina soluția pronunțată într-o cauză penală concretă.

În cadrul procedurilor sumare judecătorul nu se poate limita doar la declarația inculpatului pentru a decide referitor la sentința de condamnare. Misiunea acestuia este de a analiza întregul material probator.

În unele proceduri sumare, persoana acuzată este audiată după regulile martorului (art. 364/1 CPP). În acest sens, normele aplicabile declarațiilor inculpatului în cadrul procedurii prevăzute de art. 364/1 CPP urmează a fi supuse unui „filtru” de aplicabilitate specială.

La aprecierea acestor declarații, evident, că, în primul rând, instanța urmează să constate coroborarea cu alte probe din dosar și ea nu este eliberată de sarcina nu doar de a aprecia materialul probator, dar și de a-l supune verificării.

La problemele apărute în practică, s-a constatat că declarațiile persoanelor acuzate nu au valoare probantă prestabilită, acestea trebuind apreciate în coroborare cu alte probe.

La fel, s-a constatat că declarațiile persoanei, depuse anterior după regula audierii martorului, nu pot fi utilizate în procedura generală (procedură reluată din varii motive). Odată cu trecerea la procedura generală, persoana urmează a fi audiată după regulile audierii inculpatului, cu garanțiile respective, inclusiv cu respectarea dreptului la tăcere.

În urma analizei, se conturează necesitatea unei garanții pentru a asigura ca probele obținute din declarația inculpatului de recunoaștere a faptei să nu fie admisibile în cazul în care instanța respinge cererea de aplicare a procedurii prevăzute în art. 364/1 CPP RM. Această regulă este aplicabilă și pentru acordul de recunoaștere a vinovăției. În acest sens, considerăm necesară modificarea art. art. 364/1, 509 CPP RM, despre care se va menționa în recomandările generale.

La fel, instanțele nu sunt în drept de a trece la procedura generală, dacă consideră că în rechizitoriu este dată o încadrare juridică mai blândă, decât cea care derivă din probele examinate. Aceasta ar contraveni prevederilor art. 325 CPP.

4. CORAPORTUL DINTRE PROBA DETERMINANTĂ ȘI ALTE PROBE ÎN CADRUL PROCEDURILOR SUMARE

4.1 Declarațiile părții vătămate și ale martorului ca mijloc de probă în cadrul procedurilor sumare

După analiza declarațiilor persoanei acuzate și demonstrarea particularităților acestor mijloace de probă în cadrul procedurilor sumare, ne punem ca scop de a încerca să analizăm utilizarea altor mijloace de probă în cadrul acestor proceduri, analiza pornind de la perspectivele practice și tinderea spre respectarea principiului economiei judiciare.

Așadar, în prezentul subcapitol vom încerca să apreciem impactul declarațiilor părții vătămate și ale martorului în cadrul unor așa genuri de proceduri.

Unii autori⁴²⁴ au atribuit probei testimoniale în procesul penal „caracterul de probă firească, inevitabilă, de instrument necesar în cunoașterea împrejurărilor săvârșirii infracțiunilor, datorită considerentului că nu există cauză penală la a cărei soluționare să nu-și aducă o contribuție esențială declarațiile martorilor”.

„Declarațiile martorului reprezintă unul dintre cele mai vechi și mai răspândite mijloace de probă, care au apărut și s-au transmis încă din antichitate, păstrându-și până astăzi valoarea probantă”⁴²⁵.

S-a arătat că „încă în Grecia Antică, în perioada Atenei democratice, Aristotel menționează cinci feluri de probe: legile, declarațiile martorului, recunoașterea, tortura și jurământul”⁴²⁶.

„În știința dreptului procesual penal, martorii sunt incluși în grupul de persoane care sunt antrenate în proces, pentru a acorda ajutor organelor de stat (persoanelor cu funcții de răspundere) la îndeplinirea unor sarcini ale procedurii penale și cetățenilor în apărarea drepturilor lor”⁴²⁷.

„Martorii mai sunt numiți și alți subiecți care participă în procesul penal, în scopul îndeplinirii sarcinilor acestuia”⁴²⁸.

⁴²⁴ CIOPRAGA, I. *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal*. Iași: Editura Junimea, 1979. p.10.

⁴²⁵ SAVA, A. *Aprecierea probelor în procesul penal*. Iași: Junimea, 2002. p.109.

⁴²⁶ ЧЕЛЬЦОВ, М. Б. *Курс уголовного права*. Санкт Петербург, 1995. с.102.

⁴²⁷ ЛУПИНСКАЯ, П. А. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Москва, 1997. с.49.

⁴²⁸ ГУЦЕНКО, К. Ф. *Уголовный процесс*. Москва, 1997. с.72.

Potrivit părerii autorului român Ion Neagu, „martorii sunt denumiți „ochii și urechile justiției”, tocmai pentru a sublinia importanța acestora și a declarațiilor lor în procesul penal”⁴²⁹.

Normele procesual penale (art. 90 CPP RM) arată că „martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de prezentul cod, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoane care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză”.

Totodată, Codul de Procedură Civilă specifică, în art. 132 alin. (1), că „martor poate fi orice persoană care nu are interes în proces și căreia îi sunt cunoscute, direct sau indirect, fapte referitoare la pricină. Depozițiile martorului nu pot fi considerate probă, dacă el nu a cunoscut personal faptele”.

În fine, Codul Contravențional prevede, în art. 388 alin. (1), că „este martor persoana citată în această calitate de către autoritatea competentă, care are cunoștință despre vreo faptă sau împrejurare de natură să servească aflării adevărului în procesul contravențional”.

În conformitate cu art. 78 CPP al României, „martorul este persoana care, având cunoștințe despre vreo faptă sau împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal, este ascultată de organele judiciare în această calitate”.

În studiul realizat de Ceaglic Tatiana este indicat că „realizând definiția specificată, este clar că martor poate fi orice persoană care satisface cerințele enunțate în cadrul normativ expus: 1. Persoane tinere (copii) și în etate; 2. Persoane cu necesități speciale (dizabilități fizice, surdo-muți, afecțiuni psihice); 3. Persoane care se află în țară sau în alte state; 4. Persoane care se află relativ aproape și departe (în limitele Republicii Moldova) de instanța în care urmează să facă declarații; 5. Persoane care sunt deținute; 6. Persoane care cunosc limba de stat și care nu o cunosc; 7. Persoanele care dispun de protecția de stat a martorilor și persoane care nu dispun de o astfel de protecție; 8. Persoane care dispun de abilități minime sau chiar avansate, necesare pentru utilizarea calculatorului, și persoane care nu dispun defel de astfel de abilități. Această specificare permite a identifica situațiile specifice în care tehnologiile moderne sunt de real ajutor și pot oferi nu doar reducerea resurselor manageriale necesare realizării audierii – atât de partea instanței, cât și a martorului –, dar pot majora gradul de satisfacție a martorului privind realizarea obligației sale pozitive de a depune declarații cu minim efort pentru aceasta, sporirea încrederii în sistemul judiciar”⁴³⁰.

⁴²⁹ NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. Op.cit., p.423.

⁴³⁰ CIAGLIC, T. Studiu privind examinarea oportunității utilizării mijloacelor tehnice moderne în procesul de a audiere a martorilor elaborat în scopul implementării acțiunii 2.5.3.5 din Strategia de Reformă a Sectorului Justiției

Primul din principiile dezvoltate de CtEDO în materia art. 6 se referă la noțiunea autonomă dată de aceasta termenului *martor* și a obligațiilor pozitive care rezultă din aceasta în seama statelor.

Al doilea principiu este modul de colectare a declarațiilor unor martori interesați și ponderea care urmează a fi dată unor astfel de declarații la emiterea unor sentințe.

În cauza *Tarău împotriva României*⁴³¹, Curtea Europeană a indicat că „admisibilitatea probelor ține, în primul rând, de regulile de drept intern și că, în principiu, instanțelor naționale le revine obligația de a aprecia elementele adunate de ele. Cerințele paragrafului 3 al art. 6 reprezintă aspecte particulare ale dreptului la un proces echitabil, garantat de paragraful 1 al acestui articol. Probele trebuie, în principiu, să fie prezentate în fața acuzatului în ședință publică, în vederea unei dezbateri contradictorii. Acest principiu comportă excepții, însă acestea nu se pot accepta decât sub rezerva drepturilor apărării. Ca regulă generală, paragrafele 1 și 3 lit. d) ale art. 6 prevăd acordarea în favoarea acuzatului a unei ocazii adecvate și suficiente de a contesta o mărturie a acuzării și de a interoga autorul acesteia, în momentul depoziției sau mai târziu. Curtea a mai indicat că, în anumite circumstanțe, poate fi necesar ca autoritățile judiciare să recurgă la depoziții ce datează din faza de urmărire penală. Dacă acuzatul a avut o ocazie adecvată și suficientă de a contesta aceste depoziții, în momentul în care au fost făcute sau ulterior, utilizarea lor nu contravine în sine art. 6 paragrafele 1 și 3 lit. d)”.

Noțiunea de *martor* are un sens autonom în sistemul Convenției, indiferent de încadrările juridice din dreptul național⁴³².

Potrivit *Ghidului* privind art. 6 din Convenție, „în situația în care o depoziție poate întemeia într-o măsură considerabilă condamnarea inculpatului, aceasta constituie o mărturie în sprijinul acuzării și i se aplică garanțiile prevăzute la art. 6 § 1 și § 3 lit. d) din Convenție (*Kaste și Mathisen împotriva Norvegiei*⁴³³; *Lucà împotriva Italiei*⁴³⁴). Noțiunea include coinculpații (a se vedea, de

[online]. Beneficiar: Departamentul de Administrare Judecătorească. 48 pagini, p.7 [cit 10.03.2024]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/studii_srsj/Studiu.pdf.

⁴³¹ CtEDO, cauza *Tarău c. României* [online]. Cererea nr. 3.584/02, hotărârea din 24.02.2009, par.69-71 [cit 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122523>.

⁴³² CtEDO, cauza *Damir Sibgatullin împotriva Rusiei* [online]. Cerere nr. 32165/02, hotărâre din 23.04.2009, par. 45 [cit 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92316>.

CtEDO, cauza *S.N. împotriva Suediei* [online]. Cerere nr. 34209/96, hotărâre din 02.07.2002, par.45 [cit 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60564>.

⁴³³ CtEDO, cauza *Kaste și Mathisen c. Norvegiei* [online]. Cererile nr. 18885/04, 21166/04, hotărâre din 09.11.2006, par. 53 [cit 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77959>.

⁴³⁴ CtEDO, cauza *Lucà c. Italiei* [online]. Cerere nr. 33354/96, hotărâre din 27.02.2001, par. 41 [cit 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59222>.

exemplu, *Trofimov c. Rusiei*⁴³⁵), victimele (*Vladimir Romanov c. Rusiei*⁴³⁶) și experții (*Doorson c. Țărilor de Jos*⁴³⁷)⁴³⁸.

În articolul al cărui autori sunt Dolea Igor și Caraman Valeria, s-au scos în evidență particularitățile noțiunii de *martor* din perspectiva Curții Europene⁴³⁹. Curtea Europeană, în diferite hotărâri, a dat definiția noțiunii de *martor*, arătând că, „din moment ce o declarație, fie că este făcută de un martor în sensul expres al cuvântului, fie că este făcută de un coinceput, este susceptibilă să fundamenteze, în mod substanțial, condamnarea acuzatului, ea constituie o mărturie în acuzare⁴⁴⁰.

- Curtea Europeană a inclus în noțiunea de *martor* și partea civilă, pornind de la dreptul acuzatului într-un proces echitabil de a contesta declarațiile acesteia⁴⁴¹.

- În calitate de *martor*, în sensul art. 6 par. (3) lit. d) al Convenției, a fost recunoscut și expertul, în ipoteza în care, într-o acțiune publică, el se apropie de poziția juridică a unui martor în acuzare⁴⁴².

- În mod similar, pornind de la necesitatea protecției martorilor vulnerabili și a victimelor, Curtea a arătat că, deși art. 6 CEDO nu impune expres protecția victimelor și a martorilor, interesele lor, îndeosebi viața, libertatea și siguranța trebuie luate în considerare, statele fiind, consecutiv, impuse să protejeze aceste interese⁴⁴³.

- Se mai reține că Curtea utilizează termenul de *martor anonim*, care desemnează persoanele audiate cu protejarea identității lor sau prin includerea acestora în programele speciale de protecție și care au dat declarații cu privire la faptele de săvârșirea cărora este acuzată persoana⁴⁴⁴. Curtea a subliniat că folosirea martorilor anonimi nu este incompatibilă cu prevederile Convenției.

⁴³⁵ CtEDO, cauza *Trofimov c. Rusiei* [online]. Cerere nr. 1111/02, hotărâre din 04.12.2008, par. 37 [citată 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90026>.

⁴³⁶ CtEDO, cauza *Vladimir Romanov c. Rusiei* [online]. Cerere nr. 1111/02, hotărâre din 04.12.2008, par. 97 [citată 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90026>.

⁴³⁷ CtEDO, cauza *Doorson c. Țărilor de Jos* [online]. Cerere nr. 20524/92, hotărâre din 26.06.1996, par. 81-82 [citată 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57972>.

⁴³⁸ Ghid privind art. 6 din Convenție, dreptul la un proces echitabil (*latura penală*) [online]. Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2014. 68 pagini, p. 51 [citată 07.03.2024]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_6_criminal_ROM.

⁴³⁹ DOLEA, I., CARAMAN, V. Particularități privind admisibilitatea declarațiilor martorilor absenți la judecarea cauzei penale. *Op.cit.*, p.15.

⁴⁴⁰ CtEDO, cauza *Allan c. Regatului Unit* [online]. Cerere nr. 48539/99, hotărâre din 05.11.2002, par.42 [citată 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60713>.

⁴⁴¹ CtEDO, cauza *Bricmont c. Belgiei* [online]. Cerere nr. 10857/84, hotărâre 07.07.1989, par.89 [citată 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57611>.

⁴⁴² CtEDO, cauza *Bonisch c. Austriei* [online]. Cerere nr. 8658/79, hotărârea din 02.06.1986, par.32 [citată 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62000>.

⁴⁴³ CtEDO, cauza *Doorson c. Țărilor de Jos* [online]. Cerere nr. 20524/92, hotărâre din 26.06.1996, par. 81-82 [citată 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57972>.

⁴⁴⁴ PREDESCU, O., UDROIU, M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului și dreptul procesual penal*. București:

- Noțiunea de *martor*, în accepțiunea Curții, înglobează în sine și coacuzatii, victimele infracțiunilor, martorii experți și ofițerii de poliție. Astfel, în măsura în care declarațiile depuse de o persoană ating nivelul necesar, pentru a constitui baza unei eventuale condamnări, acestea devin mijloace de probă întru susținerea acușării⁴⁴⁵.

CtEDO a indicat că noțiunea de *martor* are un înțeles aparte în sistemul Convenției, indiferent de calificarea sa în norma națională⁴⁴⁶. S-a arătat că, din moment ce o depoziție, fie că ea este făcută de un martor *stricto sensu* sau de către o altă persoană (inclusiv un coacuzat), este susceptibilă să fundamenteze, în mod substanțial, acușarea celui trimis în judecată, ea constituie o „mărturie în acușare”, fiindu-i aplicabile garanțiile prevăzute de art. 6 paragrafele 1 și 3 lit. d) din Convenție.

Mai mult, în *cauza Kaste și Mathisen vs Norvegia*⁴⁴⁷, Curtea a menționat că „președintele ședinței juca rolul unui filtru între acuzatul C și martorul D (care a fost coacuzat împreună cu C pe aceleași fapte și, inițial, la urmărirea penală, a făcut declarații împotriva lui D, dar în ședință de judecată refuzase să fie audiat). Curtea a apreciat că, în această situație, inculpatul nu a avut o ocazie reală de a contesta declarațiile lui D. Curtea a indicat că nu este convinsă că posibilitatea inculpatului de a-l interoga direct pe D. n-ar fi putut să se concilieze cu dreptul ultimului de a nu răspunde la întrebările ce riscau să-l compromită”.

Pentru a decide dacă un proces a fost echitabil, CtEDO evaluează procedura în ansamblu, inclusiv maniera în care elementele de probă au fost culese⁴⁴⁸. Curtea reamintește că utilizarea unor declarații făcute de martori în schimbul unei imunități sau altor avantaje, poate compromite echitatea procedurii duse contra acuzatului și poate să ridice chestiuni delicate, în măsura în care, prin însăși natura lor, astfel de declarații pot fi manipulate și pot fi făcute doar cu scopul de a obține avantajele oferite în schimb, sau cu titlu de răzbunare personală. Astfel, riscul ca o persoană să poată fi acușată și judecată în baza unor alegații neverificate, care nu sunt neapărat dezinteresate, nu urmează a fi subestimat.

„Pentru dobândirea calității procesuale de martor, potrivit reglementării din Codul de procedură penală, se cer întrunite anumite condiții: să existe un proces penal în curs de desfășurare,

C.H. Beck, 2007. p.455. citat după: DOLEA, I., CARAMAN, V. Particularități privind admisibilitatea declarațiilor martorilor absenți la judecarea cauzei penale. Op.cit., p.15.

⁴⁴⁵ DOLEA, I., CARAMAN, V. Particularități privind admisibilitatea declarațiilor martorilor absenți la judecarea cauzei penale. Op.cit., p.15.

⁴⁴⁶ CtEDO, cauza *Damir Sibgatullin c. Rusiei* [online]. Cerere nr. 32165/02, hotărâre din 23.04.2009, par. 45 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92316>.

⁴⁴⁷ CtEDO, cauza *Kaste și Mathisen c. Norvegiei* [online]. Cererile nr. 18885/04 și 21166/04, hotărârea din 09.11.2006, par. 51, 52 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77959>.

⁴⁴⁸ CtEDO, cauza *Habran și Dalem c. Belgiei* [online]. Cererile nr. 43000/11 și 49380/11, hotărâre din 17.01.2017, par. 96-100 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-170384>.

să existe o persoană fizică deținătoare a unor informații despre faptele și circumstanțele care se referă la cauză, această persoană să fie chemată pentru audiere de către organul care desfășoară procesul penal”⁴⁴⁹.

„Audierea unei persoane în calitate de martor, care are cunoștință despre o anumită faptă sau împrejurare, aflarea unei informații obținute prin mărturie au ca scop aflarea adevărului. A afla adevărul în cauza penală înseamnă a realiza o concordanță deplină între situația, așa cum s-a petrecut aceasta în materialitatea ei, și concluziile la care a ajuns organul judiciar cu privire la împrejurările respective. Aflarea adevărului reprezintă un principiu fundamental care a dus la instaurarea unui sistem de garanții ce guvernează legea procesual penală”⁴⁵⁰.

Declarațiile martorilor contribuie direct la aflarea adevărului și deci la soluționarea procesului penal, în măsura în care relevă elementele de fapt ce pot servi ca probă pentru constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, pentru identificarea persoanei care a săvârșit-o sau pentru recunoașterea unor împrejurări esențiale cauzei. Declarațiile acestora îndeplinesc această funcție fie prin ele însele, când nu există alte mijloace de probă, fie prin coroborarea cu alte mijloace de probă, în situația când există. La audierea martorilor sunt constatate și datele necesare pentru aprecierea declarațiilor, date privind persoana martorului, relațiile cu bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea vătămată, relațiile cu alți martori, cât și alte circumstanțe”⁴⁵¹.

„În calitate de martor poate fi audiată orice persoană care deține o informație privind circumstanțele cauzei urmărite sau judecate, cu excepția persoanelor care nu pot fi audiate ca martori potrivit alin. (3) al art. 90 CPP RM”⁴⁵².

Potrivit autorilor manualului *Drept procesual penal*, „o deosebită importanță la aprecierea declarațiilor martorului o are cunoașterea aspectului psihologic de formare a declarațiilor. Procesul de formare a declarațiilor martorului trece prin câteva etape: recepționarea, memorizarea și reproducerea. Momentul inițial în procesul de formare a mărturiei este evenimentul judiciar care are loc indiferent de voința viitorului martor. Audierea martorului se efectuează în urma citării. Citarea martorului se realizează după regula generală de citare, prevăzută de art. 235-242 din CPP RM. În cazul neprezentării, persoana poate fi adusă silit”⁴⁵³.

⁴⁴⁹ VÎZDOAGĂ, T., CEACHIR, A. Probleme și soluții în realizarea dreptului apărătorului de a administra proba cu martori. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr.3 (50) 2019. p.9-13. CZU 340, ISSN 1857-2405.

⁴⁵⁰ BUGUȚA, E. Istoricul apariției și dezvoltării declarațiilor martorilor ca mijloace de probă în cauzele penale. In: *Avocatul poporului (Revistă științifico-practică și informativă de drept)* nr. 1-3 (44), 2013. p.8-11. ISSN 1810-7141.

⁴⁵¹ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.288-295.

⁴⁵² *Ibidem*.

⁴⁵³ *Ibidem*.

Se reține că o procedură deosebit de importantă la audierea martorului este explicarea drepturilor acestuia și conștientizarea lor.

Legea procesual penală prevede instituția „audierea martorilor de către judecătorul de instrucție, la solicitarea procurorului și a apărării”, menită a asigura suficiența probelor în cazuri excepționale – art. 109 alin. (3) CPP RM. Această instituție este utilizată în cazul în care sunt motive întemeiate (de ex., martorul e plecat peste hotare, boală gravă). Judecătorul de instrucție determină suficiența motivelor.

Potrivit autorilor Tudor Osoianu și Orîndaș Victor, „declarațiile martorului trebuie să fie fundamentate de izvoare sigure. Nu pot servi ca probă datele de fapt, comunicate de martor, dacă el nu poate arăta sursa informațiilor sale. Ele au importanță probantă, numai în cazul când sunt concrete. Comunicările imprecise nu pot fi puse la baza învinuirii. Prezența și depunerea declarațiilor veridice de către martori este garantată, într-o anumită măsură, prin art. 312, 313 din CP RM, care prevede răspunderea penală a martorilor pentru refuzul de a face declarații sau pentru declarații falsificate cu intenție. Evident, dovedirea refuzului de a face declarații, în condițiile legislației procesual-penale în vigoare, este o chestiune extrem de dificilă, deoarece în circumstanțele care au condiționat comiterea infracțiunii, martorii s-au aflat în împrejurări deosebite, poate șocante, care nu totdeauna permit omului de rând a percepe și a memoriza cele văzute sau auzite. Anume această versiune și încă multe altele, expuse de martor sau martori, servesc la mascarea refuzului de a face declarații, impuse în ajunul unei eventuale interogări și care nu lasă nicio speranță chiar și celui mai iscusit anchetator contemporan să desfășoare urmărirea penală cu rezultatele scontate”⁴⁵⁴.

Autorii Alexandru Boroi, Ștefania-Georgeta Ungureanu, Nicu Jidovu⁴⁵⁵ consemnează că „declarațiile învinutului sau inculpatului, cât și declarațiile părților, pot ajuta la aflarea adevărului numai în măsura în care se coroborează cu alte probe. Referitor la declarațiile martorilor, acestea pot servi la aflarea adevărului în mod necondiționat⁴⁵⁶, existând posibilitatea ca, pe baza declarației unui singur martor, să se poată întemeia condamnarea⁴⁵⁷. Declarația martorului se apreciază în raport cu următoarele aspecte:

- împrejurările referitoare la persoana martorului (starea fizică și psihică a acestuia, raporturile acestuia cu cauza și cu părțile);

⁴⁵⁴ OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală partea generală, curs universitar*. Op.cit., p.144.

⁴⁵⁵ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.153.

⁴⁵⁶ NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. Op.cit., p. 279. Citat după: BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.153.

⁴⁵⁷ THEODORU, G., MOLDOVAN, L. *Drept procesual penal*. Op.cit. p.137. Citat după BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.153.

- sursa din care provine mărturia;
- modul în care a avut loc perceperea faptelor și a împrejurărilor de fapt etc.”⁴⁵⁸.

„Toate declarațiile martorilor au aceeași valoare și fac dovada în aceeași măsură ca orice alt mijloc de probă. Ceea ce trebuie să rețină organul judiciar dintr-o declarație de martor constituie o chestiune concretă de speță. Cercetările moderne impun organului judiciar să aprecieze declarația martorului ca o operație psihologică, prin care se cumulează aspecte legate de perceperea și memorizarea faptelor, de aprecierea lor cantitativă și calitativă, de reproducerea faptelor, de caracteristicile temperamentale și de personalitate ale martorului ș.a.”⁴⁵⁹.

Roman Voizian⁴⁶⁰ relevă că „la aprecierea declarațiilor martorului o deosebită importanță are cunoașterea aspectului psihologic de formare a declarațiilor, care, de fapt, trece prin câteva etape: recepționarea, memorizarea și reproducerea. Momentul esențial în formarea declarațiilor este timpul săvârșirii faptei, când martorul, indiferent de voința sa, recepționează unele date de fapt în legătură cu evenimentul respectiv. Cea mai des întâlnită formă de recepție în formarea declarațiilor este cea vizuală, deoarece, de cele mai multe ori, martorii declară în fața organelor de drept fapte sau evenimente pe care le-au văzut. Modul în care martorul recepționează unele însușiri ale obiectelor este direct influențat de anumiți factori obiectivi și psihofiziologici. Ca factori obiectivi care influențează recepția pot fi distanța, lumina, ceața, ploaia, alte obiecte care pot împiedica sau reduce vizibilitatea în astfel de situații, când martorul nu vede absolut clar cele întâmplate. Ca factori psihofiziologici pot servi, de exemplu, acuitatea vederii martorului, unele idei preconceptuate sau convingerile personale ale acestuia⁴⁶¹”.

„Evaluarea judiciară a declarațiilor martorilor este una dintre cele mai dificile probleme ale practicii judiciare, ținând seama de numeroasele implicații pe care cercetarea psihologică le evidențiază în domeniul respectiv. Exceptând cazul când martorul este de rea-credință și denaturează voit realitatea, aprecierea concretă a probei testimoniale se confruntă în practică cu numeroase greutăți”⁴⁶².

⁴⁵⁸ CIOPRAGA, I. *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal*. Op.cit. Citat după BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.153.

⁴⁵⁹ VONCIU, N., ȚUCULEANU, A. *Drept procesual penal, partea generală. Curs pentru învățământ la distanță*. București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2005. 202 pagini, p.141.

⁴⁶⁰ VOZIAN, R. Importanța declarațiilor martorilor în procesul de stabilire a adevărului. În: *Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova: Științe juridice*, Numărul XII(2), 2012. p.163. ISSN 1857-0976.

⁴⁶¹ AIONIȚOAI, C., SANDU, I.-E. *Tratat de tactică criminalistică*. Editura „Carpați”. p.124. Citat de VOZIAN, R. Importanța declarațiilor martorilor în procesul de stabilire a adevărului. *Op.cit.*, p.163.

⁴⁶² VOZIAN, R. Importanța declarațiilor martorilor în procesul de stabilire a adevărului. *Op.cit.*, p.164-165.

Standardul probei cu martorii coinculpați (în situația disjungerii cauzei pentru examinare în procedură simplificată), poate fi înțeles pe deplin prin raportare la principiul *in dubio pro reo*, care, la rândul său, constituie o garanție a prezumției de nevinovăție⁴⁶³.

În ce privește particularitățile declarațiilor martorului în cadrul procedurilor sumare sau al procedurii generale, care are o legătură organică cu procedura sumară, considerăm necesar a porni cu analiza unor soluții date de către Curtea Europeană și Curtea Constituțională în această materie.

Așadar, în *cauza Navalnyy și Ofitserov c. Rusiei*, primul reclamant, cel de-al doilea reclamant, împreună cu un terț X, fuseseră acuzați de comiterea unor fraude. Ca urmare a unui acord judiciar, X a fost judecat și condamnat într-un proces separat, în procedură accelerată. Apoi, acesta a compărut în calitate de martor în procesul reclamanților, care s-a încheiat prin condamnarea lor. Curtea Europeană a menționat că „era incontestabil că toate constatările de fapt și de drept, stabilite în procedurile întreprinse împotriva lui X, fuseseră relevante în mod direct pentru cazul reclamanților. În asemenea circumstanțe, trebuiau să existe garanții naționale, care să asigure că instanțele trebuiau să se abțină de la afirmații care ar putea avea un efect prejudiciabil asupra procedurilor pendinte și inadmisibilitatea atașării *res judicata* a unor fapte admise într-un caz la care persoanele nu participaseră”⁴⁶⁴.

La rândul ei, Curtea Constituțională a menționat că principiul prezumției nevinovăției nu este încălcat nici în situația în care în cauza penală disjunctă vor fi chemate să dea declarații persoanele care au fost judecate în procedura simplificată. Declarațiile acestor persoane nu pot avea valoare probantă prestabilită, acestea trebuind apreciate în coroborare cu alte probe. Cu privire la respectarea dreptului la apărare, Curtea a menționat că persoanele care au solicitat judecarea cauzei în baza procedurii simplificate beneficiază de acest drept în continuare, cu anumite excepții. Curtea a făcut referință la jurisprudența Curții Europene, potrivit căreia atunci când este înaintată o acuzație penală împotriva inculpatului printr-o procedură prescurtată sau accelerată, acest fapt presupune renunțarea la o serie de drepturi procedurale⁴⁶⁵.

În acest context, propunem completarea art. 90 din Codul de procedură penală cu sintagma: „Persoana în privința căreia cauza a fost examinată în procedură simplificată poate fi audiată în procedura generală în condiții generale de audiere a martorului”.

⁴⁶³ PAVEL-GUZUN, I. Unele particularități de utilizare a declarațiilor martorilor constatate în practica judiciară. In: *Conferință științifică internațională „Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective”*, ediția a VI-a, 25.04.2024. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2024.

⁴⁶⁴ CtEDO, cauza *Navalnyy și Ofitserov c. Rusiei* [online]. Cereri nr. 46632/13 și 28671/14, hotărâre din 23.02.2016, par. 102-121 [citată 15.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-161172>.

⁴⁶⁵ Decizia Curții Constituționale a RM De inadmisibilitate a sesizării nr.48g/2018 privind Excepția de neconstituționalitate a articolului 364¹ din Codul de procedură penală (judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală), nr. 40 din 8 mai 2018[online]. Pct. 40 [citată 08.03.2024]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d40201848g2018rou29fd4.pdf>.

În ceea ce privește partea vătămată, dorim să începem cu aceea că declarațiile acesteia au un rol important în procedurile sumare, chiar dacă poziția părții vătămate nu este determinantă pentru proces.

În mod firesc, o importanță deosebită are audierea persoanei vătămate, alături de ascultarea martorilor și a învinutului⁴⁶⁶. Partea vătămată nu este un simplu martor, care doar are obligația de a depune declarații. Aceasta este și un drept al părții, unde, firește, ea își promovează anumite drepturi.

Gherasim Dumitru, în articolul său *Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești*⁴⁶⁷, indică: „Dialogul sau „duelul judiciar” cu aceștia trebuie să se desfășoare în limitele prevăzute de lege, dar urmărind anumite reguli tactice criminalistice specifice⁴⁶⁸. Aplicarea unor reguli tactice și în aceste situații face ca acțiunea magistratului ori a polițistului să fie mai eficientă și mai promptă în aflarea adevărului. Firește, valoarea declarațiilor părților vătămate, precum și ale martorului, este garantată de caracterul perceperii tabloului infracțional *ex propriis sensibus*, iar pentru anchetator sau magistrat, în minuțioasa lor investigație pentru aflarea adevărului, ele reprezintă cel mai expresiv, cel mai plastic mod de stabilire a împrejurărilor de fapt, legate de infracțiune sau făptuitor”⁴⁶⁹.

În cartea autorului Dolea Igor⁴⁷⁰ se menționează: „În criminalistică, victimă se consideră persoana căreia, prin săvârșirea infracțiunii, i s-au cauzat suferințe morale sau fizice, ori pagube materiale⁴⁷¹. În primul rând, actualmente, victima poate fi recunoscută și ca un subiect al dreptului internațional. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat asupra aplicabilității art. 6 par.1) al Convenției în ipoteza în care victima infracțiunii are dreptul de a iniția pornirea acțiunii penale. Curtea a menționat că, atunci când victima unei infracțiuni se constituie parte civilă în procesul penal, aceasta semnifică introducerea unei cereri de despăgubire, chiar dacă ea nu a cerut, în mod

⁴⁶⁶ NEAGU, I. *Drept procesual penal: Tratat*. București: Global Lex, 2002, p.352.

⁴⁶⁷ GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, Numărul 11, 2015. p. 172. ISSN 1814-3199.

⁴⁶⁸ STANCU, E. *Tratat de criminalistică*. Ediția a IV-a. București: Universul Juridic, 2007. p. 426-428. Citat după GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. *Op.cit.*, p. 172.

⁴⁶⁹ CIOPRAGA, A. *Criminalistică. Tratat de tactică*. Iași: Gama, 1997. p.300. Citat după GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. *Op.cit.*, p. 172.

⁴⁷⁰ DOLEA, I. Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat. *Op.cit.*, p. 231.

⁴⁷¹ DORAȘ, S. *Criminalistica. Vol. II. Elemente de tactică*. Chișinău: Tipografi a Centrală, 1999. p.143. Citat de DOLEA, I. Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat. *Op.cit.*, p. 231.

expres, repararea prejudiciului suferit⁴⁷². Curtea a decis că, pentru aplicabilitatea art. 6 par. 1) al Convenției, este decisiv ca latura civilă să fie legată de latura penală^{473,474}.

Același autor relevă că „într-o cauză cu totul specifică⁴⁷⁵, Curtea urma să decidă asupra legăturii între pornirea acțiunii penale la inițiativa victimei și constituirea ei ca parte civilă. Curtea Europeană utilizează noțiunea de *victimă directă*, când se referă la încălcarea art. 3 sau a altor articole ale Convenției, sau noțiunea *victimă indirectă*, când este vorba de plângeri împotriva încălcării dreptului la viață, adresate nu de titularii acestui drept, ci de persoane care aveau sau au asemenea legături cu victima directă, cu victima minor etc. Pe plan european, au fost elaborate mai multe acte ce au ca scop protecția drepturilor victimelor⁴⁷⁶.

„Ascultarea persoanei vătămate este o activitate obligatorie și necesară. Întrucât partea vătămată are un anumit interes în soluționarea cauzei penale, care poate să-i diminueze valoarea, apare ca necesară ascultarea acesteia în condiții cât mai bune, care să-i dea posibilitatea celui care o face să obțină declarații de o cât mai bună calitate. Diferitele atitudini ale persoanelor vătămate pe timpul ascultării, în sensul susținerii unor variante conform interesului pe care îl au, nu trebuie să abată pe cel care face cercetarea de la folosirea tuturor mijloacelor legale, pe care le are la dispoziție, pentru aflarea adevărului, pe care este obligat să-l demonstreze prin probatoriul administrat, chiar dacă, sub raportul finalității judiciare, eforturile depuse în acest sens par câteodată că nu se justifică⁴⁷⁷.

De remarcat că, în afară de criteriile tactice generale de audiere a victimelor, munca cu acești participanți la activitatea de procedură penală implică și anumite particularități tactice, condiționate de statutul procesual al victimei și de starea ei psihică în momentul în care a perceput evenimentele. Pe de o parte, victima, întocmai ca și martorul, are anumite obligații procedurale, în special, este obligată să facă depoziții, pe de altă parte, ea nu este un observator la cele întâmplate, de cele mai multe ori, fiind un participant activ, care a acționat contra infractorilor și căruia, în momentul săvârșirii infracțiunii, i s-au adus anumite pagube^{478,479}.

⁴⁷² CtEDO, cauza *Moreira de Azevedo c. Portugaliei* [online]. Cerere nr. 11296/84, hotărâre din 23.10.1990 [citată 15.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62202>.

⁴⁷³ CtEDO, cauza *Calvelli și Ciglio c. Italiei* [online]. Cerere nr. 32967/96, hotărârea din 17.01.2002 [citată 15.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-64572>.

⁴⁷⁴ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat* Op.cit., p. 231.

⁴⁷⁵ CtEDO, cauza *Perez c. Franței* [online]. Cerere nr. 47287/99, hotărârea din 12.02.2004 [citată 15.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-66187>.

⁴⁷⁶ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat* Op.cit., p. 231.

⁴⁷⁷ CĂTUNA, N.V. *Criminalistică*. București: C.H. Beck, 2008. p.132-133.

⁴⁷⁸ GHEORGHITĂ, M., MUNTEANU, L. Interogarea martorilor și pătimitilor la cercetarea infracțiunilor săvârșite de structurile criminale organizate. In: *Revista de Criminologie, Drept penal și Criminalistică*, nr.1-2, 2003. p.45.

⁴⁷⁹ GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. Op.cit., p. 172.

„Partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot fi ascultate în procesul penal, în vederea administrării unor probe necesare rezolvării cauzei, deoarece au cunoștință despre săvârșirea infracțiunii și despre făptuitor. Datorită faptului că părțile sunt interesate în cauză, valoarea probatorie a declarațiilor acestora este aceeași ca și a declarației inculpatului. Astfel, declarațiile părții vătămate, ale părții civile și ale părții responsabile civilmente, făcute în cursul procesului penal, pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză”⁴⁸⁰. Exact aceeași poziție se regăsește și în opera scrisă de Alexandru Pinte, *Drept procesual penal*⁴⁸¹.

„Având în vedere faptul că atât partea vătămată, cât și partea civilă și cea civilmente responsabilă au interese într-o cauză penală, conținutul declarațiilor acestora diferă de conținutul declarațiilor martorilor. Diferă și modalitatea de audiere a părții vătămate, a părții civile, a părții civilmente responsabile. La audierea părții vătămate se aplică dispozițiile referitoare la declarațiile și audierea martorilor. La audierea părții civile și părții civilmente responsabile, declarațiile acestora se fac conform dispozițiilor ce se referă la audierea învinutului. Aceasta înseamnă că partea vătămată va fi obligată să depună declarații veridice, inclusiv jurământul, iar partea civilă și partea civilmente responsabilă nu vor fi obligate să depună declarații, evident, ascultarea lor nu poate avea loc sub prestare de jurământ”⁴⁸².

Declarațiile părții vătămate nu pot fi apreciate privind utilitatea datelor conținute în acestea. „Neaudierea părții vătămate duce la desființarea sentinței, deoarece declarația în măsură coroborată cu alte probe în cauză constituie mijloc de probă”⁴⁸³.

„La determinarea conținutului declarațiilor părții vătămate, este necesar a lua în considerație și faptul că legea ocrotește viața privată a persoanei. Din aceste considerente, art. 111 din CPP stabilește că, în cazul unor infracțiuni sexuale, se interzice inculpatului sau apărătorului prezentarea anumitor probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a victimei”⁴⁸⁴.

Autorul Dolea Igor a indicat că „în cauza *Mayali v. Franța*⁴⁸⁵, Curtea Europeană a constatat că instanțele au dispus condamnarea reclamantului pe baza declarațiilor părții civile, audiate de poliție, și pe baza concluziilor unui expert, care a examinat separat reclamantul și victima. În pofida cererilor reclamantului, nu a fost efectuată o confruntare între reclamant și partea civilă,

⁴⁸⁰ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.150.

⁴⁸¹ PINTEA, A. *Drept procesual penal, partea generală și partea specială*. Op.cit., p.196.

⁴⁸² DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.295-297.

⁴⁸³ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. I. București: Paideia, 1993. p.6.

⁴⁸⁴ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.295-297.

⁴⁸⁵ CEDO, cauza *Mayali c. Franței* [online]. Cerere nr. 69116/01, hotărâre din 14.06.2005 [citat 18.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-69360>.

aceasta din urmă precizând că nu ar putea suporta o asemenea confruntare și, prin urmare, nu s-a prezentat nici în fața primei instanțe, nici în fața instanței de apel”⁴⁸⁶.

„În aprecierea modalității de administrare a probelor, Curtea Europeană ia în considerație aspectele specifice ale acțiunilor în materie penală, având ca obiect infracțiuni privind viața sexuală. Acest tip de procedură este adesea considerat o experiență dureroasă pentru victimă, în special atunci când este confruntată cu inculpatul împotriva voinței sale. Problema de a ști dacă un acuzat a beneficiat de un proces echitabil în cursul unei astfel de proceduri trebuie examinată ținându-se cont de dreptul victimei la respectul vieții sale private”⁴⁸⁷.

Autorii Tudor Osoianu și Victor Orîndaș relevă că „declarațiile părții vătămate și ale părții civile sunt, de regulă, prima sursă de informare a organelor de urmărire penală, datele furnizate de ele servind la colectarea probelor despre faptă și făptuitor”⁴⁸⁸.

Uneori, aceeași însușire o au și declarațiile părții civilmente responsabile. De aceea o contribuție importantă la aflarea adevărului într-o cauză penală o pot aduce, pe lângă declarațiile învinuitului sau inculpatului, și declarațiile părții vătămate, ale părții civile și ale părții civilmente responsabile, dacă sunt sincere, fapt ce a determinat enumerarea lor printre mijloacele de probă”⁴⁸⁹.

„Drepturile victimei se fundamentează pe principiul egalității armelor, care poate fi dedus din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, acest principiu reprezentând una din premisele garanției la un proces echitabil”⁴⁹⁰.

Procedura penală trebuie să conserve echilibrul drepturilor părților, care este garanția fundamentală a bunei justiții. Ea trebuie să ofere, în condiții de contradictorialitate, controlând afirmațiile acuzatului prin confruntarea cu declarațiile victimei și viceversa⁴⁹¹. Tot procedura penală urmează să garanteze și să asigure, în mod echitabil, oricărei părți armele, în vederea poziționării în propriul dosar în condiții care să nu aibă drept urmare situații de dezavantaj în coraport cu partea adversă, cu oponentul procesual”⁴⁹².

⁴⁸⁶ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat* Op.cit., p. 236.

⁴⁸⁷ *Ibidem*.

⁴⁸⁸ THEODORU G. *Drept procesual penal. Partea specială*, Vol II. București: 1998. p.133. Citat după: OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală, partea generală*. Op.cit. p.146.

⁴⁸⁹ APETREI, M. *Drept procesual penal*. București: Europa Nova, 1996. p.268. Citat după: OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală, partea generală*. Op.cit., p.146.

⁴⁹⁰ D’HAUTVILLE, A. Les droits des victimes dans la loi du 15 juin 2000. En: *Revue de science criminelle et de droit pénale compare*, 2001. p.108. Citat după: GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. *Op.cit.*, p. 172.

⁴⁹¹ GROFU, N. Unele considerațiuni asupra garanțiilor procesuale penale destinate victimelor infracțiunilor. În: *Dreptul*. Anul CXLI. Serie Nouă, Anul XXIII. Nr.12, 2012. p.212. Citat după: GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. *Op.cit.*, p. 172.

⁴⁹² GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. *Op.cit.*, p. 172.

Gherasim Dumitru, făcând referire la opiniile lui G. Gladchi⁴⁹³, a indicat că „importanța juridico-penală a circumstanțelor ce caracterizează personalitatea și comportamentul victimei constă în: 1) determinarea gradului de pericol social atât al infractorului, cât și al infracțiunii comise de acesta; 2) clarificarea conținutului psihologic real al infracțiunii (conținutul intenției sau al imprudenței, orientarea intenției și a acțiunilor săvârșite din imprudență, motivul și scopul infracțiunii etc.) și, prin urmare, stabilirea prezenței sau lipsei temeiului juridic al răspunderii penale, adică a componentei de infracțiune; 3) calificarea corectă a faptei comise; 4) stabilirea rolului real și a gradului de vinovăție a infractorului la comiterea infracțiunii; 5) individualizarea pedepsei, ținându-se cont de personalitatea și caracterul comportamentului victimei, deoarece semnele ce caracterizează victima, stipulate în legea penală, influențează nu doar asupra calificării faptei, dar pot fi luate în considerare și ca circumstanțe atenuante sau ca circumstanțe agravante”⁴⁹⁴.

Abordând acest subiect, Curtea Constituțională a relevat faptul că „în cadrul procedurilor judiciare simplificate, minimul de garanții care poate fi acordat părții vătămate este: 1) dreptul de a fi informat referitor la condițiile procedurii simplificate, data, locul și ora ședinței de judecată în care se va examina cauza; 2) dreptul de a fi prezent în cadrul ședinței de judecată în care se va judeca cauza în baza probelor administrate în faza de urmărire penală; și factorul esențial, 3) dreptul de a deveni parte civilă cu posibilitatea de a propune administrarea probelor”⁴⁹⁵.

Practica judiciară utilizează, după caz, declarațiile martorilor și a părților vătămate. În unele cazuri, instanțele fac referință la declarațiile depuse la urmărirea penală, în altele audiază martorii. De regulă, părțile vătămate sunt audiate în instanțe. În cazurile analizate mai jos, vom încerca să reflectăm acest aspect.

Din analiza dosarelor examinate, în cazul în care a fost disjunsă cauza, se desprinde concluzia că, de regulă, instanțele utilizează ca probe determinante declarațiile depuse – în calitate de martor – de coinalpații participanți la comiterea infracțiunii⁴⁹⁶. Au fost constatate și anumite particularități. Spre exemplu, prin sentința din 24.06.2021 în cauza penală nr. 1-20070998-12-1-26062020, examinată în procedura sumară, instanța l-a recunoscut vinovat pe B.A. de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 217 alin. (2) CP. Cauza a parvenit în procedura prezentului judecător

⁴⁹³ GLADCHI, G. Victima în dreptul penal. In: *Revista de Științe penale*. Anuar. Anul II, 2006. p.89. Citat după: GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. *Op.cit.*, p. 172.

⁴⁹⁴ GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. *Op.cit.*, p. 173.

⁴⁹⁵ Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de Procedură penală (judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală) (sesizarea nr.156g/2016) nr. 9 din 09.03.2017 [online]. Pct.62 [citat 23.12.2022]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_9_09.03.2017_ro.pdf.

⁴⁹⁶ Dosarul nr. 12-1-46899-07072017 [online], [citat 20.12.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f9f21e44-a561-417f-810a-27281c4bc40d.

în urma disjungerii de la cauza penală privindu-l pe M.P., care a recunoscut vina în comiterea infracțiunii incriminate. Se reține că, la faza de urmărire penală, inculpatul M.P. nu a fost audiat, pe motiv că a recunoscut vina. La motivarea sentinței, judecătorul a făcut referire la circumstanțele din cadrul urmăririi penale, la procedeele probatorii, unde, inclusiv, a fost vizat și M.P., întrucât informațiile de la dosar ridicau dubii referitor la infracțiunea incriminată lui B.A. (art. 42, 217/1 alin. (4) lit. d) CP).

Instanța a constatat că, pentru echitatea procesului, era imperios necesar să se asigure inculpatului B.A. și apărării acestuia posibilitatea de a-l interoga direct și în contradictoriu pe M.P. Acest fapt nu a fost realizat, iar acuzarea a încercat să compenseze acest vid prin audierea unor ofițeri de investigații, implicați în ducerea urmăririi penale, inclusiv pe marginea unor informații aflate de aceștia în urma discuțiilor purtate, la 11.03.2020, cu M.P. În mod evident, acordarea posibilității apărării de a audia ofițerii de investigații care au vorbit cu M.P., la data de 11.03.2020, nu reprezintă o măsură în stare să compenseze această omisiune și, prin urmare, nu poate răspunde rigorii impuse de CtEDO în sensul art. 6.3 lit. d) din Convenție.

Într-o altă cauză, prin sentința din 20.12.2021 în cauza penală nr. 1-20099650-12-1-18082020⁴⁹⁷, examinată în procedură sumară, D.I. a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 217/1 alin. (4) lit. d) CP. Prin aceeași sentință, CI a fost achitat pe marginea acuzației de comitere a infracțiunii stabilite de art. 217/1 alin. (4) lit. d) CP, în legătură cu faptul că fapta nu a fost săvârșită de acesta. La faza de urmărire penală, a fost disjunsă o cauză ce o privește pe M.A., persoană care a fost audiată în calitate de martor în prezentul dosar.

Instanța de judecată a reținut că chestiunea de a ști dacă declarațiile cet. M.A. urmează a fi puse la baza prezentei sentințe nu poate fi analizată exclusiv din perspectiva art. 90 alin. (3) pct. 8) CPP. Această problemă are o implicație intrinsecă cu dreptul la un proces echitabil și urmează a fi soluționată pe terenul art. 6 CEDO, precum și a jurisprudenței CtEDO în materia art. 6. În acest sens, pentru a decide dacă aceste informații pot fi reținute și puse la baza acestei sentințe, instanța de judecată a luat în calcul cele două principii dezvoltate de CtEDO în materia art. 6, expuse în prezenta teză (primul din principiile enunțate se referă la noțiunea autonomă dată de CtEDO termenului *martor* și a obligațiilor pozitive care rezultă din aceasta în seama statelor; al doilea principiu este modul de colectare a declarațiilor unor martori interesați și ponderea care urmează a fi dată unor astfel de declarații la emiterea unor sentințe).

Astfel, pornind de la conținutul declarațiilor date de martorul M.A. la etapa de urmărire penală, instanța de judecată a apreciat că audierea acestuia în ședință de judecată, precum și

⁴⁹⁷ Dosarul nr. 1-20099650-12-1-18082020 [online], [citată 20.12.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/025cd0d2-1a26-4ff0-a902-a09726812ec7

oferirea părților a posibilității de a o interoga în mod încrucișat era indispensabilă echității acestei proceduri, precum și scopului general de realizare a justiției și de stabilire a adevărului în cauza dată.

Cu referire la cele specificate, instanța de judecată a reținut că martorul M.A. nu are o identitate ascunsă sau protejată, astfel că inculpații cunosc identitatea ei și, după caz, au avut posibilitatea de a pune la îndoială credibilitatea acesteia (fapt care, în esență, a și fost realizat de către apărare). Elementele de probă, relevate de acest dosar, nu sunt în măsură să indice decât asupra faptului că M.A. procura droguri în scop de consum propriu, nu însă și faptul că aceasta ar fi fost implicată în punerea în circulație a drogurilor în proporții deosebit de mari și, implicit, ar avea un oarecare interes să facă declarații incriminatoare în acest dosar, pentru a obține o imunitate sau un avantaj. Mai mult, informațiile comunicate de aceasta sunt în concordanță cu informațiile relevate de alte mijloace de probă, și anume cu extrasele din telefonul mobil al acesteia, urmărirea vizuală etc. Toate aceste aspecte, alături de posibilitatea audierii încrucișate, în ședință de judecată a martorului respectiv, au oferit apărării o serie de avantaje, inclusiv cel de a contesta fiabilitatea acestui martor sau conținutul și credibilitatea declarațiilor acestuia. În viziunea instanței, circumstanțele și concluziile enunțate în prezentul alineat au fost suficiente pentru a conchide că, în speță, echitatea prezentului proces nu a fost perturbată prin audierea cet. M.A. în calitate de martor.

În cadrul realizării studiului empiric între actorii justiției (judecători, procurori, avocați) (Anexa 1), s-au constatat opinii diferite privind unele eventuale probleme, care apar la aplicarea procedurilor sumare în practică.

Întrucât, până în prezent, cele mai des aplicate dintre procedurile sumare sunt acordul de recunoaștere a vinovăției și procedura prevăzută de art. 364/1 CPP RM, vom scoate în evidență anume opiniile ce vizează procedurile respective.

La întrebarea „În ce măsură sunt utilizate și declarațiile părții vătămate sau ale martorului în cadrul procedurii de judecată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală?” au fost obținute următoarele răspunsuri: „Părții vătămate i se acordă posibilitatea de a se expune atât la etapa judecării cauzei, cât și la dezbateri, inclusiv să prezinte eventualele probe pe marginea acțiunii civile. Martorii acuzării nu sunt audiați, or, după audierea inculpatului conform regulilor de audiere a martorilor, procurorul doar enumeră lista probelor recunoscute de inculpat”; „Probele administrate la faza de urmărire penală nu sunt cercetate, însă acuzatorul face referință la ele în susținerile verbale, iar instanța le ia în considerație la adoptarea sentinței”; „Probele acumulate la faza de urmărire penală se cercetează în cadrul examinării”; „Se reflectă doar în sentință;” „Se utilizează la constatarea vinovăției”; „Sunt cercetate și celelalte probe care coroborează cu

declarațiile inculpatului”; „Partea vătămată se expune doar în latura civilă”; „Nu sunt utilizate niciodată”; „Când se dorește diminuarea pedepsei cât mai mult, se solicită instanței audierea părții vătămate, dacă aceste declarații sunt favorabile”.

La întrebarea „În ce măsură sunt utilizate și declarațiile părții vătămate sau ale martorului în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției?”, se constată că persoanele intervievate au indicat că partea vătămată, de obicei, nu este audiată, însă această acțiune are loc atunci când partea vătămată urmează să se expune asupra acțiunii civile sau una dintre părți solicită audierea, pentru a scoate în evidență anumite elemente ce ar permite diminuarea eventualei viitoare pedepse. La această întrebare se mai regăsește și poziția precum că declarațiile părții vătămate sunt utilizate doar în unele cazuri sau că acestea sunt utilizate în egală măsură cu toate probele care confirmă vinovăția inculpatului.

Cu toate că, în urma interviurilor, au fost expuse opinii diametral opuse, considerăm corectă poziția potrivit căreia, în cazul aplicării procedurilor sumare, în sentință sunt analizate coroborat absolut toate probele din dosar, inclusiv ale părții vătămate și ale martorului.

4.2 Utilizarea cunoștințelor speciale în cadrul procedurilor sumare

În capitolele precedente am încercat să demonstrăm, inclusiv prin analiza cauzelor penale, că în practica judiciară instanțele, în hotărârile sale, pun accentul primordial pe declarații, fie că acestea sunt o condiție de aplicare a unor proceduri, fie că sunt pertinente pentru cauza penală.

Reiterăm că declarațiile persoanei acuzate sunt nu doar probe concludente și pertinente într-o cauză examinată în procedură sumară, dar și o condiție de aplicare a unor proceduri, cum ar fi cea prevăzută de art. 364/1 CPP RM și a acordului de recunoaștere a vinovăției.

Faptul că instanțele pun un mai mare accent pe probele testimoniale este dovedit și de studiul empiric efectuat în cadrul prezentei cercetări. Reamintim că metodologia aplicată în acest sondaj de opinii a prevăzut atât studierea hotărârilor judecătorești, cât și interviuri în rândul actorilor din justiție, cum ar fi judecători, procurori și avocați (Anexa 1). Unele rezultate analizate au fost menționate și în publicațiile noastre anterioare⁴⁹⁸.

Chestiunile puse în fața respondenților au vizat anumite proceduri sumare, și anume: „Cât de des sunt utilizate și alte mijloace de probă?”.

⁴⁹⁸ PAVEL-GUZUN, Irina. Particularitățile utilizării declarațiilor martorilor în procedurile sumare. In *Supremația Dreptului*. 2023, nr.2, pp.74-84. ISSN 2345-1971, E-ISSN 2587-4128. CZU 343.14, DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.2.08>.

În ceea ce privește procedura *acordului de recunoaștere a vinovăției*, la întrebarea „Cât de des sunt utilizate și alte mijloace de probă în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției: a) raportul de expertiză sau de constatare; b) corpurile delictive, documente sau procese-verbale; c) înregistrările audio sau video, fotografiile; d) rezultatele măsurilor speciale de investigații?”, se observă două poziții ale intervievaților: a) sau „În toate cazurile în care se impune necesitatea/ sunt indicate ca probe” și b) „Nu am întâlnit” sau „Rar”.

În cazul procedurii privind *judicarea cauzei în baza probelor administrate în faza de urmărire penală*, la aceeași întrebare (indicată în alineatul anterior), intervievații au răspuns: „Documente referitoare la personalitatea inculpatului, care pot contribui la individualizarea pedepsei”; „În cazurile în care sunt administrate la faza de urmărire penală”; „Se utilizează doar la examinarea probatoriului de fiecare dată”; „Des”; „Se reflectă în sentință”; „De fiecare dată”; „Ele se enumeră”; „Nu sunt utilizate”; „Instanța constată prin sentință că vinovăția inculpatului se dovedește prin probele anexate și cercetate, dar nu le apreciază conform art. 101 CPP RM. De obicei instanța de judecată, în sentință, enumeră probele, făcând referire la probele enumerate în rechizitoriul procurorului”.

Cu referire la *infracțiunile flagrante*, potrivit opiniilor persoanelor intervievate, procesul-verbal de constatare, declarațiile martorilor oculari, ale părții vătămate, verificarea declarațiilor la fața locului, cercetarea la fața locului, documentele, efectuarea expertizelor ar fi probele care ar fi suficiente pentru a se decide aplicarea procedurii respective într-un caz concret. Probele urmează a fi concludente și suficiente și să se coroboreze între ele. S-a indicat că, în general, obiectul probațiunii este determinat de circumstanțele factice concrete ale speței.

Totuși, după cum se va observa, instanțele fac referință la anumite mijloace de probă, altele decât declarațiile, chiar dacă în sentințe nu de fiecare dată se face analiza corespunzătoare a acestora. În opinia noastră, această abordare dualistă creează probleme din perspectiva motivării hotărârilor judecătorești.

Așadar, analiza altor mijloace de probă, utilizate în cadrul procedurilor sumare, va debuta cu probele științifice, deoarece, în anumite situații, îndeosebi la etapa contemporană, pentru constatarea unor date de fapt sunt necesare cunoștințe speciale.

„În cele mai dese cazuri, dacă sunt necesare cunoștințe speciale, organul de urmărire penală sau instanța apelează la experți. Există situații în care prezența unor specialiști în cauza penală reclamă o urgență, din cauza pericolului dispariției unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt⁴⁹⁹. În asemenea situații, este necesară explicarea urgentă a unor fapte, circumstanțe

⁴⁹⁹ NEAGU, I. *Tratat de drept procesual penal. Partea generală*. București: Goba Lex, 2004. p.24. Citat după: DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.300.

ale cauzei. În scopul facilitării desfășurării normale a procesului și soluționării unor asemenea probleme, legea procesual penală prevede, ca mijloc separat de probă, constatările tehnico-științifice și medico-legale. Constatările sunt mijloace de probă având aceeași valoare probantă ca și alte mijloace de probă și se apreciază în coroborare cu alte probe. Specialiștii care efectuează constatările tehnico-științifice și medico-legale nu-și pot însuși atribuțiile organelor de urmărire penală sau ale organelor de control, ei trebuind să se limiteze la rezolvarea problemelor de strictă specialitate, pe care le ridică soluționarea cauzelor penale”⁵⁰⁰.

În lucrarea *Drept procesual penal*, se indică: „Constatările tehnico-științifice și medico-legale se efectuează după proceduri mai simplificate față de expertiză, acest fapt fiind determinat de necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei [...]. În cazul în care organul de urmărire penală, din oficiu, sau instanța, la cererea uneia din părți, constată că raportul tehnico-științific sau medico-legal nu este complet sau concluziile nu sunt precise, se dispune efectuarea expertizei”⁵⁰¹.

S-a arătat că „expertiza constituie o acțiune de cercetare, efectuată de către un expert, în scopul soluționării unor chestiuni puse. Expertul nu poate avea același statut ca și martorul. Martorul obține anumite date informaționale, importante pentru cauză, în afara procesului, paralel cu activitatea organelor de urmărire sau judecătorești, depunând declarații asupra unor împrejurări care îi sunt cunoscute”⁵⁰².

Autorul Pilat Artiom a analizat particularitățile individuale ale expertizei, constatând că: „ - forma și conținutul raportului este reglementat de lege; - raportul de expertiză judiciară este întocmit de către expertul judiciar; - în raportul de expertiză judiciară este reflectat rezultatul aplicării cunoștințelor speciale, fără folosirea cărora nu poate fi efectuată expertiza judiciară; - raportul de expertiză judiciară se întocmește numai în urma efectuării expertizei judiciare și numai după pornirea urmăririi penale; - raportul de expertiză judiciară are o valoare probatorie, din motiv că în concluzia acestuia este reflectată informația cu privire la circumstanțele cauzei”⁵⁰³.

Autorul relevă că „expert judiciar este persoana calificată și abilitată conform legii să efectueze expertize judiciare și să formuleze concluzii, în specialitatea în care este autorizată, cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, organismul și psihicul uman, și care este inclus în Registrul de stat al experților judiciari”⁵⁰⁴.

⁵⁰⁰ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.300.

⁵⁰¹ *Ibidem*.

⁵⁰² *Ibidem*, p.303.

⁵⁰³ PILAT, A. Raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală și corelația acestuia cu expertiza judiciară. În: *Revista Națională de Drept*, Numărul 3(245), 2021. P. 70-71. ISSN 1811-0770.

⁵⁰⁴ *Ibidem*.

În doctrină, precum și în activitatea practică, nu sunt bine definite și clar delimitate noțiunile de *expert judiciar* și *specialist*. În unele cazuri, aceste două noțiuni sunt confundate și nu se face diferența dintre ele.

Autorul Igor Dolea reiterează că, în primul rând, „specialistul, ca subiect procedural, activează, de regulă, în cadrul organului de urmărire penală. Prin urmare, pot apărea probleme de independență a acestuia în aria art. 6 al CtEDO.

În al doilea rând, specialiștii sunt chemați, potrivit art. 87, să participe la efectuarea unei acțiuni procesuale, și nu doar la efectuarea cercetării și întocmirea rapoartelor de constatare tehnico-științifică sau medico-legală.

În al treilea rând, norma legală indică necesitatea de a poseda cunoștințe și deprinderi speciale pentru acordarea ajutorului necesar și nu de a efectua unele cercetări independente”⁵⁰⁵.

S-a arătat că „raportul de expertiză judiciară reprezintă o activitate de analiză, de examinare, efectuată organizat și sistematic.

Reieșind din cele menționate mai sus, conchidem că, în raportul de constatare, specialistul nu va examina obiecte, ci doar le va reda, va explica anumite detalii cu privire la obiectele prezentate”⁵⁰⁶.

Autorul Alexandru Boroî consemnează: „Organul de urmărire penală dispune, din oficiu sau la cerere, efectuarea unei constatări tehnico-științifice, atunci când există pericolul dispariției unor mijloace de probă sau de modificare a unor situații de fapt și este necesară clarificarea imediată a unor fapte sau împrejurări ale cauzei”⁵⁰⁷.

„Constatarea tehnico-științifică se efectuează, în principiu, de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul ori pe lângă instituția de care aparține organul de urmărire penală sau chiar în cadrul altor organe. În cazul accidentelor de circulație, se dispune efectuarea constatărilor tehnico-științifice, în scopul stabilirii poziției autovehiculelor, înainte și în timpul impactului, aderenței părții carosabile, condițiile de vizibilitate. Sunt necesare constatările tehnico-științifice și în cazul infracțiunilor contra protecției muncii”⁵⁰⁸.

În acest aspect, instanțele utilizează ca probă rezultatele testării alcoolemiei cu anumite utilaje, de regulă, în cazul suspiciunii de comitere a infracțiunii prevăzute de art. 264/1 din Codul penal.

⁵⁰⁵ DOLEA, I. *Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ*. Chișinău: Cartea Juridică, 2016. 1172 pagini, p. 238. ISBN 978-9975-3111-3-7.

⁵⁰⁶ PILAT, A. Raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală și corelația acestuia cu expertiza judiciară. Op.cit., p. 72.

⁵⁰⁷ BOROÎ, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.167.

⁵⁰⁸ NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. Op.cit., p.297.

Spre exemplu, prin sentința din 09.08.2022, pronunțată de către Judecătoria Ungheni în cauza penală nr. 1-22076284-51-1-13052022, examinată în procedură sumară, B.D. a fost condamnat la 140 (una sută patruzeci) ore de muncă neremunerată în folosul comunității, cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 264/1 alin. (1) CP RM. Ca mijloace de probă au fost menționate, pe lângă declarațiile inculpatului din ședința de judecată, declarațiile martorilor, procesele-verbale privind constatarea faptei de conducere a mijlocului de transport în stare de ebrietate, de ridicare a obiectelor și documentelor, de examinare a înregistrărilor video, de examinare a obiectului și tichetul „Drager”⁵⁰⁹. Situații similare se observă și în alte sentințe examinate⁵¹⁰.

În plan teoretic, apare întrebarea dacă testarea cu aparatul respectiv poate fi atribuită la constatarea tehnico-științifică.

În termeni mai simpli, în opinia noastră, odată ce este utilizat un aparat, acțiunea poate fi atribuită la constatarea tehnico-științifică. Pe de altă parte, acțiunea este efectuată de către un agent constator al poliției, și nu de un specialist în domeniu. În acest aspect, în literatura de specialitate nu au fost menționate opinii.

În opinia noastră, persoana care efectuează testarea ar trebui să dispună de anumite cunoștințe speciale cu privire la utilizarea corectă a aparatului, chiar dacă și acesta este un agent constator.

Potrivit Regulamentului, aprobat prin HG nr. 296 din 16.04.2009⁵¹¹, la compartimentul II, pct. 9, este prevăzut: „Testarea alcoolsopică se efectuează de către persoanele abilitate în acest scop (angajații Inspectoratului Național de Securitate Publică al Inspectoratului General al Poliției, lucrătorii medicali, inspectorii „Controlului treziei” și alții), instruite în modul stabilit și cu respectarea regulilor și normativelor sanitaro-epidemiologice în vigoare, în conformitate cu instrucțiunile aprobate în acest sens”.

⁵⁰⁹ Dosar nr. 1-22076284-51-1-13052022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ecf26943-8dcf-4d5e-8823-d91f6c46c5ba.

⁵¹⁰ Dosar nr. 1-22102193-24-1-15072022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/82c7596c-5325-49d3-8351-477df50198d5.

Dosar nr. 1-21167376-24-1-12112021 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cb6629b9-bedc-4a2e-9db7-3148ce283a66.

Dosar nr. 1-21130578-38-1-14092021 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e0f6a0e7-44ee-40e2-9843-9a955f33d764.

Dosar nr. 1-21130578-02-1r-29092022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d7e1edea-09bc-417b-a2d1-9f3eae1a68e2v.

Dosar nr. 1-22083378-38-1-13062022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/06f59046-831c-474a-93bf-8d10753a4b4d.

⁵¹¹ Hotărârea Guvernului nr. 296 din 16.04.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de testare alcoolsopică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei [online]. Art.9 [citat 23.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=15495&lang=ro.

Se reține că referitor la acest aspect a fost ridicată și o excepție de neconstituționalitate, asupra căreia Curtea Constituțională a RM s-a expus prin decizia nr. 33 din 05.03.2019⁵¹². Autorul excepției de neconstituționalitate a susținut că dispozițiile contestate stabilesc faptul că testarea alcoolscoptică este efectuată de către angajații Inspectoratului național de patrulare al Inspectoratului General al Poliției, deși dispozițiile articolului 438 alin. (3) din Codul contravențional dispun că testarea alcoolscoptică se efectuează de către un specialist abilitat cu asemenea atribuții. Astfel, în opinia sa, dispozițiile contestate sunt contrare prevederilor articolelor 1 alin. (3), 7, 21 și 36 din Constituție.

Curtea Constituțională, la punctele 18-21, a notat că angajații Inspectoratului național de patrulare al Inspectoratului General al Poliției sunt instruiți pentru a putea efectua testarea alcoolscoptică, în modul stabilit și cu respectarea regulilor și normativelor sanitaro-epidemiologice în vigoare, în conformitate cu instrucțiunile aprobate în acest sens, iar persoana testată alcoolscoptic, care nu este de acord cu procedura testării, cu modul de funcționare a aparatului de testare sau cu rezultatul testării este în drept să le conteste, prin examinarea medicală cu recoltarea obligatorie a probelor biologice. Astfel, având în vedere existența acestor garanții suficiente, din punct de vedere constituțional, Curtea a reținut că excepția de neconstituționalitate este nefondată.

Potrivit art.7 din Legea nr. 713/2001⁵¹³, (1) Instituția Medico-Sanitară Publică Dispensarul Republican de Narcologie va efectua controlul treziei și va elibera concluzii consultative referitor la conducătorii mijloacelor de transport de pasageri (taximetre, maxi-taxi, autobuze etc.) cu periodicitatea de o dată la 2 ani. (2) Instituția Medico-Sanitară Publică Dispensarul Republican de Narcologie va pregăti, contra plată, inspectori ai controlului treziei.

Nu pot apărea probleme, în opinia noastră, cu determinarea locului altor constatări tehnico-științifice, utilizate în activitatea practică. De regulă, în sentință, instanțele fac referință la aceste mijloace de probă. Spre exemplu:

Prin sentința din 16.09.2022 în cauza penală nr. 1-22126103-26-1-26082022, examinată în procedură sumară, T.C. a fost recunoscut vinovat de către Judecătoria Drochia de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. e/1) CP. În calitate de mijloace de probă, au fost

⁵¹² Decizia Curții Constituționale nr. 33 din 05.03.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr.43g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale pct. 1 din Regulamentul cu privire la modul de utilizare a mijloacelor tehnice, inclusiv a mijloacelor de măsurare și aparatului medical din dotarea poliției, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1139 din 18 septembrie 2003, și ale pct. 9 din Regulamentul privind modul de testare alcoolscoptică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 296 din 16 aprilie 2009 [online], [citat 25.05.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_33_2019_43g_2019_rou.pdf .

⁵¹³ Legea nr. 713 din 06.12.2001 privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope [online]. Art.7 [citat 13.03.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107967&lang=ro .

menționate Declarațiile inculpatului din ședința de judecată, declarațiile martorilor, informația telefonică, raportul de autosesizare al ofițerului de urmărire penală, raportul de autosesizare al ofițerului de urmărire penală, procesul-verbal de cercetare la fața locului, procesul-verbal de examinare a cadavruului, procesul-verbal de cercetare la fața locului, rapoartele de expertiză judiciară, tichetul „Drager”, procesele-verbale de examinare a obiectului, mijlocul material de probă (DVD-R disc), corpurile delictive, fiind analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpatului în comiterea faptei⁵¹⁴.

Un alt exemplu este faptul că, prin sentința din 12.08.2022 în cauza penală nr. 1-22097250-48-1-07072022, examinată în procedură sumară, V.V. a fost recunoscut vinovat de către Judecătoria Strășeni de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 233 alin. (1) CP. S-a încetat procesul penal desfășurat în privința lui V.V. pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 233 alin. (1) Cod penal al RM, în legătură cu intervenirea amnistiei. În calitate de mijloc de probă, a fost menționată copia fișei de recoltare TIP C nr.C04310⁵¹⁵. În aceeași cauză, Curtea de Apel Chișinău a menținut probatoriul⁵¹⁶.

În condițiile evoluției științei și tehnicii, expertiza ca mijloc de probă capătă o importanță deosebită, datorită creșterii posibilităților pe care specialiștii din diferite domenii de activitate le au, ori de câte ori se pronunță în legătură cu cele mai dificile aspecte, ridicate de anumite cauze penale⁵¹⁷.

„Deși raportul de expertiză este un mijloc de probă, în care sunt expuse opiniile unor specialiști cu privire la anumite aspecte, a căror lămurire este necesară pentru rezolvarea cauzei, expertiza nu are o forță probantă deosebită față de celelalte mijloace de probă.

Aprecierea expertizelor se face prin prisma examinării tuturor probelor administrate în cauză. Există cazuri oferite de practica judiciară, în care unele concluzii neargumentate ale unor expertize nu au putut constitui temeiul convingerii instanței, impunându-se completarea lor sau efectuarea unor noi expertize. De asemenea, au fost situații în care, în aceeași cauză penală, au fost făcute două sau mai multe expertize, iar instanța a trebuit să se oprească asupra acelei expertize care a fost considerată mai fundamentată științific și care s-a coroborat cu probele de la dosar.

⁵¹⁴ Dosar nr. 1-22126103-26-1-26082022 [online], [citată 25.01.2023]. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6e558590-eaea-4d6a-b710-bd7f4d500494.

⁵¹⁵ Dosar nr. 1-22097250-48-1-07072022 [online], [citată 25.01.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f848dae5-a9bd-45f9-8e27-9b4c153a91a3.

⁵¹⁶ Dosar nr. 1-22097250-02-1a-15092022 [online], [citată 25.01.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b983bafd-b605-4094-abcf-12e6dab3d5a0.

⁵¹⁷ VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1972. p.180.

În principiu, organele judiciare acordă o încredere importantă expertizelor, dar, în cazurile în care informațiile pe care acestea le conțin nu se coroborează cu celelalte probe, ele pot fi înlăturate printr-o motivare temeinică⁵¹⁸.

Autorii Tudor Osoianu și Victor Orîndaș au indicat: „Concluzia expertului este o comunicare a acestuia în scris, în care se conține informația probantă privitor la chestiunile care necesită cunoștințe speciale. Raportul expertului care a efectuat expertiza la cererea părților este prezentată organului de urmărire penală sau instanței de judecată și este anexat la materialele cauzei penale, urmând a fi apreciat concomitent cu alte probe⁵¹⁹”.

Potrivit lui Gheorghe Golubenco, „constatări tehnico-științifice constituie 30-40% din numărul total al expertizelor și al constatărilor realizate de unitățile criminalistice ale M.A.I. al Republicii Moldova⁵²⁰”.

Igor Dolea consemnează: „În practică, se observă unele erori procesuale, comise la depunerea constatărilor sau expertizelor. Un exemplu relevant poate fi următorul: din materialele dosarului rezultă că efectuarea cercetării tehnico-științifice a fost dispusă printr-un demers întocmit de șeful SUP CPM Bălți, V. A., din 18.06.2007, cu nr. 1184, și nu printr-o ordonanță motivată, neexplicându-se dreptul de a face observații asupra concluziei de expertiză sau de a adresa întrebări expertului (decizia Colegiului Penal al CSJ nr. 1ra-86/09 din 14 ianuarie 2009).

Au fost constatate situații de altă natură, când Raportul de constatare tehnico-științifică a fost efectuat până la începerea urmăririi penale (decizia Colegiului Penal al CSJ nr. 1ra-55/10 din 19 ianuarie 2010.)

De asemenea, au fost constatate situații când raportul de expertiză a fost substituit prin alte probe. De exemplu, instanța de apel, după cum a invocat în recurs procurorul, a substituit incorect concluzia specialistului nu cu concluzia expertului, ci cu depozițiile părților vătămate, ale inculpatului și ale unor martori, manifestându-se în favoarea apărării, contrar principiului contradictorialității, prevederilor articolului 24 alin. (2) al CPP (decizia Colegiului Penal al CSJ nr. 1ra-593/08 din 27 mai 2008)⁵²¹.

Din cercetările empirice, am constatat că instanțele, în cadrul procedurilor sumare, odată ce au fost prezente declarațiile inculpatului, fac referințe generale la rapoartele de expertiză, fără a menționa circumstanțele care le probează sau chiar genul de expertiză efectuat.

⁵¹⁸ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.175.

⁵¹⁹ OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală partea generală*. Op.cit., p.162-163.

⁵²⁰ GOLUBENCO, G. Unele probleme de reglementare procesuală a utilizării metodelor și mijloacelor tehnico-criminalistice în combaterea criminalității. În: Conferința științifico-practică republicană *Strategia combaterii criminalității organizate în Republica Moldova*. Chișinău, 1997. p.118.

⁵²¹ DOLEA, I. *Probleme în procesul penal. Îndrumar pentru avocați*. Chișinău: Tipografia „Sirius”, 2016. 55 pagini, p.40. ISBN 978-9975-57-202-6.

Spre exemplu: „Prin sentința din 07.07.2022 în cauza penală nr. 1-21101633-24-1-07072021, examinată în procedură sumară, C.A. a fost recunoscut vinovat de către Judecătoria Criuleni de comiterea infracțiunilor prevăzute de art. art. 179 alin. (2), 164 alin. (2) lit. e) CP. În motivare s-a făcut referință la declarațiile inculpatului din ședința de judecată, declarațiile părții vătămate, ale martorilor, procesele-verbale de cercetare a locului, de examinare a obiectului, a documentelor, raportul de expertiză judiciară, care, fiind analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpatului în comiterea faptei⁵²²; sau „Prin sentința din 30.08.2022 în cauza penală nr. 1-22010390-48-1-25012022, examinată în procedură sumară, D.E. a fost recunoscută vinovată de către Judecătoria Strășeni de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201/1 alin. (1) lit. a) CP. Vinovăția a fost stabilită prin: declarațiile inculpatei din ședința de judecată, declarațiile părții vătămate, ale martorului, raportul de expertiză judiciară, care au fost analizate și coroborate între ele⁵²³.

În unele cazuri, instanțele nu au menționat genul, chiar dacă au fost efectuate mai multe expertize. Spre exemplu, prin sentința din 19.07.2022 în cauza penală nr. 1-22063348-26-1-06052022, examinată în procedură sumară, D.I. a fost recunoscut vinovat de către Judecătoria Drochia de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 287 alin. (2) lit. b) CP, ca mijloace de probă fiind indicate: declarațiile inculpatului din ședința de judecată, declarațiile părții vătămate, declarațiile martorilor, informațiile telefonice, plângerea victimei, procesul-verbal de cercetare la fața locului, procesul-verbal de ridicare, procesul-verbal de examinare a obiectului, rapoartele de expertiză, procesul-verbal de confruntare, care, fiind analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpatului în comiterea faptei⁵²⁴.

Totuși, unele instanțe, chiar dacă nu au precizat care circumstanțe sunt probate prin expertize, nu au ezitat să menționeze, cel puțin, domeniul de expertiză. Spre exemplu: „Prin sentința din 18.08.2022 în cauza penală nr. 1-22096303-32-1-06072022, examinată în procedură sumară, B.N. a fost recunoscut, de către Judecătoria Hâncești, vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201/1 alin. (3) lit. a) CP. Printre mijloacele de probă a fost menționat și raportul de expertiză medico-legală, care, împreună cu alte probe, analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpatului în comiterea faptei⁵²⁵.

⁵²² Dosar nr. 1-21101633-24-1-07072021 [online], [citată 23.02.2023]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d0a86d69-aaf5-4133-9ba6-9a696837bca.

⁵²³ Dosar nr. 1-22010390-48-1-25012022 [online], [citată 23.02.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/643b7005-1854-460d-8ae7-4a8b77a158c.

⁵²⁴ Dosar nr. 1-22063348-26-1-06052022 [online], [citată 23.02.2023]. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/374baed6-2ff4-42b4-8cac-7a19a24c172.

⁵²⁵ Dosar nr. 1-22096303-32-1-06072022 [online], [citată 23.02.2023]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/964936a8-0ee9-4253-8e1f-8d8ed47ee39.

Se observă aceeași situație și în dosarele în care instanțele au pus la baza sentințelor și constatările. Spre exemplu, în unele cazuri, instanțele doar indică formal, în altele menționează care este raportul. În dosarele ce țin de infracțiunile de trafic, instanțele se limitează la constatare, deși, conform practicii judiciare, sunt necesare expertizele⁵²⁶. Alte instanțe pun la baza sentinței – ca probă determinantă – expertiza tehnică auto. Spre exemplu, prin sentința din 17.06.2022 în cauza penală nr. 1-19173741-09-1-31102019, examinată în procedură sumară, G.G. a fost recunoscut, de către Judecătoria Bălți, vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 264/1 alin. (1) CP. Ca mijloace de probă au fost menționate declarațiile inculpatului din ședința de judecată, declarațiile martorului, procesul- verbal de constatare a săvârșirii infracțiunii, informația 902, procesul- verbal de testare alcoolică, procesul- verbal al examinării medicale de constatare a faptului de consumare a alcoolului, a stării de ebrietate și a naturii ei, procesul-verbal de ridicare, raportul de expertiză judiciară, care, fiind analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpatului în comiterea faptei⁵²⁷.

La fel, instanțele dispun expertizele în cazul infracțiunilor privind purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializare ilegală a armelor și munițiilor, sustragerea lor. Spre exemplu, prin sentința din 15.08.2022 în cauza penală nr. 1-22104658-18-1-20072022, examinată în procedură sumară, D.V. a fost recunoscut, de către Judecătoria Căușeni, vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 290 alin. (1) CP. Ca mijloc de probă a fost menționat și raportul de constatare tehnico-științifică⁵²⁸. Situații similare sunt întâlnite și în dosarele privind circulația ilegală a drogurilor, a etnobotanicelor⁵²⁹. Aceeași situație se observă și în dosarele privind fabricarea sau punerea în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false⁵³⁰ sau privind confecționarea, deținerea sau folosirea documentelor oficiale, a imprimatelor, ștampilelor sau sigiliile false⁵³¹.

⁵²⁶ Potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analoagelor acestora și a precursorilor nr. 2 din 26 decembrie 2011” (*modificată Prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 10 din 15. mai 2017*), Pct.2, pentru determinarea tipului de droguri, precursori, etnobotanice și analogii acestora, a proporțiilor acestora, a denumirilor și proprietăților lor, a originii, modului 2 de preparare, prelucrare, precum și pentru stabilirea apartenenței plantelor la cele care conțin droguri, precursori, etnobotanice și analogii acestora ce constituie obiectul acțiunilor criminale, sunt necesare cunoștințe speciale, instanțele de judecată trebuie să dispună de concluziile expertizei, efectuate doar conform metodicii aprobate de Comitetul permanent de control asupra drogurilor de pe lângă Ministerul Sănătății al R. Moldova, care se vor aprecia în cumul cu alte probe.

⁵²⁷ Dosar nr. 1-19173741-09-1-31102019 [online], [citată 23.02.2023]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/75cd5f24-2ded-418c-a073-c0df03a04f60.

⁵²⁸ Dosar nr. 1-22104658-18-1-20072022 [online], [citată 23.02.2023]. Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/64f72fee-39dd-4889-aba4-c74de07d73f5.

⁵²⁹ Dosar nr. 1-144/22 [online], [citată 23.02.2023]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f5a1c510-535a-42cc-b38d-f869870d8202.

⁵³⁰ Dosar nr. 1-22086045-51-1-17062022 [online], [citată 23.02.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/17ddc5e3-ccfd-4461-a49e-04972a6456cf.

⁵³¹ Dosar nr. 1-21162804-51-1-03112021 [online], [citată 26.02.2023]. Disponibil:

De regulă, în infracțiunile privind conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de alte substanțe, instanțele se limitează, pe lângă alte probe, la examinările medicale. Spre exemplu, prin sentința din 22.08.2022 în cauza penală nr. 1-22099761-08-1-12072022, examinată în procedură sumară, B.A. a fost recunoscut de către Judecătoria Anenii Noi vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 264/1 alin. (2) lit. b) CP. Printre probe este menționat procesul-verbal al examinării medicale de constatare a faptului consumării alcoolului, a stării de ebrietate și a naturii ei⁵³².

Organele de urmărire penală, iar ulterior și instanțele utilizează expertizele și constatările chiar și în cauze în care nici normele procesuale penale, nici practica judiciară nu impun aceasta. Spre exemplu, prin sentința din 22.08.2022 în cauza penală nr. 1-22093736-18-1-01072022, examinată în procedură sumară, C.V. a fost recunoscut de către Judecătoria Căușeni vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 197 alin. (2) lit. a) CP; a fost menționat raportul de constatare tehnico-incendiar, raportul de expertiză judiciară⁵³³.

Se observă o dezvoltare în continuare a unor categorii de constatări, care sunt relativ netradiționale pentru sistemul procesual național, dar care acceptă deja și inovații. Vorbim de constatările psihologice. Spre exemplu, prin sentința din 14.07.2022 în cauza penală nr. 1-22094647-28-1-04072022, examinată în procedură sumară, C.S. a fost recunoscut vinovat de către Judecătoria Edineț de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201/1 alin. (3) lit. a) CP. În calitate de probe au fost menționate: raportul de evaluare psihologică primară, ancheta socială, care, fiind analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpatului în comiterea faptei⁵³⁴. Curtea de Apel Bălți nu a ridicat semne de întrebare privind probatoriul. Mai mult, acest raport a contribuit la examinarea mai detaliată a problemei privind individualizarea pedepsei. Colegiul a ținut totuși cont de personalitatea inculpatului care, deși este caracterizat pozitiv la locul de trai, neaflându-se la evidența medicilor psihiatru sau narcolog, fiind la prima abatere de la lege, totuși, în stare de ebrietate alcoolică, a comis o infracțiune gravă, cu un pericol social sporit și cu urmări prejudiciabile⁵³⁵.

O altă problemă pe care vom încerca s-o abordăm ține de practica efectuării expertizelor obligatorii în anumite categorii de cauze, chiar dacă normele procesuale nu o impun.

https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/947c79c4-a73a-4a62-ad04-1d09ec6870cc .

⁵³² Dosar nr. 1-22099761-08-1-12072022 [online], [citată 12.02.2023]. Disponibil:

https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/11035e05-8863-423c-b50e-61f084ea44b3 .

⁵³³ Dosar nr. 1-22093736-18-1-01072022 [online], [citată 22.04.2023]. Disponibil:

https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7855a826-1de1-4292-adc0-f18fdcd50f1d .

⁵³⁴ Dosar nr. 1-22094647-28-1-04072022 [online], [citată 25.03.2023]. Disponibil:

https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/132f5224-6bc7-4fa3-a91d-f4c34e5ee78c .

⁵³⁵ Dosar nr. 1a-685/22 [online], [citată 23.04.2023]. Disponibil:

https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/29c4e630-7a56-4d39-a382-08aaaa197754 .

Art. 143 CPP RM stabilește cazurile în care expertizele sunt obligatorii, lăsând totuși loc și de interpretare, în pct. 6 din alin. (1), prin sintagma „altor cazuri când prin alte probe nu poate fi stabilit adevărul în cauză”.

În practica judecătorească au fost stabilite mai multe situații în care expertizele se impuneau, aceste situații fiind menționate în diferite hotărâri ale Plenului CSJ.

La o analiză a practicii, constatăm că sunt impuse expertizele în mai multe cazuri de comitere a infracțiunilor:

- cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor – pentru a determina apartenența armei, a munițiilor și a substanțelor explozive, urmează ca instanțele să se călăuzească de raportul de expertiză criminalistică⁵³⁶;

- cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală - dacă din materialele cauzei rezultă că imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința a survenit în rezultatul administrării de către făptuitor a substanțelor narcotice, psihotrope, toxice sau cu efect puternic, pentru stabilirea particularităților și a caracterului infracțiunii lor asupra organismului omului, instanța de judecată poate dispune efectuarea expertizei corespunzătoare⁵³⁷;

- cauzele privind circulația drogurilor, a etnobotanicelor sau analoagelor acestora și a precursorilor – pentru determinarea tipului de droguri, precursori, etnobotanice și analogii acestora, a proporțiilor acestora, a denumirilor și a proprietăților lor, a originii, modului de preparare, prelucrare, precum și pentru stabilirea apartenenței plantelor la cele care conțin droguri, precursori, etnobotanice și analogii acestora, ce constituie obiectul acțiunii criminale, sunt necesare cunoștințe speciale, instanța de judecată trebuie să dispună de concluziile expertizei, efectuate doar conform metodicii aprobate de Comitetul permanent de control asupra drogurilor de pe lângă Ministerul Sănătății al RM, care se vor aprecia în cumul cu alte probe⁵³⁸;

- cauzele referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor – legătura de cauzalitate dintre acțiunea și inacțiunea făptuitorului și urmările prejudiciabile sub formă de moarte a victimei trebuie să fie stabilită cu atenție în fiecare caz în parte. De aceea, în toate cauzele care au ca obiect

⁵³⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 31 din 09.11.1998 [online]. Par. 3 [citât 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=39.

⁵³⁷ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 17 din 07.11.2005 [online]. Par. 10. [citât 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=349.

⁵³⁸ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 2 din 26.12.2011 [online]. Pct.2 (modificată prin hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 10 din 15.05.2017). [citât 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=243.

o infracțiune de omor se efectuează o expertiză medico-legală, care are ca scop tocmai stabilirea cauzelor decesului⁵³⁹;

- cauzele privind sustragerea bunurilor – valoarea bunurilor sustrate ca semn calificativ al componenței de infracțiune, care prevede răspunderea pentru sustragere, se determină ținându-se cont de unitatea convențională de amendă, stabilită de legislație, la momentul săvârșirii infracțiunii. Mărimea prejudiciului cauzat prin sustragere se determină conform prețurilor libere de piață la momentul examinării cauzei. În lipsa datelor cu privire la prețul bunurilor sustrate, valoarea lor poate fi stabilită în baza raportului experților. La calificarea sustragerii valutei străine sau a titlurilor de valoare străine, este necesar să se reiasă din recalcularea în moneda națională, conform cursului oficial al leului moldovenesc în raport cu valutele străine, stabilit de Banca Națională a Moldovei la ziua săvârșirii infracțiunii⁵⁴⁰;

- infracțiunile din domeniul securității circulației rutiere – la efectuarea expertizei tehnice auto, urmează să se țină cont de faptul că numai decizia pe marginea chestiunilor speciale ține de competența expertului. În legătură cu aceasta, fixând expertiza respectivă, instanța de judecată nu este în drept să înainteze expertului chestiuni de drept (vinovăția sau nevinovăția conducătorilor de transport), care sunt în exclusivitate de competența judecății. În cazul în care se pune la îndoială exactitatea, temeinicia sau suficiența încheierilor, instanța, reieșind din cerințele art. 65 și 264 CPP RM, poate să dispună efectuarea unei expertize suplimentare sau repetate, pentru a constata adevărul pe marginea cauzei. Fixând expertiza, instanța judecătorească trebuie să prezinte date primare, bazate pe materialele dosarului, care sunt necesare expertului pentru soluționarea chestiunilor abordate. În cazul în care există probe contradictorii referitoare la circumstanțele accidentului rutier, instanța judecătorească poate porunci expertului să prezinte, referitor la ele, câte o încheiere separată. Este rațional de a recomanda abordarea chestiunilor despre legătura cauzală dintre acțiunea (inacțiunea) conducătorului mijlocului de transport, stabilită de instanță, starea tehnică a unității de transport, condițiile rutiere, cu faptul accidentului rutier⁵⁴¹.

Reiterăm că prin HCC din 2016⁵⁴², s-a indicat că CSJ nu poate impune instanțelor hotărârile Plenului. Întrebarea care ne-o punem și la care avem un răspuns negativ este dacă poate fi respinsă o cerere de aplicare a procedurii sumare, în cazul în care nu au fost efectuate expertizele stabilite.

⁵³⁹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 11 din 24.12.2012 [online]. Par.3. [cit. 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318.

⁵⁴⁰ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 23 din 28.06.2004 [online]. Par.21. [cit. 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310.

⁵⁴¹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 20 din 08.07.1999 [online]. Par.12. [cit. 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=361.

⁵⁴² Hotărârea Curții Constituționale nr.2 din 9 februarie 2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate) [online, citat 23.05.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_2_2016_55b_2015_rou.pdf.

În opinia noastră, nu există niciun temei legal pentru aceasta și o abordare pur formală ar fi inadmisibilă.

Se observă că instanțele sau organele de urmărire penală care optează pentru expertize determină o durată mai mare a urmăririi penale și, respectiv, costuri judiciare mai avansate, fapt ce contravine conceptului de proceduri sumare. Pe de altă parte, în cadrul procedurii prevăzute de art. 364/1 CPP RM, este imposibil de a prevedea care va fi poziția inculpatului în cadrul judecării cauzei și dacă acesta va solicita aplicarea acestei proceduri. Probabil, această dilemă poate fi rezolvată în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției.

În cazul încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției, organul de urmărire penală nu va mai fi nevoit să efectueze expertizele, dacă normele procesuale nu impun aceasta, limitându-se la aprecieri dacă vor fi necesare cunoștințe speciale pentru constatarea unor circumstanțe de fapt.

Astfel, considerăm că standardul probei nu va fi afectat în acest caz, deoarece și constatările sunt prevăzute de normele procesuale ca mijloace de probă, pe de o parte, iar pe de altă parte, declarația acuzatului de recunoaștere este o probă determinantă.

4.3 Particularitățile administrării mijloacelor materiale de probă și a datelor obținute din activitatea specială de investigație

Pornind de la faptul că mijloacele materiale de probă și datele din ASI au o legătură directă, dar și din faptul că datele din ASI necesită a fi verificate prin intermediul altor mijloace de probă, am considerat util de a le examina în cadrul unui paragraf unic.

Această decizie a fost dictată și de faptul că, în cadrul procedurilor sumare, îndeosebi acordul de recunoaștere a vinovăției, de regulă, ASI ar necesita alte mijloace mai puțin costisitoare.

Așadar, potrivit art. 157 alin. (1) CPP RM, „constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.), care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice, dacă în ele sunt expuse ori adevărate circumstanțe ce au importanță pentru cauză”.

Autorul Nicolae Vonciu specifică: „Importanța mijloacelor materiale de probă constă în faptul că acești „martori muți”, cum au fost numiți sugestiv, știu să „vorbească” și să dea indicații uneori mai exacte și mai complete decât martorii adevărați. În plus, în privința obiectelor respective nu se ridică suspiciunea relei-credințe, de care pot da dovadă unii martori. Aceasta nu

exclde posibilitatea ca unele mijloace materiale de probă să fie contrafăcute sau alterate de către cei interesați, pentru a duce organul judiciar la concluzii eronate”⁵⁴³.

Același autor relevă că „infinita varietate a obiectelor impune o anumită clasificare din punctul de vedere al folosirii lor ca mijloace de probă. După criteriul legal, grupele de obiecte sunt următoarele:

a) Obiecte care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea infracțiunii (de ex., arma cu care s-a comis un omor);

b) Obiecte care reprezintă produsul infracțiunii (de ex., lucrul însușit de infractor în cazul unui furt);

c) Obiecte care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite (de ex., înscrisul contrafăcut în cazul unui fals);

d) Orice alte obiecte care servesc la aflarea adevărului și soluționarea cauzei (de ex., un obiect care poartă amprente digitale ale infractorului)”⁵⁴⁴.

„Obiectul care ajută la aflarea adevărului este un izvor al probelor. Mijloc de probă sunt și datele care decurg din schimbările produse asupra obiectului sau din legăturile sale reprezintă probe”⁵⁴⁵.

Gr. Theodoru a indicat că „mijloacele materiale de probă au fost denumite și *probe materiale*, ele constând în obiecte materiale conexe faptelor penale”⁵⁴⁶.

În modul tradițional, s-a observat încă în Codul de Procedură Penală din 1961 că legislatorul divizează mijloacele materiale de probă în două grupuri mari: *corpurile delictive* și *documentele*. În privința corpurilor delictive, într-un fel, s-a păstrat tradiția din Codul de procedură penală din 1961 și în Codul din 2003.

Corpuri delictive, potrivit art. 158, „sunt recunoscute obiectele în cazul în care există temeiuri de a presupune că ele au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum și bani sau alte valori ori obiecte și documente”.

În ceea ce privește documentele, Legislatorul a aplicat o metodologie extensivă, fără să le enumere exhaustiv. Este o decizie pe care o susținem, având în vedere la varietatea mijloacelor și progresul tehnico-științific care are un impact și asupra probatoriului. Totuși, de fiecare dată când în activitatea practică va fi acceptat un mijloc material de probă nou în grupul documentelor, acesta

⁵⁴³ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală, partea generală*, Vol. I, ediția a III-a, revizuită și adăugită. București: Padeia, 2000. 520 pagini, p.374. ISBN 973-9131-01-8.

⁵⁴⁴ *Ibidem*.

⁵⁴⁵ PARASCHIV, C.-S. *Drept procesual penal*. Op.cit., p.233.

⁵⁴⁶ THEODORU. G. *Curs de drept procesual penal, partea generală*. Iași, 1959. p.464.

urmează a fi acceptat prin descrierea lui detaliată în normele procesuale și a modului de administrare a acestora. Îndeosebi, aceasta se referă la purtătorii electronici de informații.

În unele dosare, instanțele nu specifică ce mijloace materiale de probă constituie mijloace de probă în cauza respectivă. Instanțele le indică în mod general, ceea ce, în opinia noastră, nu este corect. Spre exemplu, prin sentința din 23.08.2022 în cauza penală nr. 1-21192689-38-1-31122021, examinată în procedură sumară, D.E. a fost recunoscută de către Judecătoria Orhei vinovată de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 191 alin. (1) CP. Printre mijloacele de probă au fost menționate și mijloacele materiale de probă (copii acte)⁵⁴⁷.

În analiza particularităților administrării documentelor, a corpurilor delictive, a proceselor-verbale în cadrul procedurilor sumare, este necesar, în opinia noastră, a porni de la aspecte generale privind procedeele probatorii de administrare a mijloacelor respective de probă, încercând ulterior a evidenția particularitățile lor în cadrul acestor proceduri.

S-a arătat că „documentele sunt mijloace separate de probă, care se deosebesc atât de procesele-verbale ale actelor de urmărire și judecătorești, cât și de corpurile delictive. Documentele conțin date care pot fi recunoscute ca probe derivate. Procesele-verbale se deosebesc de documente prin faptul că sunt întocmite în cadrul unei acțiuni procesuale, pe când documentele sunt întocmite în afara procesului penal de persoane care pot să nu fie subiecți ai procesului penal. Corpurile delictive, spre deosebire de procesele-verbale, reprezintă sursa inițială referitoare la anumite circumstanțe”⁵⁴⁸.

În același context, se arată că în calitate de documente pot fi recunoscute și actele întocmite în urma unor controale, cum ar fi acte de revizie, rapoarte etc.⁵⁴⁹.

„La documente se atribuie nu numai actele scrise, dar și scheme, grafice, date statistice, datele conținute în informații computerizate, descrieri ale anumitor procese și persoane etc.”⁵⁵⁰.

Potrivit autoarei Croitor Elena, „orice purtător de informație conține o înregistrare, însă nu toată electronică, de aceea ea (înregistrarea) nu va constitui, în acest caz, document electronic. Delimitarea respectivă este absolut necesară, dat fiind conținutul art. 157 alin. (1) CPP RM, care indică faptul că informația în format audio-video/electronic reprezintă documente, adică se vorbește despre documente audio, video, electronice. Problema care apare în contextul CPP ține de determinarea naturii procesuale a înregistrărilor pe suport tehnico-electronic: mijloc

⁵⁴⁷ Dosar nr. 1-21192689-38-1-31122021 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2d150b0e-63b9-4ff5-9d6e-06cacdb8384a.

⁵⁴⁸ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.323-336.

⁵⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁵⁰ *Ibidem*.

independent de probă sau formă de manifestare a documentului sursă de probă. În acest scop, se impune necesitatea determinării conceptelor de *document electronic* și *probă electronică* și atribuirea înregistrărilor la una din aceste categorii”⁵⁵¹.

Din perspectivă teoretică, s-a apreciat că „documentul reprezintă un tot indisolubil dintre informația documentară și suportul informațional, permițând perceperea și identificarea univocă a informației, având destinația de a fi transmis în timp și spațiu, fiindu-i specifică funcția de a informa și a proba, având ca autori subiecți competenți și fiind înzestrat cu mențiuni de formă și format determinate”⁵⁵².

Conform art. 3 al Legii cu privire la documentul electronic și semnătura digitală, „documentul electronic este informația în forma electronică creată, structurat prelucrată și transmisă cu ajutorul computerului sau al altor dispozitive electronice sau mijloace tehnice de program, semnată cu semnătură digitală, în conformitate cu prezenta lege”⁵⁵³.

Autoarea Croitor Elena a indicat că, „urmărind pozițiile – cea teoretică, dar, mai ales, pe cea normativă –, concluzia fundamentală care derivă este cea de a considera un document drept electronic numai în condițiile accesibilității sale, direct sau indirect, prin mijlocirea computerului. Însă reglementarea națională a documentului electronic solicită respectarea exigenței de prezență a rechizitului denumit „semnătura electronică”, lipsa acestuia excluzând calitatea de document al informației în formă electronică, situație în care acestea devin doar date (informație) electronice, și nu documente, dar care nu exclude utilizarea lor în probatoriu”⁵⁵⁴.

Tot Croitor Elena a specificat: „Dacă lipsa concordanței între prevederile art. 157 alin. (1) CPP RM și art. 164 CPP RM la capitolul *document în formă electronică* a fost depășită pe calea interpretării de sistem, în raport cu documentul în forma audio sau video, reglementarea rămâne inconsecventă. Nicio prevedere normativă nu conține o definiție a documentului audio-video”⁵⁵⁵.

Autoarea mai relevă că „prevederea de la art. 157 alin. (1) CPP RM a încercat să asigure admisibilitatea înregistrărilor audio-video, indiferent de suport, dar nu a reușit decât să creeze inconsecvența menționată. Spre a realiza diferențierea necesară între document electronic și probă electronică, urmează să se pornească de la premisa că orice document electronic este o probă electronică, însă reciproca nu rămâne valabilă. Orice informație în formă electronică, aflată pe un

⁵⁵¹ CROITOR, E. *Purtătorii tehnico-electronici de informație în calitate de înregistrări în probatoriul penal. Probleme de administrare și admisibilitate*: Tz. de doct în drept. Chișinău, 2012. 169 pagini, p. 51.

⁵⁵² REȘETNICOV, A. *Documentul fals ca obiect material, produs și mijloc de săvârșire a infracțiunii*: Autoref. tez. de doct în drept. Chișinău, 2008. p. 23.

⁵⁵³ Legea nr. 91 din 27.06.2014 privind semnătura electronică și documentul electronic [online], [citat 25.12.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131707&lang=ro#.

⁵⁵⁴ CROITOR, E. *Purtătorii tehnico-electronici de informație în calitate de înregistrări în probatoriul penal. Probleme de administrare și admisibilitate*. Op.cit., p. 52-53.

⁵⁵⁵ *Ibidem*, p. 53.

suport inamovibil sau amovibil, este o potențială probă electronică, dacă întrunește condițiile speciale de admisibilitate, prevăzute de art. 164 CPP RM, indiferent de natura acesteia – video/ audio/ text/ program/ grafic ș.a”⁵⁵⁶.

În practică, se observă că, deseori, în calitate de probă în procedurile sumare sunt utilizate înregistrările video. Spre exemplu, prin sentința din 09.08.2022 în cauza penală nr. 1-22101745-48-1-15072022⁵⁵⁷, examinată în procedură sumară, C.A. a fost recunoscut vinovat de către Judecătoria Strășeni de comiterea infracțiunii prevăzute la art. 317 alin. (1) CP, ca mijloc de probă servind secvențele video, de examinare a obiectului, care, fiind analizate și coroborate între ele, au demonstrat vinovăția inculpatului în comiterea faptei, sau, în alte cauze penale, procesul-verbal de examinare a înregistrărilor video⁵⁵⁸.

Autorii Tudor Osoianu și Victor Orîndaș precizează că „din dispozițiile art. 157 alin. (1) CPP reiese că valoare probantă au numai acele documente care:

- provin de la întreprinderi, instituții și organizații publice sau obștești, de la persoane oficiale sau particulare;

- conțin ori atestă împrejurări care au importanță pentru cauză”⁵⁵⁹.

Aceștia menționează că „există și documente de alt gen, de exemplu: certificatul de naștere, testamentul, certificatul de la locul de muncă etc. Alte documente ca mijloc de probă pot fi întocmite atât până la începerea urmăririi penale, cât și după începerea urmăririi penale, de exemplu, buletinul de identitate. Valoare probantă vor avea numai documentele, perfectate în limitele competenței funcționale a organului de la care emană. Ele trebuie să aibă atributele necesare: să fie semnate, șampilate, cu numărul propriu de înregistrare etc. În cazul utilizării altor documente, nu mai e nevoie a le examina, ci, pur și simplu, trebuie anexate, prin ordonanță, la dosar”⁵⁶⁰.

Aceiași autori relevă că „valoare probantă au diferite categorii de documente:

1) Documente, întocmite la cererea organelor de urmărire sau judecătorești, referitoare la diferite împrejurări importante pentru cauza penală;

⁵⁵⁶ *Ibidem*, p.53.

⁵⁵⁷ Dosarul nr. 1-22101745-48-1-15072022 [online], [citat 23.09.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/81f4d4c4-fcea-4cc1-bc97-a656cd65684c.

⁵⁵⁸ Dosarul nr. 1-22132344-09-1-09092022 [online], [citat 22.09.2023]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a84d27a3-d5b0-4c6e-b316-6484a30c87cc.

Dosarul nr. 1-21175278-51-1-29112021 [online], [citat 01.10.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b6ef6c67-0535-4343-9f15-7117b936d565.

⁵⁵⁹ OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală. partea generală*. Op.cit., p.183-184.

⁵⁶⁰ *Ibidem*.

2. Actele ce sunt întocmite la inițiativa administrației, organizației, întreprinderii, organelor de control și revizie”⁵⁶¹.

În unele cazuri, instanțele, în calitate de documente utilizează acte oficiale. Spre exemplu: Prin sentința din 29.04.2022 în cauza penală nr. 1-21187823-24-1-22122021, examinată în procedură sumară, P.N., de către Judecătoria Criuleni, a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 264/1 alin. (4) CP. Ca mijloc de probă a fost utilizată informația prezentată de Departamentul Înmatriculare a mijloacelor de transport și calificare a conducătorilor auto al ASP⁵⁶² sau, în alte dosare, informația parvenită la Dispeceratul zonal Centru despre apelul telefonic⁵⁶³, declarația vamală⁵⁶⁴, informația Agenției Servicii Publice a Republicii Moldova⁵⁶⁵. În alte cazuri, instanțele în calitate de document utilizează și cazierul judiciar.

O altă categorie de mijloace de probă materiale, utilizate în cadrul procedurilor sumare, sunt corpurile delictive, acestea fiind „anumite obiecte din lumea materială, care conțin informații importante pentru justa soluționare a cauzei penale”⁵⁶⁶.

Se reține că, după regula generală, corpurile delictive se păstrează anexate la dosar. Alte modalități speciale de păstrare a corpurilor delictive sunt prevăzute de art. 159 din CPP, iar „alin. (3) al art. 158 din CPP stabilește și alte condiții de admisibilitate a obiectelor în calitate de corpuri delictive”⁵⁶⁷.

Administrarea corpurilor delictive poate fi realizată prin câteva procedee probatorii, acestea fiind expres prevăzute în Codul de procedură penală: cercetare la fața locului, percheziție, ridicare de obiecte, precum și prezentare de către participanții la proces, cu ascultarea prealabilă a acestora.

Cercetarea la fața locului, în frecvente cazuri, este primul procedeu probatoriu, realizat într-o cauză penală. Dacă e să ne referim la procedurile sumare, probabil, acest procedeu probatoriu este cel mai frecvent utilizat în cadrul procedurii de urmărire și de judecare a unor infracțiuni flagrante. În acest aspect, menționăm că aproximativ în 26% din toate dosarele examinate în ce

⁵⁶¹ *Ibidem.*

⁵⁶² Dosar nr. 1-21187823-24-1-22122021 [online], [citată 25.11.2023]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/63c3f9d4-ac84-404a-8511-1c2a388775d4.

⁵⁶³ Dosar nr. 1-22004656-48-1-14012022 [online], [citată 25.11.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/39333c6e-5636-419a-88df-a37a333ba6db.

Dosar nr. 1-22094240-48-1-01072022 [online], [citată 25.11.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ed5449e0-8866-4c22-8a01-e65111e0b6d9.

⁵⁶⁴ Dosar nr. 1-22070895-28-1-20052022 [online], [citată 25.11.2023]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/d589b849-6174-40a7-99b1-f1db65cfa80a.

⁵⁶⁵ Dosar nr. 1-83/2022 [online], [citată 25.11.2023]. Disponibil: https://jcm.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/90fe7d5d-0a59-4e23-ab9c-951373dccb52.

⁵⁶⁶ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. Drept Procesual Penal. Ediția 1. Op.cit., p.323-336.

⁵⁶⁷ *Ibidem.*

privește infracțiunile flagrante, instanța de judecată a făcut referire în sentință la procesul-verbal de cercetare la fața locului.

Aceasta poate fi dedusă și din definiția legală a procedurii, expusă în art. 513 CPP RM: „făptuitorul este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte, care ar da temei de a-l presupune participant la infracțiune”. Aceasta nu înseamnă însă că, în cadrul altor proceduri, organele de urmărire penală neglijează un asemenea procedeu probatoriu, în cazul în care este necesar. Din sentințele analizate se observă că instanțele fac frecvent referință la procesele-verbale de cercetare la fața locului, atunci când a fost realizată o asemenea acțiune procesuală⁵⁶⁸.

„Termenul *fața locului* semnifică locul în perimetrul căruia s-a desfășurat activitatea infracțională, precum și cel în care s-au manifestat consecințele acesteia”⁵⁶⁹. „Cercetarea la fața locului poate fi efectuată de mai multe ori, acest fapt fiind determinat de împrejurările concrete ale

⁵⁶⁸	Dosar nr.	1-20040132-12-1-26032020-2	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1a7914e4-53f3-4fdb-80a1-f58802355eee ;	
	Dosar nr.	1-22094182-51-1-01072022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7ba41e11-d90c-40bd-a477-1e4e970be86c .	
	Dosar nr.	1-21162804-51-1-03112021	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/947c79c4-a73a-4a62-ad04-1d09ec6870cc .	
	Dosar nr.	1-22089744-08-1-24062022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8b12f9ea-c00c-47f2-8b99-6dfdb6a210b3 .	
	Dosar nr.	1-21137583-09-1-16092021	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/70239cd8-5e38-41bc-8737-b605214773b2 .	
	Dosar nr.	1-22022283-51-1-15022022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2010686b-9b42-4faf-8428-b0cf2e2f8188 .	
	Dosar nr.	1-22094182-51-1-01072022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7ba41e11-d90c-40bd-a477-1e4e970be86c .	
	Dosar nr.	1-199/21	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b52ac532-0fc6-48e4-8eb5-3809341b66d3 .	
	Dosar nr.	1-22100440-08-1-13072022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f0932ee6-acee-4780-a521-f12696f27b9b .	
	Dosar nr.	1-22094182-51-1-01072022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7ba41e11-d90c-40bd-a477-1e4e970be86c .	
	Dosar nr.	1-21162804-51-1-03112021	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/947c79c4-a73a-4a62-ad04-1d09ec6870cc .	
	Dosar nr.	1-22089744-08-1-24062022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8b12f9ea-c00c-47f2-8b99-6dfdb6a210b3 .	
	Dosar nr.	1-21137583-09-1-16092021	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/70239cd8-5e38-41bc-8737-b605214773b2 .	
	Dosar nr.	1-22022283-51-1-15022022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2010686b-9b42-4faf-8428-b0cf2e2f8188 .	
	Dosar nr.	1-22094182-51-1-01072022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7ba41e11-d90c-40bd-a477-1e4e970be86c .	
	Dosar nr.	1-199/21	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b52ac532-0fc6-48e4-8eb5-3809341b66d3 .	
	Dosar nr.	1-22100440-08-1-13072022	[online],	[citat 22.11.2023].	Disponibil:
				https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f0932ee6-acee-4780-a521-f12696f27b9b .	

⁵⁶⁹ DORAȘ, S. *Criminalistica. Elemente de tactică*. Vol II. Chișinău: Știința, 1999. p.204-216.

cauzei. La cercetarea la fața locului, se întocmește un proces-verbal, care constituie un mijloc de probă”⁵⁷⁰.

Corpurile delictive pot fi administrate și prin intermediul percheziției. În cadrul analizei sentințelor, s-a constatat și acest fapt⁵⁷¹.

„Percheziția trebuie efectuată cu respectarea art. 8, paragraful 1 al CEDO, care stipulează că orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului și a corespondenței sale. În unele situații însă, în scopul luptei cu criminalitatea, legea admite o derogare de la principiul general, dar cu respectarea tuturor prevederilor legale.

Percheziția presupune o oarecare constrângere și se efectuează fără voința sau acordul proprietarului sau al posesorului. Scopul percheziției este descoperirea și ridicarea anumitor instrumente, care au servit la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite în urma infracțiunii, precum și a altor obiecte sau documente, care ar putea avea importanță pentru cauză și descoperirea unor persoane căutate sau a unor cadavre”⁵⁷².

Reținem că, în practică, în unele cazuri, corpurile delictive sunt numite *obiecte*, în altele – *corpuri delictive*. Astfel, prin sentința din 26.08.2022 în cauza penală nr. 1-22067442-48-1-16052022, examinată în procedură sumară, B.V., de către Judecătoria Strășeni, a fost recunoscută vinovată de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201/2 alin. (1) CP. Printre mijloacele de probă au fost recunoscute procesul-verbal de ridicare, procesul-verbal de examinare a obiectului⁵⁷³. În același context, constatăm și alte sentințe, în care *corpul delict* este menționat ca *obiect*⁵⁷⁴.

Pe de altă parte, în unele sentințe, instanțele utilizează termenul corect de *corp delict*. Spre exemplu, prin sentința din 25.08.2022 în cauza penală nr. 1-22113560-08-1-04082022, examinată în procedură sumară, SA, de către Judecătoria Anenii Noi, a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 361 alin. (2) lit. b) CP, unul din mijloacele de probă fiind corpul delict⁵⁷⁵. În același context, și în alte sentințe analizate instanțele utilizează acest termen⁵⁷⁶.

⁵⁷⁰ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.309-323.

⁵⁷¹ Dosar nr. 1-20158781-12-1-16122020 [online, citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b814308e-12c6-46b6-8206-bcf1f461d044.

Dosar nr. 1-21134311-12-1-10092021 [online, citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b0764c03-be71-46c6-b085-70e4e6ccee9f.

⁵⁷² DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.309-323.

⁵⁷³ Dosar nr. 1-22067442-48-1-16052022 [online], [citat 02.01.2024]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/429bcdec-b166-4d93-837e-d5553fc49dd8.

⁵⁷⁴ Dosar nr. 1-22089744-08-1-24062022 [online], [citat 02.01.2024]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8b12f9ea-c00c-47f2-8b99-6dfdb6a210b3.

⁵⁷⁵ Dosar nr. 1-22113560-08-1-04082022 [online], [citat 02.01.2024]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/75231d4f-17ab-417c-8e49-fa024a76109f.

⁵⁷⁶ Dosar nr. 1-21099809-08-1-05072021 [online], [citat 02.01.2024]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a998f014-53fa-4187-9379-21da805971df.

Referitor la procesele-verbale prevăzute de art. 163 CPP RM, acestea vor fi recunoscute ca mijloace de probă doar în cazul când ele vor conține date ce pot fi utilizate în calitate de probă. Astfel, nu va servi ca mijloc independent de probă procesul-verbal de audiere a persoanei.

Observăm că poziția legislatorului la enumerarea proceselor-verbale nu este una exhaustivă. Este o metodă pe care o susținem, având în vedere evoluția probatoriului la etapa progresului tehnico-științific. Totuși, este necesar a exclude situațiile de nulitate a actelor prevăzute de art. 251 CPP RM. După cum vom vedea mai jos, în activitatea practică, instanțele utilizează diferite formulări, când motivează sentințele și enumeră probatoriul.

Autorii Alexandru Boroi, Ștefania-Georgeta Ungureanu, Nicu Jidovu relevă că, „în sens larg, prin proces-verbal se înțelege acel înscris în care organele prevăzute de lege consemnează constatări făcute personal (*propriis sensibus*). În situația în care în procesul-verbal sunt consemnate relatările altei persoane (cum ar fi martorul, învinuitul), acesta nu mai poate fi un mijloc de probă ca înscris, proba rezultând din însăși declarația făcută de către martor sau învinuit”⁵⁷⁷.

Acești autori indică: „Procesele-verbale pot fi împărțite în 2 categorii, și anume:

- procese-verbale care au funcție probatorie pe fondul cauzei (cum ar fi procesele-verbale de constatare a infracțiunilor);

- procese-verbale prin care se dovedește efectuarea unor acte procedurale (percheziția)”⁵⁷⁸.

În opinia autorilor, „cunoscând faptul că procesele-verbale sunt întocmite de organe ale statului cu o anumită competență, acestora trebuie să li se acorde o mai mare încredere. Există situații în care unele procese-verbale nu reflectă adevărul, în măsura în care organele ce le-au întocmit au dovedit nepricepere sau chiar rea-credință. Organele judiciare au dreptul și posibilitatea să înlăture respectivul înscris din cadrul probațiunii (dacă cele menționate în el nu se coroborează sau sunt în contradicție cu celelalte acte și lucrări ale cauzei)”⁵⁷⁹.

„Procesele-verbale ale actelor procesuale sunt grupate într-un mijloc de probă aparte. La acestea se referă procesele-verbale de cercetare (la fața locului, a cadavrului, a corpurilor delictive, a persoanei și încăperii, a corespondenței poștale și telegrafice, de examinare corporală, de ridicare, de percheziție, de reținere, de prezentare spre identificare și de reconstituire a faptei). La interceptarea convorbirilor telefonice, spre exemplu, va fi considerat mijloc de probă procesul-verbal, doar dacă în el va fi descris detaliat conținutul convorbirilor telefonice. În asemenea situații, în calitate de mijloc de probă separat va fi și fonograma. La aprecierea proceselor-verbale în

⁵⁷⁷ BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. Drept procesual penal, Op.cit., p.156.

⁵⁷⁸ *Ibidem*.

⁵⁷⁹ *Ibidem*.

calitate de mijloc de probă, se aplică regula generală privind admisibilitatea, relevanța, concludența și utilitatea”⁵⁸⁰.

Autorii Tudor Osoianu, Victor Orîndaș consemnează că „specificul acestor procese-verbale îl constituie faptul că anumite acțiuni și împrejurări, care au importanță pentru cauză, sunt percepute nemijlocit de către persoana care le întocmește. Procesele-verbale ale acțiunilor procesuale, întocmite conform prevederilor CPP, constituie mijloace de probă în cazul în care ele confirmă circumstanțele constatate în cadrul cercetării la fața locului, al percheziției corporale, a domiciliului, al ridicării obiectelor, documentelor sau corespondenței, al luării de probe pentru expertiză, al declarației orale despre o infracțiune, al prezentării pentru recunoaștere, al exhumării cadavrului, verificării declarațiilor la fața locului, reconstituirii faptei, interceptării convorbirilor telefonice, a altor convorbiri și al altor procedee probatorii (art. 163 CPP)”⁵⁸¹.

Deopotrivă cu procesele-verbale sunt mijloace de probă și alte documente.

„Examinarea cadavrului este o acțiune procesuală independentă și se efectuează în cazurile în care nu s-a efectuat cercetarea la fața locului în infracțiunile ce au drept consecință decesul persoanei. Examinarea cadavrului poate fi efectuată și în cadrul cercetării la fața locului. În asemenea situații, se întocmește un singur proces-verbal de cercetare la fața locului, în care se includ și date privind starea cadavrului, poziția cadavrului etc. Exhumarea cadavrului este o acțiune de dezgropare a osemintelor unui cadavru. Scopul deshumării este examinarea cadavrului, prezentarea spre recunoaștere sau efectuarea expertizei medico-legale”⁵⁸².

Instanțele utilizează diferite formulări la enumerarea mijloacelor de probă în calitate de procese-verbale, cum ar fi: procesul-verbal de consemnare a faptei, de înlăturare de la conducerea vehiculului, procesul-verbal privind constatarea faptei de conducere a mijlocului de transport în stare de ebrietate alcoolică⁵⁸³. Spre exemplu, prin sentința din 13.08.2022 în cauza penală nr. 1-21076978-09-1-24052021, examinată în procedură sumară, B.V., de către Judecătoria Bălți, a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 192/1 alin. (2) lit. a) CP. Unul din mijloacele de probă a fost menționat procesul-verbal de examinare a obiectului⁵⁸⁴.

Nu de fiecare dată instanțele, în opinia noastră, utilizează corect terminologia. Aceasta se va observa din exemplele de mai jos.

⁵⁸⁰ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.323-336.

⁵⁸¹ OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală partea generală*. Op.cit., p.181.

⁵⁸² DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Ediția 1. Op.cit., p.309-323.

⁵⁸³ Dosar nr. 1-22114944-38-1-05082022 [online], [citată 13.02.2024]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9c97fd83-5e1e-4411-9dff-8bdda680a2e7.

⁵⁸⁴ Dosar nr. 1-21076978-09-1-24052021 [online], [citată 13.02.2024]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a2a1b32c-69e6-41fb-ae7d-79cedac06f8e.

Prin sentința din 11.08.2022 în cauza penală nr. 1-22001327-32-1-05012022, examinată în procedură sumară, C.A., de către Judecătoria Hâncești, a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. art. 42, alin.(2), (5), art. 361 alin. (2) lit. b) CP. Unul din mijloacele de probă a fost indicat procesul-verbal privind sesizarea despre constatarea infracțiunii⁵⁸⁵. Sau, prin sentința din 16.06.2022 în cauza penală nr. 1-132/21, examinată în procedură sumară, M.M., de către Judecătoria Soroca, a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 217 alin. (4) lit. b) CP. Drept mijloc de probă a fost indicat procesul-verbal privind depistarea infracțiunii⁵⁸⁶. La fel, prin sentința din 05.05.2022 în cauza penală nr. 1-21095491-15-1-25062021, examinată în procedură sumară, TA, de către Judecătoria Cahul, a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 186 alin. (2) lit. c), d) CP, iar ca mijloc de probă este menționat procesul-verbal privind depistarea infracțiunii, constatarea bănuielii rezonabile privitor la o infracțiune⁵⁸⁷.

În acest aspect, considerăm necesar ca în perspectiva în care Curtea Supremă de Justiție va dezvolta o practică constantă, un accent urmează a fi pus și pe clarificarea terminologiei utilizate în sentințe privind mijloacele materiale de probă.

Datele de fapt, obținute prin activitatea specială de investigații, poartă un caracter specific în raport cu alte mijloace de probă. Aceasta și justifică poziția legislatorului, care a condiționat admiterea în materialul probator a acestor date, doar dacă au fost administrate și verificate prin intermediul mijloacelor prevăzute la alin. (2) din art. 93 CPP RM.

Așa cum menționează Elena Croitor, „de la momentul apariției lor, mijloacele de înregistrare audio-video au fost considerate drept una dintre realizările cele mai utile în plan social, cu puține probabilități inițiale de utilizare în activitatea investigativă, pentru ca la etapa actuală caracterul de utilitate să fi ajuns la cel de eficiență sporită, datorată perfecționării continue a capacității tehnice a acestora. Pentru a satisface însă criteriul de eficiență, atât dreptul substanțial, cât și procedura penală supun purtătorii tehnico- electronici exigenței de corespundere permanentă a mijloacelor de descoperire a infracțiunilor celor de comitere și probare a acestora.”⁵⁸⁸.

⁵⁸⁵ Dosar nr. 1-22001327-32-1-05012022 [online], [citată 13.02.2024]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b1d3db56-69f7-4c34-8df8-a583de5b13b2.

⁵⁸⁶ Dosar nr. 1-132/21 [online], [citată 13.02.2024]. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d70f34a4-0719-468c-8157-d58c03dc82fa.

⁵⁸⁷ Dosar nr. 1-21095491-15-1-25062021 [online], [citată 13.02.2024]. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/37477cb8-2584-4a53-95d9-45c8119623e2.

⁵⁸⁸ CROITOR, E. Categoriile „purtător tehnico-electronic de informație” și „înregistrări” în probatoriul penal. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, Numărul 3-4(15), 2010. p.116. ISSN 1857-2405.

În mod firesc, activitatea specială de investigații, după natura acesteia, poate ridica semne de întrebare în raport cu procedurile sumare în care recunoașterea faptei este o condiție de admisibilitate.

După cum menționează A. Boroș și alții, „organele judiciare trebuie să le acorde o atenție deosebită, datorită existenței riscului falsificării acestora. Din acest motiv, legiuitorul a introdus - alături de reglementarea condițiilor de efectuare și certificare a acestor înregistrări - o dispoziție expresă privind verificarea acestor mijloace de probă”⁵⁸⁹.

Boris Glavan, în articolul *Statutul juridic al măsurilor speciale de investigații*, menționează: „Organele activității speciale de investigație au propriile sarcini (art. 2 din Legea nr. 59/2012) și nu activează doar atunci când vine solicitarea din partea organului de urmărire penală. Chiar dacă actualmente CPP a reglementat anumite proceduri de autorizare și valorificare a rezultatelor ASI, aceasta din urmă nu s-a transformat în urmărire penală, tot ASI a rămas”⁵⁹⁰.

Același autor relevă că, „pentru aprecierea rezultatelor activității speciale de investigații ca probe admisibile, se cer a fi respectate, minimum, următoarele două condiții principale:

1) sursa de obținere a informațiilor prezentate instanței în calitate de probe trebuie să fie cunoscută și posibilă de verificat;

2) nivelul de garantare a drepturilor și libertăților constituționale ale persoanei în procesul efectuării măsurilor operativ-investigative trebuie să corespundă cerințelor prevăzute de legea procesual-penală. Or, în condițiile unor cerințe mai puțin dure față de probele obținute pe cale operativ-investigativă, își pierde sensul dispozițiile legii procesual-penale”⁵⁹¹.

Din cercetarea sociologică realizată de noi în cadrul prezentului studiu, am constatat că în majoritatea opiniilor se consideră că, în cadrul procedurilor sumare, nu ar fi necesar a utiliza procedee probatorii prea costisitoare, cum ar fi rezultatele activității speciale de investigații. Totuși, acest instrument nu poate fi exclus și în fiecare caz se va proceda reieșind din circumstanțele concrete, dar respectând principiul subsidiarității și proporționalității.

4.4 Aspecte adiacente obținute în cadrul cercetărilor empirice, tangente temei cercetate

⁵⁸⁹ BOROȘ, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, Op.cit., p.158-159.

⁵⁹⁰ JITARIUC, V. Asigurarea respectării drepturilor omului – condiție a admisibilității rezultatelor activității speciale de investigații în cadrul probatoriului. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, Numărul 2(61), 2022. P.31. ISSN 1857-2405.

⁵⁹¹ *Ibidem*.

Am considerat necesar ca în acest ultim paragraf să analizăm și alte aspecte care sunt utilizate în cadrul procedurilor sumare. Această intenție a derivat din rezultatul analizei empirice a hotărârilor judecătorești și a cercetărilor sociologice cu referire la procedurile sumare (Anexa 1).

În urma studiului empiric realizat între actorii justiției (judecători, procurori, avocați), la compartimentul procedurii privind infracțiunile flagrante, potrivit opiniilor persoanelor intervievate, probele care ar fi suficiente pentru a se decide aplicarea procedurii respective într-un caz concret ar fi procesul-verbal de constatare, declarațiile martorilor oculari, ale părții vătămate, verificarea declarațiilor la fața locului, cercetarea la fața locului, documentele, efectuarea expertizelor. Probele urmează a fi concludente și suficiente și să coroboreze între ele. Totuși, majoritatea sunt de acord cu opinia că obiectul probatorului este determinat de circumstanțele faptice concrete ale speței.

Un judecător intervievat, la întrebarea „Care modificări legislative ar fi necesare pentru aplicarea eficientă a procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante?”, a indicat: „Orientarea spre elucidarea procesului de administrare a probelor, precum și concilierea acestuia cu dreptul subiectiv al inculpatului de a avea timpul și mijloacele pentru formularea apărării. Crearea unor prevederi care ar spori rolul diriguitor al instanței în astfel de proceduri. Ori, se constată că, de fapt, cercetarea efectivă a cauzei are loc abia în ședință de judecată”.

Potrivit interviurilor efectuate, se poate constata că procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante, practic, a devenit caducă, cu toate că aceasta presupune beneficii. Se pare că procedura respectivă nu se aplică, întrucât timpul de acționare a organului de urmărire penală este limitat și există frică de admitere a erorilor⁵⁹².

Dumitru Roman este de opinia că „extinderea acestei proceduri asupra unor infracțiuni flagrante, care erau sancționate cu privațiune de libertate (în unele cazuri – până la 15 ani), imposibilitatea efectuării actelor de urmărire penală, precum și inadmisibilitatea aplicării măsurilor procesuale de constrângere respective (reținerea și măsurile preventive) au dus la faptul că procedura dată devenise ineficientă și nu se aplica decât ca excepție pentru unele infracțiuni”⁵⁹³.

Potrivit studiului empiric (Anexa 1), la întrebarea „Ce modificări legislative ar fi necesare, în opinia DVS, pentru aplicarea eficientă a procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției?”, s-au sesizat 2 poziții: 1) „Introducerea unor prevederi care ar concilia și interesul de acces la justiție al părții vătămate”, „Articolul respectiv urmează a fi exclus, cu aplicarea modificărilor

⁵⁹² PAVEL-GUZUN, I. Considerente privind aplicarea procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante. In: *Revista Națională de Drept*. Nr. 2(248), 2022. ISSN 1811-0770.

⁵⁹³ ROMAN, D. Particularitățile și problemele procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante. In: *Studia Universitatis Moldaviae*, Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2023, nr. 8(16). P. 82-91.CZU: 342.13:343.236.

corespunzătoare în prevederile art. 364 prim CPP”, „Modificarea procedurii și a beneficiilor inculpatului”, „Ajustarea acesteia ca să devină mai simplă și accesibilă, inclusiv pentru toate categoriile de infracțiuni și acordul să fie perfectat la faza de urmărire penală, instanța doar să accepte”, „Să fie ajustată la situația de azi, pentru a fi eficientă, ca art. 364 prim CPP”, „Nu mai este necesară procedura acordului, întrucât judecarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală este mai avantajoasă”, „Reducerea pedepselor cu ½ din toate limitele și toate categoriile de pedepse”, „Limitarea dreptului discreționar al procurorului la încheierea acordului. Permitearea aplicării acordului pentru toate categoriile de infracțiuni. Stabilirea unui alt mecanism pentru aplicarea pedepsei și stabilirea limitelor de individualizare”; 2) „Modificări ce ar face atractiv acordul de recunoaștere pentru justițiabili din perspectiva dreptului de a beneficia de reducerea pedepsei atât din maximumul, cât și din minimumul acesteia”.

Referitor la situația că de la an la an se observă o creștere a numărului persoanelor care au acceptat judecarea cauzelor pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală (art. 364/1 CPP) față de numărul persoanelor judecate în procedură specială în baza acordului de recunoaștere a vinovăției, Raisa Botezatu menționează că „această situație se explică prin faptul că, potrivit vechilor prevederi legale, prin procedura acordului de recunoaștere a vinovăției puteau fi judecate doar cazurile de infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave, și la stabilirea pedepsei se reducea doar limita maximă a pedepsei cu o treime pentru infracțiunea respectivă. Totodată, începând cu anul 2013, a fost modificată legislația penală privitor la infracțiunile de corupție prin sporirea considerabilă a sancțiunilor, astfel că multe din infracțiunile de corupție au trecut în categoria celor deosebit și excepțional de grave, infracțiuni față de care nu putea fi aplicată procedura acordului de recunoaștere a vinovăției.

La fel, potrivit prevederilor legale vechi, procedura de judecare a cauzei pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală (art. 364/1 CPP) se aplica la toate categoriile de gravitate a infracțiunilor și reducerea pedepsei avea loc atât la limita maximă cât și la limita minimă a sancțiunii prevăzute de lege pentru infracțiunea respectivă. Astfel, procedura judecării cauzelor pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală crease o situație mult mai favorabilă persoanelor în privința cărora se judecă cauza, deși garanțiile procedurale sunt asigurate mai bine la procedura acordul de recunoaștere a vinovăției”⁵⁹⁴.

Se observă că, în urma sondajului efectuat, unde au fost intervievați judecători, procurori, avocați, participanții s-au împărți în 2 grupuri: cei care au susținut excluderea acordului de

⁵⁹⁴ BOTEZATU, R. Studiu privind hotărârile judecătorești pe infracțiunile de corupție, adoptate în anii 2013– 2017. 26 pagini, p.10. Chișinău, 2018 [online], [citată 02.02.2021]. Disponibil: https://www.cna.md/public/files/STUDIU_2017_final_18.01_-_26_pag.pdf.

recunoaștere a vinovăției și cei care au susținut modificarea acestuia la exigențele din prezent pentru a fi eficient.

În opinia noastră, este justificat și viabil curentul ce ține de modernizarea instituției pentru a o transforma în una eficientă, astfel că susținem pe deplin modificările operate prin Legea nr. 83 din 14.04.2023 pentru modificarea unor acte normative⁵⁹⁵ și Legea nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional)⁵⁹⁶. Considerăm că, după modificările legislative realizate în 2023, situația se va schimba. Suntem de părerea că, după aceste modificări despre care s-a menționat în cadrul prezentului studiu, raportul dintre respectarea principiului economiei judiciare și avantajele în aplicarea sancțiunii de care va beneficia inculpatul vor fi echivalente.

Potrivit aceluiași studiu empiric (Anexa 1), la compartimentul procedurii privind judecarea cauzei în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, la întrebarea „Care modificări legislative ar fi necesare pentru aplicarea eficientă a procedurii de judecată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală?”, s-au indicat: „Prevederi care ar elucida poziția părții vătămate și ar prevedea în mod clar posibilitatea exercitării de către ea a dreptului de constituire ca parte civilă”; „Nu necesită modificări, este suficient de aplicabilă și accesibilă”; „Posibilitatea examinării cauzei în procedură scrisă, fără participarea părților, iar ca excepție invitarea părților cu concretizarea unor aspecte incerte”; „Să nu fie necesar ca inculpatul să recunoască încadrarea juridică a acțiunilor prejudiciabile ale acestuia, ci doar fapta comisă și circumstanțele comiterii acesteia. Să fie exclusă condiția „se acceptă calificarea”; „Acordarea posibilității instanței de a recalifica acțiunile inculpatului, dacă consideră necesar după audierea acestuia și cercetarea materialelor”; „Urmează a fi exclus din CPP RM, deoarece contravine prevederilor art. 389 alin. (1), (2) CPP. Se folosește greșit în cazul examinării cauzei conform art. 364/1 CPP RM, precum că este o procedură, deoarece procedurile speciale sunt prevăzute în capitolul I al titlului III CPP RM, iar pedepsele se stabilesc în baza legii penale, în cazul examinării în proceduri speciale. Examinarea cauzei conform art. 364/1 CPP RM impune stabilirea pedepsei conform CPP RM, deseori sub limita prevăzută de legea penală, ceea ce este contrar CP RM (contravine art. 1 alin. (2) CP RM)”; „Instanța să verifice mai amănunțit probele propuse de partea acuzării, în vederea dovedirii vinovăției inculpatului în comiterea faptei incriminate. Verificarea suplimentară a probelor prezentate de către acuzator”; „Revizuirea de către legiuitor a procedurii și căilor de atac

⁵⁹⁵ Legea nr. 83 din 14.04.2023 pentru modificarea unor acte normative [online], [citată 25.09.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro .

⁵⁹⁶ Legea nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional) [online], [citată 25.09.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138674&lang=ro .

al sentințelor pronunțate în procedura art. 364/1 CPP RM. În asemenea situație se va reduce volumul de lucru al instanțelor ierarhic superioare. Se propune ca sentințele pronunțate în procedura respectivă să fie pasibile atacării doar cu recurs, în ordinea capitolului IV, secțiunea 2, paragraful 2, art. 437-151 CPP”; „Posibilitatea ca inculpatul să beneficieze de prevederile art. 364/1 CPP RM și, în cazurile în care este anunțat în căutare, s-a purces la examinarea cauzei în procedură generală, iar ulterior inculpatul se prezintă și recunoaște vina”; „Reglementarea situațiilor cu privire la anularea încheierii de examinare în procedură simplificată și trecerea la examinare în procedură generală”; „Reglementarea amănunțită a situației când partea vătămată solicită un prejudiciu material, moral exagerat și, din acest considerent, inculpatul nu poate beneficia de prevederile art. 364/1 CPP.

În cadrul procedurilor sumare sunt constatate și alte aspecte determinante pentru cauza penală. Îndeosebi, acestea se referă la eventuala pedeapsă. Acest aspect este și mai crucial, deoarece în asemenea genuri de proceduri, obiectul principal al recursului declarat, spre deosebire de procedurile generale, vizează pedeapsa. Interesează, în acest sens, cum instanțele motivează hotărârile sale privitor la circumstanțele atenuante și agravante pentru identificarea pedepsei obiective și motivate.

Din esența prevederilor art. 75 alin. (1) CP combinat cu art. 80 și 80/1 CP, combinat cu prevederile art. 385 alin. (1) pct. 5-8 CPP, se conchide că într-un act judecătoresc emis în cadrul unei proceduri sumare, instanța urmează, inclusiv, să se expună motivat și asupra individualizării pedepsei⁵⁹⁷.

O constatare generală pe care dorim s-o menționăm și derivă din analiza realizată este aceea că, în multe cauze, instanțele fac referință doar la probele care constată fapta și vinovăția și lasă în umbră probele din care derivă circumstanțele agravante sau atenuante⁵⁹⁸. Totuși, aceasta nu este o regulă. Ca exemplu este decizia Curții de apel Bălți asupra sentinței menționate *supra*. Așadar, cercetând sentința din dosarul 1-22018763-28-1-09022022, examinat în procedură sumară, prin decizia nr. 1r-210/22 din 17.05.2023, Curtea de Apel Bălți a admis recursul avocatului inculpatului și a casat sentința din 19.07.2022 în latura pedepsei complementare și a pronunțat, în această parte, a unei soluții noi, după cum urmează: În temeiul art. 79 Cod penal, în privința lui SG nu se aplică pedeapsa complementară obligatorie – anularea dreptului de conducere a mijloacelor de transport. În motivarea deciziei, Colegiul consideră aplicabile în speță prevederile art. 79 Cod penal, alături

⁵⁹⁷ PAVEL-GUZUN, I., NEGRU, A. Legalitatea și examinarea cauzelor conform procedurilor sumare. In: *Conferința științifică internațională „Infrațiunea- răspunderea penală-pedeapsa. Drept și criminologie”*, ediția a III-a, 7-8 decembrie 2023. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, 2023.

⁵⁹⁸ Dosar nr. 1-22018763-28-1-09022022 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/21a76701-528c-4e3b-8e74-172c36d47134 .

de alte circumstanțe, pe care le apreciază drept excepționale în cazul inculpatului S.G., care este unicul întreținător al familiei, în care crește și educă doi copii minori, precum și părinții grav bolnavi, care necesită deplasare cu automobilul, pentru a li se putea acorda ajutor, având nevoie de dreptul conducerii mijloacelor de transport, ca unica posibilitate de a munci și a-și întreține membrii familiei, neavând alte surse pentru existență, împrejurări care fac posibilă neaplicarea în temeiul art. 79 Cod penal a pedepsei complementare obligatorii pe art. 264 alin. (3) lit. b) Cod penal – anularea dreptului de a conduce mijloace de transport⁵⁹⁹.

Argumente similare, dar în defavoarea inculpatului, a adus și Curtea de Apel Chișinău, menționând într-o decizie⁶⁰⁰ că inculpatul s-a expus că regretă foarte mult de cele săvârșite, nu a solicitat aplicarea legii cu privire la amnistie. În ceea ce ține de personalitatea inculpatului R.N., a atras atenția asupra faptului că acesta este orfan, nu se află la evidența medicului narcolog, este invalid de gradul 2, este de acord să restituie paguba materială părții vătămate, vina în săvârșirea infracțiunii a recunoscut-o din momentul reținerii. Colegiul penal a notat că la individualizarea pedepsei aplicate inculpatului, instanța de judecată a luat în calcul faptul că, prin sentința Judecătorei Chișinău (sediul Râșcani) din 21.11.2017, R.N. a fost condamnat pentru comiterea infracțiunilor stabilite de art.186 alin.(2) și 186 alin.(2) Cod penal, iar în temeiul art.84 și 84 alin.(4) Cod penal, prin cumulul sentințelor din 25.03.2015 și 01.06.2015, i s-a stabilit pedeapsa cu închisoare pe termen de 5 ani, acesta fiind eliberat la data de 24.07.2019, după ispășirea pedepsei.

La fel, Colegiul a observat că, la individualizarea pedepsei în privința inculpatului, instanța de judecată a luat în calcul și faptul că acesta nu se află la evidența medicului narcolog și psihiatru și, totodată, a ținut cont de faptul că inculpatul nu a reparat prejudiciul cauzat prin infracțiune și, din poziția manifestată de acesta, reiese că nici nu intenționează s-o facă, fiind identificate semne clare de manifestare a unui dezinteres în raport cu faptele sale ilegale, precum și în raport cu semnalele transmise anterior acestuia de organele de drept, cât și în raport cu răspunderea pe care urmează s-o poarte ca urmare a comiterii acesteia.

Instanța de apel a respins argumentul apelantului precum că pedeapsa stabilită de prima instanță este prea aspră, or, instanța de fond a luat în considerație toate circumstanțele cauzei, personalitatea inculpatului, dar și gravitatea infracțiunii săvârșite și valența relațiilor sociale

⁵⁹⁹ Dosar nr. 1r-210/22 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c802c524-4105-4942-9921-7ba68b8fb6eb.

⁶⁰⁰ Dosar nr. 1-21116808-02-1r-24012022 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/54dd69b2-822e-4d5b-b93d-7c3d3ea3f329.

prejudiciate, de rezonanța socială a infracțiunii, și a ajuns la soluția corectă de numire inculpatului R.N. a unei pedepse cu închisoare pe un termen de 7 ani.

Se observă, la fel, că, în unele cazuri, instanțele resping nemotivat unele cereri ale apărării privind reducerea pedepsei. Spre exemplu, Curtea de apel Chișinău menționează: „Cu referire la argumentele părții apărării, precum că la individualizarea pedepsei penale urmează a se reține faptul că inculpatul este unicul întreținător al familiei cu venituri mici, dar și numeroasă, cu copii mici, soția sa este gravidă (sarcina de peste 6 luni), dânsa nu va putea lucra și contribui la întreținerea familiei, dimpotrivă va avea nevoie de întreținere și ajutor, Colegiul Penal le apreciază critic, deoarece aceste circumstanțe nu justifică aplicarea unei pedepse non-privative de liberate, deoarece această măsură de pedeapsă nu va asigura realizarea scopului pedepsei penale, întrucât inculpatul și anterior a fost în conflict cu legea și nu a tras concluziile necesare întru corectarea și reeducarea sa, antecedentele penale nefiind stinse”⁶⁰¹.

Prin decizia din 20.09.2022 în cauza penală nr. 1-21147394-02-1a-20012022⁶⁰², examinată în procedură sumară, Curtea de Apel Chișinău a respins ca nefondat apelul avocatului M.G. în interesele inculpatului S.V., menționând că instanța de fond, la stabilirea pedepsei, nu a luat în considerare faptul că inculpatul S.V. a comis o infracțiune gravă, care a cauzat părții vătămate L.I. vătămare corporală ușoară, fiind ignorate și prevederile art. 2 alin. (2) Cod penal. Instanța de apel a menționat că sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 24 decembrie 2021, pronunțată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, prevăzută de art. 364/1 Cod de procedură penală, S.V. a fost recunoscut vinovat în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 187 alin. (2), lit. e) din Codul penal, fiindu-i stabilită pedeapsa cu închisoare pe un termen de 3 (trei) ani și 6 (șase) luni, cu executare în penitenciar de tip semiînchis. Conform art. 90 din Codul Penal, s-a suspendat condiționat executarea pedepsei stabilite lui SV pe un termen de 3 (trei) ani, dacă în acest termen condamnatul nu va săvârși o nouă infracțiune și, prin respectarea condițiilor probațiunii, va îndreptăți încrederea ce i s-a acordat. În conformitate cu art. 90, alin. (6) pct. a) și g) din Codul penal, în perioada de probațiune, S.V. a fost obligat să nu-și schimbe domiciliul și/sau reședința fără consimțământul organului competent; să presteze muncă neremunerată în folosul comunității pe un termen de 120 (o sută douăzeci) de ore.

Cauza penală a fost examinată în procedură simplificată, în ordinea prevăzută de art. 364/1 Cod de procedură penală, în baza probelor administrate în faza urmăririi penale. Colegiul penal a

⁶⁰¹ Dosar nr. 1-20148717-02-1a-21012022 [online], [citată 25.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/70ed6a5c-0afc-4d6e-b367-9ea99796865b.

⁶⁰² Dosar nr. 1-21147394-02-1a-20012022 [online], [citată 25.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/06f32e60-4335-4c4f-b488-9655b12d0561.

indicat că, la stabilirea măsurii și mărimii pedepsei în privința inculpatului S.V., în vederea corectării, reeducării, precum și ca măsură de pedeapsă, instanța de fond i-a stabilit o pedeapsă prea blândă. Instanța de fond la stabilirea pedepsei nu a luat în considerare faptul că inculpatul S.V. a comis o infracțiune gravă, care a cauzat părții vătămate L.I. vătămare corporală ușoară, fiind ignorate și prevederile art. 2 alin. (2) Cod penal.

Colegiul penal a indicat că inculpatul S.V. la evidența medicului narcolog și la evidența medicului psihiatru nu se află, anterior nu a fost tras la răspundere penală, fiind sancționat contravențional de 5 ori, acesta, prin acțiunile sale prejudiciabile, a cauzat dereglarea sănătății de scurtă durată părții vătămate L.I., prin urmare nu pot fi reținute argumentele apelului declarat de avocatul M.G., prin care se solicită aplicarea pedepsei penale sub formă de închisoare pe un termen de 3 ani și 6 luni, în penitenciar de tip semiînchis, cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, pe un termen de probă de 1 an, conform art. 90 CP, invocând că ultimul și-a recunoscut vinovăția în comiterea infracțiunii incriminate, cauza fiind examinată conform procedurii prevăzute de art. 364/1 CPP.

Colegiul penal a indicat că instanța de fond a reținut ca circumstanță atenuantă recunoașterea vinovăției, astfel, dându-i acestei circumstanțe o dublă valență juridică, ceea ce nu poate fi admis.

Instanța de apel a reținut că modalitatea de executare a pedepsei aleasă în privința inculpatului – și anume, executarea reală a ½ din pedeapsa cu închisoare, este în acord cu principiul proporționalității, luându-se în vedere fapta comisă și urmările acțiunilor făptuitorului, îndreptate asupra vieții persoanei și a integrității persoanei, or, pedeapsa aplicată urmează să contribuie la formarea unei atitudini de respect față de legea penală, precum și de valorile sociale și interesele protejate de acestea, din partea condamnatului, persoana să fie silită să înceteze activitatea criminală și să-și modifice comportamentul în conformitate cu prevederile legii. Soluția adoptată de către prima instanță nu-și va atinge scopul de corectare și reeducare a inculpatului S.V., pentru a nu admite pe viitor săvârșirea a astfel de infracțiuni, or, aplicarea unor pedepse penale reale cu închisoare ar asigura conștientizarea de către inculpatul S.V. a celor comise, cu adoptarea unor concluzii corecte în ceea ce ține de comportamentul în societate.

În acest sens există o vastă gamă de cauze⁶⁰³.

⁶⁰³ Dosar nr. 1-21001807-02-1a-11012022 [online], [citată 30.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1d6d21c9-6588-4395-afdb-dec6e74875c1 .
Dosar nr. 1-21076581-02-1a-10012022 [online], [citată 30.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7723cc0f-5f5d-4ed8-b6df-6049913c9b2c .
Dosar nr. 1r-214/2022 [online], [citată 30.09.2023]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2457ed4c-9d79-4a89-8a19-422d3454df2e .

În cadrul cercetării, au fost identificate și cazuri în care instanța, din oficiu, a trecut la procedura generală. Spre exemplu, în cauza penală nr. 12-1-46565-06072017 de învinuire a lui V.T., instanța, prin sentința din 24.06.2019, a achitat-o pe marginea acuzației de comitere a infracțiunii prevăzute de art. 217 alin. (2) CP al RM la 24.04.2017, deoarece fapta sa nu era incriminată de legea penală. S-a constatat intervenirea prescripției răspunderii contravenționale conform art. 85 alin. (1) CC, pentru fapta comisă de cet. V.T. la data de 24.04.2017⁶⁰⁴. Se constată că inculpata a solicitat examinarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală. Instanța a admis cererea inculpatei și aceasta a fost audiată potrivit regulilor de audiere a martorului, dar, prin încheierea din 06 septembrie 2018, s-a reluat judecarea cauzei penale de învinuire a lui V.T., de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 217 alin. (2) CP al RM, potrivit procedurii generale. Pentru a emite această încheiere, instanța de judecată a luat în considerație faptul că inculpata este pusă sub acuzare că, la data de 24 aprilie 2017, a păstrat asupra sa 5 pastile de culoare albă, care conțineau substanța psihotropă – clonazepam, în cantitate totală de 0,01 gr. În rechizitoriu este specificat că, potrivit pct. 193 HG nr. 79 din 23.01.2006, substanța psihotropă Clonazepam, în cantitatea de la 0,008 gr până la 0,2 gr, ar constitui proporții mari. În baza acestei referințe, inculpata a fost acuzată de comiterea infracțiunii stabilite de art. 217 alin. (2) CP – păstrarea drogurilor în proporții mari și fără scop de înstrăinare. S-a indicat în încheiere că, potrivit pct. 68 din HG nr. 79 din 23.01.2006 privind aprobarea listei substanțelor stupefiante, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora (în vigoare la data de 24 aprilie 2017), clonazepamul este catalogat ca o substanță psihotropă, a cărei cantitate de la 0 la 0,056 g reprezintă proporții mici, de la 0,056 g până la 2 g reprezintă proporții mari. Instanța de judecată a reținut că proporțiile la care se face referire în rechizitoriu 0,008 g – 0,2 g au fost în vigoare în perioada 27.01.2006 - 03.02.2009, când au intrat în vigoare modificările operate prin HG nr. 43 din 26.01.2009. În circumstanțele specificate, instanța de judecată a apreciat că, la întocmirea rechizitoriului, a avut loc o eroare serioasă în măsură să afecteze calificarea corectă a faptei recunoscute de inculpată.

Astfel, concluzionăm că instanța, indiferent de faptul că inculpata a depus cerere de examinare a cauzei în baza art. 364/1 CPP RM, a reluat examinarea cauzei în procedură generală, întrucât fapta inculpatei reprezenta o contravenție, și nu o faptă penală, așa cum era indicat în rechizitoriu. Potrivit declarațiilor inculpatei, aceasta a recunoscut fapta care a fost descrisă în învinuire, dar s-a constatat că încadrarea juridică a faptelor sale, efectuată de procuror, nu a fost corectă.

⁶⁰⁴ Dosar nr. 12-1-46565-06072017 [online], [citată 30.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a3de70af-8896-e911-80d7-0050568b021b.

Totuși, această hotărâre a fost casată de către Curtea de Apel. Prin decizia din 16.10.2019 în cauza penală nr. 1-17178142-02-1a-18072019⁶⁰⁵, Curtea de Apel Chișinău a admis apelul procurorului și a casat total sentința din 24.06.2019. Procesul penal intentat în privința lui V.T. în baza art. 217 alin.(2) CP s-a încetat, deoarece fapta constituie contravenție. V.T. s-a recunoscut vinovată de comiterea contravenției prevăzute de art. 85 Cod contravențional. Procesul contravențional în privința lui V.T. în baza art. 85 Cod contravențional s-a încetat, în legătură cu expirarea prescripției tragerii la răspundere contravențională.

Mai jos am exemplificat cum instanțele motivează hotărârile sale privitor la pedeapsa în cazul în care este situația cumulului de sentințe.

Prin decizia din 25.10.2022 în cauza penală nr. 1a-274/2022, examinată în procedură sumară, Curtea de Apel Bălți a admis apelul procurorului, a casat sentința judecătorei Bălți, sediul Central, din 13.06.2022 în privința lui V.N., în latura stabilirii pedepsei, a rejeudecat cauza, cu pronunțarea unei noi hotărâri potrivit modului stabilit pentru prima instanță, după cum urmează: V.N. s-a considerat condamnat în baza art. 312 alin.(1) Cod penal, cu stabilirea în baza acestei Legi a pedepsei sub formă de închisoare pentru un termen de 6 luni, fără privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate. În baza art.85 Cod penal și art.87 alin.(2) Cod penal, pedeapsa aplicată prin sentința Judecătorei Bălți, sediul Central, din 26.10.2020 și modificată prin încheierea judecătorei Bălți sediul Central din 06.09.2022, prin care V.N. a fost condamnat conform art.313 Cod penal, fiindu-i stabilită amendă în mărime de 500 u.c., modificată în 240 ore de muncă neremunerată în folosul comunității, cu transformarea a 240 de ore de muncă neremunerată în folosul comunității în 60 zile de închisoare, s-a adăugat la pedeapsa stabilită prin prezenta decizie și, prin cumul parțial, i s-a stabilit lui V.N. o pedeapsă penală definitivă sub formă de închisoare pe un termen de 7 (șapte) luni, fără privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, cu executarea ei în penitenciar de tip semiînchis⁶⁰⁶.

Se reține că în cauza penală respectivă, prin sentința Judecătorei Bălți, sediul Central din 13.06.2022, V.N. a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art.312 alin.(1) Cod penal, numindu-i-se ca pedeapsă 120 (una sută douăzeci) ore de muncă neremunerată în folosul comunității, fără privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate.

⁶⁰⁵ Dosar nr. 1-17178142-02-1a-18072019 [online], [citată 30.09.2022]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/893c66eb-a31f-4207-afa0-226016a59c29.

⁶⁰⁶ Dosar nr. 1a-274/2022 [online], [citată 30.09.2022]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8aa3e3c8-b22a-4398-b246-61509238437b.

Cauza penală a fost examinată în procedură simplificată, în ordinea prevăzută de art. 364/1 Cod de procedură penală, în baza probelor administrate în faza urmăririi penale.

În cererea de apel, procurorul a menționat că sentința din 13.06.2022, în partea stabilirii pedepsei condamnatului V.N. sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității în mărime de 120 ore, este apreciată ca una extrem de blândă și care contravine criteriilor generale de individualizare a pedepselor, prevăzute de art.75 Cod penal.

Instanța de apel a apreciat că pedeapsa penală aleasă în privința inculpatului V.N. nu este în acord cu principiul proporționalității, având în vedere fapta comisă, personalitatea inculpatului și trecutul lui infracțional. Anterior, inculpatul a mai comis infracțiuni analogice și nenumărate încălcări contravenționale, pentru care a fost sancționat penal și contravențional, dar concluzii n-a tras și n-a luat atitudine în vederea respectării legilor statului. Mai mult, Colegiul penal a specificat că instanța de fond a ajuns la concluzia că restabilirea echității sociale și corectarea condamnatului poate avea loc cu stabilirea pedepsei penale de muncă neremunerată în folosul comunității, ținând cont de circumstanțele prezente în acțiunile inculpatului, că a recunoscut total vina, ceea ce se consideră de către instanța de apel drept o concluzie eronată, care nu poate fi menținută.

Recunoașterea vinei, comportamentul inculpatului pe întreg parcursul procesului penal, examinarea cauzei în procedură simplificată, anterioarele condamnări penale pe infracțiuni analogice și contravenționale nu-s în stare să mențină aplicarea pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității. Părerea procurorului că inculpatul V.N. poate fi corectat doar prin izolarea în penitenciar pentru executarea pedepsei închisorii corespunde materialelor cauzei, probelor administrate și cercetate în ședința de judecată, personalității inculpatului și este proporțională faptei, precum și consecințelor survenite ca urmare a infracțiunii.

S-a reținut că inculpatul anterior, la 12.09.2014 a fost judecat pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 311 alin.(1) și 312 alin.(1) Cod penal, fiindu-i stabilită o pedeapsă sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității, și la 26.10.2022 a fost judecat pentru comiterea infracțiunii prevăzute de 313 alin.(1) Cod penal, fiindu-i stabilită o pedeapsă sub formă de amendă în mărime de 500 unități convenționale, și, după o perioadă de timp relativ scurtă, săvârșește o infracțiune similară, ce denotă faptul că pedeapsa nu l-a corijat.

Inculpatul a recunoscut vina, dar este clar că n-a conștientizat comiterea faptei penale și n-a luat atitudinea necesară.

Totodată, Colegiul penal a indicat că, la momentul pronunțării sentinței, instanța de fond nu a aplicat prevederile art.85, art.87 Cod penal, prin care la pedeapsa stabilită urma să fie adăugată pedeapsa dispusă prin Sentința Judecătorei Bălți, sediul Central, din 26.10.2020, modificată ulterior prin încheierea judecătorei Bălți, sediul Central, din 06.09.2022.

Mai jos, am exemplificat cum instanțele motivează hotărârile sale privitor la cheltuielile judiciare.

Prin decizia din 01.04.2019 în cauza penală nr. 05-1a-227-19022019, Curtea de Apel Cahul a casat parțial sentința Judecătoriei Comrat (sediul Ceadâr-Lunga), din 15 ianuarie 2019 în partea admitterii demersului procurorului privind încasarea de la inculpatul R.P. a cheltuielilor de judecată în mărime de 1808 lei, cu pronunțarea, în această parte, a unei noi hotărâri de respingere a demersului procurorului. În rest, sentința Judecătoriei Comrat (sediul Ceadâr-Lunga), din 15 ianuarie 2019 în privința lui R.P. s-a menținut fără modificări⁶⁰⁷.

Se reține că, prin sentința Judecătoriei Comrat (sediul Ceadâr-Lunga), din 15 ianuarie 2019, R.P. a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 188 alin.(2) lit. b), c) d), e) Cod penal, stabilindu-i-se pe același articol o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de 5 ani și 6 luni, cu ispășirea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis. S-a admis cerința procurorului și s-a dispus încasarea din contul inculpatului în bugetul statului cheltuielile de judecată în sumă de 1808 lei, dintre care 128 lei – pentru efectuarea expertizei medico-legale și 1680 lei – pentru efectuarea expertizei dactiloscopice.

Cauza penală a fost examinată cu participarea inculpatului R.P. în procedură simplificată, în ordinea prevăzută de art.364/1 Cod de procedură penală, în baza probelor administrate în faza urmăririi penale.

În cererea de apel, procurorul a indicat că pedeapsa aplicată inculpatului R.P. este una prea blândă și nu va asigura atingerea scopului pedepsei penale, prin prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât de către inculpat, cât și de alte persoane, precum și corectarea și reeducarea inculpatului. A specificat că instanța de judecată nu a indicat motivele și circumstanțele, în legătură cu care inculpatului R.P. i-a fost aplicată o pedeapsă prea blândă, în mărime de 5 ani și 6 luni închisoare, pentru comiterea unui atac tâlhăresc, cu participarea unui grup de persoane și cu folosirea unor obiecte în scop de armă.

În opinia procurorului, căința sinceră a inculpatului R.P., recunoscută de instanța de judecată drept circumstanță atenuantă, presupune obligatoriu recunoașterea vinovăției acestuia, iar pentru aceasta inculpatul a beneficiat de prevederile art. 364/1 alin.(8) Cod de procedură penală, care deja îi atenuază pedeapsa, de aceea, consideră procurorul, instanța de judecată a recunoscut incorect în calitate de circumstanță atenuantă căința sinceră a inculpatului.

Curtea de Apel a constatat că prima instanță a individualizat pedeapsa în raport cu personalitatea inculpatului R.P., care: nu are antecedente penale, nu se află la evidența medicului

⁶⁰⁷ Dosar nr. 05-1a-227-19022019 [online], [citat 30.10.2022]. Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/699ac366-9bde-466c-ae06-5040a6406a6e.

narcolog, se caracterizează pozitiv și crește de unul singur 3 copii minori, reprezentând unicul întreținător al familiei. Prima instanță a ținut cont că inculpatul a acceptat judecarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, s-a căit sincer de cele comise, motiv pentru care a și stabilit inculpatului RP pedeapsa în mărimea stabilită prin actul judecătoresc. În viziunea instanței de apel, sentința adoptată este echitabilă, dat fiind că pedeapsă este proporțională faptei și vinovăției.

Curtea de Apel a specificat că argumentele procurorului indicate în apel precum că pedeapsa stabilită nu-și va atinge scopurile stabilite față de inculpat, cât și de alte persoane, nu sunt întemeiate, or, practica judiciară demonstrează că o pedeapsă prea aspră generează dispreț față de ea și nu este suficientă nici pentru corectarea infractorului, nici pentru prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

Curtea de Apel a mai indicat în decizie că, potrivit art.76 alin. (2) Cod penal, instanța de judecată poate considera drept circumstanțe atenuante și alte circumstanțe, neprevăzute la alin.(1), motiv pentru care instanța de fond în mod legal a considerat circumstanța dată în corespundere cu prevederile art.76 Cod penal. Din conținutul normelor indicate și al celor enunțate, Colegiul judiciar ajunge la concluzia că solicitarea acuzatorului de stat cu privire la înăsprirea pedepsei inculpatului este neîntemeiată, din motiv că nu s-au constatat circumstanțe care ar face posibilă aplicarea unei pedepse mai aspre decât cea aplicată de către instanța de fond.

La o analiză generală, constatăm că în sentințele pronunțate, instanțele indică atât probele care demonstrează vinovăția, cât și pe cele care se referă la circumstanțele agravante și atenuante. Acest fapt îl considerăm corect, deoarece instanța dispune de o marjă considerabilă de apreciere, când stabilește pedeapsa, chiar dacă normele legale indică la necesitatea reducerii sancțiunii.

Se observă că este imposibil ca practica judiciară să fie identică sau instanța să aprecieze identic aceleași circumstanțe de fapt vis-à-vis de inculpați, întrucât la stabilirea pedepsei se analizează în cumul absolut toate elementele definiției personalității inculpatului (circumstanțe agravante, atenuante, comportamentul acestuia de înainte, din timpul și după comiterea infracțiunii, atitudinea inculpatului față de victimă (dacă există) și fapta comisă etc.), circumstanțelor comiterii infracțiunii.

Astfel, în timpul ședințelor de judecată, judecătorul analizează minuțios dosarul penal, inclusiv acordă o atenție sporită comunicării nonverbale a inculpatului. Comunicarea nonverbală se referă la gesturile, expresiile faciale, tonul vocii, contactul vizual (sau lipsa acestuia), limbajului corpului, posturii inculpatului. Abilitățile de comunicare nonverbală pot crea judecătorului o impresie pozitivă (sau negativă), astfel că acesta va fi sigur ce pedeapsa penală va fi eficientă, pentru a reeduca inculpatul și pentru a preveni comiterea de alte infracțiuni.

4.5 Concluzii la capitolul 4

Analizând capitolul 4 din prezenta teză și concluzionând că principiul prezumției nevinovăției nu este încălcat în situația în care în cauza penală disjunctă vor fi chemate să depună declarații persoanele care au fost judecate în procedura simplificată, propunem completarea art. 90 CPP RM cu sintagma: „Persoana în privința căreia cauza a fost examinată în procedură simplificată poate fi audiată în procedura generală în condiții generale de audiere a martorului”.

Am constatat că este corectă abordarea majorității persoanelor intervievate că, în cazul aplicării procedurilor sumare, în sentință sunt analizate coroborat absolut toate probele din dosar, inclusiv ale părții vătămate și ale martorului.

Din punct de vedere al motivării hotărârilor de judecată, apar probleme în practică, întrucât nu toate instanțele fac o analiză corespunzătoare a mijloacelor de probă din dosar (altele decât declarațiile).

Odată ce într-o anumită acțiune procesuală este utilizat un aparataj, acțiunea poate fi atribuită la constatarea tehnico- științifică. Astfel, acțiunile urmează a fi efectuate de un specialist în domeniu (care dispune de anumite cunoștințe speciale).

Se remarcă o continuă dezvoltare a unor categorii de constatări, care sunt relativ neobișnuite în cadrul sistemului procesual național, dar care au început deja să accepte inovații, cum ar fi constatările psihologice.

În procedurile sumare, este necesar a se revizui practica judiciară în ceea ce privește efectuarea/ neefectuarea expertizelor, în cazul în care normele procesual-penale nu impun o asemenea expertiză, iar practica instanțelor judecătorești a determinat efectuarea obligatorie a acestora. Astfel, constatăm că sunt impuse expertizele în mai multe cazuri de comitere a infracțiunilor: cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și munițiilor; cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală; cauzele privind circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analogelor acestora și a precursorilor - pentru determinarea tipului de droguri, precursori, etnobotanice și analogii acestora, a proporțiilor acestora, a denumirilor și a proprietăților lor, a originii, modului de preparare, prelucrare, precum și pentru stabilirea apartenenței plantelor la cele care conțin droguri, precursori, etnobotanice și analogii acestora; cauzele referitoare la infracțiunile săvârșite

prin omor; cauzele privind sustragerea bunurilor; infrațiunile din domeniul securității circulației rutiere.

Concluzionând sub acest aspect, se poate observa că utilizarea expertizelor în procesele penale poate contribui la prelungirea duratei urmăririi penale și la creșterea costurilor judiciare, aspecte care sunt în contradicție cu principiile procedurilor sumare. Cu toate acestea, în cadrul procedurii de recunoaștere a vinovăției, această problemă poate fi circumscrisă, oferindu-se o alternativă mai rapidă și mai eficientă. Încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției poate elimina necesitatea efectuării expertizelor (cu excepția cazurilor în care acestea sunt imperative conform normelor procesuale), organul de urmărire penală limitându-se la constatări dacă vor fi necesare cunoștințe speciale pentru constatarea unor circumstanțe de fapt. Astfel, standardul probei nu ar trebui să fie afectat, deoarece constatările sunt prevăzute de normele procesuale ca mijloace de probă, pe de o parte, iar pe de altă parte, declarația acuzatului de recunoaștere a vinovăției este o probă determinantă.

Pornind de la diversitatea mijloacelor de probă și de la progresul tehnico-științific care influențează probatoriul, susținem poziția Legislatorului cu privire la aplicarea unei metodologii extinse, în locul unei enumerări exhaustive a documentelor. Cu toate acestea, în practica judiciară, atunci când este acceptat un nou mijloc material de probă în categoria documentelor, acesta ar trebui să fie inclus printr-o descriere detaliată în normele procesuale, împreună cu modalitatea de administrare a acestuia (în special, când este vorba de purtătorii electronici de informații).

O situație identică este și în raport cu procesele-verbale. Instanțele utilizează diferite formulări la enumerarea mijloacelor de probă în calitate de procese-verbale. Considerăm că nu de fiecare dată se utilizează corect terminologia, astfel, în perspectiva în care Curtea Supremă de Justiție va dezvolta o practică constantă, un accent urmează a fi pus și pe clarificarea terminologiei utilizate în sentințe privind mijloacele materiale de probă.

Din cercetarea sociologică efectuată în cadrul prezentului studiu, am constatat că în majoritatea opiniilor celor implicați în realizarea actului de justiție se consideră că în procedurile sumare nu ar fi necesară utilizarea procedurilor probatorii costisitoare, cum ar fi rezultatele activităților speciale de investigații. Cu toate acestea, acest instrument nu poate fi complet exclus, iar în fiecare caz se va proceda în funcție de circumstanțele specifice, respectându-se principiul subsidiarității și proporționalității.

În urma unei analize generale, observăm că în sentințele pronunțate, în marea majoritate a cazurilor, instanțele menționează atât probele care susțin vinovăția, cât și pe cele referitoare la circumstanțele agravante și atenuante. Considerăm că această practică este corectă, deoarece

instanța beneficiază de o considerabilă marjă de apreciere în stabilirea pedepsei, chiar dacă normele legale sugerează necesitatea reducerii sancțiunii.

Desigur, această constatare nu este valabilă pentru întreaga practică judecătorească, întrucât, deseori, instanțele se referă doar la probele care confirmă fapta și vinovăția, ignorând, în mare parte, probele care ar putea evidenția circumstanțele agravante sau atenuante.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute ale prezentei teze de doctorat s-au reflectat în următoarele: a fost stabilit gradul de reglementare a domeniului de studiu (244 pp.74-75, 249 pp.181-184, 253, 254, capitolul I); au fost identificate lacunele cadrului legal (248 pp.303, 249 pp.184-185, 252, 253, 254, capitolul 2, 3, 4); a fost stabilită practica de aplicare a normelor legale (244 pp.75-76, 245 pp.133-134, 246 pp.151-152, 249 pp.185-186, 250 pp.371, 252, 254, capitolul 2, 3, 4); au fost analizate complex declarațiile persoanei acuzate în procedurile sumare (247 pp.181-182, 251, 253, capitolul 3); a fost apreciată eficiența procedurilor sumare în procesul penal (249 p.177-181, 250 pp.369, capitolul 2, 4); a fost definită noțiunea, esența, importanța și particularitățile procedurilor sumare în procesul penal (244 pp.77-84, 246 pp. 152, capitolul 2); a fost analizată respectarea prevederilor principiilor fundamentale ale procesului penal la judecarea cauzelor pe baza procedurilor sumare (246 pp.142-143, 253, 254, capitolul 2, 4); au fost elaborate propuneri și recomandări privind modificarea și completarea în vederea optimizării și eficientizării activității de judecare a cauzelor penale în proceduri sumare (244 pp.84, 248 pp.306-307, 249 pp.186-187, 252, 253, concluziile la capitolul 3, 4).

În urma cercetării aspectelor teoretice și practice ale temei, s-au reflectat în elucidarea următoarelor aspecte: analiza probatoriului în cadrul procedurilor sumare în literatura de specialitate, în jurisprudența națională și internațională, fiind identificate caracteristicile și noțiunea procedurilor sumare; confirmarea faptului că actualmente, în Republica Moldova, instituția probatoriului în cadrul procedurilor sumare este în acord cu exigențele impuse de Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și a Recomandării nr. R (87) 18 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la Simplificarea Justiției Penale (Adoptată de către Comitetul de Miniștri la 17 septembrie 1987, dar există totuși loc de perfecționare; argumentarea ideii că în cadrul procedurilor sumare, declarațiile de recunoaștere a faptei sunt nu doar un mijloc de probă, dar constituie și o condiție de acceptare a procedurii. Astfel, pe bună dreptate, aceste declarații capătă statutul de probe determinante; argumentarea ideii că declarațiile persoanei, depuse anterior după regula audierii martorului, nu pot fi utilizate în procedura generală (procedură reluată din varii motive); justificarea faptului că în cadrul hotărârii, instanța de judecată analizează coroborat absolut toate probele din dosar, inclusiv ale părții vătămate și ale martorului.

În urma cercetării complexe a temei tezei de doctorat, a fost ***soluționată problema științifică importantă***, care constă în *elaborarea instrumentarului de identificare* a procedurilor sumare în cadrul procedurilor speciale și a determinării nivelului de probare a vinovăției persoanei în cadrul unor asemenea proceduri. Acest fapt a condus la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului procesual penal a criteriilor de identificare a procedurilor sumare în cadrul altor proceduri și de constatare a standardului probei din perspectiva asigurării dreptului la un proces echitabil.

Problema științifică importantă a fost demonstrată prin concluziile elaborate în baza ipotezei de cercetare, după cum urmează:

1. Procedurile sumare au următoarele caracteristici:

- ✓ Procedurile sumare sunt, în anumite aspecte, reglementate de norme speciale procesual penale și aceasta este prevăzut, de regulă, expres în Codul de procedură penală;
- ✓ Unele proceduri sumare conțin un element de negociere;
- ✓ Un alt criteriu care caracterizează procedurile vizează principiului raționalității, inclusiv reducerea termenelor;
- ✓ Procedura sumară presupune o oarecare discreție, determinantă în faza de urmărire penală;
- ✓ Procedurile sumare implică examinarea aspectelor ce țin de fondul cauzei;
- ✓ Procedurile sumare presupun, într-o formă sau alta, o renunțare la anumite garanții procesuale, care însă nu trebuie să afecteze, la modul general, echitatea procesului;
- ✓ Procedurile sumare implică în mod obligatoriu un control judiciar;
- ✓ În unele proceduri sumare, o condiție de aplicare este recunoașterea faptei comise sau acceptul de cooperare;
- ✓ Acceptarea unei proceduri sumare, de regulă, presupune o compensație pentru persoana acuzată, care se manifestă în reducerea pedepsei sau a modului de executare;
- ✓ Aplicarea procedurilor speciale presupune existența unor acte procedurale specifice procedurii respective;
- ✓ Procedura sumară nu poate fi aplicată în cumul cu procedura generală;
- ✓ Procedura sumară, de regulă, determină un probatoriu mai redus, dar care nu diminuează standardul probei.

Astfel, definiția *procedurilor sumare* este, în opinia noastră, următoarea: procedurile sumare sunt instituții ale procedurii penale, care reglementează procesul de urmărire și de judecare a unor cauze penale, ce conțin elemente discreționare de negociere și compensare, determinate de principiul economiei procesuale, implicând, de regulă, cooperarea acuzatului și presupunând

renunțarea la anumite drepturi procesuale, dar cu respectarea echității procesului și cu asigurarea controlului judiciar la examinarea fondului cauzei, având un probatoriu redus (Contribuție personală, a se vedea subcapitolul 2.2).

2. *Probatoriul* este o instituție comună tuturor procedurilor, indiferent de natura acestora, astfel, valorificarea probatoriului este obligatorie și pentru procedurile sumare. Totuși, în cadrul procedurilor sumare, probatoriul poartă anumite particularități, acestea vizând, în primul rând, condiția de acceptare a unei cooperări dintre autorități și persoana acuzată (a se vedea subcapitolul 2.1).

3. În cadrul probatoriului, rolul subiecților procesuali în procedurile sumare dispune de anumite particularități:

Un rol determinant îl joacă procurorul, întrucât, în cadrul unor proceduri sumare, o bună parte din sarcinile procesului penal sunt soluționate în faza de urmărire penală. În unele cazuri, procurorul dispune de atribuții discreționare.

Rolul instanței rămâne esențialmente decizional în procedurile sumare. În nici o procedură sumară, instanța nu este lipsită de atribuția de a respinge soluțiile procurorului. Cu toate acestea, instanța poate lua astfel de decizii, în principal, atunci când aspectele procedurale nu sunt respectate, dar, mai ales, atunci când materialul probator nu susține corectitudinea deciziei. Aceste atribuții sunt fundamentale, pentru a asigura echitatea și legalitatea procesului, chiar dacă unele garanții sunt mai restrânse în comparație cu procedura generală.

Rolul apărării nu este diminuat în raport cu procedurile generale. Importanța sa este evidentă, în special în faza de acceptare a procedurii și în procesul de încheiere a acordurilor sau al judecării cauzei. Misiunea apărării în procedurile sumare se concentrează mai mult pe asigurarea respectării procedurii decât pe a fi, pur și simplu, adversarul acuzării (a se vedea subcapitolul 2.1).

4. Analizând legătura între probatoriu și procedurile sumare în ceea ce ține de principiul *res judicata*, se observă că, în cazurile cu mai mulți inculpați, probele acceptate într-o procedură sumară pot fi transpuse în alt set de proceduri penale, cu excepția situațiilor expres interzise, cum este prevăzut în art. 523⁷ alin. (3) CPP RM. Aceasta se întâmplă, deoarece admisibilitatea și credibilitatea acestor probe sunt supuse examinării și validării în mod contradictoriu în cadrul celui alt proces, asemenea tuturor celorlalte probe (a se vedea subcapitolul 2.1).

5. În cadrul procedurilor sumare, accesul la materialele cauzei nu întâmpină dificultăți. Cu toate acestea, observăm că absența unui termen acordat apărării pentru depunerea cererilor privind completarea urmăririi penale ridică întrebări în privința respectării principiului egalității armelor (a se vedea subcapitolul 2.1).

6. Referitor la standardul probei, acesta nu este influențat de forma procesului, considerăm că este același ca și în cadrul procedurii generale. Probele sunt suficiente atunci când, evaluate în ansamblul lor, permit organului judiciar să-și formeze o părere sau o convingere, care să aibă aptitudinea să fie, la rândul ei, pertinentă. Standardul probei este impus de lege organelor judiciare, cu ocazia formării convingerii la care trebuie să ajungă la momentul soluționării cauzei.

Chiar dacă unele proceduri sumare condiționează recunoașterea faptei de către persoana acuzată, aceasta se va prezuma nevinovată până la pronunțarea sentinței, prezumția de nevinovăție funcționând în mod identic atât în procedura generală, cât și în cea sumară.

Totuși, probatoriul în cadrul procedurilor sumare poartă și un caracter specific. În acest aspect nu se mai poate pune în discuție dreptul la tăcere. Astfel, în majoritatea procedurilor sumare, declarația persoanei acuzate este una determinantă, chiar dacă nu exclusivă (a se vedea subcapitolul 2.1).

7. În procedurile sumare, declarația de recunoaștere a faptei nu doar că este importantă ca mijloc de probă, ci este și obligatorie, fiind o condiție procedurală. Declarația inculpatului are un rol determinant în majoritatea procedurilor sumare, fiind de o importanță atât de mare, încât poate influența soluția pronunțată într-o anumită cauză penală (A se vedea subcapitolele 3.1, 3.2).

8. În cadrul procedurilor sumare, judecătorul nu se poate baza exclusiv pe declarația inculpatului, pentru a lua o decizie referitoare la sentința de condamnare. Responsabilitatea sa este de a analiza întregul material probator.

În unele proceduri sumare, persoana acuzată este audiată după regulile martorului (procedură prevăzută de art. 364/1 CPP). În acest caz, normele aplicabile declarațiilor inculpatului urmează a fi supuse unui „filtru” de aplicabilitate specială. Când se apreciază aceste declarații, este esențial ca instanța să constate coroborarea cu alte probe din dosar. Astfel, instanța urmează să verifice și să aprecieze materialul probator (A se vedea subcapitolul 3.3).

9. Declarațiile persoanei, date anterior conform regulilor audierii martorului în procedură simplificată, nu pot fi folosite în procedura generală (procedura reluată în urma respingerii de către instanță a cererii inculpatului). Odată ce se trece la procedura generală, persoana va fi audiată conform regulilor audierii inculpatului, cu toate garanțiile aferente, inclusiv respectarea dreptului la tăcere (A se vedea subcapitolul 3.3).

10. Dacă instanța consideră că în rechizitoriu este dată o încadrare juridică mai blândă decât cea rezultată din probele examinate, ea nu este în drept de a trece la procedura generală. Aceasta ar contravine prevederilor art. 325 CPP (A se vedea subcapitolul 3.3).

11. Principiul prezumției nevinovăției nu este încălcat în situația în care în cauza penală disjunctă vor fi chemate să dea declarații persoanele care au fost judecate în procedura simplificată,

întrucât declarațiile acestor persoane nu au valoare probantă prestabilită, ele trebuind apreciate în coroborare cu alte probe (A se vedea subcapitolul 4.1).

12. În cazul aplicării procedurilor sumare, în sentință urmează a fi analizate coroborat absolut toate probele din dosar, inclusiv ale părții vătămate și ale martorului. În practică, apar probleme din punct de vedere al motivării hotărârilor de judecată, întrucât nu toate instanțele fac o analiză corespunzătoare a mijloacelor de probă din dosar (altele decât declarațiile) (A se vedea subcapitolul 4.1).

13. În cadrul procedurilor sumare sunt utilizate mijloace tradiționale de probă, inclusiv cu utilizarea unui anumit aparat. Acestea pot fi considerate drept constatări tehnico-științifice. În acest caz, acțiunile trebuie să fie efectuate de către un specialist în domeniu, care deține anumite cunoștințe speciale.

Această concluzie se referă și la constatările psihologice, constatări care sunt, relativ, neobișnuite sistemului procesual național (A se vedea subcapitolul 4.2).

14. Se constată necesitatea revizuirii practicii judiciare în ceea ce privește efectuarea/neefectuarea expertizelor în procedurile sumare, în cazul în care normele procesual penale nu impun o asemenea expertiză, iar practica, respectiv, impune.

Utilizarea expertizelor în procesele penale poate conduce la extinderea duratei urmăririi penale și la creșterea costurilor judiciare, aspecte care contravin principiilor procedurilor sumare. În cadrul procedurii de recunoaștere a vinovăției, această problemă poate fi evitată, oferindu-se o alternativă mai rapidă și mai eficientă. Încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției poate elimina necesitatea efectuării expertizelor (cu excepția cazurilor în care acestea sunt obligatorii conform normelor procesuale), organul de urmărire penală limitându-se la determinarea dacă sunt necesare cunoștințe specializate pentru stabilirea unor circumstanțe de fapt.

Astfel, standardul probei nu este afectat, deoarece constatările sunt prevăzute de normele procesuale ca mijloace de probă, pe de o parte, iar pe de altă parte, declarația acuzatului de recunoaștere a vinovăției este o probă determinantă (A se vedea subcapitolul 4.2).

15. Luând în calcul diversitatea mijloacelor de probă în tandem cu progresul tehnico-științific, care influențează probatoriul, este potrivită poziția Legislatorului cu privire la aplicarea unei metodologii extinse, în locul unei enumerări exhaustive a documentelor. Astfel, în practica judiciară, atunci când este acceptat un nou mijloc material de probă în categoria documentelor, acesta ar trebui să fie inclus printr-o descriere detaliată în normele procesuale, împreună cu modalitatea de administrare a acestuia (în special, când este vorba de purtătorii electronici de informații).

Se observă o situație similară și în raport cu procesele-verbale. Instanțele utilizează diferite formulări la enumerarea mijloacelor de probă în calitate de procese-verbale. Am constatat că nu de fiecare dată se utilizează corect terminologia.

Astfel, Curtea Supremă de Justiție, pentru a dezvolta o practică constantă, urmează a pune accent și pe clarificarea terminologiei utilizate în sentințe privind mijloacele materiale de probă (A se vedea subcapitolul 4.3).

16. În urma cercetărilor empirice efectuate, am constatat că majoritatea subiecților intervievați consideră că în procedurile sumare nu ar fi necesară utilizarea procedurilor probatorii costisitoare, cum ar fi rezultatele activităților speciale de investigații. Considerăm că acest instrument nu poate fi complet exclus, iar în fiecare caz se va proceda în funcție de circumstanțele specifice, respectându-se principiul subsidiarității și proporționalității (A se vedea subcapitolul 4.3).

17. Analizând practica judiciară și cercetările empirice efectuate, am constatat că, în mare parte, instanțele, la emiterea hotărârilor, se referă atât la probele care confirmă fapta și vinovăția, cât și la cele referitoare la circumstanțele agravante și atenuante. Aceasta este o practică corectă, întrucât instanța beneficiază de o considerabilă marjă de apreciere în stabilirea pedepsei, chiar dacă normele legale sugerează necesitatea reducerii sancțiunii (A se vedea subcapitolul 4.4).

Descrierea contribuțiilor personale cu sublinierea semnificației teoretice și a valorii practice a acesteia. *Contribuțiile personale* constau în cercetarea detaliată a particularităților probatoriului în cadrul procedurilor sumare, fiind depistate și scoase în evidență caracteristicile procedurilor sumare în procesul penal. S-a dat o definiție procedurilor sumare în particular. A fost supusă unei examinări complexe declarațiile persoanei acuzate, fiind scos în evidență faptul că acestea reprezintă o probă determinantă în cadrul procedurilor examinate. La fel, unei examinări complexe au fost supuse și celelalte probe din cadrul procedurilor sumare, accentul fiind pus pe practica judiciară și scoaterea în evidență a situațiilor dificile întâlnite. Teza conține propuneri, de o abordare vădit nouă, privind modificarea și completarea cadrului normativ de procedură penală existent, prin care să fie asigurată echitatea procesului penal și o protecție sporită a persoanei acuzate. Pentru a ajunge la concluziile despre necesitatea operărilor legislative, au fost aduse argumente, rezultate din practica judiciară și a opiniilor cercetătorilor științifici în domeniu și a practicienilor (procurori, judecători și avocați).

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării rezidă în analizarea probatoriului în cadrul procedurilor sumare în raport și cu noile proceduri sumare, introduse în CPP în anul 2023. Pentru prima dată, a fost analizat probatoriul sub acest aspect, punându-se accent pe practica judiciară. Pentru prima dată, au fost descrise particularitățile probatoriului în procedurile sumare și s-a dat o

definiție completă a noțiunii „procedură sumară”. Analiza acestui subiect a condus la formularea unor concluzii care poartă un caracter de noutate și originalitate, acestea fiind importante pentru anumite instituții de drept, cât și pentru îmbunătățirea activității practice a organelor judiciare. Așadar, cercetarea desfășurată și finalizată cu elaborarea tezei de doctorat este în acord cu exigențele de noutate și originalitate științifică.

Baza legală și empirică a studiului este formată din: a) normele prevăzute la art. art. 364/1, 504-509/2, 509/3-509/10, 510-512, 513-519, 523/1-523/7 ș.a. din CPP RM; b) practica privind examinarea cauzelor în proceduri sumare; c) cadrul normativ relevant al altor state în materia examinării cauzelor în proceduri sumare; d) jurisprudența internațională, în special a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Baza științifică a studiului este formată din lucrările publicate de autorii din Republica Moldova, dar și de către cercetătorii din alte state. La elaborarea tezei de doctorat, au fost utilizate informații cu caracter empiric, deținute și oferite de Procuratura RM, Judecătoria Chișinău, Avocatură.

Semnificația teoretică a tezei este reprezentată de relevanța și utilitatea rezultatelor la care s-a ajuns pe parcursul investigației, în aspectul teoretic, privitor la: identificarea particularităților probatoriului în cadrul procedurilor sumare; stabilirea noțiunii procedurilor sumare; analizarea practicii judiciare în raport cu procedurile sumare, cu evidențierea lacunelor și problemelor apărute în practică. Teza de doctorat își propune să aducă contribuții semnificative în domeniul cunoașterii în procesul penal, focalizându-se asupra particularităților probatoriului. Concluziile formulate au potențialul de a servi drept punct de referință pentru cercetările viitoare și de a influența discuțiile teoretice ulterioare între specialiști.

Valoarea practică a tezei constă în orientarea concluziilor către îmbunătățirea legislației relevante și, implicit, către îmbunătățirea performanței subiecților procesuali implicați în procesul de urmărire și judecare a cauzelor în procedură sumară. Argumentele prezentate pot fi utile și în contextul activității didactice și științifice. Astfel, aplicabilitatea lucrării se bazează pe următoarele aspecte: 1) sugestiile pentru îmbunătățirea legislației pot fi integrate în procesul de revizuire a cadrului normativ procedural-penal; 2) recomandările practice, argumentate în lucrare, ar putea influența activitatea zilnică a instanțelor, procurorilor, avocaților și judecătorilor, contribuind la stabilirea unor standarde clare de aplicare a legii procesuale penale și la dezvoltarea unei jurisprudențe coerente; 3) conținutul tezei poate fi utilizat de viitorii profesioniști în drept, de studenți din instituțiile de învățământ specializate.

Date privind aprobarea rezultatelor. Investigațiile științifice și-au găsit reflectare în 11 (unsprezece) publicații ale autorului în reviste de specialitate din țară și în rezumate ale

comunicărilor prezentate la conferințele științifice naționale și internaționale, iar rezultatele cercetării au fost prezentate și discutate în cadrul diferitor manifestări științifice și științifico-practice, fiind expuse în cadrul Conferințelor științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, în anii 2020, 2021), Conferința științifico-practică cu participare internațională: „Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală” (Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, anul 2020), Conferința Internațională „Criminalistica și contribuția sa la dezvoltarea societății umane” (Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza Iași”, 2024), Conferință științifică internațională „Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective” (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, 2024) și Conferința științifică internațională „Infrațiunea - răspunderea penală - pedeapsa. Drept și criminologie” (Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2023).

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate rezidă în dezvoltarea și aprofundarea investigațiilor științifice privind problema probatoriului în cadrul procedurilor sumare, cu accentul pe practica judiciară. Rezultatele obținute în procesul de cercetare realizat în prezenta lucrare se mărginesc, în același timp, la analiza evoluției istorice a procedurilor sumare și analiza multiaspectuală a particularităților probatoriului în procedurile sumare, cu definirea caracteristicilor acestora și reliefaarea noțiunii procedurilor sumare. Este important să se studieze experiența altor state care au progresat în acest domeniu, să se identifice inovațiile aplicate și să se adopte practici care pot fi utile Republicii Moldova.

Recomandări:

În consecință, propunem următoarele modificări de ordin legislativ:

- Art. 364¹ CPP și art. 509 CPP urmează să cuprindă garanția, potrivit căreia se asigură ca probele obținute din declarația inculpatului de recunoaștere a faptei să nu fie admisibile în cazul în care instanța respinge cererea de aplicare a procedurii prevăzute în art. 364/1 CPP RM sau art. 509 CP.
- Art. 90 CPP urmează a fi completat cu fraza: „Persoana în privința căreia cauza a fost examinată în procedură simplificată poate fi audiată în procedura generală, în condiții generale de audiere a martorului”.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. AIONIȚOAIIE, C., SANDU, I.-E. *Tratat de tactică criminalistică*. Editura „Carpați”. P.124. Citat de VOZIAN, R. Importanța declarațiilor martorilor în procesul de stabilire a adevărului. In: *Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova: Științe juridice*, Numărul XII(2), 2012. ISSN 1857-0976.
2. APETREI, M. *Drept procesual penal, Vol II*. București: Ed. Oscar Print, 1999. 402 p. ISBN973-9264-52-2.
3. APETREI, M. *Drept procesual penal*. București: Europa Nova, 1996.
4. BARBU, A., TUDOR, G., ȘINC, A.-M. *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*. București: Ed. Hamangiu, 2016. ISBN 978-606-27-0578-7.
5. BATÎR, V. Procedura specială de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante prevăzute de codul de procedură penală, aspecte procesuale și tactice. În: *Buletin Informativ al Procuraturii Republicii Moldova* nr. 5, martie, 2005.
6. BOROI, A., UNGUREANU, Ș.-G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*, ediția a II-a. București: All Beck, 2002. 466 p. ISBN: 973-655-222-6.
7. BOTEZATU, R. *Studiu privind hotărârile judecătorești pe infracțiunile de corupție, adoptate în anii 2013– 2017*. 26 p. Chișinău, 2018 [online], [citat 02.02.2021]. Disponibil: https://www.cna.md/public/files/STUDIU_2017_final_18.01_-_26_pag.pdf .
8. BUGUȚA, E. Istoricul apariției și dezvoltării declarațiilor martorilor ca mijloace de probă în cauzele penale. În: *Avocatul poporului (Revistă științifico-practică și informativă de drept)* nr. 1-3 (44), 2013. ISSN 1810-7141.
9. BUNECI, P. (coord.), ȘERBAN, G., CIOLCĂ, D., I., VASILACHE, A., CREȚU, S., PICHLER, A., VASILACHE, I., STOICA, V., TITIAN, D., JIGANIE-ȘERBAN, M. *Noul Cod de procedură penală. Note. Corelații. Explicații*. București: Ed. C.H. Beck, 2014. ISBN 978-606-18-0329-3.
10. CĂTUNA, N.V. *Criminalistică*. București: C.H. Beck, 2008. 234 p. ISBN 978-973-115-349-0.
11. CEACHIR, A. Abordări conceptuale privind admisibilitatea probelor în procesul penal. În: *Revista națională de drept*, nr.10-12 (228-230), 2019. ISSN 1811-0770.
12. CIAGLIC, T. *Studiu privind examinarea oportunității utilizării mijloacelor tehnice moderne în procesul de a audiere a martorilor elaborat în scopul implementării acțiunii 2.5.3.5 din Strategia de Reformă a Sectorului Justiției* [online]. Beneficiar: Departamentul de Administrare Judecătorească. 48 p [citat 10.03.2024]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/studii_srsj/Studiu.pdf .
13. CIOPRAGA, A. *Criminalistică. Tratat de tactică*. Iași: Gama, 1996. 481 p. ISBN 973-95120-2-X.
14. CIOPRAGA, I. *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal*. Iași: Editura Junimea, 1979.
15. Cod nr. 225 din 30.05.2003 Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova, Publicat: 03.08.2018 în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, Nr. 285-294 [online], [citat 05.09.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134478&lang=ro . ISSN: 2587-389XE / ISSN: 2587-3903.
16. CONSTANTINESCU, V. Comentariu art. 123. În: UDROIU M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 3-a. București: Ed. C. H. Beck, 2020. ISBN 978-606-18-0973-8.
17. Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29.07.1994 [online], [citat 05.04.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142462&lang=ro# .

18. Convenția Europeană a Drepturilor Omului ca parte integrantă a metodologiei judiciare-motivarea hotărârilor [online]. Program RO 24 „Întărirea capacității judiciare și cooperare”, proiect finanțat printr-un grant acordat de Norvegia în cadrul Mecanismului Financiar Norvegian 2009-2014. 2016. 84 pagini [citată 12.09.2023]. Disponibil: http://inm-lex.ro/fisiere/d_1776/CEDO%20ca%20parte%20integranta%20a%20metodologiei%20judiciare%20-%20motivarea%20hotararilor.pdf .
19. COVALENCO, E., DOLEA, I. Cercetarea judecătorească. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0.
20. CRISTE, L. Repere istorice privind recunoașterea vinovăției în procesul penal [online]. În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” - Series Historica*, nr. 1/2022. Editura Academiei Române, 2022 [citată 12.12.2023]. POCU/380/6/13/124146. Disponibil: <http://historica-cluj.ro/wp-content/uploads/2023/05/Lucian-Criste.pdf> .
21. CRIȘU, A. *Drept procesual penal (proceduri speciale)*. București: Editura All Beck, 2004. ISBN 973-655-516-X
22. CRIȘU, A. *Drept procesual penal, partea specială*. Ediția a treia revizuită și actualizată, Volumul 2. Editura: Hamangiu, 2022. 600 de p. ISBN 978-606-27-1941-8.
23. CROITOR, E. Categoriile „purători tehnico-electronic de informație” și „înregistrări” în probatoriul penal. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, Numărul 3-4(15), 2010. ISSN 1857-2405.
24. CROITOR, E. *Purătorii tehnico-electronici de informație în calitate de înregistrări în probatoriul penal. Probleme de administrare și admisibilitate: Tz. de doct în drept*. Chișinău, 2012. 169 p.
25. CtEDO, *cauza Hermi c. Italiei* [online]. Cerere nr. 18114/02, hotărâre din 18.10.2006 [citată 17.02.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-77544>
26. CtEDO, *cauza Aigner c. Austriei* [online]. Cerere nr. 28328/03, hotărâre din 10.05.2012, par. 41 [citată 09.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-110876> .
27. CtEDO, *cauza Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit* [online]. Cererile nr. 26766/05 și 22228/06, hotărâre din 15.12.2011, pct. 128 [citată 08.08.2021]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-108073> .
28. CtEDO, *cauza Allan c. Regatului Unit* [online]. Cerere nr. 48539/99, hotărâre din 05.11.2002, par.42 [citată 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60713> .
29. CtEDO, *cauza Artico c. Italiei* [online]. Cerere nr. 6694/74, hotărâre din 13.05.1980 [citată 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61982> .
30. CtEDO, *cauza Axen c. Germaniei* [online]. Cerere nr. 8273/78, hotărâre din 08.12.1983 [citată 07.08.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61984> .
31. CtEDO, *cauza Bobeș c. României* [online]. Cerere nr. 29752/05, hotărâre din 09.07.2013, par. 39-41, 47 [citată 12.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122496> .
32. CtEDO, *cauza Boldea c. României* [online]. Cerere nr. 19997/02, hotărâre din 15.02.2007, par. 30 [citată 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-79496> .
33. CtEDO, *cauza Bonisch c. Austriei* [online]. Cerere nr. 8658/79, hotărârea din 02.06.1986, par.32 [citată 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62000> .
34. CtEDO, *cauza Brandstetter c. Austriei* [online]. Cererile nr. 11170/84; 12876/87; 13468/87, hotărâre din 28.08.1991, par. 43-44, 46 [citată 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57683> .
35. CtEDO, *cauza Bricmont c. Belgiei* [online]. Cerere nr. 10857/84, hotărâre din 07.07.1989, par. 80, 85-86 [citată 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57611> .
36. CtEDO, *cauza Bykov c. Rusiei* [online], cerere nr. 4378/02, hotărâre din 10.03.2009, par. 89 [citată 19.02.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91705> .
37. CtEDO, *cauza Calvelli și Ciglio c. Italiei* [online]. Cerere nr. 32967/96, hotărârea din

17.01.2002 [citat 15.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-64572> .

38. CtEDO, *cauza Damir Sibgatullin c. Rusiei* [online]. Cerere nr. 32165/02, hotărâre din 23.04.2009, par. 45 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92316> .
39. CtEDO, *cauza Dan c. Moldovei* (nr.2) [online]. Cerere nr. 57575/14, hotărâre din 10.11.2020, par. 57-59, 66-68 [citat 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-206228> .<https://www.agentguvernamental.md/wp-content/uploads/2021/03/DAN-v2-ROM.pdf>
40. CtEDO, *cauza Daud c. Portugaliei* [online]. Cerere nr. 22600/93, hotărâre din 21.04.1998 [citat 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62714> .
41. CtEDO, *cauza Didu c. României* [online]. Cerere nr. 34814/02, hotărâre din 14.04.2009, par. 41 [citat 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-92157> .
42. CtEDO, *cauza Doorson c. Țărilor de Jos* [online]. Cerere nr. 20524/92, hotărâre din 26.06.1996, par. 81-82 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57972>
43. CtEDO, *cauza Ferrantelli și Santangelo c. Italiei* [online]. Cerere nr. 19874/92, hotărâre din 07.08.1996, par. 52 [citat 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57997> .
44. CtEDO, *cauza Foucher c. Franței* [online]. Cerere nr. 22209/93, hotărâre din 18.03.1997, par. 34 [citat 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62576> .
45. CtEDO, *cauza Gafgen c. Germaniei* [online]. Cerere nr. 22978/05, hotărâre din 01.06.2010, par. 169 [citat 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-99040> .
46. CtEDO, *cauza Gani c. Spaniei* [online]. Cerere nr. 61800/08, hotărâre din 19.02.2013, par. 47 [citat 09.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-116836> .
47. CtEDO, *cauza Garycki c. Poloniei* [online]. Cerere nr. 14348/02, hotărâre din 06.02.2007, par. 66 [citat 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-79353> .
48. CtEDO, *cauza Habran și Dalem c. Belgiei* [online]. Cererile nr. 43000/11 și 49380/11, hotărâre din 17.01.2017, par. 96-100 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-170384> .
49. CtEDO, *cauza Jalloh c. Germaniei* [online]. Cerere nr. 54810/00, hotărâre din 11.07.2006, par. 96 [citat 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-76308> .
50. CtEDO, *cauza Kaste și Mathisen c. Norvegiei* [online]. Cererile nr. 18885/04 și 21166/04, hotărârea din 09.11.2006, par. 51, 52 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77959> .
51. CtEDO, *cauza Kuchta c. Poloniei* [online]. Cerere nr. 58683/08, hotărâre din 23.01.2018, par. 70-71 [citat 30.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-180220> .
52. CtEDO, *cauza Legillon c. Franței* [online]. Cerere nr. 53406/10, hotărâre din 10.01.2013, par. 53 [citat 01.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-115858> .
53. CtEDO, *cauza Lhermitte c. Belgiei* [online]. Cerere nr. 34238/09, hotărâre din 29.11.2016, par. 83 [citat 19.02.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-169486> .
54. CtEDO, *cauza Lobarev și alții c. Rusiei* [online]. Cererile nr. 10355/09, 14358/11, 12934/12, 76458/12, 25684/13, 49429/14, hotărârea din 28.01.2020, par. 32 [citat 09.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-200814> .
55. CtEDO, *cauza Lucà c. Italiei* [online]. Cerere nr. 33354/96, hotărâre din 27.02.2001, par. 41 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59222> .
56. CtEDO, *cauza Marcello Viola c. Italiei* [online]. Cerere nr. nr. 45106/04, hotărâre din 05.10.2006, par. 64-77 [citat 18.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-77244> .
57. CtEDO, *cauza Matanović c. Croației* [online]. Cerere nr. 2742/12, hotărâre din 04.04.2017, par. 159 [citat 30.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-172830> .
58. CtEDO, *cauza Mayali c. Franței* [online]. Cerere nr. 69116/01, hotărâre din 14.06.2005 [citat 18.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-69360> .
59. CtEDO, *cauza Mayzit c. Rusiei* [online]. Cerere nr. 63378/00, hotărâre din 20.01.2005, par. 77 [citat 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-68068> .
60. CtEDO, *cauza Minelli c. Elveției* [online]. Cerere nr. 8660/79, hotărâre din 25.03.1983,

- par. 37 [citat 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62098> .
61. CtEDO, *cauza Moreira de Azevedo c. Portugaliei* [online]. Cerere nr. 11296/84, hotărâre din 23.10.1990 [citat 15.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62202> .
62. CtEDO, *cauza Natsvlshvili și Togonidze c. Georgiei* [online]. Cerere nr. 9043/05, hotărâre din 29.04.2014 [citat 02.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-142672> .
63. CtEDO, *cauza Natunen c. Finlandei* [online]. Cerere nr. 21022/04, hotărâre din 31.03.2009, par. 47 [citat 30.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91981> .
64. CtEDO, *cauza Navalnyy și Ofitserov c. Rusiei* [online]. Cereri nr. 46632/13 și 28671/14, hotărâre din 23.02.2016, par. 105 [citat 15.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-161172> .
65. CtEDO, *cauza Paić c. Croației* [online]. Cerere nr. 47082/12, hotărâre din 29.03.2016, par. 53 [citat 09.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-161904> .
66. CtEDO, *cauza Perez c. Franței* [online]. Cerere nr. 47287/99, hotărârea din 12.02.2004 [citat 15.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-66187> .
67. CtEDO, *cauza Przydzial c. Poloniei* [online]. Cerere nr. 15487/08, hotărâre din 24.05.2016, par. 54 [citat 09.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-163102> .
68. CtEDO, *cauza Ruiz Torija c. Spaniei* [online]. Cerere nr. 18390/91, hotărâre din 09.12.1994, par. 29 [citat 01.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62464> .
69. CtEDO, *cauza S.N. împotriva Suediei* [online]. Cerere nr. 34209/96, hotărâre din 02.07.2002, par.45 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60564> .
70. CtEDO, *cauza Schatschaschwili c. Germaniei* [online]. Cerere nr. 9154/10, hotărâre din 15.12.2015, par. 113, 119 [citat 12.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-159566> .
71. CtEDO, *cauza Schenk c. Elveției* [online]. Cerere nr. 10862/84, hotărâre din 12.07.1988, par. 46 [citat 19.02.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62129> .
72. CtEDO, *cauza Scoppola c. Italiei* (nr.2) [online], cerere nr. 10249/03, hotărâre din 17.09.2009, par. 135-136 [citat 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-94073> .
73. CtEDO, *cauza Serves c. Franței* [online]. Cerere nr. 20225/92, hotărâre din 20.10.1997, par. 59 [citat 07.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62666> .
74. CtEDO, *cauza Sofri și Alții c. Italiei* [online]. Cerere nr.37235/97, hotărâre din 04.03.2003 [citat 30.03.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-24069> .
75. CtEDO, *cauza Tarău c. României* [online]. Cererea nr. 3.584/02, hotărârea din 24.02.2009, par.69-71 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122523> .
76. CtEDO, *cauza Trofimov c. Rusiei* [online]. Cerere nr. 1111/02, hotărâre din 04.12.2008, par. 37 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90026> .
77. CtEDO, *cauza Unterpertinger c. Austriei* [online]. Cerere nr. 9120/80, hotărâre din 24.11.1986, par. 33 [citat 08.08.2021]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62144> .
78. CtEDO, *cauza Vladimir Romanov c. Rusiei* [online]. Cerere nr. 1111/02, hotărâre din 04.12.2008, par. 97 [citat 07.03.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90026> .
79. CtEDO, *cauza Werner c. Austriei* [online]. Cerere nr. 21835/93, hotărâre din 24.11.1997 [citat 07.08.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62677> .
80. Curtea Constituțională Federală, Comunicat de presă nr.17/2013 din 19 martie 2013, Sentința din 19 martie 2013, 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11. Citată după: *Selecție de decizii ale Curții Constituționale Federale germane*. București:C.H.Beck. 692 p. ISBN 978-606-18-0393-4.
81. Decizia Curții Constituționale a RM de inadmisibilitate a sesizării nr.56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 94 alin.(1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal), nr. 47 din 22.05.2018 [online], [citat 12.12.2022]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d47s56g2018rof4480.pdf> .

82. Decizia Curții Constituționale a RM de inadmisibilitate a sesizării nr.17g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 90 alin.(3) pct.8) din Codul de procedură penală (interdicția audierii în calitate de martor a unei persoane acuzate că ar fi comis o infracțiune) nr. 14 din 29.01.2019 (în vigoare 29.01.2019) [online], [citată 05.02.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_14_2019_17g_2019_rou.pdf.
83. Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr.48g/2018 privind Excepția de neconstituționalitate a articolului 364¹ din Codul de procedură penală (judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală), nr. 40 din 08.05.2018 [online], [citată 05.02.2024]. Disponibil: <https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d48201864G2018rof4475.pdf>.
84. Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 223g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 293 alin. (6) din Codul de procedură penală (termenul prezentării cererilor noi la etapa terminării urmăririi penale) [online], [citată 03.06.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_51_2021_223g_2020_rou.pdf.
85. Decizia Curții Constituționale nr. 33 din 05.03.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr.43g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale pct. 1 din Regulamentul cu privire la modul de utilizare a mijloacelor tehnice, inclusiv a mijloacelor de măsurare și aparatajului medical din dotarea poliției, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1139 din 18.09.2003, și ale pct. 9 din Regulamentul privind modul de testare alcoolică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 296 din 16.04.2009 [online], [citată 25.05.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_33_2019_43g_2019_rou.pdf.
86. Decizia nr. 119 din 15.09.2015 a Curții de Apel București, secția penală [online], [citată 13.05.2021]. Disponibil: <https://www.avocatura.com/speta/339882/sesizarea-cu-acordul-de-recunoastere-a-vinovatiei-art483-ncpp-curtea-de-apel-bucuresti.html>.
87. Dicționar de termeni juridici [online], [citată 08.08.2021]. Disponibil: <http://www.justice.md/md/dic/>.
88. Dicționarul explicativ al limbii române [online], [citată 08.08.2021]. Disponibil: <https://dexonline.ro/>.
89. DIDĂC, V., DOLEA, I., SEBINOV, I. et al. *Modele de acte procedurale penale*, vol. I. Chișinău: S.n., 2007. Citat după: ROMAN, D. Particularitățile și problemele procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante.
90. DOLEA, I. *Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova (comentariu aplicativ): Textul cu modificările legislative operate până la 1 mai 2020*. Ediția a 2-a. Chișinău: Cartea Juridică, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
91. DOLEA, I. *Comentariu aplicativ al Codului de Procedură Penală*. Chișinău: Cartea Juridică, 2016, 1172 p. ISBN 978-9975-3111-3-7.
92. DOLEA, I. Dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil și unele probleme de procedură penală. În *Avocatul Poporului*. Nr.1-3, 2000.
93. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat* [online]. Chișinău: Cartea Juridică, Tipogr. „Bons Offices” SRL, 2009. 416 p [citată 16.06.2022]. ISBN 978-9975-9927-7-0. Disponibil: https://irp.md/uploads/files/2014-06/1402571113_1239874336_rou.pdf.
94. DOLEA, I. Elemente private în procedura penală. În: *Revista de Științe Penale*. 2007. ISSN 1812-3392.
95. DOLEA, I. *Probleme în Procesul Penal, Îndrumar pentru avocați*. Chișinău: Tipografia Sirius, 2016. 55 p. ISBN 978-9975-57-202-6.
96. DOLEA, I., CARAMAN, V. Particularități privind admisibilitatea declarațiilor martorilor absenți la judecarea cauzei penale. În: *Studia Universitatis Moldaviae* (Seria Științe Sociale), Nr. 3(153), 2022. ISSN 1814-3199.
97. DOLEA, I., ROMAN, D. *Ghid privind procedurile prietenoase copiilor la faza de*

urmărire penală, ghid pentru procurori. Chișinău: Bons Offices, 2011. 120 p. ISBN 978-9975-80-447-9.

98. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*. Chișinău: Cartier Juridic, Ediția 1, iunie 2005. 947 p. ISBN 9975-79-343-6.

99. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*, Partea specială, Volumul II. Chișinău: Cartdidact, 2006. 335 p. ISBN 978-9975-940-95-5.

100. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal*, Ediția a 3-a revizuită și completată. Chișinău: Cartea juridică, F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2009. 784 p.

101. DOLEA, I., ZAHARIA, V., ROTARU, V. et al. *Justiția penală și drepturile omului, Cercetare sociologică* [Online]. Chișinău: Institutul de Reforme Penale, 2010. 168 p [citât 01.04.2020]. Disponibil: http://irp.md/uploads/files/2014-04/1397217598_justitia-si-drepturile-omului.pdf.

102. DONGOROZ, V. *Curs de drept și procedură penală*. București: Tipografia Curierul judiciar, 1930.

103. DONGOROZ, V. et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, Partea generală*, Vol. I. București: Editura Academiei, 1975.

104. DONGOROZ, V. *Explicații teoretice ale codului de Procedură Penală român*, Vol. II. București: Editura Academiei, 1976.

105. DORAȘ, S. *Criminalistica. Elemente de tactică*. Vol II. Chișinău: Știința, 1999.

106. Dosar nr. 05-1a-227-19022019 [online], [citât 30.10.2022]. Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/699ac366-9bde-466c-ae06-5040a6406a6e

107. Dosar nr. 1-132/21 [online], [citât 13.02.2024]. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d70f34a4-0719-468c-8157-d58c03dc82fa

108. Dosar nr. 1-144/22 [online], [citât 23.02.2023]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f5a1c510-535a-42cc-b38d-f869870d8202.

109. Dosar nr. 1-17178142-02-1a-18072019 [online], [citât 30.09.2022]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/893c66eb-a31f-4207-afa0-226016a59c29

110. Dosar nr. 1-19173741-09-1-31102019 [online], [citât 23.02.2023]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/75cd5f24-2ded-418c-a073-c0df03a04f60.

111. Dosar nr. 1-199/21 [online], [citât 22.11.2023]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b52ac532-0fc6-48e4-8eb5-3809341b66d3

112. Dosar nr. 1-199/21 [online], [citât 22.11.2023]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b52ac532-0fc6-48e4-8eb5-3809341b66d3

113. Dosar nr. 1-20040132-12-1-26032020-2 [online], [citât 22.11.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1a7914e4-53f3-4fdb-80a1-f58802355eee.

114. Dosar nr. 1-20148717-02-1a-21012022 [online], [citât 25.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/70ed6a5c-0afc-4d6e-b367-9ea99796865b.

115. Dosar nr. 1-20158781-12-1- 16122020 [online], [citât 22.11.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b814308e-12c6-46b6-8206-bcf1f461d044.

116. Dosar nr. 1-21001807-02-1a-11012022 [online], [citât 30.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1d6d21c9-6588-4395-afdb-dec6e74875c1

117. Dosar nr. 1-21076581-02-1a-10012022 [online], [citât 30.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7723cc0f-5f5d-4ed8-b6df-6049913c9b2c.

118. Dosar nr. 1-21076978-09-1-24052021 [online], [citât 13.02.2024]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a2a1b32c-69e6-41fb-ae7d-79cedac06f8e.

119. Dosar nr. 1-21095491-15-1-25062021 [online], [citât 13.02.2024]. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/37477cb8-2584-4a53-95d9-45c8119623e2

120. Dosar nr. 1-21099809-08-1-05072021 [online], [citât 02.01.2024]. Disponibil:

https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a998f014-53fa-4187-9379-21da805971df .

121. Dosar nr. 1-21101633-24-1-07072021 [online], [citat 23.02.2023]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d0a86d69-aaf5-4133-9ba6-9a696837bbca .

122. Dosar nr. 1-21116808-02-1r-24012022 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/54dd69b2-822e-4d5b-b93d-7c3d3ea3f329 .

123. Dosar nr. 1-21130578-02-1r-29092022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d7e1edea-09bc-417b-a2d1-9f3eae1a68e2v .

124. Dosar nr. 1-21130578-38-1-14092021 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e0f6a0e7-44ee-40e2-9843-9a955f33d764 .

125. Dosar nr. 1-21134311-12-1-10092021 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b0764c03-be71-46c6-b085-70e4e6ccce9f .

126. Dosar nr. 1-21137583-09-1-16092021 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/70239cd8-5e38-41bc-8737-b605214773b2 .

127. Dosar nr. 1-21137583-09-1-16092021 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/70239cd8-5e38-41bc-8737-b605214773b2 .

128. Dosar nr. 1-21147394-02-1a-20012022 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/06f32e60-4335-4c4f-b488-9655b12d0561 .

129. Dosar nr. 1-21162804-51-1-03112021 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/947c79c4-a73a-4a62-ad04-1d09ec6870cc .

130. Dosar nr. 1-21162804-51-1-03112021 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/947c79c4-a73a-4a62-ad04-1d09ec6870cc .

131. Dosar nr. 1-21162804-51-1-03112021 [online], [citat 26.02.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/947c79c4-a73a-4a62-ad04-1d09ec6870cc .

132. Dosar nr. 1-21167376-24-1-12112021 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cb6629b9-bedc-4a2e-9db7-3148ce283a66 .

133. Dosar nr. 1-21187823-24-1-22122021 [online], [citat 25.11.2023]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/63c3f9d4-ac84-404a-8511-1c2a388775d4 .

134. Dosar nr. 1-21192689-38-1-31122021 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2d150b0e-63b9-4ff5-9d6e-06cacdb8384a .

135. Dosar nr. 12-1-46565-06072017 [online], [citat 30.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a3de70af-8896-e911-80d7-0050568b021b .

136. Dosar nr. 1-22001327-32-1-05012022 [online], [citat 13.02.2024]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b1d3db56-69f7-4c34-8df8-a583de5b13b2 .

137. Dosar nr. 1-22004656-48-1-14012022 [online], [citat 25.11.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/39333c6e-5636-419a-88df-a37a333ba6db .

138. Dosar nr. 1-22010390-48-1-25012022 [online], [citat 23.02.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/643b7005-1854-460d-8ae7-4a8b77ae158c .

139. Dosar nr. 1-22018763-28-1-09022022 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/21a76701-528c-4e3b-8e74-172c36d47134 .

140. Dosar nr. 1-22022283-51-1-15022022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2010686b-9b42-4faf-8428-b0cf2e2f8188 .

141. Dosar nr. 1-22022283-51-1-15022022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2010686b-9b42-4faf-8428-b0cf2e2f8188 .

142. Dosar nr. 1-22063348-26-1-06052022 [online], [citat 23.02.2023]. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/374baed6-2ff4-42b4-8cac-7a19a24ac172 .

143. Dosar nr. 1-22067442-48-1-16052022 [online], [citat 02.01.2024]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/429bcdec-b166-4d93-837e-d5553fc49dd8 .

144. Dosar nr. 1-22070895-28-1-20052022 [online], [citat 25.11.2023]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/d589b849-6174-40a7-99b1-f1db65cfa80a .

145. Dosar nr. 1-22076284-51-1-13052022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ecf26943-8dcf-4d5e-8823-d91f6c46c5ba.
146. Dosar nr. 1-22083378-38-1-13062022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/06f59046-831c-474a-93bf-8d10753a4b4d.
147. Dosar nr. 1-22086045-51-1-17062022 [online], [citat 23.02.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/17ddc5e3-ccfd-4461-a49e-04972a6456cf.
148. Dosar nr. 1-22089744-08-1-24062022 [online], [citat 02.01.2024]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8b12f9ea-c00c-47f2-8b99-6dfdb6a210b3.
149. Dosar nr. 1-22089744-08-1-24062022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8b12f9ea-c00c-47f2-8b99-6dfdb6a210b3.
150. Dosar nr. 1-22089744-08-1-24062022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8b12f9ea-c00c-47f2-8b99-6dfdb6a210b3.
151. Dosar nr. 1-22093736-18-1-01072022 [online], [citat 22.04.2023]. Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7855a826-1de1-4292-adc0-f18fcd50f1d.
152. Dosar nr. 1-22094182-51-1-01072022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7ba41e11-d90c-40bd-a477-1e4e970be86c.
153. Dosar nr. 1-22094182-51-1-01072022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7ba41e11-d90c-40bd-a477-1e4e970be86c.
154. Dosar nr. 1-22094182-51-1-01072022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7ba41e11-d90c-40bd-a477-1e4e970be86c.
155. Dosar nr. 1-22094182-51-1-01072022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7ba41e11-d90c-40bd-a477-1e4e970be86c.
156. Dosar nr. 1-22094240-48-1-01072022 [online], [citat 25.11.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ed5449e0-8866-4c22-8a01-e65111e0b6d9.
157. Dosar nr. 1-22094647-28-1-04072022 [online], [citat 25.03.2023]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/132f5224-6bc7-4fa3-a91d-f4c34e5ee78c.
158. Dosar nr. 1-22096303-32-1-06072022 [online], [citat 23.02.2023]. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/964936a8-0ee9-4253-8e1f-8d8ed47ede39.
159. Dosar nr. 1-22097250-02-1a-15092022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b983bafd-b605-4094-abcf-12e6dab3d5a0.
160. Dosar nr. 1-22097250-48-1-07072022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f848dae5-a9bd-45f9-8e27-9b4c153a91a3.
161. Dosar nr. 1-22099761-08-1-12072022 [online], [citat 12.02.2023]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/11035e05-8863-423c-b50e-61f084ea44b3.
162. Dosar nr. 1-22100440-08-1-13072022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f0932ee6-acee-4780-a521-f12696f27b9b.
163. Dosar nr. 1-22100440-08-1-13072022 [online], [citat 22.11.2023]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f0932ee6-acee-4780-a521-f12696f27b9b.
164. Dosar nr. 1-22102193-24-1-15072022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/82c7596c-5325-49d3-8351-477df50198d5.
165. Dosar nr. 1-22104658-18-1-20072022 [online], [citat 23.02.2023]. Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/64f72fee-39dd-4889-aba4-c74de07d73f5.
166. Dosar nr. 1-22113560-08-1-04082022 [online], [citat 02.01.2024]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/75231d4f-17ab-417c-8e49-fa024a76109f.
167. Dosar nr. 1-22114944-38-1-05082022 [online], [citat 13.02.2024]. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9c97fd83-5e1e-4411-9dff-8bdda680a2e7.
168. Dosar nr. 1-22126103-26-1-26082022 [online], [citat 25.01.2023]. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6e558590-eaea-4d6a-b710-bd7f4d500494.
169. Dosar nr. 1-83/2022 [online], [citat 25.11.2023]. Disponibil: https://jcm.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/90fe7d5d-0a59-4e23-ab9c-951373dccb52.

170. Dosar nr. 1a-274/2022 [online], [citat 30.09.2022]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8aa3e3c8-b22a-4398-b246-61509238437b
171. Dosar nr. 1a-685/22 [online], [citat 23.04.2023]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/29c4e630-7a56-4d39-a382-08aaaa197754
172. Dosar nr. 1r-210/22 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c802c524-4105-4942-9921-7ba68b8fb6eb
173. Dosar nr. 1r-214/2022 [online], [citat 30.09.2023]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2457ed4c-9d79-4a89-8a19-422d3454df2e
174. Dosarul nr. 1-20054161-12-1-18042022 [online], [citat 08.09.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ca2028ef-f853-4436-8ba2-b8ebede884d5
175. Dosarul nr. 1-20099650-12-1-18082020 [online], [citat 20.12.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/025cd0d2-1a26-4ff0-a902-a09726812ec7
176. Dosarul nr. 1-20162594-15-1-24122020 [online], [citat 22.09.2022]. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3377af96-b9b3-4f9b-95eb-c91dcf245e95
177. Dosarul nr. 1-21005204-12-1-14012021 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/019375d0-b633-4ab9-9182-7fa2abf12de5
178. Dosarul nr. 12-1-12043-04032019 [online], [citat 22.09.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/806075c1-b247-42e0-b522-c297aadcladd
179. Dosarul nr. 1-21136272-18-1-14092021 [online], [citat 22.09.2022]. Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/099e7ae7-b22a-40a5-b98f-217fe2da9dd9
180. Dosarul nr. 1-21175278-51-1-29112021 [online], [citat 01.10.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b6ef6c67-0535-4343-9f15-7117b936d565
181. Dosarul nr. 12-1-32068-30052019 [online], [citat 22.09.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d69238d6-11a3-4851-94ac-75c9bad86539
182. Dosarul nr. 12-1-39362-03072019 [online], [citat 22.09.2022]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fa1e325e-bd5c-43f6-b5a9-795742bb7a9a
183. Dosarul nr. 12-1-46899-07072017 [online], [citat 20.12.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f9f21e44-a561-417f-810a-27281c4bc40d
184. Dosarul nr. 1-22083781-12-1-14062022 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b749e048-3642-4670-aed4-c79d47701a5c
185. Dosarul nr. 1-22101745-48-1-15072022 [online], [citat 23.09.2023]. Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/81f4d4c4-fcea-4cc1-bc97-a656cd65684c
186. Dosarul nr. 1-22132344-09-1-09092022 [online], [citat 22.09.2023]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a84d27a3-d5b0-4c6e-b316-6484a30c87cc
187. Dosarul nr. 1-23029983-12-1-27022023 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c1783dbf-3689-4f06-8f52-774f07f4edaa
188. Dosarul nr. 1-23032302-12-1-02032023 [online], [citat 21.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cb411716-7b28-4848-9cc5-9b9cf34dfb09
189. Dosarul nr. 1-23079405-12-1-05062023 [online], [citat 25.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/57e6cbce-5bb9-4733-833f-71bc45e68c08
190. Dosarul nr. 1-346/2023 [online], [citat 21.09.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fff11395-5193-48dc-b0b0-21b98fa9d794
191. DRAGOMIR, E., PALIȚĂ, R. *Drept procesual penal, sinteze pentru pregătirea examenului de admitere și definitivare în profesia de avocat*. București: Nomina Lex, 2009. 280 p. ISBN 978-973-88153-8-4.
192. FURDUI, S. *Probleme de drept și soluții din activitatea judecătorească*. Chișinău: Editura: Cu drag, 2012. 360 p. ISBN: 978-9975-4250-7-0.
193. GHEORGHE, T.-V. *Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal*. București: Editura Hamangiu, 2021. 489 p. ISBN 978-606-27-1829-9.
194. GHEORGHITĂ, M., MUNTEANU, L. *Interogarea martorilor și pătimitilor la cercetarea*

infracțiunilor săvârșite de structurile criminale organizate. În: *Revista de Criminologie, Drept penal și Criminalistică*, nr.1-2, 2003.

195. GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, Numărul 11, 2015. ISSN 1814-3199.

196. *Ghid privind art. 6 din Convenție, dreptul la un proces echitabil (latura penală)* [online]. Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2014. 68 pagini [citată 15.03.2020]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_6_criminal_ROM.

197. GHINGHECI, G. *Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală*. București: Ed. Universul Juridic, 2014. 350 p. ISBN 978-606-673-354-0.

198. GLADCHI, G. Victima în dreptul penal. În: *Revista de Științe penale*. Anuar. Anul II, 2006. ISSN: 1812-3392.

199. GOLUBENCO, G. Unele probleme de reglementare procesuală a utilizării metodelor și mijloacelor tehnico-criminalistice în combaterea criminalității. În: Conferința științifico-practică republicană *Strategia combaterii criminalității organizate în Republica Moldova*. Chișinău, 1997.

200. GROFU, N. Unele considerațiuni asupra garanțiilor procesuale penale destinate victimelor infracțiunilor. În: *Dreptul*. Anul CXLI. Serie Nouă, Anul XXIII. Nr.12, 2012. ISSN: 1018-0435.

201. GUȚULEAC, V. *Drept contravențional. Contravenționalitatea și necesitatea studierii ei*. Chișinău, 2009.

202. GUȚULEAC, V. *Tratat de drept contravențional*. Chișinău, 2009. 318 p. ISBN 978-9975-78-739-0.

203. Hotărârea Curții Constituționale a RM nr. 31 din 23.09.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 132/9 alin. (12) și alin. (15) din Codul de procedură penală (nimicirea informației interceptate și înregistrate) (sesizarea nr. 58g/2021) [online], [citată 19.01.2024]. Disponibil:

https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_31_2021_58g_2021_rou.pdf.

204. Hotărârea Curții Constituționale nr.2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate) [online], [citată 23.05.2023]. Disponibil:

https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_2_2016_55b_2015_rou.pdf.

205. Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de Procedură penală (judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală) (sesizarea nr.156g/2016) nr. 9 din 09.03.2017 [online]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_9_09.03.2017_ro.pdf.

206. Hotărârea Guvernului nr. 296 din 16.04.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de testare alcoolică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei [online], [citată 23.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=15495&lang=ro.

207. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analogelor acestora și a precursorilor nr. 2 din 26.12.2011” [online]. Modificată prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 10 din 15.05.2017 [citată 28.12.2022]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=251 ; https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=243.

208. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală nr.11 din 24.12.2010 [online, citată 05.04.2023]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=347 Modificată de: Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 20 din 26.03.2018 [online], [citată 05.04.2023]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=334.

209. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 11 din 24.12.2012 [online], [citată

- 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318 .
- 210.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 17 din 07.11.2005 [online], [citată 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=349 .
- 211.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 20 din 08.07.1999 [online], [citată 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=361
- 212.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 23 din 28.06.2004 [online], [citată 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310 .
- 213.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 31 din 09.11.1998 [online], [citată 20.05.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=39 .
- 214.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, nr. 6 din 24.12.2010 [online], [citată 12.12.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=28.
- 215.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, Cu privire la aplicarea prevederilor art. 364/1 CPP de către instanțele judecătorești nr. 13 din 16.12.2013 (modificată de: Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.19 din 26.03.2018) [online], [citată 12.12.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=346 .
- 216.** I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 2958/2013 [online], [citată: 13.12.2023]. Disponibil: www.scj.ro .
- 217.** I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 3223/2013, În: LEFTERACHE, L. *Probe și prezumții în procesul penal*. București: Ed. Universul Juridic, 2015.
- 218.** ILIESCU, N. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*, vol.II. p.361. București: Editura Academiei Române, 1976.
- 219.** IONESCU DOLJ, I., *Curs de Procedură Penală Română*. București: Editura SOCEC & CO SA, 1937.
- 220.** IONESCU, C., DUMITRESCU, C.-A (coord.). *Constituția României, comentarii și explicații*. București: Ed. C. H. Beck, 2008.
- 221.** JITARIUC, V. Asigurarea respectării drepturilor omului – condiție a admisibilității rezultatelor activității speciale de investigații în cadrul probatoriului. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, Numărul 2(61), 2022. ISSN 1857-2405.
- 222.** KAHANE S., Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante. În: *Revista Română de Drept*, nr. 7/1974. ISSN: 1843-2646.
- 223.** Legea nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional) [online], [citată 25.09.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138674&lang=ro .
- 224.** Legea nr. 66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 [online], [citată 05.11.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=6769&lang=ro .
- 225.** Legea nr. 713 din 06.12.2001 privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope [online], [citată 13.03.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107967&lang=ro .
- 226.** Legea nr. 83 din 14.04.2023 pentru modificarea unor acte normative [online], [citată 25.09.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro .
- 227.** Legea nr. 91 din 27.06.2014 privind semnătura electronică și documentul electronic [online], [citată 25.12.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131707&lang=ro# .
- 228.** MATEUȚ, G. *Procedura penală, partea generală*, Vol II, ediția a II-a revăzută și adăugită. Iași: Editura Fundației Chemarea, 1997. 234 p. ISBN 973-9237-20-7.
- 229.** MATEUȚ, G. *Procedura penală. Partea specială*. Vol II. București: Ed. Lumina Lex, 1998. 368 p. ISBN 973-588-079-2.
- 230.** MATEUȚ, G. *Procedură penală. Partea generală*. București: Editura Universul Juridic,

2019. ISBN: 978-606-39-0393-9.

231. MĂRGINEANU, I. Declarațiile în procesul penal, ordinea procesuală și tactica de audiere. În: Conferința Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene. Chișinău, 16 octombrie 2018. CZU: 343.13/.14.

232. McBRIDE, Jeremy. *Drepturile omului și procedura penală, Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului* [online]. Consiliul Europei, a doua ediție, iunie 2018, publicație în limba engleză, octombrie 2019, publicație în limba română. 560 p [citat 25.02.2020]. ISBN 978-92-871-8480-1. Disponibil: <https://rm.coe.int/drepturile-omului-si-procedura-penala-jurisprudenta-cedo/1680a54c69> .

233. NEAGU, I. *Drept procesual penal*. București: Editura Academiei RSR, 1988. 734 p. ISBN: 660IPIBDR.

234. NEAGU, I. *Drept procesual penal: Tratat*. București: Global Lex, 2002. 885 p. ISBN 973-85116-5-8.

235. NEAGU, I. *Tratat de drept procesual penal. Partea generală*. București: Global Lex, 2004.

236. NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. București: Ed. PRO, 1977.

237. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea Generala*. Ediția a III-a, revizuită și adăugită. București: Universul Juridic, 2020. 800 p. ISBN: 978-606-39-0600-8.

238. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală: Partea specială, Vol II*. București: Universul Juridic, 2015. 676 p. ISBN 978-606-673-385-4.

239. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: partea specială, ed. a 3-a, reviz. și adăug.* București: Universul Juridic, 2021. 741 p. ISBN: 978-606-39-0601-5.

240. NEGRU, A.-I. *Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal*. București: Editura Universul Juridic, 2022. 544 p. ISBN: 9786063908279.

241. NICOLAE, E.-A. *Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante*. București: Lumina Lex, SC „Lumina Tipo” SRL, 1999. 160 p. ISBN: 973-588-124-1.

242. OSOIANU, T., ORÎNDAȘ, V. *Procedura penală, partea generală*. Curs universitar. Chișinău: Î „Angela Levița”, Tipografia Orhei, 2004. 256 p. ISBN: 9975-9835-5-3.

243. PARASCHIV, C.-S. *Drept procesual penal*. București: Lumina Lex, 2002. 766 p. ISBN: 973-588-561-1.

244. PAVEL-GUZUN, I. Considerente cu privire la reforma procedurilor sumare în procesul penal. In: *Revista Națională de Drept*. 2024 (2023), nr. 2(250), pp.73-84. ISSN 1811-0770, E-ISSN 2587-411X, CZU 343.1, DOI [https://doi.org/10.52388/1811-0770.2023.2\(250\).08](https://doi.org/10.52388/1811-0770.2023.2(250).08).

245. PAVEL-GUZUN, I. Considerente privind aplicarea procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale. In: *Revista Națională de Drept*. 2022, nr. 1(247), pp.125-135. ISSN 1811-0770, CZU 343.12, DOI [https://doi.org/10.52388/1811-0770.2022.1\(247\).11](https://doi.org/10.52388/1811-0770.2022.1(247).11).

246. PAVEL-GUZUN, I. Considerente privind aplicarea procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante. In: *Revista Națională de Drept*. Nr. 2(248), 2022. ISSN 1811-0770.

247. PAVEL-GUZUN, I. Particularitățile unor mijloace de probă în cadrul aplicării procedurii prevăzute de art. 364/1 CPP RM. In: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”*, 10-11 noiembrie 2020. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, pp.180-183, 2020. ISBN 978-9975-152-48-8, CZU: 343.14(478).

248. PAVEL-GUZUN, I. Proba declarațiilor în cauzele penale examinate prin intermediul videoconferinței. In: *Conferința științifico-practică cu participare internațională: „Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală”*, 10-11 decembrie 2020. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, pp.299-309. ISBN 978-9975-158-17-6, CZU 343.14.

249. PAVEL-GUZUN, I. Unele considerente privind aplicarea instituției acordului de recunoaștere a vinovăției în raport cu alte proceduri sumare. In: *Studia Universitatis Moldaviae, (Seria Științe Sociale)*. 2021, nr. 8(148), pp.177-188. ISSN 1814-3199/ ISSNe 2345-1017, CZU:

343.12 + 343.137, DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.5113455>.

250. PAVEL-GUZUN, I. Unele considerente privind aplicarea procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante. In: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”*, 10-11 noiembrie 2021. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, 2021, pp.369-371. ISBN 978-9975-152-48-8, CZU: 343.123:343.3/7.

251. PAVEL-GUZUN, I. Unele particularități de utilizare a declarațiilor martorilor constatate în practica judiciară. In: *Conferință științifică internațională „Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective”*, ediția a VI-a, 25.04.2024. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2024.

252. PAVEL-GUZUN, I. Unele particularități de audiere a martorilor în procedurile sumare. In: *Conferința Internațională „Criminalistica și contribuția sa la dezvoltarea societății umane” / International Conference „Forensic Science and its Implications in the Development of Human Society” (FOSIDHUS)*, ediția a III-a. Tema conferinței: Provocările Criminalisticii în era digitală / Forensic Challenges in the Digital Era, 25.05.2024. Iași, Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza Iași”, 2024.

253. PAVEL-GUZUN, I. Particularitățile utilizării declarațiilor martorilor în procedurile sumare. In: *Supremația Dreptului*. 2023, nr.2, pp.74-84. ISSN 2345-1971, E-ISSN 2587-4128. CZU 343.14, DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.2.08>.

254. PAVEL-GUZUN, I., NEGRU, A. Legalitatea și examinarea cauzelor conform procedurilor sumare. In: *Conferința științifică internațională „Infracțiunea- răspunderea penală-pedeapsa. Drept și criminologie”*, ediția a III-a, 7-8 decembrie 2023. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, 2023.

255. PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal, partea specială*. București: Lumina Lex, 2002. 636 p. ISBN 973-588-338-4.

256. PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal. Partea generală*. București: Editura Lumina Lex, 2001. 520 p. ISBN 973-588-466-8.

257. PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal. Partea generală*. Iași: Lumen, 2022. 705 p. ISBN 978-973-166-618-1.

258. PETRUȘCA, S. Suficiența probelor pentru emiterea hotărârilor în procesul penal. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, Numărul 3 (123), 2019. ISSN 1814-3199.

259. PILAT, A. Raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală și corelația acestuia cu expertiza judiciară. În: *Revista Națională de Drept*, Numărul 3(245), 2021. ISSN 1811-0770.

260. PINTEA, A. *Drept procesual penal, partea generală și partea specială*. București 2002, Lumina Lex. 559 p.

261. POP, T. *Drept procesual penal. Vol. III, Partea generală (continuare)*. Cluj: Tipografia Națională S.A. 1947.

262. POPOVICI, T., ECHIMCIUC, G. Nulitatea relativă a declarațiilor bănuیتului, învinuitului și ale inculpatului. În: *Revista de studii interdisciplinare „C. Stere”*, Nr.1(9)/2016.

263. PREDESCU, O., UDOROIU, M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului și dreptul procesual penal*. București: C.H. Beck, 2007. 792 p. ISBN 978-973-115-201-1.

264. Raport privind activitatea Procuraturii pentru anul 2022. Chișinău, 2023 [online], [citat 01.02.2024]. Disponibil: <https://procuratura.md/sites/default/files/2023-03/RAPORT%20DE%20ACTIVITATE%202022.pdf>.

265. Recomandarea nr. R (87) 18 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la Simplificarea Justiției Penale (Adoptată de către Comitetul de Miniștri la 17 septembrie 1987, la cea de-a 410-a întrunire a prim-miniștrilor).

266. RENUCCI, J.-FR. *Tratat de drept european al drepturilor omului*. București: Ed. Hamangiu, 2009. 1128 p. ISBN 978-606-522-092-8.

267. REȘETNICOV, A. *Documentul fals ca obiect material, produs și mijloc de săvârșire a*

infracțiunii: Autoref. tez. de doct în drept. Chișinău, 2008.

268. ROMAN, D. Formele procesului penal. În: *Analele științifice ale USM*, vol. I, 2000.
269. ROMAN, D. Particularitățile și problemele procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2023, nr. 8(16). CZU: 342.13:343.236.
270. ROMAN, D. *Sistemul măsurilor de prevenție procesual penale reglementate în România și Republica Moldova*: rezum. tz. de doct. Chișinău, 1997.
271. ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției ca formă specială a procedurii penale*: tz. de doct. în științe juridice. Chișinău, 2004.
272. ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției (studiu)*, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Catedra Drept Procesual Penal și Criminalistică. Chișinău, CEP USM, 2004. 192 p. ISBN: 9975-70-492-1.
273. ROTARU, V. Originea și răspândirea acordului de recunoaștere a vinovăției, În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova*, 2002, nr.6.
274. RUSU, L. Conținutul și particularitățile probatoriului în cadrul procesului penal contradictorial. În *Revista Legea și viața*, ed. 10, 18.10.2019, ISSN 1810-309X.
275. SAHAROV N., GOREA B.-C. Considerații referitoare la controversata implementare a procedurii instituite de art. 320/1 din Codul de procedură penală. În: *Dreptul*. 2012, nr. 8. ISSN 1018-0435.
276. SAVA, A. *Aprecierea probelor în procesul penal*. Iași: Junimea, 2002. 216 p. ISBN: 9733707341, 9789733707349.
277. STANCU, E. *Tratat de criminalistică*. Ediția a IV-a. București: Universul Juridic, 2007. 744 p. 978-973-127-008-1.
278. ȘLICARI, I. Instituția probatoriului penal privit prin prisma principiului egalității armelor. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, Numărul 3 (123), 2019. ISSN 1814-3199 /ISSNe 2345-1017.
279. TANOVICEANU, I. *Tratat de drept penal și procedură penală* în cinci volume. Vol. V. Editura: Curierul judiciar, 1927.
280. TANOVICEANU, I. *Tratat de drept și procedură penală*. Vol. IV. București: Curierul judiciar, 1927.
281. TARHON, G. *Delegație în Persia, Memorii, Infracțiuni pentru care se aplică proceduri speciale de urmărire și judecată*. București: Editura științifică, 1958.
282. THEODORU G. *Drept procesual penal. Partea specială*, Vol II. București: 1998.
283. THEODORU G. et al. *Drept procesual penal român. Partea generală*, vol. II. Universitatea „A. I. Cuza”, Iași, 1974.
284. THEODORU, G. *Drept procesual penal, partea specială*. Iași: Ed. Cugetarea, 1998. 644 p. ISBN 973-98199-1- 5.
285. THEODORU, G. *Drept procesual penal. Partea Generală*. Iași: Ed. Cugetarea, 1996.
286. THEODORU, G. G., CHIȘ, I.-P. *Tratat de drept procesual penal*. Ediția a 4-a. București: Editura Hamangiu, 2020. 1171 p. ISBN: 978-606-27-1671-4.
287. THEODORU, G., MOLDOVAN, L. *Drept procesual penal*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1979.
288. THEODORU. G. *Curs de drept procesual penal, partea generală*. Iași, 1959.
289. TULBURE A.Ș. et al. Despre convingerea organelor judiciare. În: *Revista de drept penal*, nr.1/2002.
290. TULBURE, A., TATU, A. *Tratat de drept procesual penal*. București: Ed. ALLBeck, 2001.
291. TULBURE, A.Ș. Interceptările și înregistrările audio și video în Legea germană și română. În: *Revista de Drept Penal. București*, 2006, nr. 1. ISSN: 1223-079000902.
292. TULBURE, A.-Ș., TATU, A. M. *Tratat de drept procesual penal*. București: Editura All

- Beck, 2003. 652 p. ISBN 973-655-279-9.
- 293.** TULBURE, A.Ș., TATU, A. M. *Tratat de drept procesual penal*. București: Editura All Beck, 2001. 608 p. ISBN: 973-655-113-X.
- 294.** ȚONCU, S. Conceptul de procedură simplificată. În: *Revista Națională de Drept*, Nr. 1-3(207-209), 88 p. 2018, ISSN 1811-0770.
- 295.** ȚONCU, S. *Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală: tz. de doct. în științe juridice*. Chișinău, 2019. 187 p. CZU: 343.13 (043.3).
- 296.** ȚONCU, S. Noțiunea, evoluția și esența procedurii judecării cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. În: *Conferința Promovarea valorilor sociale în contextul integrării Europene*, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, 4 mai 2018. 434 p. CZU: 343.1/2.
- 297.** UDROIU, M. *Codul de procedură penală: comentariu pe articole: art. 1-603*. București: Ed. C.H. Beck, 2015. 1961 p. ISBN 978-606-18-0409-2.
- 298.** UDROIU, M. *Procedura penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. București: Ed. C. H. Beck, 2015. 608 p. ISBN 978-606-18-0470-2.
- 299.** UDROIU, M. *Sinteze de procedură penală. Partea generală*, Volumul I, Ed. a 2-a reviz. și adăug. București: Editura C. H. Beck, 2021. 858 p. ISBN: 978-606-18-1084-0.
- 300.** UDROIU, M., ANDONE- BONTAȘ, A., BODORONCEA, G., BOGDAN, S. BULANCEA, M. et.al. *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. 2. București: Ed. C. H. Beck, 2017. 2600 p. ISBN: 978-606-18-0672-0.
- 301.** VITKAUSKAS, D., DIKOV, G. *Respectarea dreptului la un proces echitabil în temeiul Convenției Europene a Drepturilor Omului*, Ghid informativ despre protecția drepturilor omului realizat de Consiliul Europei [online]. Consiliul Europei, Strasbourg, 2012, Directoratul General pentru Drepturile Omului COUNSILIUL EUROPEI F-67075 Strasbourg Cedex, www.coe.int/justice © Consiliul Europei, 2012, Prima imprimare în februarie 2012, Publicație apărută sub egida Consiliului Europei, 124 p [citat 27.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806f1616> .
- 302.** VÎZDOAGĂ, T., CEACHIR, A. Probleme și soluții în realizarea dreptului apărătorului de a administra proba cu martori. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr.3 (50) 2019. CZU 340, ISSN 1857-2405.
- 303.** VOLONCIU N. *Tratat de procedură penală, Partea specială*, Vol. II. București: Ed. Paideia, 1993.
- 304.** VOLONCIU, N. *Tratat de Procedură Penală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972.
- 305.** VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală, partea generală*, Vol. I, ediția a III-a, revizuită și adăugită. București: Paideia, 2000. 520 p. ISBN 973-9131-01-8.
- 306.** VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Ediția a IV-a revizuită și adăugită*. București: Ed. Paideia. 1998.
- 307.** VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. I. București: Ed. Paideia, 1993.
- 308.** VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea Generală*. Vol. I. București: Paideia, 1996. 510 p. ISBN 973-9131-01-8
- 309.** VOLONCIU, N. *Tratat de Procedură Penală. Partea Generală*. Vol. I. Ediția a II-a revizuită și modificată. București, 1996. 504 p. ISBN 9789739131018
- 310.** VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Vol II. București: Ed. Paideia, 1999. 517 p.
- 311.** VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Vol. 2. București: Ed. Paideia, 1996. 514 p. ISBN 973-9131-24-7.
- 312.** VONCIU, N., ȚUCULEANU, A. *Drept procesual penal, partea generală*. Curs pentru învățământ la distanță. București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2005. 202 p.
- 313.** VOZIAN, R. Importanța declarațiilor martorilor în procesul de stabilire a adevărului. În:

În limba engleză:

314. ALBERT W. A. Plea Bargaining and its history. In: *Law and society review*, Nr. 13. 1979.
315. BUTTLE, Doby. The simple investigation crimes. Citat de DEFOIX, Fr. În: *Procédure pénale comparative*. Paris, 2001.
316. FEELEY, M. M. *Plea Bargaining and the structure of the criminal process*. Belmont, 1993.
317. GREEN, T. S., WARD, J. D., ARCURI, A. *Plea Bargaining: Fairness and Inadequacy of Representation, Columbia Human Rights Law*. New York, 1975.

În limba franceză:

318. BOLZE, P. *Le droit a la preuve contraire en procedure penale*. Thèse en vue de l'obtention du grade de Docteur en droit, presentee et souhvenue publiquement le 17 decembre 2010, Universite Nancy 2 Faculte de Droit, Sciences economiques et Gestion [online], [citat 04.09.2019]. Disponibil: www.hal.univ-lorraine.fr.
319. D'HAUTVILLE, A. Les droits des victimes dans la loi dun 15 juin 2000. En: *Revue de science criminelle et de droit pénale compare*, 2001.
320. LEVASSEUR, L. et al. *Droit pénal général et procédure pénale*, éd. 12. Paris: Sirey, 1996.
321. MARTY, M. *La légalité de la preuve dans l'espace pénal européen* [online], [citat 04.09.2019]. Thèse présentée pour l'obtenir le grade de docteur de l'Universite de Bordeaux, soutenue le 1er avril 2014 [citat 10.09.2019]. Disponibil: <http://academia.edu>.
322. NOTTÉ, Al. *La jurisprudence Antigone en droit fiscal: le dogmatisme à l'épreuve du pragmatisme*, Université de Liège [online], [citat 04.09.2019]. Disponibil: <http://lib.ulg.ac.be>.
323. PRADEL, J., *Procédure penale*, 18e edition, p.363. Paris: Edition Cujas, 2015.
324. SCHEIL, V. *Délégation en Perse Mémoires. Testcx, élemites smitiones*. Paris, 1902, apud: TARHON, G. *Delegație în Persia, Memorii, Infrațiuni pentru care se aplică proceduri speciale de urmărire și judecată*. București, Editura științifică, 1958.

În limba rusă:

325. АВЕРЧЕНКО, А. К. О сущности и содержании согласия обвиняемого с предъявленным обвинением как основания производства в особом порядке. В: *Правовые проблемы укрепления российской государственности* : Сб. ст. Под ред. М. К. Свиридова. Томск: Изд. Томского Ун-та, Ч. 29, 2005. ISBN 5-7511-1962-7.
326. АЛЕКСАНДРОВ, А.С. *Диспозитивность в уголовном процессе*. Автореферат диссертации на соискании ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород: Нижегородская Высшая школа милиции, 1995.
327. БЕЗЛЕПКИН Б.Т. *Уголовный процесс России, Общая часть и досудебные стадии*. Москва: 1998. 319 с. ISBN 5-89313-026-X.
328. БЕЛКИН, А. *Теория доказывания*. Москва: Норма, 2000.
329. БОЧКАРЕВ, А. Е. *Особый порядок судебного разбирательства в уголовном судопроизводстве Российской Федерации*. Дис. ... канд. юрид. наук. Владимир, 2005. 213 с.
330. ВАСЯЕВ, А. А. Установление оснований применения особого порядка принятия судебных решений. В: *Российский судья*. 2008, № 2. ISSN 1812-3791.
331. ГУСЬКОВА, А. П. *Теоретические и практические аспекты установления данных о личности обвиняемого в российском уголовном процессе*: Учеб. пособие. Москва: Юрист, 2002. 159 с. ISBN 5-94-103-015-0.
332. ГУЦЕНКО, К. Ф. *Уголовный процесс*. Москва: Зерцало-М, 1998. 575 с. ISBN 5-88746-029-6.

333. Дифференциация уголовного судопроизводства по новому УПК России. В: *Правовые проблемы укрепления Российской государственности*. Ч.10: Проблемы уголовного процесса в свете нового Уголовнопроцессуального кодекса Российской Федерации. Сб.статей. Под ред. Ю.К. Якимовича. Томск: Изд-во Том. ун-та, 2002.
334. ЖУЙКОВ, В.М. Принципы состязательности в гражданском судопроизводстве. В: *Российская юстиция*, № 6, 7. 2003. ISSN: 0131-6761.
335. КАРНЕЕВА, Л. М., ЛУПИНСКАЯ, П. А., ТЫРИЧЕВ, И. В. *Советский уголовный процесс*. Учебник. Москва, Юридическая литература, 1980.
336. ЛАРИН, А.М. Оценка доказательств. В: *Уголовный процесс России*. Лекции-очерки. / Под ред. В.М. Савицкого. С.108. Москва, 1997.
337. ЛАРИН, А. Они видят преступника в каждом обвиняемом. В: *Советская юстиция*, nr.4, 1992, nr.4.
338. ЛУПИНСКАЯ, П. А. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Москва, 1997.
339. ЛУПИНСКАЯ, П. А. *Уголовный процесс*. Учебник для вузов. Москва: Юрисгъ, 1995.
340. МАТКИНА, Д. В. *Конвенциональная форма судебного разбирательства: история, современность и перспективы*: Монография. Москва: Юрлитинформ, 2010. 214 с. ISBN 978-5-93295-762-2.
341. МОНИД, М. В. *Особый порядок принятия судебного решения при согласии обвиняемого с предъявленным ему обвинением*, 207 с.: Дис. ... канд. юрид. наук. Иркутск, 2007.
342. ПЕТРУХИН, И. Л. Особый порядок судебного разбирательства. В: *Уголовное право*. 2005, № 4. ISBN 2071-5870.
343. ПЕТРУХИН, И. Л. Роль признания обвиняемого в уголовном процессе. В: *Российская Юстиция*. 2003, № 2. ISSN 0131-6761.
344. РЫБАЛОВ, К. А. *Особый порядок судебного разбирательства в Российской Федерации и проблемы его реализации*. Москва: Юрлитинформ, 2004. 146 с. ISBN 5-93295-141-9.
345. СИНКИН, К. А. *Особенности судопроизводства по делам о преступлениях, совершаемых осужденными в учреждениях уголовно-исполнительной системы (по материалам уголовных дел, подсудных мировому судье)*, 27 с. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Барнаул, 2004.
346. СМИРНОВ, А. В. *Модели уголовного процесса*. Санкт-Петербург: Наука, 2000. 223 с. ISBN 5-02-027413-5.
347. СМИРНОВ, А. В., КАЛИНОВСКИЙ К. Б. *Уголовный процесс*: Учебник для вузов. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 298 с. ISBN 978-5-91180-668-2.
348. ТРИУШНИКОВА, М.К.. *Гражданский процесс*. Москва: Городец, 2003.
349. УЛЬЯНОВА, Л.Т. *Оценка доказательств судом первой инстанции*. Москва, 1959.
350. ФЕОФАНОВ, Ю. В. *Премия власти*. Москва, 1990.
351. ФОЙНИЦКИЙ, И. Я. *Курс уголовного судопроизводства издательство*. том II. Санкт-Петербург: Альфа 1996. 550 с. ISBN 5-87062-032-5.
352. ХАЛИКОВ, А. Вопросы, возникающие при особом порядке судебного разбирательства. В: *Российская Юстиция*. 2003, № 1. ISSN 0131-6761.
353. ЧЕЛЬЦОВ-БЕБУТОВ, М.Б. *Курс уголовно-процессуального права*. Санкт-Петербург, 1995. 836 с. ISBN 5-87062-033-3.
354. ЧЕЛЬЦОВ, М. Б. *Курс уголовного право*. Санкт Петербург, 1995.

ANEXE

Anexa 1. Ghid de interviuri

Stimați profesioniști,

În cadrul Școlii Doctorale *Științe Juridice și Economice* a Universității de Stat din Moldova se realizează cercetarea: *Particularitățile probatoriului în cadrul procedurilor sumare*, doctorand *Irina Pavel-Guzun*, conducător științific, prof. univ., dr. hab. *Igor Dolea*.

În scopul realizării obiectivelor propuse, suntem interesați a afla opinia DVS privind unele eventuale probleme care apar la aplicarea procedurilor respective.

Opinia așteptată este deosebit de importantă în elaborarea unor recomandări finale. La fel, vor prezenta interes și anumite cazuri particulare întâlnite în activitatea DVS la aplicarea procedurilor sumare.

Vă mulțumim anticipat pentru acceptarea de a participa la cercetare și pentru timpul acordat răspunsului la întrebările chestionarului.

Preliminarii

Activitatea pe care o prestați în justiția penală: judecător, procuror, avocat (*a se sublinia*).

1. Aspecte generale

1.1 Cât de des aplicați procedurile speciale?

a) Acordul de recunoaștere a vinovăției

b) Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală

c) Procedura de urmărire și de judecare a unor infracțiuni flagrante

d) Procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspunderea penală

1.2 Alte opinii /comentarii privind procedurile sumare _____

2. Acordul de recunoaștere a vinovăției

2.1 Care este motivul aplicării insuficiente a procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției?
? _____

2.3 În ce măsură declarația de recunoaștere a vinovăției a fost proba determinantă pentru acceptarea acordului de recunoaștere a vinovăției? _____

2.4 Au fost cazuri când învinuitul/ inculpatul a recunoscut comiterea faptei, dar nu a acceptat calificarea, solicitând aplicarea acordului? Cum s-a procedat? _____

2.5 În ce măsură sunt utilizate și declarațiile părții vătămate sau ale martorului în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției? _____

2.6 Cât de des sunt utilizate și alte mijloace de probă în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției:

a) Raportul de expertiză sau de constatare: _____

b) Corpurile delictelor, documente sau procese-verbale: _____

c) Înregistrările audio sau video, fotografiile: _____

d) Rezultatele măsurilor speciale de investigații: _____

2.7 Au fost cazuri când procurorul a respins cererea de aplicare a acordului de recunoaștere a vinovăției? Care a fost soluția dată de către judecătorul de instrucție, în cazul când s-a contestat ordonanța procurorului? _____

2.8 Care modificări legislative ar fi necesare, în opinia DVS, pentru aplicarea eficientă a procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției? _____

2.9 Alte opinii /comentarii, privind aplicarea acordului de recunoaștere a vinovăției. _____

3. Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

3.1 Cât de des în practica DVS este aplicată procedura de judecată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală? _____

3.2 În ce măsură declarația de recunoaștere a vinovăției a fost proba determinantă pentru acceptarea procedurii date? _____

3.3 Au fost cazuri când învinuitul/ inculpatul a recunoscut comiterea faptei, dar nu a acceptat calificarea, solicitând aplicarea 364¹ CPP RM? Cum s-a procedat? _____

3.4 În ce măsură sunt utilizate și declarațiile părții vătămate sau a martorului în cadrul procedurii de judecată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală? _____

3.5 Cât de des sunt utilizate și alte mijloace de probă în cadrul procedurii de judecată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală :

- a) Raportul de expertiză sau de constatare; _____
- b) Corpurile delictive, documente sau procesele-verbale; _____
- c) Înregistrările audio sau video, fotografiile; _____
- d) Rezultatele măsurilor speciale de investigații; _____

3.7 Au fost cazuri ca unele probe prezentate de procuror să fie respinse de către instanță în cadrul procedurii de judecată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală ? _____

3.8 Au fost cazuri când instanța a respins cererea de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, care a fost motivul ? _____

3.9 Au fost cazuri când instanța a respins cererea din motivul lipsei probelor concludente, care dovedesc fapta sau vinovăția? _____

3.10 Au fost cazuri când partea apărării a solicitat anularea încheierii de examinare în baza la 364/1 și trecerea la examinarea în fond, cum s-a motivat? _____

3.11 Care modificări legislative ar fi necesare pentru aplicarea eficientă a procedurii de judecată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală? _____

3.12 Alte opinii /comentarii, privind art. 364/1 _____

4. Procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante.

4.1 Ați aplicat în practica DVS procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante ? _____

4.2 Care, în opinia DVS, sunt motivele neaplicării procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante? _____

4.3 Care probe ar fi suficiente, în opinia DVS, pentru a se decide aplicarea procedurii respective într-un caz concret ? _____

4.4 Care modificări legislative ar fi necesare pentru aplicarea eficientă a procedurii de urmărire și de judecare a unor infracțiuni flagrante ? _____

4.5 Alte opinii /comentarii, privind procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante: _____

5. Procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspunderea penală (pentru procurori și avocați)

5.1 Cât de des a fost aplicată, în practica DVS, procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspunderea penală? _____

5.2 Care, în opinia DVS, sunt motivele neaplicării/aplicării insuficiente, a procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspunderea penală? _____

5.3 Care probe ar fi suficiente, în opinia DVS, pentru a se decide de aplicat procedura respectivă într-un caz concret ? _____

5.4. Care modificări legislative ar fi necesare pentru aplicarea eficientă a procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspunderea penală? _____

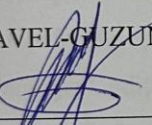
5.5 Alte opinii /comentarii, privind procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspunderea penală: _____

VĂ MULȚUMIM

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnata, PAVEL-GUZUN Irina, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, armează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

PAVEL-GUZUN Irina

semnătura

09 iulie 2024

data

CV-ul candidatului

Nume și prenume: PAVEL-GUZUN Irina

Cetățenie: Republica Moldova

Studii:

09/2013-06/2017 Universitatea de Stat din Moldova, Ciclul I, studii superioare de licență,
Facultatea de Drept

09/2015-06/2019 Universitatea de Stat din Moldova, Ciclul I, studii superioare de licență,
Facultatea de Științe Economice, Contabilitate

09/2017-02/2019 – Universitatea de Stat din Moldova, Ciclul II, studii superioare de masterat

11/2019-2024 – Universitatea de Stat din Moldova, Ciclul III, studii superioare de doctorat

Stagii (instituție, perioada):

12/2017- 01/2019 - grefier în cadrul Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani)

01/2019 - prezent (concediu de îngrijire a copilului) - asistent judiciar în cadrul Judecătoriei Chișinău
(sediul Buiucani)

Domenii de interes științific: drept procesual penal

Participări la manifestări științifice naționale și internaționale:

1. Conferința științifică internațională „Infrațiunea - răspunderea penală - pedeapsa. Drept și criminologie”, ediția a III-a, 7-8 decembrie, USM, Chișinău, 2023.

2. Conferință științifică internațională „Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective”, ediția a VI-a, 25 aprilie, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, 2024.

3. Conferința Internațională „Criminalistica și contribuția sa la dezvoltarea societății umane” / International Conference „Forensic Science and its Implications in the Development of Human Society” (FOSIDHUS), ediția a III-a, 25 mai, Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza Iași”, 2024.

4. Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”. Chișinău, 10-11 noiembrie, USM, Chișinău, 2020.

5. Conferința științifico-practică cu participare internațională: „Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală”, 10-11 decembrie, USM, Chișinău, 2020.

6. Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”, 10-11 noiembrie, USM, Chișinău, 2021

Lucrări științifice și științifico-metodice publicate: 5 articole științifice, 4 materiale ale comunicărilor științifice

Premii, mențiuni, distincții etc.:

Diplomă pentru activitatea profilactică și contribuția remarcabilă în consolidarea actului de Justiție, semnată de Președintele Judecătoriei Chișinău, 2020

Cunoașterea limbilor (cu indicarea gradului de cunoaștere):

Româna- maternă, rusa – fluent, engleză – bine

Date de contact de serviciu: tel. 068045209, irinuta.pavel@yahoo.com